

Lastuja

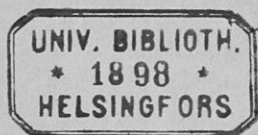
III

Kirjoittanut

JUHANI AHO

PORVOSSA

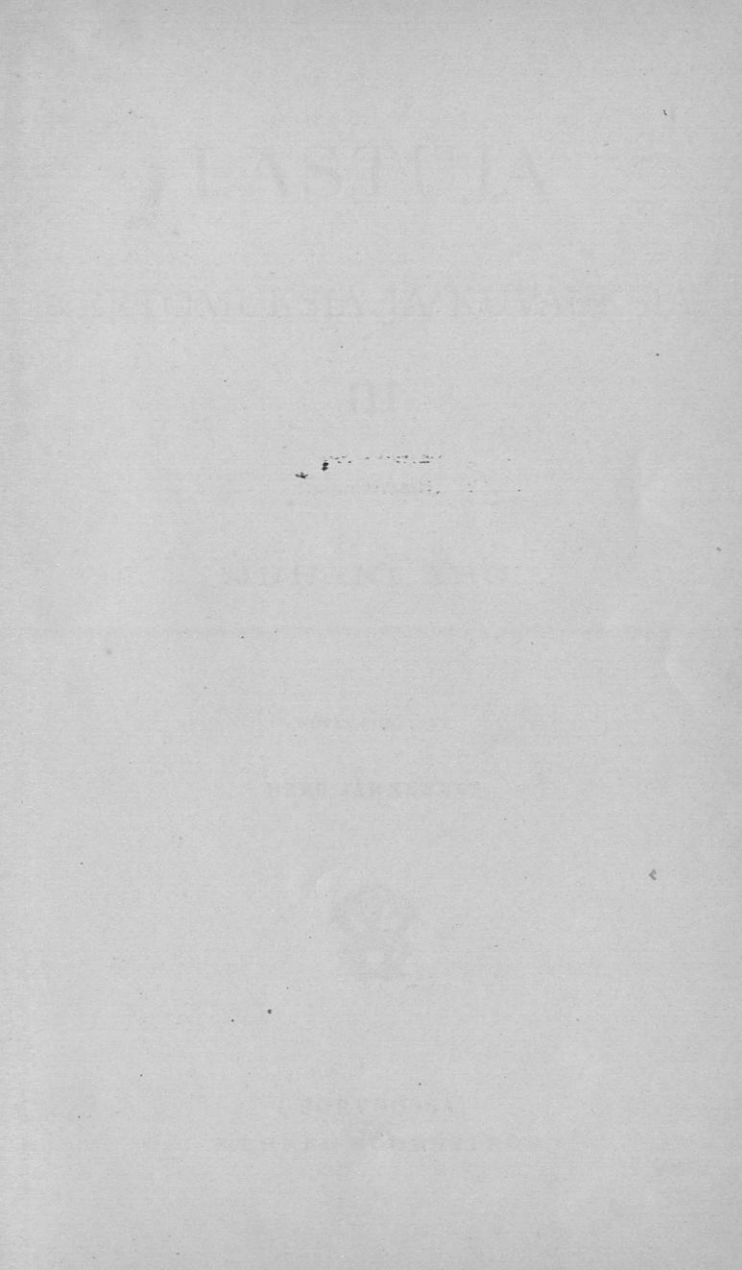
WERNER SÖDERSTRÖM

UNIV. BIBLIOTH.

* 1898 *

HELSINGFORS

LASTUJA

KERTOMUKSIA JA KUVAUKSIA

III

KIRJOITTANUT

JUHANI AHO

KUVAT PIIRTÄNYT

EERO JÄRNEFELT

PORVOOSSA

WERNER SÖDERSTRÖM

SISÄLLYS.

	Siv.
Isien puu	3
Kaukana ja korkealla	11
Kevään kevät	15
Synkän korven sydämmeen	22
Syyskuun kesä	34
Syksyllä	38
Imatralla	45
Rautatiejunassa	55
<hr/>	
Suurin totuus	63
Kuvain kumartaja	71
Ihmisen pelko	95
<hr/>	
Pienehkö, pyöreä, pehmeähkö	101
„Nuori sielu“	106
Oman onnensa seppä	121
Yhdistysten aikakaudella	128
Liika suuria miehiä	137
<hr/>	
Liisan lehmä	145
Naimajuttu	154
Kujeelan Matti	159
„Nyt ne tulee!“	165
Viimeinen ponnistus	196

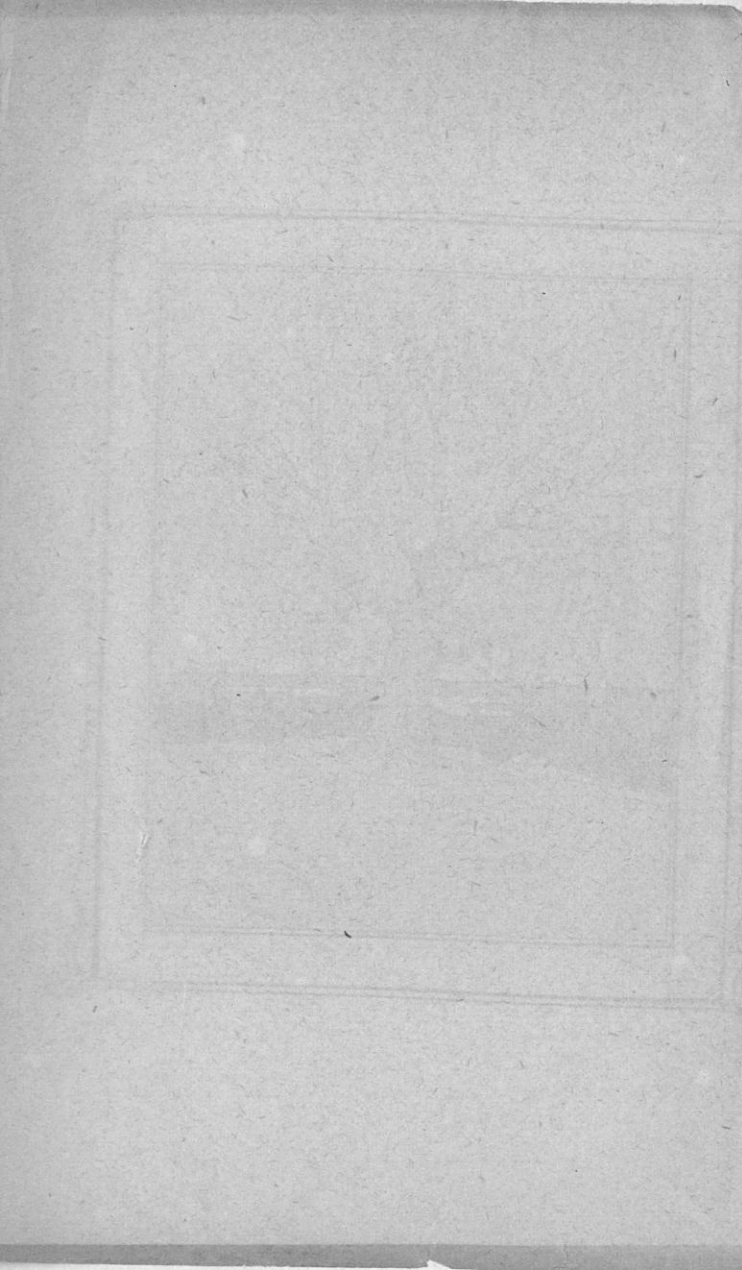
Koulumuistoja I, II, III	211
Unholaan	233
Hätä	245
Kielletty hedelmä	257
Ilkityö	271
Hula	283
Hektor II	292
Mullikka	304
Verikaste	313
Wäinämöisen kantele	319
Sovintojuhla	323
Juhannus	331
Tuulien käännteissä	331
Miten tahtoisin elää ja miten kuolla	335

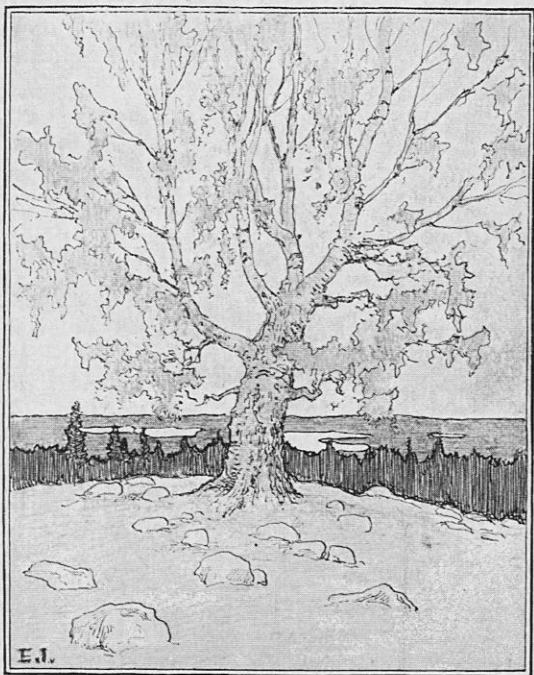
LASTUJA

HELSINGISSÄ

OSAKEYHTIÖ WEILIN & GÖÖS AKTIEBOLAG

1896

E.J.

Isien puu.

Hyisen, hallaisen, pohjattoman rimpisuon reu-
nassa, joka peninkulmittain kääkkyrä-petäjiä ja
vaivaiskoivua kasvaa, kohoo kohoamistaan ruoka-
multainen kukkula, jonka rinteillä tuhatvuotiset
koivut, haapapuut, pihlajat ja tuomet tuoksuvat,
vihertävät ja lehtiään lepättelevät. Kuta korkeam-
malle se kohoaa, sitä solkeammaksi käy koivu,
sitä lempeämmäksi lehto, sitä mehevämmäksi maa.
Vaan kukkulan korkeimmalla laella, keskellä ran-
nattoman, ruskean erämaan, humisee yöt ja päivät
hiljaista huminataan koivujen kuningatar, tuuhea-
oksainen puu, jonka juuret syvälle maan sydäm-
meen tunkevat ja latva taivasta tavottaa.

Se on Haltijan pyhitetty puu, hänen oma
kasvattinsa, jonka siemenen kylvi siihen silloin,
kun etäisimmän entisyyden ensimmäiset pälvet

paljastuivat, kun ikuiset lumet sulivat ja jäävuoret alkoivat jokina mereen vuotaa. Siihen hän asettui ajan rannatonta ulappaa eksesyksissään harhailtuaan ja siinä oli hänen hyvä olla. Hiljalleen kasvoi hänen kylvönsä ja versoili vaara hänen ympärillään hiiskumattoman hiljaisuuden vallitessa; — kasvoi vaaksan vuosisadassa, tuuhistui tuhannen kuluttua, kutistui talvisten tuis-
kujen alla, mutta oikasi aina vartensa tuuman entistään ylemmä kesäisten päivien paisteessa. Kerran kymmenessä vuodessa juoksi peuraparvi hänen puunsa alatse, ulvahti susi suota pitkin jolkutellen, tai lepuutti koivun latvassa siipeään Lapista palaava kotka.

Ikäviä aikojaan haikaili haltija lehtojaan kasvatellen, tietämättä kenelle niitä kasvatti. Johan alkoivat pyyt metsissä pesiä, jo kuhertelivat kyyhkyset oksilla, jo lauloivat linnut ja oravat iloaan pitivät. Vaan vaikka vilja maassa vilisi, ei kukaan Haltijasta huolinut, ei yksikään hänen koivussa asuvan tiennyt eikä hänelle kiitostaan kantanut. Alakuloisena asui hän kaarnaisen kattonsa alla, tuolloin tällöin lehvien lomasta tähystellen, eikö saapuise se, jota hän odotti, — tietämättä ketä odotti.

Oli hän jo itse mielestään yhdeksän ijäisyyttä odottanut, kun tuli vihdoinkin talvista hankea

hihtäen tuo, jonka hän toivomakseen tunki: hengeksi omaa henkeään. Oksien alle hän pysähtyi, ei menojaan mennyt, vaan haki suojaa, asettui asumaan hänen jalkojensa juureen. Oudostellen katseli Haltija häntä puunsa suojasta, mutta tunki sydämiensä mielihyvistä vavahtavan, kun outo tulija koivun oksalle parhaat helynsä ripusti, antoi siihen saaliistaan osan ja nuotiotulellaan sen juuria lämmitti. Jo lankesi kasvoilleenkin hänen eteensä ja hymisten lauloi:

Koivutar ihana impi,
Metsän hieno haltijatar.
Käy avuksi etsittäissä,
Toveriksi tarvittaissa,
Laita kulta kuontaloihin,
Pane vaski vartaloihin,
Kehreä punanen lanka,
Sinilanka siuahuta,
Vetele jokien poikki,
Lävitse salon sinisen,
Siihen juosta joukkojesi,
Viiletellä viljojesi —
Antanet urholle apusi,
Uhrin kannan koivullesi,
Esilahjat lehdollesi.

Mielellään hän antoi, kaikki lupasi, jälessä juoksi, kupeella kulki, kuletti kaikki hänen eteensä ja sai kiitokseksi pyydetyistä parhaat.

Poishan tämäkin loittoni, heitti haltijan siihen yksikseen olemaan, mutta kun aikainsa päästä palasi, niin toi toisiakin tullessaan eivätkä ne milloinkaan lahjatta lähteneet eivätkä uhriaan unohtaneet.

Hyvillä mielin eleli siinä erämaan Haltija, koivunsa oksia soitteli ja elämästään iloitsi. Hoiteli lehtoaan, tuomiaan tuuhistutti, pihlajoita ja haapapuitaan vaali, odotellen uusia ystäviä, joille nekin kerran lahjaksi kelpaisivat.

Ja keväänä muutamana, kun lehto lempeimmillään tuoksui, kun mahla koivun suonissa kihisi ja Haltijan päätä elämän halu huimasi, näki hän kaksi miestä suolta nousevan ja hänen puunsa juurelle istuutuvan. Heidän haastelustaan kuuli hän, että he asuinpaikkaa etsivät, itselleen kaskimaita katselivat, vaikk'eivät vielä tienneetkään, tähänkö jäisivät vaiko tästä kauvemmaksiksi kulkisivat.

Silloin loilitti koivun Haltija kaikki lintunsa puitten latvoihin, kutsui kukkumaan kaikki käkensä, ja hymyyn menivät totisten miesten huulet sitä kuunnellessa. He tekivät tulensa, vuoteensa valmistivat ja koivun alle yöpyivät. Mutta yöllä lähetti Haltija mehiläisensä Luojan luo usvia anomaan ja toisen päivän paistetta pyytämään. Ja kun miehet aamulla heräsivät, antoi aurinko

valoan täydeltä terältä suven puolella Koivuttaren kukkulaa, mutta pohjoisessa seisoi sumuinen seinä korkeana ja sankkana. Eivätkä miehet siitä sen edemmä lähteneet. Ripustivat konttinsa koivun oksaan, ottivat kirveensä ja lehtoon laskeutuivat. Haltija seuraili heitä puulta puulle hiipien ja näki heidän iskevän pilkan joka koivuun, jonka ohitse kulkivat, ja viimein tulivat he samalle puulle, mistä olivat lähteneet. Mutta kun olivat puihin pilkkansa panneet, astuivat he kierroksensa sisään ja alkoivat kaataa kaskeaan. Lehdossa ruski ja rytisi, puut tutisivat ja parahtaen maahan sortuivat. Haltijata pelotti, mutta samassa oli hänen mielensä hyvä. Kaikki pilkkomansa puut he maahan kaatoivat, mutta yhden heittivät, haltijan koivun. — Se on pyhä puu, johon konttisi ensiksi ripustat, — kuuli hän heidän sanovan. Ja siitä pitäen päätti hän olla heidän ikuinen ystävänsä, noiden miesten, jotka olivat suolta nousten hänen luokseen tulleet, ja heille aina parahintaan suoda, koska hekin hänelle sen soivat.

Ja yhteinen ystävyys siitä alkoi pyhän puun haltijan ja kasken kaatajain välillä, eivätkä he siitä enää eronneet. Miehet rakensivat saunansa metsään ja siinä talvensa viettivät. Keväällä polttivat he kaatamansa kasken komeana uhritulena Haltijan puun ympärillä. Mutta ennenkun kyl-

vämään kävivät, astuivat koivun alle, ripottivat siihen jyväsiä muutamia ja kukin hiljaa hymisten lauloivat:

Koivutar korea impi,
 Maitten neito mairueni,
 Anna meille oiva ohra,
 Kaura kaunis kasvattele,
 Varjele vilulta vilja,
 Pane korret korttumahan,
 Sekä varret varttumahan,
 Tuhansin neniä nosta,
 Saoin haaroja hajota,
 Kunpa antanet apusi,
 Kannar lahjat lehdollesi,
 Uhrin puullesi parahan.

Haltija antoi mitä pyydettiin, jyvän idätti, oraan kasvatti, tähkän tuleennutti ja sen hallalta varjeli, levittäen terheniset siipensä halmeen päälle ja maan alta lämmintä liehtoen, silloinkun pohjonen pakkasella uhkasi. Ja kun kellertävä vilja leikattiin, ripustettiin siitä täyteläisin lyhde hänen koivunsa oksaan — ja oli se hänestä riittävä palkkio.

Vuodet vierivät, lehto kaadettiin kaskeksi yhä laajemmalti ja ajan ollen aaltoili koivun koko tienoo vihantana viljamaana. Maine kuului kauvaksi soiden ja metsien taa, että siellä asuu kukkulalla etäisessä erämaassa suuren koivun

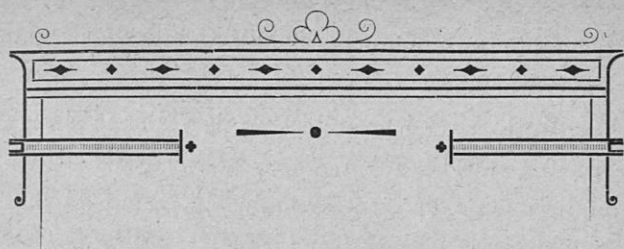
siimeksessä ystävällinen, hellämielinen haltija, joka omiaan hoitaa ja heille kaikkea hyvää suo. Tuli miehiä ja naisia ja tekivät tupasiaan kaikille rinteille lähteiden luo. Ja kun ei enää siihen sopinut, niin siirtyivät toisille rinteille. Mutta kun pyhä puu lehteä laittoi ja käet kukkuivat ja linnut lauloivat, niin tulivat kaikilta kukkuiloilta Koivuttaren puun alle uhraamaan ja kylvöonnea anomaan. Ja samana päivänä pantiin kasket kaikilla rinteillä palamaan ja tuoksuva auer hunnutteli suot ja metsät ja kääri pehmeään vaippaansa Koivuttaren puun, joka siitä suureni ja tuuhistui. Iloista elämää pitivät lapset, naiset huhuilivat, karjan kellot kalkattelivat ja paimentorvet vastailivat toisiaan vaaralta vaaralle.

Ihmiset vanhenevat ja kuolevat pois ja koivun ympärille haudataan. Vaan koivun Haltija ei vanhennu eikä kuole, vaan pysyy ijäti yhtä nuorena, sillä uuden kansan kiitollisuus kantaa hänelle aina uusia uhreja. Hän näkee korprien kaatuvan ja viljamaiksi muuttuvan, näkee soidenkin laihoina vihertävän ja tähkää kellertävän. Mutta vaikkakin puut kaikkialta kaadetaan, ei Haltijan puuta kukaan kaada. Sillä semmoinen on taru, että jos „isien puu“ maahan hakataan tai siitä oksakaan taitetaan, katoa vilja maasta ja puute maailman täyttää. Mutta jos sen seista annetaan

ja hellivän sydämmen lahjoilla häntä muistetaan, ei ikuinen jää eikä lumi enää koskaan Suomea peitä eikä hyvä haltija sille koskaan lakkaa lämpöön leyhyttämästä.

Sentähden sille vielä tänäkin päivänä nuori kansa tyynin kesä-illoin kantaa laulunsa lahjan ja ilonsa uhrin. Ja kun he työnsä vaivoista väsyneinä käsi kädessä Koivuttaren kukkulalle kulkevat ja keinun heiluessa ja kantelon soiden hänelle virtensä virittävät, täyttää vieno riemu hänen rintansa, ja hymy sydämmessä piiloutuu hän puunsa tuuheimpaan lehvistöön, joka heikolla kohinallaan hänen kiitolliset tunteensa tulkitsee.

Kaukana ja korkealla.

Syvälle sisämaahan pistävän meren lahdelman pohjukassa minä synnyin, siellä lapsuuteni uiskentelin, ja iloitsin elämästäni tuuheiden rantalehtojen suojassa, tuulien tyynessä, — kuunnellen kaislikon kahinaa ja pienten laineiden loiskinaa.

Rannan raidat humisivat pääni päällä, kun pehmoisen mättään kyljessä emoni siipien alla öitäni vietin. Myrsky välistä raivosi, salamoi taivas ja jyrähtelivät synkät pilvet, mutta ihmettelyn mielihyvystä minä sille piipertelin, pelkoa tuntematta.

Salmen suuhun, jossa aavempi ulappa aukeni, tämä onnellinen maailmani ulottui; mutta sinne ei emo meitä milloinkaan ohjannut. Kun uuvuimme, odotti hän meitä ja nosti siipiensä päälle selkäänsä

ja maihin sousti, pakoon haukkoja ja metsästäjän vaanivaa silmää.

Mutta katosi minulta emo, ja veljet ja sisaret ennen minua lentoon joutuen vierivät pois, ja jouduin minä heitä etsiessäni salmen suusta suurelle ulapalle. Aamu oli kirkas ja myötäinen oli tuuli. Häämöitti edessäni korkea, kaukainen maa ja sinne minä pyrkimään. Uin ja uin, mutta eistynyt ei matkani. Vaan silloin nosti minua sisäinen voima, siipeni minäkin levitin, — ne kantoivat, ilma vihelsi korvissani ja ennenkun ymmärsinkään, olin minä siellä, minne halusin. Mutta se oli kivinen, karu kallio, ja heitti minut iso laine sen rannalle, jossa yöni kyyhötin kylmän kiven kyljessä, — ja minua pelotti ja paleli.

Vaan huomenna oli meri tyven ja ilma lämmin ja kallio sileä ja hieno ja nurmipenger sen vieressä vihreä. Taivas oli korkea ja suuri, ja meren vesi kirkas ja viileä. Riemu täytti rintani pitkän aallon minua keinuttaessa, pelko oli poissa, ja saarelta saarelle minä uiskentelin ja kalliolta kalliolle, jyrkkien kiviseinien sivuitse ja nenitse niemien, joita veden käynti hellällä kädellä hyväili ja vaahtoon vaan omiksi iloiukseen hyrskähti.

Unohtuivat entiset iloni, haihtuivat äskeiset suruni, ja ilmassa näin minä suuria valkosiipisiä

lintuja ja veden pinnalla suurempia, jotka pyyhki-
vät ohitseni ja taivaan sineen katosivat. Voimani
kasvoivat, siipeni sakeni, ja minä voin lentää
minne mieleni veti. Tapasin tuttaviamme, yhdyin
veljiini, sisariini sain, ja suurissa parvissa vie-
timme me iloisia aikoja maan ja meren vaiheilla.

Vaan yhä meremmäksi mielemme piti, ulos
isoimpien aaltojen otteluun. Uskalsimme sinne,
viimeisille kareille, joita aalto ärjyvä kierteli, ja
vihasta valkeana kiehui. Takaisin työnsi meidät
raskas tuuli ja vaahtopalloina heitti meidät meri-
pois portiltaan. Alakuloisina ja voimattomina
kantauduimme me takaisin vanhaan valkamaamme
lahden pohjukkaan. Sanoivat muutamat, että
tänne jäämme, turha on pyrkiä sinne, mistä ei
maata kuulla eikä ole missä siipeänsä lepuuttaa.
Mutta lahti oli nyt niin mutainen ja matala ja
tukehduttavan ahdas, ja vetelä niitty uhkui vä-
risyttävää usvaa eikä aurinkokaan enää lämmit-
tänyt niinkuin ennen, ja kaisla oli kellastunut,
lehdet puista pudonneet.

Ja kuin yhteisestä sopimuksesta me hypäh-
dimme siivillemme, kaikki tämän-kesäiset nuoret,
eräänä kuulakkana syksyisenä aamuna, kun au-
rinko juuri nousi, — kohosimme suoraan korkeu-
teen, niin ylös, että maa oli kuin matalamättäinen
niitty, mutta meri avara kuin taivas ja taivas

itse rajaton ja ääretön. Emmekä tietä kysyneet, emmekä maasta merkkiä ottaneet, vaan ojensimme suoraan suvisia maailmoja kohti, jonne halumme meitä veti.

Ja sinne me nyt kiidämme, kuulemme vaan omien siipiemme havinan, ja ovat viittoinamme päivällä auringon kultainen kimmellys ulapan laineilla ja yöllä tähdet ja hopeainen kuu. Sinne kiidämme etelän ihanteisiin maihin, emmekä tiedä, milloin takaisin tulemme. Sillä me olemme nuoria, jotka emme taaksemme katso, meissä on oma voima, joka meitä kantaa ja meidän on matkamme määrä — kaukana ja korkealla!

Kevään kevät.

Jouluun saakka nousee nousemistaan pimeyden tulva. Valon antaja vaipuu yhä syvemmälle ja on lopulta kuin hukkuva, jolta vaan käsi silloin tällöin vilahtaa veden pinnan yli.

Kuinka kaikki on siihen aikaan kolkkoa ja toivotonta. Aamujen ja iltain pitkät pimeät tavottelevat toisiaan keskipäivälläkin. Kaitanen rako valoa repeää tunniksi tai pariksi, niinkuin kaukainen railo etäisellä ulapalla. Mutta kohta sulkeutuu halkeama, puhteet solmivat sormensa yhteen ja koko ihmiskunta vaeltaa kuin umpinaisen patalakin alla.

Ilma on raakaa ja raskasta ja alituinen tunne tukehtumisesta ahdistaa rintaa. Juhlain aikana tosin virvoittaa vähäksi aikaa hilpeys mieliä. Mutta se on keinotekoista ja katoaa kohta kun

joulukuusen kynttilät ovat pohjaan palaneet. Ja kuinka monella on kynttilät? Matalissa majoissa tuikkaa läpi talven päre pihdissään.

Puuttuu päivää. Ei ole aurinkoa, jonka valo aukaseisi ajatukset levälleen ja kouhottelisi kuttistuksiinsa menneet mielet. Katseet kulkevat ikkunata kohti ja etsivät avaruutta. Vaan vastassa on pikimusta muuri, joka ei näytä muuta kuin oman unisen pöytäkynttiläsi ja pienen huoneesi harmaan haaleat seinät.

Ei tee mieli mihinkään. Ulkona on alituinen tuisku ja pakkanen. Viima viiltää kuin veitsellä poskeen. Kuiva pyry polttaa suojattomaan sierameen kuin kiehuva poro. Reen jalas on niinkuin tervaan takertunut ja suksimies uskaltaessaan ulos hangelle hupsahtaa kuin jauhohinkaloon. Tietä naapuriin on vaan kaitainen polku kinosten välissä ja senkin tupruaa joka toinen päivä umpeen.

Ihmisten toiminta on hidasta ja haukottelevaa. Välttämättömimmät työt tehdään, muut saavat seista. Kelin kiteys vaikuttaa mieliinkin. Aivot tekevät työtä vaan puolella ponnellaan ja mielikuvitus liikkuu vaivaloisesti niinkuin lapsi isän suurissa saappaissa.

Vai onko kukaan joutunut oikean innostuksen valtaan joulukuussa? Ja onko tammikuussa toimittu muuta kuin tuhertamalla?

Mutta sitten hiipii hiljalleen huoneesen helmi-kuu ja kulettaa kintereillään maaliskuun. Et tiedäkään sen tulosta, ennenkun se siinä on. Se ilmautun kuin poutaperhonen ikkunaasi ja lepattelee siipineen lasia vasten. Kun riennät sitä katsomaan, niin lehahtaa se pois ja pakenee tervehdystäsi. Mutta se on jättänyt sijallensa jotakin. Hämmästyen huomaat sinä, että päivä on pitenyt, että etelän taivas hohtaa ja että aurinko on ylhäällä vielä, vaikka sen entiseensä nähden olisi pitänyt jo aikoja sitten piilloonsa paeta.

Ja joka päivä tulee hän samalla tavalla takaisin tämä valon vieno kyyhkynen, uusi oliivin oksa nokassaan. Se tietää, että pimeys on puhkaissut pohjansa, että laskeutumistaan laskeutuu sen tulva, ja että aurinko kohoo yhä korkeammalle kuin saari sumean meren keskestä.

Vaihde tapahtuu niin tasaisesti, ett'et taida sen tulohetkeä tarkoilleen määrätä. Mutta kun päivänä muutamana astut ulos asuntosi eteen, niin tunnet hangen hienosti hajahtavan ja ilmassa on omituinen tuores tuoksu. Lumi sulaa jo seinävierillä ja räystääs tipahuttaa hienoimmalta hui-pultaan tuolloin tällöin vettä pienenisen välkähtävän pisaran nuoskeaan lumeen. Hanki heloittaa niin valkealle, että silmiä häikäsee hetkiseksi. Taivas on kohonnut korkeammalle ja pessyt

puhtaaksi sinensä. Hieno harso on kokoontunut idän puolelle aurinkoa ja näyttää niin lämpimältä kuin kesäinen poutapilvi.

Kuusinen mäki tuolla, ja toisaalla suuren selän kaukainen ranta, ne hämärtävät kuin autereen takaa.

Soimaan helähtää rinnassasi jokin. Se on on kuin hopeakello kilahtaisi ja kutsuisi uuteen elämään kaikki uupuneet aavistukset ja herättäisi toiveet tuulahtelemaan jotain uutta, valoisampaa, avarampaa ja isompaa.

Et malta. Suksien selkään heittäyt ja annat niitten liukua loitolle ihmisten luota. Ei upota enää hanki ja yöllinen hieno lumi on vaan voiteena alla. Aitojen ylitse, nietosten poikki, puitten välitse, ja pitkin loivia rinteitä korkeimman kukkulan laelle!

Niinkuin jäälinna kohoo takanasi pimennon puolella luminen kuusikko. Se uhkuu kylmyyttä ja jähmettää jäykkyydellään. Se on kätkenyt kohtuunsa kaikki tammikuun pakkaset eikä laske niitä sieltä, ennenkun ne viruttaa pois huhtikuun huuhteleva sade . . . Mutta tähän, missä seison, paistaa päivä täydeltä terältä. Ilma on lauhkea ja leuto. Se ei enää raatele eikä revi rintaa. Se on piehtaroinut puhtaassa hangessa, lämmin aurinko on sitä lauhduttanut ja nyt se huljuu

hyvällien rinnan kehyksissä, niinkuin pehmyt vetonen makeasta lähteestä.

Ei kuulu hiiskahdustakaan tänne ylös. Kerran kuusikon sisästä tikan vihellys ja toisen kerran tiaisen terästiuku. Taikka pudota lupsahtaa petäjän oksalta lumiharkko hankeen, uppoo sinne ja painunut oksa ponnahtaa suoraksi. Alla on laakea luminen rinne, johon päivä vuodattaa valoaan täydeltä terältään. Siellä täällä risteilee sitä sujuva suksen latu. Se murtaa hangen ja uurtaa sen sileään pintaan juovan, jonka verkkeseen reunaan päivän valoisa säde taittuu vieläkin valoisammaksi.

Alas laaksoon se johtaa. Sieltä näkyy notkelmassa pienonen kaupunki. Kirkko keskellä ja kirkon ympärillä katto katossaan kiinni. Katoilla piiput, joista nousee savu rauhallisissa kiemuroissa niinkuin kopasta, joka on unohtunut itsekseen palaamaan. Alempana tehdas ja sen rannassa sinertävä rivi jäälohkareita, äsken avannosta nostetuita. Hiljaista liikuntaa kaduilla. Ajava maalainen laskemassa jäälle, toinen sieltä nousemassa. Etäämpänä lumisella ulapalla pieniä mustia pilkkuja, eri haaroilla toisistaan. Ne näyttävät sijoillaan seisovan. — Ei kantaudu tänne risahdustakaan tuolta alhaalta. Ihmisten liikunta siellä käy kuin silkkisukilla siputellen sametin nukkaa myöten.

On seisaus ilmoissa. Päivä ja yö ovat yhtä pitkiä. Valo ja pimeys tasaavat toisiaan. Vaaka ei kallistu kummallekaan puolelle. Talvi on kehittänyt korkeimmilleen. Se on perustuksensa lujittanut syvälle maahan ja rakentanut valmiiksi pienimmänkin koristeen päädyssään. Näetkö noita hienon hienoja lumileikkauksia katoilla ja puitten oksilla. Huippukin on valmis, harjakin täysitekoinen.

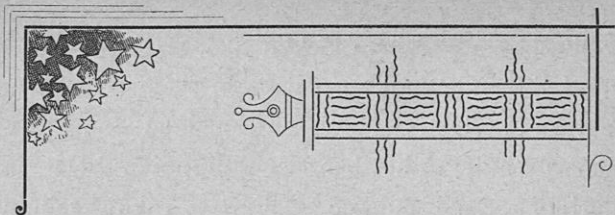
Mikä täydellisyys pienimmässäkin piirteessä, mikä puhtaus salaisimmassa sopessa! Ei rakoa, ei rikkaa. Niinkuin aamupäivällä sunnuntaisin, jolloin luodut lepäävät, ja odottavat, tietämättä mitä. Valo valautuu maahan, tarkoitustaan tuntematta. Kesäisin se paahtaa puitten juuria, jouduttaa toukoja, tunkee mehua maahan, multa, juuriin ja lehtiin, ja virittää tulen suonissa palamaan. Nyt se vaan oleilee omiksi iloikseen, heijastelee hangella ja peilailee joutilaana pitkissä nietoksissa. Kuinka rauhalliseksi käy mieli täällä ylhäällä, sinun sauvaan vasten nojattessasi! Kuinka tuntuvat poistuvan kauvaksi kaikki ilkeys ja intohimot! Tulisinkin tunne sulaisi täällä ujoksi otsasuudelmaksi.

Vaan lyhytaikainen on luonnon rauhallinen lepo hetki tuiman talven ja kevään välillä. Kevään kevät ei kaukaa kestä. Se livahtaa sormiesi

välitse kuin kesäinen kirkko-aika. Haihtuu äkkiä niinkuin Juhannuksen aikaisen tuomen tuoksu. Talven täyteläinen lumilinna alkaa luuhistua. Leuto tuuli tiputtelee sen huippujen helat ja auringon säde puhkoo säälimättä rakoja seiniin ja sileään siltaan.

Mutta nyt ei ole vielä se aika. Ei ole talvi enää, mutta ei kevätkään. Nyt on kevään kevät, on Juhannuksen Juhannus. Ota vaari siitä. Elä anna sen tuoksun jäädä tuntematta ja sen hilpeyden hukkaan haihtua.

Synkän korven sydämmeen.

(Luonnonkuvauksia Venäjän-Karjalasta).

Talot ovat harvenemistaan harvenneet, taipaleet tulleet pitemmiksi, maat karummiksi ja eräs autio mökki suuren metsäkosken rannalla on viimeinen asumus Suomen puolella. Istuudumme siihen hetkeksi levähtämään nakkautuaksemme sitten tuolle paripeninkulmaiselle sydänmaan taipaleelle, joka vie ensimmäiseen karjalaiseen kylään rajan takana.

Kosken vasen ranta on jyrkkää vaaran rinnettä, joka kasvaa tuuheata havu- ja lehtimetsää veden rajaan saakka. Oikea ranta on alavampaa maata ja siinä se on tuo autio mökki.

Sen turvekattoinen tupa on jo maahan kukistumaisillaan. Ikkunat ovat alkujaan olleet

luukkuja. Viimeksi on kuitenkin käytetty pieniä lasiruutuja, vaikka ne nyt ovat rikki useimmat. Rikki on kattokin kiukaan tapaan tehdyn uunin kohdalta. Lattia on niin hatara ja laho, että sen raot ja reijät kasvavat heiniä, jotka tunkevat seinän ja penkinkin väliin. Ne hyötyvät täällä niin hyvin, että horsman varret pistävät ikkunasta pihalle kukkimaan.

Vähän matkaa tuvasta on sauna. Se on niin pieni, että sitä luulisi kääpiöiden rakentamaksi. Ennen vanhaan on se kuitenkin ollut asuinhuoneenakin, kun mäkipyläin asukkaat rakensivat sen itselleen sateensuojaksi kalastusretkillään. Saman kokoinen on navettakin, pirtistä vähän matkaa pihaan päin. Niitä tuskin näkyy kumpaakaan heinikon sisästä, joka pihamaassa ja ke-sannoksi jääneessä pellon tilkareessa on kasvanut miehen korkuiseksi. Vaikka se on tuo hyötyvä heinikko aidattomassa ulkometsässä, eivät sitä ole käyneet elukat sotkemassa. Sillä tänne saakka soiden ja rämeiden taaksi eivät ole ulottuneet niiden retket. Tässä ei näy, ei kuulu muuta kuin tuo suuri, jyrkkä sydänmaan koski, joka voisi monet myllyt pyörittää ja panna käymään monetkin tehtaot, mutta joka nyt yksikseen kohisee äänettömän ympäristönsä iloksi ja omiksi huvikseen, kenenkään häiritsemättä, nuo-

leksii kivisiä rantojaan niinkuin metsäkissa kääpäliään.

*

Lähdemme liikkeelle istuttuamme siinä melkein mitään virkkamatta kuplailevan, mustavetisen suvannon partaalla.

Ja muutaman askeleen otettuamme olemme jo rajalla.

Ei se ainakaan *tältä kohdalta* ole vielä umpeen mennyt. Se on vasta aukaistu, on laaja kuin pellon sarka ja näyttää olevan pitkäkin, niin että on sitä ilo silmäillä.

Astumme sen yli ja olemme tulleet Suomesta Venäjän puolelle. Tähän asti toi leveä tie, notkoissa oli poikkitelaiset puut ja purojen yli oli tehty kantavat sillat. Tästä alkaa kaitainen karjanura, joka melkein näkymättömänä luikertaa sakeaan näreikköön ja jonka ainoastaan oppaan avulla löydämme. Ja kun saavumme ensimmäiselle suolle, vie siitä yli vaan kaksi kaitaista ja hienoa pitkospuuta, jotka jalan alla uppoavat syvälle ruskeaan suomutaan.

Mutta suon keskessä on saareke ja siihen me hetkeksi seisotumme hiukan kovemmalle maalle.

Semmoinen synkän korven suo!

Ei se vielä *tältä kohdalta* ole kovin pitkä poikki mennä. Kaitasena salmekkeena on se siinä

kahden hiekkaharjanteen välissä. Mutta tuolla etäämpänä näyttää se aukenevan suuriksikin suoseliksi, joissa vaan siintää toinen ranta. Leveten ja kaveten ja pitkin ilmoja mennessä jatkuu se kuinka kauvas jatkuneeseen — Jäämeren ranteille saakka. Ja vanhan vesistön pohjahan se liekin, vaikka se aikojen aikain kuluessa on vähitellen uupunut ja nukkunut ja lakannut lainehtimasta. Ja nukkuessa on sen silmille sitten kasvanut sammalinen peite, joka yhäkin vielä paksunemistaan paksuneee ja jonka alla sen elämä yhä sikeämpään uneen vaipuu.

Sentähdenkö se tuntuneen niin salaperäiseltä tämä seutu? Ja kukapa liekään mitannut sen silmäkkeiden syvyyden ja kuka sen pohjan koettellut? Kuka tietää, mitä siellä tuon liikkumattoman pinnan alla piilee ja mitä aarteita se kätkee tämä „kuollut meri!“ Sillä niin pian kuin siihen juurtunut petäjä on puuksi pääsemäisillään, horjahuttaa se sen juuriltaan, heittää kumoon ja nielee sisäänsä, harmaan sammaleen ruskeaan alusveteen. Mutta sammalesta, suokanervasta, marjan varsikosta ja vaivaiskoivun juurista se tihittyä, kovoa ja valmistaa alaa viljelykselle. Ja kuka voi sanoa, eikö tämän saarekkeen poikki vielä maailman aikoina kulje laaja maantie, jonka kahden puolen lainehtii viljapelto ja eikö tuolta korven

laidasta silloin pilkoita talo ja talosta kuulu ihmisääniä tietä kulkevan korvaan.

Mutta nyt ei sieltä kuulu hiiskahdustakaan, vaikka joka hetki luulisi voivansa odottaa karhun vihellystä. Ei muuta ääntä kuin tuo hyvin hiljainen sihinä, joka syntyy askeliemme suovedellä täyttyessä. Eikä muuta elonmerkkiä kuin tuo hieno suotuoksu, joka näin tyyninä, lämpiminä iltoina leviää ilmaan suokasvien rohtoisisista kukkasisista ja unettaen ja päätä painostaen vetää puoleensa ja raukasee mieltä.

*

Suolta kohotakse tie hiekkaharjulle. Metsä, joka äsken oli vaivaista pientä petäjikköä, on samassa muuttunut ikihongikoksi. Ja nyt minä vasta tiedän, millaista on ikihongikko!

Jos lie metsillä ennen ollut haltijansa, niin tässä on silloin ainakin ollut heidän temppekinsä, tässä heidän pyhitetty pilaristonsa. Se on puhainta, säännöllisintä hongikkoa, solakkavartista, tanakkajuurista, sileäkaarnaista, ja niin pitkälle kuin silmä kantaa, melkein saman paksuista. Ei kirves ole niistä vielä ainoatakaan vikuuttanut, ei ole ollut tukkilaisella tänne asiata eikä tervanpolttajakaan ole uskaltanut tänne saakka tunkea. Koetat halata jotakuta noista jättiläi-

sistä: ei ylety sylesi sen ympärille. Katsahdat latvaan: se on niin korkealla kuin kupukatto kirkon risteyksessä. Ei tuule täällä alhaalla olenkaan, mutta ylhäällä humisee aina vähän niin kuin humisee korkean kirkon salvoksissa.

Maa on sileää ja tasaista. Valkea peuran-sammalinen peite kattaa sen pinnan kuin syksyinen kuura. Siellä täällä on puiden välissä suuri kivi kuin uhrialttari ja kiven kupeella kukkiva tuomi tai pihlaja pistettynä siihen maata vasten kuin koristukseksi. Kuinka pitkälle sitä liekään tätä yhtätasaista kangasta, tätä tasalakista hongikkoholvua. Me vaan vaellamme yhdeltä puun rungolta toiselle tätä helppoa, kuivaa tietä, jossa jalka nousee keveästi ja maa välistä kumahtaa heleästi.

Muutamaan paikkaan on honka kaatunut tien poikki. Istutaan lepäämään sen selälle. Metsä hajahtaa vähän pihkalle. Iltahytttyset survovat ja hurisevat päivää vasten, jonka säteet siellä täällä sattuvat lehtipuuhun ja luovat helakkaa vihreätä ruskeiden runkojen väliin. Joku pikku lintu pyrähtää lentoon ja sirittää mennessään. Aika tuntuu kadottavan mittansa, taival tätä kangasta pitkin näyttää olleen äärettömän pitkä, vaikk'ei se vielä ole täyttä tiimaakaan kestänyt. Ja kuinka kauvan lienee istuttukaan tässä lepää-

mässä, vaikk'ei ole vielä viittä minuuttiakaan mennyt siitä kuin tähän asetuimme. Jos lie ollut olemassa Kalevan kankaat: tästä niiden tuntuisi pitävän alkaa. Ja jos lie elänyt Tapiolan kansa: ei kai ole siitä kauvan kuin se tästä kautta kulki itäisemmille maailmoilleen.

Ei hennoisi lähteä. Mutta päivän paiste on siirtynyt puitten juurista puolilatvaan ja hämy alkaa vuotaa maahan. Lähdemme, samahan tuo onkin, missä tuota kulkee, luonto on samallaista kaikkialla. Kangas kun loppuu, niin alkaa notko, ja kun notko on kulettu, niin on taas kangas edessä ja kankaalla uusi ikihongikko.

*

Mutta vähitellen alkaa maa kuitenkin muuttua. Luonto käy epäsäännölliseksi, suot tekevät lahdelmia ja metsäinen ranta tunkee niemiä sen sisään. Ranteet ovat paikatellen kivikoisia ja nousevat kohtisuoriksi, avopäiksi kallioiksi. Kahden mäen välissä on puro ja puron varsi kasvaa sekametsää. Maa on täällä mehevöitynyt ja petäjä on saanut kilpailijakseen kuusen. Kuta korkeammalle toinen pyrkii, sitä korkeammalle lähettää toinenkin latvansa. Kuusi rehentelee, kasvattaa samalla hartioita ja vartta. Petäjä ujuu hoikaksi ja pitkäkaulaiseksi, sen pää hienonee ja

juuret riutuvat. Viimein se ei enää jaksa, vaan kaatuu suulleen puron poikki. Kuusi on sekin mennä mukana, maa murtuu sen alla ja juuret longistuvat. Mutta sen kynnet ovat kovat ja sen henki sitkeässä ja se pelastuu kaatumasta, vaikka taipuukin vinoksi ja kasvaa kenokaulaksi. Ei kuitenkaan petäjäkään anna aina perään. Ne taistelevat molemmat, kunnes lopulta uupuvat ja jäävät verettöminä, kuorettomina harmaina haamuina komottamaan vastakkain. Ne eivät laho eivätkä mätäne, seisovat kuin kivipatsaat raioiden keskellä. Joskus tulee sitten musta pilvi ryskäen ja karjuen korven lievettä pitkin, äkkää nämä uppiniskaiset äijät ja ratkasee heidän riitansa ja kukistaa vihamiehet toistensa syliin. Siitä syntyy suuri aukko metsään. Mutta aukkoon alkaa kasvaa pikkumetsää. Viaton valkea koivu, ujo raita, hellämielinen haapa ja lapsellisen terhakka näreenpoika sovittavat siinä sitten ystävällisessä seurustelussa esi-isiensä satavuotisia vihoja.

*

Tie on mennyt melkein umpeen. Se piilottelekse lepikoihin, häviää heinikkoon ja paikatellen on puro nuollut sen melkein näkymättömiin. Mutta se nousee nousemistaan. Ja noustessaan se levenee, haaroittuu, ja metsä valkenee. Eikä

aikaakaan kuin on metsässä aukko ja aukossa kaski.

Se on vasta hakattu, lastut ovat vielä tuoreet ja lehdet vihreät. Se on kaadettu ikihongista, korpikuusista ja satain vuosien vanhoista rosokoivuista. Kannot ovat kuin pajatukkeja ja yhtein törmänneet latvat ovat tuskallisesti väännyksissä toisiaan vasten.

On se siis ollut raataja tämänkin korven, tämänkin aarnion asuja? Se ei enää tunnu tavalliselta mieheltä. Sen on pitänyt olla jättiläisen uskaltaakseen käydä tätä ikuisen erämaan peikkojoukkoa kukistamaan. Tekisi mieli melkein uskommaan, että se oli itse „vaka vanha Väinämöinen“, joka

teetti kirvehen terävän,
siitä kaatoi kasken suuren,
mahottoman maan alisti,
kaikki sorti puut soreat,

ja joka tuohon keskelle ainoastaan

yhen jätti koivahaisen,
lintujen leposijaksi,
käkösen kukuntapuuksi.

Mikä huuto, mikä parkuna, mikä räiske ja rätinä siinä on mahtanut olla! Hirvittää sitä

ajatellessakin, samalla kuin tulee sääli syyttömiä uhreja. Mutta

eihän nouse osmon ohra,
ei kasva Kalevan kaura,
ilman kasken kaatamatta,
tuon tulella polttamatta.

Kasken takana on ruishalme, kaunis, vihreä kosteikko keskellä mustaa metsää. Ja rukiin sisästä vilkuttaa ystävällistä silmää sen sininen kukka.

Mieli käy viehkeäksi katsellessa tätä viljelyksen ensimmäistä voittomaata. Tuntuu yhtäkkiä niin turvalliselta kuin seisoi kotipellon pientarella eikä kaukana ihmisten ilmoilta asumattomassa erämaassa. Ja rinnasta katoa se arkuus ja ahdistus, joka jo pyrki sitä täyttelemään noilla suurilla autioilla soilla ja noiden ikuisten korprien hiljaisuudessa.

*

— Vieläkö on pitkältä kylään? kysyy meistä oppaalta joku.

— Vasta on matka puolessa kuin koskelta lähdettiin.

Kello on jo kymmenen ja aurinko laskenut. Näkisihän yölläkin kulkea, mutta emme kuitenkaan ehtisi valvonta-aikana perille.

— Olisi siellä tuolla vähän ylempänä sauna, jos tännekin yövyttäisiin.

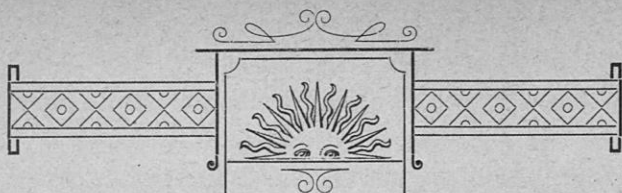
Käydään sitä katsomaan. Se on siellä vaaran rinteellä, suuren tuuhean kuusen juuressa, pieni matala huone, vasta tehty, turvekatto, nurkat epätasaiset, ei muuta aukkoa kuin ovi ja savureikä. Kasken raatajat ovat sen rakentaneet asu-
mukseksi niitä aikoja varten, jolloin he täällä peninkulmain päässä kotikylästään hakkaavat, kyntävät, kylvävät, leikkaavat ja ovat lehdek-
sessä. Vasta ne nytkin ovat tästä lähteneet, sillä tuoss' on kerppuja kuivamassa seinämällä ja kiu-
kaan kivet tuntuvat vielä lämpimiltä.

Päätämme tähän jäädä yöksi ja kannamme kerppuja vuoteeksemme. Illastamme ja istumme oven edessä „sitä kuusta kuulostellen, jonka juu-
rella asunto“. Se ei hiiskahdakaan, ei kuulu ääntäkään sen mustassa sisuksessa. Eikä korpi-
kaan tuolla alempana virka mitään. Päivän alla ovat sen muodot kokonaan kadonneet ja sulaneet ilman kanssa yhteen. Mutta laskevan auringon ruskoa vasten häämöittää taivaan ranta mäkenä mäen takana ja tässä lähempänä seisoo muutamia hakkaamattomia honkia kangistuneine oksineen.

Mutta kun panemme maata matalan saunan kahiseville lehdille ja sen musta katto on niin alhaalla, että sitä pitkälläänkin ulottuu kädellään

koskettamaan, niin tuntuu meistä kuin tämä olisikin meidän tekemämme tupanen ja niinkuin me itse olisimme tämän erämaan alkuasukkaita . . . eli niinkuin olisimme omia esi-isiämme, jotka asuinsijaa ja viljelysmaita viikkomääriä turhaan etsiessään sattumalta löysivät tämän hyötyisän vaaran, tähän asettuivat, tähän kaskensa kaatoivat ja huhtansa raatoivat ja nyt rauhallisesti maaten odottavat *oman* viljansa tuleentumista.

Syyskuun kesä.

Kun luulin kesän jo loppuun kuluneen ja syksyn tulleen ja talven olevan jo ovella . . .

Ja kun kesä tulikin uudelleen, virkosi valeskuollut, nousi kuin sukeltautunut vesilintu tyyneellä aallolla kellumaan.

Itä puhalteli pitkiä viimojaan, pohjoinen porotti kolkosti, kylmästi ja tunteettomasti. Harmaana oli taivas ja märkänä maa. Sadepilvet ajoivat nelivaljakoilla ja myrskyn harja hulmusi. Metsät paukkuivat ja merillä ärjyivät äkäiset aallot. Ja kuin säikähtynyt lintu pakeni suvetar eteläisille ilmoilleen.

Mutta lounaasta ja lännen ilmoilta tulivat taas kesäiset tuulahdukset lempeillä siivillä lentäen ja leijailivat kuin valkoiset perhot kirkkaalla,

korkealla taivaalla. Ei enää pilveäkään sen si-
nessä, ei hattarata kaikkein haihtuvintakaan.
Sumut, jotka soista nousevat, laskentuvat kim-
meltävänä aamukuurana katoille, teille, aitojen
selille ja niittyjen ja peltojen kellahtavalle sän-
gelle, josta aamu-aurinko saa sen ilokyyneiksi
sulamaan. Yöt ovat yhtä poutaiset kuin päivät,
aamut yhtä ihanat kuin illat. Yli maailman käy
ystävällinen hymyily, luonnossa on sanomaton
hellyys ja sen kasvoilla ainainen kirkkaus, puh-
taus ja onni.

Lähtöjuhlaansa viettää kesä, hyvästiään heit-
tää, parhaat lahjansa jakaa, vaan viipyy viikko-
kausia, niinkuin suosittu vieras, joka ei henno
ystävistään eröta . . .

Mitkä pyhäiset päivät! Mikä juhlatuuli maissa
ja metsissä!

Aivan hiljalleen, näkymättä, hiukkasen sil-
loin, hiukkasen tällöin on luonto parhainhinsa pa-
neutunut, joita on kesäkauden kutonut. Keltai-
sessa verassa hohtavat pellot ja niitty on siisti
kuin kaupunkipuutarhan puhtahin nurmikko; kul-
lalle paistavat kuusikon rinnassa koivut ja haavat;
pihlaja on punainen kuin yöllinen soihtu ja pie-
ninkin pensas palaa kuin paahtuva rauta; ja ru-
kiin laiho on niin voimakkaan vihreä kuin silkki-
nen sametti.

Luonnossa on voimaa ja väkeä ja viimeiset verensä se poskilleen vetää, niinkuin kutsuisi kaiken maailman kauneuttaan katsomaan; — vaan samalla se on herkkä, ja hienoa tunnetta täysi ja omaa kuihtumustaan aavistelevaa kaihoa.

Linnut lentävät kesän viimeisiin kekkereihin ja ihastuvat emonsa antimiin. Jo kukertaa teyriparvi kuin keväällä vaarojen rinteellä. Kurki-lauma huutaa korkeudessa ja laskeutuu sieltä suolle, jossa tullessaan suven suussa päiväsen viivähti. Joutsen valaisee hetkeksi yksinäisen metsälammen, tai paistaa kuin jättiläisen kokoinen lummekukka suuren selän etäisimmän lahdelman pohjukassa. Sirkkujen laulua soipi puutarhan puisto ja ruohikon rinteessä narahtaa sorsa. Surisee paisteinen aho hyönteisten hyörinää ja unestaan havahtunut heinäsiirkka vinguttaa kiven kupeella viuluaan luullen jo talvensa nukkuneen ja uuden kesän koittaneen. Heinikko on kuiva ja lämmin, petäjikkö lemuaa pihkaa niinkuin kesän kuumimmillaan ollessa ja niityn perkkajaan riotuli kietoo keväiseen autereesen ahot, notkelmat, kukkulat ja järvien rannat. Erehtyvät tuomi ja pihlaja uudelleen kukkimaan ja uutta marjaa aikoo tehdä mansikan varsi.

Lämmin ilma tulvii tulvimistaan etelän mailta, jonne sen iäksi luulimme menneen. Taivaan ranta

ruskottaa illoin ja aamuin ja tähti tuikkaa läpi taivaan tumman sinen, niinkuin ikinä ihanien öiden Itaaliassa.

Jos olisi minulla nyt mandoliini ja sitä soittaa taitaisin, silkkiseen nauhaan sen kaulalleni sitaseisin, kietoisin käteni ystäväni ympäri, astelisin kuusikossa ja sen sypressilehdoksi laulaisin, hiipisin harjutietä hongikossa ja hongat piinioiksi haastaisin.

Ja näin minä laulaisin syyskuun kesän kuutamossa kulkiessani:

Viivy viimeinen iloni,
 Kestäös kesäni kaunis,
 Jääös tänne tuonemmaksi,
 Talven pitkäksi pysähy,
 Tääll' on paras ollaksesi,
 Armas aikaellaksi
 Suuren Suomeni sulona
 Kaiken maani mairehena, —
 Täällä sua tarvitahan,
 Kaihoisimmin kaivatahan,
 Suurimmasti suositahan,
 Lämpimimmin lemmitähän, —
 Viivy viimeinen iloni
 Kestäös kesäni kaunis,

Syksyllä.

(Kuvaus Kuopiosta).

On ikävä, pitkäveteinen, pahasiivoinen ja surullinen syksy. Ei näytä olevan talven tulosta puhettakaan. Välistä se kyllä on lähestyvinaan, vähän vilahdukselta näytäkseen, mutta sitten kohta taas katoaa teille tietymättömille. Iltasilla joskus sattuu, että vieraisilta kotiinsa palaavat kaupukilaiset ihmeekseen keksivät selkeän taivaan ja sieltä kiiluvat tähdet. Ja vakuuttavat toisilleen, että kyllä nyt yöllä kylmää ja että huomenna kalahtaa kengän korko routaiseen katuun. Mutta kun he aamulla heräävät, kuulevat he jo vuoteelleen, kuinka vesi läkkisissä nurkkaränneissä pitää hermostuttavaa korinata, ja kun nousevat lämpömittaria kurkistamaan, näkevät he pitkiä

vesikyyneliä, jotka lasia myöten alaspäin valuvat. Ulkona sataa, ja poudan ja pakkasen toiveet ovat taas rauvenneet.

Taikka jos ei sada, niin ainakin on usvaa ja kosteutta ja pahaa siivoa kaduilla. Pilvet roikkelehtavat melkein puiden tasalla ja savu piipuista painuu alas, että melkein maata viistää. Eikä Puijoakaan näy kuin puolet. Näyttää siltä kuin tuo komea, köyryselkäinen kukkula olisi paneutunut pitkäkseen pitkin maan pintaa kuin kameli ylhäältä päin tulevan painon pakoituksesta. Harmaata, ahdasta, painavaa ja märkää! Ei mitään vaihtelua silmälle eikä korvalle mitään kuulemista. Esplanaadi lialla, puut hataroina ja harvoina, ja kun kello tornissa lyöpi, niin kuuluu sen ääni niinkuin sukan sisästä. Kuinka tyytyväntömän näköisenä Snellmankin, jonka paljaita kasvoja pitkin valuu ikuinen kosteus. Siellä täällä nuuskiskelee puitten juuria märkä koira, karvat limaskaisina ruumista myöten ja häntä roikkelehdellen koipien välissä. Ja tuolla kulmassa värjöttelevät ajurit, hatunlierit levällään, etsien varataivasta räystään suojassa, sill'aikaa kuin hevoset pää jalkain välissä seisovat synkkämielisinä ja tuumivat tämän maailman kurjuutta. Ei ole heillä enää rantaankaan kiirettä, sillä laivat ovat lentäneet talvisille teloilleen ja vihellykset

vaienneet. Vilkas elämä on satamasta kuollut ja autioina ammottavat makasiinilaiturien mustat kupeet. Suuri, kylmä syksyinen laine vaan yksin siellä elämöipi. Uhkaavana vyöryy se paalujen väliin, pudistelee keltaista harjaansa ja päristelekse vihaisesti.

Eikä tuo tuollainen ilmanala voi olla ihmiseenkään vaikuttamatta. Matalan taivaan raskaus se häntäkin painaa, litistää ajatukset alleen ja puristaa tunteet näkymättömiin. Vilkkaus kangistuu ja iloisuus kyyristyy sydämmen syvimpiin sopukoihin, niinkuin elohopea talvipakkasella. Vai kohtasitteko yhtään säteilevää silmää ja kuu-litteko ulkona ainoatakaan naurun helähdystä? En ainakaan minä.

Ja jos olisin nähnyt, niin olisin kummastellut. Sillä sellainen on ihminen vielä. Kun valo hänen huoneestaan puuttuu ja paksut uutimet peittävät päivän, niin matelee hänen mielensäkin mantereen varassa. Hän elää horroksissa, liikkuu hitaasti ja värisee omaa tyhjyyttään. Ei voi ajatella mitään eikä keksiä mitään alkuperäistä. Ja mitenikäpä voisikaan, kun kahdelta puolen ahdistaa pimeä ja kaksi puhdetta pihtiensä väliin puristaa.

Ja jos eivät olisi jokapäiväisen elämän huolet häntä herättämässä ja leivän murheet kylkeen

kutittelemassa, niin nukkuisivat kaikki, kuorsaisivat selällään ja antaisivat maailman mennä menoaan. Makaisivat kuin karhut konnossaan odottaen taivaan kannen kohoamista ja valoisamman aamun koittoa. Sellaisia eläimiä he olisivat.

Semmoista se oli koko syksyn. Ja sentähden sitä odoteltiin kylmää ilmaa ja talven tuloa kuin — kesää. Odotettiin, että yhtäkkiä tuuli pohjo- laan kampeaa, puhaltaa napapiirin kylmyyttä se- kaan ja karkoittaa pilvet.

Ja niinpä tekikin. Kohotti harmaan esiripun melkein huomaamatta ylemmäksi, puhdisti ensin sumuvaipan Puijolta, ja taas köyristi vanhus kyö- myisen niskansa, nosti kuin ahven harjaruotansa pystyyn ja siinä se nyt seisoo juhlallisena, synk- känä ja totisena. Puijolta päästyään ryntäsi sitten puhuri tavallisella tuimuudellaan puhdis- tustöitään jatkamaan. Tarttui pilvien liepeihin, repeli niitä säälimättömästi ja heitteli palaisia edelleen menemään. Repaleiden välistä kohta kirkasta taivasta välähti, aurinkokin sai sanan- vuoroa ja pian paistoivat läheltä ja kaukaa kuk- kulat ja saaret ja Kallaveden kaukaiset salmet. Suuret selät tekivät kuitenkin vastarintaa. Le- vittivät sieramensa ja hengittivät uusia usvia entisten sijaan. Harmaata huurua kumpuili ylös ja aikoi muodostua pilveksi.

Mutta ne, jotka Kallaveden vanhastaan tunsivat, sanoivat että viimeisiä henkiään se vetelee. Puhdistaa keuhkonsa ja kuolee. Ja kohta sillä on jäinen kalvo silmien päällä.

Eivät saaneet huurut kuitenkaan kauvan aikaa kokoontuakseen. Yhä kipakammaksi kiihtyi pohjonen ja kehittyi siitä vähitellen vihavoivaksi viimaksi. Tähdet paloivat selkeinä ja leimuten kuin lumisateen edellä ja pikkuseksi aikaa puhaltautuivat revontuletkin pärskymään.

Mutta kun oli yön puhaltanut, niin tyyntyi siitä aamupuoleen. Tehtävänsä oli tehnyt pohjolan poika. Ja kaupunkilainen heräsikin siihen, että kuuli kovaa kolinata kadulta. Hypähti vuoteeltaan ja tunsu raittiin kylmyyden huoneessaan. Kiiruhti ikkunaan, repäsi auki uutimen ja sieltä lävähti hänen silmiinsä hehkuva hohto. Koko kaakkoinen taivas oli kuin tulen vallassa olisi hulmunnut. Ikkunan lasiin olivat vesipisarat kiinni jäätyneet ja lämpömittari näytti viiden pykälän pakkasta.

Hän sukki vaatteet päälleen ja kiiruhti ulos. Kengän korko nyt todellakin kalahti katuun ja ajurien rattaat pitivät hilpeätä helinätä, niinkuin olisi rata ollut rautaa ja tie teräksestä alla. Savukaan ei enää levottomasti maata kohden puskenut; valkeana, rauhallisena kiemurana kumpuili se

kirkkaalle taivaalle. Esplanaadin koivut näyttivät täyteläisimmiksi paisuneen ja hulakehteleva koira-parvi temmelsi sen laidasta toiseen. Tornin kello löi kirkkaasti ja kuuluvasti. Ja Snellmannin kasvoista sai taas säteillä jalo puhtaus.

Paino oli ihmisten hartioilta pudonnut. Ne kävelivät kuin uusissa vaatteissa ja askel oli notkea ja käynti rivakka. Silmät loistivat kirkkaina ja poskipäillä hehkui terveyden puna.

Minä kävelin rantaan. Poikaparvi oli jo luistelemassa ja jalan alla kurakehteli hieno jää. Siellä oli huutoa, mellastusta ja iloista ilvettä. Suuri syksyinen laine oli kuolemaisillaan. Väsyneenä loiskahteli se laiturin reunaan ja pää nyökäsi kuin torkuksissa. Ei sillä näyttänyt olevan enää omaa tahtoa ollenkaan eikä tekemistä mitään. Odotteli vaan, että kokonaan tyyntyisi, saadakseen suoraksi heittäytyä ja kangistua kuolemaan.

Mutta illemmalla vetäytyi taivas taas pilveen. Näytti kuin olisi joku ilmainen olento hiiviskellyt taivaan kantta pitkin ja kevyellä kädellä levitellyt hienoja huntuja kerroksen kerrokseltaan auringon eteen. Oli kuin olisi jotain odottamatonta valmistellut. Mieli kävi jo vähän tyytymättömäksi ja ajattelin, että nyt se taas alkaa. Ja otsa rypyssä odottelin minä vesipisaroita poskilleni. Mutta vettä ei näkynyt. Sen sijaan lei-

jailee sieltä verkalleen alas jotain valkoista ja hentoa. Laskeutuu alemmaksi, tulee yhä lähemmä. Minä ojennan käteni ja yhtäkkiä ilmaantuu hihalleni pieni valkoinen pilkku . . sitten vielä yksi . . kaksi . . kolme . . ja yhä enemmän.

Satoi lunta. Ei tuiskuttanut, vaan seuloa tupsutteli. Ja pehmeästi, kenenkään kuulematta, levittelihe siinä valkoinen, nuoskea vaippa yli maan. Ja se vaippa oli niin taipuisa, että panihe jokaisen epätasaisuuden mukaan. Jäi riippumaan puitten oksille ja huoneiden räystäälle. Ojensihe lankkuja myöten ja tartuskeli ikkunan pieliin. Asettui pitkin suuria toreja ja leveitä katuja.

Jalkain alla narskahteli niin hausvasti. Yhtäkkiä kuulin minä kulkuset ja ohitseni suhahti hevonen ja reki.

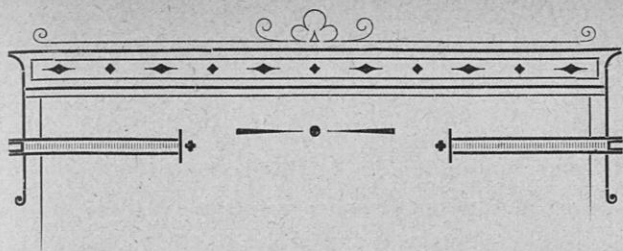
Ja niin oli surullisesta, ikävästä syksystä tullut hauska ja iloinen talvi.

*

Mutta eihän siitä sittenkään tullut talvi. To-teutumatta jäävät täällä suuremmatkin toiveet. Alkoi taas satamaan vettä. Satoi taivaan täydeltä. Nielasi hienon lumen ahnaasen kitaansa. Roudan sulatti ja lian kuohutti.

Ja yhä kestää se ikävä, pitkäveteinen ja paha-siivoinen syksy.

Imatralla.

Hotellin päitse, joka on rakennettu siihen, missä ahde alkaa olla viettävä, riennämme rinnettä alas, kunnes kaide tulee vastaan. Juostessa tuntuu siltä kuin tahtoisii yht'äkkiä ahmia kaikki, ottaa yhdellä ainoalla silmän siemauksella koko Imatra.

Vaan vielä ei näy siihen, mihin seisotumme, käsin kaiteessa kiinni ja sen yli etehenpäin nojaten, ei näy muuta kuin yläjuoksu koskea. Niska nielee vettä ahnaasen kurkkuunsa, mutta vesi yilisee vielä alas sileänä mustana pintana. Paikotellen se vaan valkenee ja pärskähtelee keskivirran kivissä virkeinä vaahtokimppuina ylös. Ne ovat kuin kipinöitä syttyvästä hiiloksesta. Mutta vasta alempana leimahtaa Imatra ilmi-tuleen.

Jyrkät raput vievät keskikohdalta koskea alas aivan kuohujen rajaan. Rappujen päässä on lautainen lava ja sen kaiteen takana tanakka kääkkyräpetäjä, joka on kouristautunut kallioon kiinni ja ojentaa oksiaan vaahtojen ylitse. Alas laskeutuessa sitoutuu silmä siihen, ei kääntelee kummallekaan kupeelleen, ei näe muuta kuin sen pienen petäjän ja petäjän takana tuon valkoisen vaahton.

Vaan niinpiankuin seisomme alhaalla lavalla, ottaa Imatra omakseen. Pauhina puhaltaa kuin pyry pään päällitse ja tietämättään tunnustelee jalka tukea alleen.

Sillä kahden puolen kuohuu kihisten koski, karkaa jalkojen juuritse huimaavana hehkuna eikä ole enää tervettä paikkaa sen pinnassa. Kallioiset rannat supistuvat toisiinsa kaitaiseksi väyläksi. Saimaan selkien suunnaton paino musertaa möyhyksi liiat vetensä niiden välissä. Ennen rauhalliset laineet, jotka lipatellen retkeilivät saaresta saareen ja iloisessa karkelossa rinnakkain hyppelivät alas ylempänä olevista koskien korvista, taistelevat tässä verivihollisina tuiminta taistelua. Ne ryntäävät kuin hätääntynyt väkijoukko palavasta teatterista yhden ainoan oven kautta ulos. Aalto ajaa aaltoa, kuohu karkaa kuohua niskaan. Toinen koettaa toistaan paeta,

päästä edelle, ennättää ohitse. Hän heitäkse pitkäkseen, ojennaikse etehenpäin, ottaa huohottaen syltä pitkän hyppäyksen ja pyrkii pakoon. Mutta toinen pakkaa päälle, tunkee irvellä ikenin kintereille. Iskee keihäänsä keskelle selkää ja rusah- taen katkeaa keskiruumis. Pääpuoli retkahtaa taapäin, hypähtää taas ulvahtaen ylös, kimpoo kiljaisten jällelleen ja suistuu vainoojansa vaah- toavaan syliin. Tämä jo voiton riemusta köy- ristäkse käppyrälle, koukistaa selkänsä ja asetakse uuteen laukkaan. Mutta silloin saavuttaa hänet sekunnin kuluttua koston kauhea käsi. Seuraava laine lähetäkse päälle kuin tiikeri takaapäin, tulta sieramistaan tuhkaisten. He takertuvat toisiinsa, kierrähtävät kerran vaan ja katoavat kuperkei- kassa kuulumattomiin. Sillä heidän päällensä pudotakse paksuna paatena koko väylän levyinen vesivuori ja luhistaa taistelijat tuhannen möyhyksi toisen toista kalliorantaa vastaan. Päätkin me- nevät pieniksi pirstaleiksi, aivot roiskavat ylös korkeuteen kuin veri valtasuonesta ja haihtuvat huippunsa laella hienoksi usvaksi, jonka ilman henki kiidättää kohtisuorana kohoavan kallion kylkeen. Pakkanen painaa sen sitte kiveen kiinni siniseksi jääseinäksi, joka alkaa alhaalta kuohujen rajasta ja ulottuu ylös aina kanervan juureen. Ja kun taistelu alhaalla on tuiki tuima ja taivas

selkeä ja tyven ja pakkaneen ylhäällä pureva, niin asettuu tämä hyökyjen hienoinen henki aina kuusen kaarnaan, paneutuu pitkin petäjien pintoja ja ripustautuu koivun ritiseviin rihvoihin heliseväksi hilehistöksi.

Ja yhä vaan kestää tuota vaaltoisata voimain ponnistusta, tätä tuimaa aaltoveljen temmellyssä altoveljeä vastaan. Kuplia syntyy ja kuplia kuolee, alituisesti uudistuvat muodot ja vivahdukset vaihtelevat. Mutta ulvonta on yksi, huuto ja pauhu pakahtumaton, eikä väsähdy vetten vihainen vimma.

Me seisomme kauvan samalla sijalla, kyynärpäillä kaidetta vasten nojaten. Seisomme turvallisessa tyvenessä, kuin jalopeurain häkkiristikon takana. Ne kiljuvat sieltä sisästä kiukkuaan, selkäkarvat sähköä sähisten ja silmät iskien ilkeätä tulta. Mutta me hymyilemme tyvenesti ja heitämme härnätäksemme paperipalasen leijailemaan alas. Se liitelee kuin lumihuide hiljaisella säällä ja lähenee kuohuja ja aikoo antautua. Silloin koskettaa siihen ilman henki ja hiukan kohottaa. Se ei putoa, se pelastuu, se uipi ilmassa yli Imatran! Vaan yhtäkkiä ojentaa ulottimensa aallon harja, pirahuttaa pisaran paperiin ja siinä silmän räpäyksessä painuu se kuin pintaperhonen lohen kitaan.

Kauvan kesti, käsi kaidetta vasten nojaten, katsella, ennenkun silmässä selvisi kuva kuohujen sekavasta melskeestä. Mutta kuta kauvemmin niitä katselit, sitä useamman kuvan ne kiersivät esille. Ja sitä suuremmiksi ne sukeutuivat. Sillä Imatra kasvaa katsellessa, se suurenee silmiesi alla ja kohoo yhä korkeammaksi kuin vuori kuta enemmän sitä lähenet.

Ja kuta alemmaksi astut sen alajuoksua kohti.

Kalliokuurna kapenee siellä kapenemistaan suvantoa kohti. Siinä, missä se syöksee sisuk-sensa suvantoon, on kaikista kaitaisin kurkku. Ja juuri siinä on kuohu kiihkein, temmellys tulisin, veden vimma vihaisin ja ärjy kaikista äkäisin.

Luohan kuitenkin pois siitä silmäsi vielä vähäksi aikaa. Katsahda ensin ylöspäin pitkin kosken koko pituutta! —

Mistä luulet vuodattavan vetensä Imatran? Taivaastahan sen tulevan näet, putoavan alas pilvistä suoraan. Sillä yhteen sulavat siellä kaukana kosken niskan valkoset vaahtopäät ja vaa-lean harmaa pilven perusta. Pilvistä putoava lumi liittää ne vielä likemmäksi toisiaan eikä eroita enää, mikä on taivasta mikä vettä.

Ja kuleta sitten katseesi hyrskyjen huippuja myöten ja anna silmiesi seurata veden vyörinää

myötä virtaan. Kuohut sulavat siellä toisiinsa ja huikeimmat huiput vaan ylenevät yli muista, niinkuin villinä karkaavassa valkoisessa hevoislaumassa leiskahtavat menon mylläkässä hirnujen liinakot harjat ja orivarsojen tuuhea otsatukka. Näin nähden ei Imatra enää näytä vihaiselta ja vimmastuneelta. Se on kuin leikkiä löisi ja hurraisi ja huihkaseisi ja valkoliinoja liehuttaisi.

Tuolla tuonnempana niin, mutta kuta alemmaksi silmäsi solutat, sitä totisemmaksi käy taistelu. Tässä edessäsi on taas ottelu elämästä ja kuolemasta ja voitto on vaan väkevämmän. Hymy karkaa huulilta ja kasvoille kasvaa tuijottava jäykkyys, sillä tuntuu siltä kuin joka hetki allasi kallion kieleke kahdeksi lentäisi ja sinä sen selässä syöksisit suin päin suvannon pohjaan. Hirmumyrskynä huminoi kosken kuohu ja jalan alla on jyhme kuin jättien pajassa. Kallio likistää kahden puolen ja tuskissaan taittuu vesivuori terävälle harjalle niinkuin kiila, jota kiihkeästi ajetaan liika ahtaasta aukosta sisään.

*

Olet koettanut katsella kohdallesi koskeen, sen yksityiskohtia tarkastaa ja päästä sen salaisuuksien perille. Kotvan saat kuitenkin koetella, ennenkun silmäsi yhteen kohtaan seisottuvat, sillä veden vauhti viepi ne muassaan ja luiska-

huttaa aallon harjalta alas suvantoon. Mutta kun vihdoinkin olet voittanut veden vilinän ja naulinnut silmäsi samaan sijaan katsomaan ja kun Imatran suuruus ja salaisuudet ovat kuviksi selviämäisillään, silloin käy koski kateelliseksi kauneudestaan. Se sitoo tietämättä silmäsi siihen, mihin olet tuijottanut, pitää ne hallussaan lumottuina yhteen pisteeseen eikä tahdo enää antaa takaisin. Ja samalla alkaa se mieltäsi muuttaa, kokoilee sydänalasi salaisimmat säikeet, käärii ne kätensä ympärille ja vanuttelee ja vetää. Tuntuu siltä kuin herpoontuisi jalkasi ja Imatra sinua hiljalleen imisi itseään kohti. Puut toisella rannalla näyttävät siirtyvän sijoiltaan ja vastakkainen kallioseinä alkaa väistyä vasemmalle. Päätäsi huimaa ja sinua horjahuttaa hiukan koskea kohti. Mutta sinä näet vaan kuohun keskellä koskea, joka vyöryy ja velloo ja viekoittaa . . ja tuossa tuokiossa aina muotonsa toiseksi muuttaa.

Yhtäkkiä ei kuulukaan enää peloittava pauhina eikä näy veden vihainen vimma. Kuuluu vaan hurmaava humina ja vaahto allasi vaihtuu villavasuksi, joka lasna ollessasi veti vastustamattomalla voimalla puoleensa, sisäänsä hyppyytti ja peitti sinut päätäsi myöten pöllyäviin lepereihin.

Jos malttaisi koski kauvemmin kiehtoa ja antaisi vaahton vielä hetkisen viekotella, niin

ehkä ennen pitkää saisi sinut aalto anastetuksi ja äkkiä solahtaisit alas liukkaalta kiveltä. Mutta se ei ymmärrä aikaansa odottaa; tahtoo saada sulin käsin saaliikseen. Arvaamatta aikoo se sinut altapäin ottaa, ojentaa kielän kidastaan ja yrittää nuolasemalla temmata tasapainon jalkaisi alta. Mutta silloin korahtaa kylmä vesi kallion halkeamassa ja pisara pirahtaa siitä poskelle. Lumous on luotuna yltä ja jalka jännittyy kalli-oon kiinni. Ja voimatonna saa aallon huippu vaipua tavalliseen väyläänsä takaisin. Mutta mennessään läiskähtää se kuin siiman polveke pitkän piiskan päässä ja sylkää kiihkeästi kuin vimmastunut kissa sihisevän syljen yli koko kosken toisesta kalliorannasta toiseen.

Edestakaisin mittaili silmämme suvannon suussa Imatran kiitävätä kulkua, milloin kiiveten pilvien rajalle sen ylimmäisien huippujen laelle, milloin laskien alas, milloin seisahtuen samaan paikkaan pitkäksi aikaa.

Mutta lopuksi heittiivät nekin uuvuksissaan aaltojen harjoja myöten suvannon syliin, joka pyöreään kattilaansa kätkee hyrskyvät hyökypäät ja laittaa niille leposian hetkeksi.

Ikäänkuin läähättäen laskeutuu laineitten orhilauma siellä kyljelleen ja voimattomina retkahtelevat nyt rantoja pitkin nuo äsken niin

pystyt päät. Väsyneinä ojentelevat ne vapisevia jäseniään ja suljuvat takavirrassa tiedottomina rantakiveltä rantakivelle. Kunnes pyörre ne tempaa mukaansa ja syöksee Imatran alakuhuista alas Vuokseen, joka joukeana juovana taas vuorostaan soluttelee Saimaan sinilaineita Laatokan laajoja vesiä kohti.

*

Meitä oli kaksi katsomassa, toverini ja minä. Seurasimme toisiamme ja ihailimme yhdessä, mutta emme sanaakaan vaihtaneet. Ääneti vaan seisoimme.

— Eikö lähdetä jo? sanoi hän.

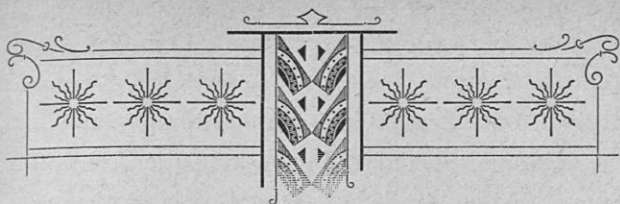
Ja me astuimme rattaille ja ajoimme pois.

Mutta ajaessamme riehui Imatra ryöpyten aivoissani, eikä suvainnut siellä sijaa muille kuville kuin omille valtaville vaahtopäilleen. Kesti kilpailun rattaiden rätinän ja rautatiejunan jyri-
nän kanssa.

Kun illalla taas vaivuin vuoteelleni Helsingissä ja suljin silmäni, asettui se eteen pienimpine pirahduksineen. Kiehui, kuohui ja kihisi . . . järisi, jyskyi ja jytisi . . . vyöryi, vaahtosi ja vimmastui.

Mutta sitten se siliämistään silisi ja vaihtui vähitellen vaahdon valkoseksi villavasuksi. Pyörteet pehmenivät pumpulipilviksi ja sielu ajoi hiljalleen unien suloiseen suvantoon.

Rautatiejunassa.

Pisti päähän tehdä huvimatka marraskuussa, keskellä synkintä syksyä. Oli kyllästytty Helsingin kaduilla kävelemiseen ja lähdettiin suotta aikojaan rautatietä ajamaan. Arveltiin, että syksyiset maisemat ja niiden synnyttämät omituiset mielialat tarjoisivat hauskuutta ja vaihtelua.

Oikein nauttiaksemme ympäristöstä ja omasta olemuksestamme istuttiin toisen luokan mukavalle sohvalle, nostettiin jalat vastakkaiselle puolelle ja oltiin kuin teatteriloosissa.

Sananparreksi on tullut maisemien rumuus meidän rautateittemme varrella. Tuossa on esimerkiksi Malmin laaja tasanko. Hiljainen tuhutava vesisade harmentaa horisontin äärettömän yksitoikkoiseksi ja mustuttaa huoneiden seinät.

Maantie näkyy olevan lialla ja sitä pitkin ajava mies ei vaatteittensa värin puolesta eroa ympäristöstään enemmän kuin varis kyntömullasta.

Ikkuna tulee alavan suon kohdalle. Lehtipuut suopellon pientarella harrottavat paljaine oksineen, sarat eroittuvat toisistaan mustareunaisten ojien kautta, jotka ovat vettä puolillaan. Mennä surahdetaan kallioseinien halki, jotka näyttävät kosteilta ja värisyttävän kylmiltä ja antavat junan juostessa läpi ilkeän kai'un itsestään. Se muistuttaa vankien kahleiden kalinaa. Matalarantainen järvi, joka on jäätynyt, mutta jää veden vallassa, on hetken aikaa silmän alla. Tuskin voi erottaa epämääräistä mäkitupaa sen pisimmän pohjukan perältä. Taikka rasahtaa alla lyhyt rautatiesilta ja vilahtaa likavetinen virta. Rannalla seisoo pesijänainen, märän näköiset hameet korkealle käärittyinä ja paljaat pohkeet kylmästä punoittaen. Hän tuskin päättään nostaa, ei heitä katsettakaan tänne ylös, jossa joka päivä mukavuuden maailmaa hänen ohitsensa selkäkenossa kiidähtää. Se ei kuulu häneen.

Mutta kaikki tämä rumuus, ikävyys ja alakuloisuus ei tunnu siltä, miltä luulisi tuntuvan, kun katsoja istuu toisen luokan vaunussa ja polttelee hyvänhajuista sikaria. Kun kukin kohta vaan hetkisen aikaa kohdalla viipyy, kun tietää, ett'ei

sinne tarvitse jäädä, vaan saa yhä eteenpäin rientää, niin näyttää ruma olevan kaunista, ikävä tekee virkistävän vaikutuksen ja alakuloisuuden sijasta ikäänkuin hartioiden ympärille kietoutuu turvallinen hyvinvoinnin vaippa.

Ja milt'ei ilosta hypähtelee mieli, kun veturi pitkällä puhalluksella ilmoittaa ison aseman tuloa. Punanen ratavahdin asunto, kallion kielekkeellä seisoen, keikahtaa ohitee. Viereen ilmaantuu sivuratoja. Niiden päälle siirrettyjen tavaravaunujen seinät humahduttavat pimeään eteen ja samassa taas jällelle jääden viskaavat vaunun valoa täyteen.

Toisessa paikassa odottaa toinen vastaan tuleva veturi ja juna. Siellä pistää päänsä ikkunasta venäläinen sotamies ja kuuluu virsselin sävel. Nainen, joka näyttää kauniilta, pitää puolet kasvoistaan näkyvissä, toinen puoli on ikkunan pielen peitossa. Tuonnempana vaunussa nukkuu joku. Sitten seisattuu juna aseman eteen, jonka sillalla kävelee edestakaisin odottavaa väkeä. Ja taampana paistaa sen seinä punaisia, sinisiä, keltaisia ja kaiken karvaisia ilmoituslauluja iloisen kirjavana.

Me astumme ulos. Asemasilta on sateesta liukas. Silmä kulkee pitkin sen reunaa, seuraa vaunujonon kuvetta ja teroittuu kauvaksi kapenevaa rataa myöten pitkän näköpiirin perille, josta jo

loistaa oheneva taivaan ranta ja ennustaa edempänä kirkasta poutaa ja syksypäivän raitista aurin-
gon paistetta.

Viehättävän vaikutuksen tekee asemahuoneen katettu ruokapöytä. Silmä sipasee sitä ja sen ruokalajeja kuin keveällä hellivällä kädellä. Alkaa viinapöydän tuoreista tarjottavista, kiepsahtaa samovaarin laelle, laskekse alas pitkin kahvikuppiriviä kulkemaan, viivähtää puhdaskasvoisen bufettineiden olkarusetissa, lehahtaa siitä hedelmä-astiaan, joka kukkivana ja kauniina kohooa kaikkien keskellä ja ylinnä muita viinirypäleineen ja punehtuvine omenoineen, ja päättää vihdoin vaihtelevan kulkunsa mustan ruskeaan ryhmään toisella puolen pöytää, jossa hiukan juroina seisovat vierä vieressä kiinni olut- ja portteripuoliskot.

Minä tartun yhteen, toverini anastaa toisen, ja saaliinemme istuudumme me mehevän annoksen ääreen toinen toiselle puolelle pöytää, välillämme vihertävä kukkakasvi valkoposliinisessa astiassa.

Hetkisen mentyä olemme entisillä sijoillamme, nojaamme entistä mukavammin veralla verhottuun selustimeen, kuulemme kellon soivan, konduktöörin pillin piiskahtavan ja veturin viheltää vihla-sevan. Emme tunne junan liikkeelle lähtöä. Asemahuone vaan alkaa hiljalleen solua jällelle päin. Ovi oveltaan siirtyy se taammaksi. Tuossa meni

viimeinen nurkka ja tuli puutarhan koivuja sijaan. Vauhti enenee. Nyt hujahti ohitse ensimmäinen telegraafitolppa, nyt toinen. Jo on kohdalla yhtämitaista metsää. Vaunumme vieterit notkahtelevat vetreästi allamme ja me niiden mukana.

Mikä lämmin tunne koko ruumiissa! Kuinka herttaisesti se leviää joka jäseneseen! Hohoi sinuas hauska matkan teko ja nuoren miehen huoleton elämä! Takana humiseva Helsinki ja matkan määränä — ? Kuka estäisi meitä ajamasta vaikka Aasian avaroilta aroille yhtä kyytiä?

* *

Ilma on selvennyt. Taivas kirkastuu ja kylmenee. Vaan päivän kuljettava kaari on pieni ja vinosti valuu valo maahan. Ylimmälläänkin ollen on se ylen alhaalla. Se heittää kimpun punaisen ruskeita säteitä vaunun vastakkaiselle seinälle.

Iltatunteet tulevat tunkemalla. Hiukan viluttaa. Siirryn pois ikkunasta, josta luulen vetävän. Miksi käy mieli yhtäkkiä alakuloiseksi? Annan asemien, pienten ja pahaisten, mennä menojaan. Mitäs niissä olisi näkemistä sille, joka on käynyt ne kymmenet kerrat tätä ennen . . .

Huomaan nukahtaneeni, hetkisen olleeni horroksissa. Puistattaa kuin horkassa.

— Pankaa puita uuniin, konduktööri!

— Ja sytyttäkää lamppu!

Hän tottelee, ja ikkunasta ei voi enää nähdä ulos. Se on muuttunut mustaksi kuvastimeksi, johon ilmaantuu toverini nuokkuva pää ja hänen sohvansa selustin ja vaunun seinä. Mutta sen läpi, tuon kuvastavan seinän läpi, pilkahtaa välistä valo metsätorpasta ja välkkää avaruuden periltä pieni tuikkiva tähtönen.

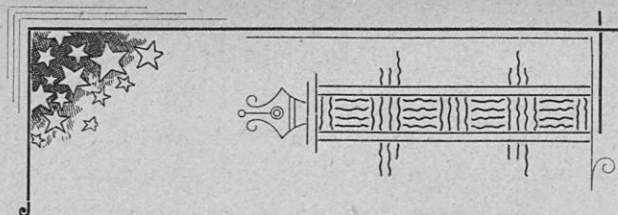
Taas olemme ystäviä, mielialamme ja me. Sillä vaikutus on verraton. Olemme seisottuneet asemalle, pienelle, metsäiselle. Vaunu on herennyt heilumasta, pyörien kolina lakannut. Täällä sisällä on ihan hiljaista. Viereiseltä sohvalta kuuluu nukkuvan herran hengitys. Hän liikahtaa hiukan ja sanomalehti hänen jalkansa alla rasahtaa. Lamppu laulaa ritisevän kamiinin säestämänä. Ei ulkoakaan kuulu mitään. Ensin muutamia askeleita, sitten ei mitäkään. Luulisi nukkuneen koko maailman. Ei ole tulevia ketään eikä meneviä. Asemasillalta näkyy liikkumatta seisovan asemapäällikön pää ja hänen vieressään toinen pää, konduktöörin. Jos he jotain puhuvat, niin tehnevät sen kuiskaamalla. Kello kalahtaa ja päättyy kolmeen läppäykseen. Kuulen, kuinka se kumajaa, kuulen, kuinka kumajaminen yhtäkkiä katkiaan. Asemavartija sulki kädellään äänivirran.

Sitten on sekunti, pari, hiipivän hiljaista äänettömyyttä. Ei risahdusta, ei luojan luomaa liikahdusta. Me katsomme toisiamme silmiin, toverini ja minä. — „Kun sirkka vielä sirittäisi,“ hän sanoo puoli-ääneen. — Kuluu kotvanen, kuluu toinen. Ijankaikkisuus tuntuu kyyristäytyvän yhteen hetkeen. Ja se on kuitenkin vaan sydämen muutamain tykytysten, kahden kolmen hengen vedon ylen vähäinen väli-aika.

Sillä taas piiskahtaa pilli, veturi viheltää ja pieni niskaan tuntuva nytkähdys tietää, että juna on jälleen liikkeessä.

Suurin totuus.

Oppi siitä, että paha on pahalla kostettava ja että on rikosta rangaistaessa otettava silmä silmästä ja hammas hampaasta, oli viimeisilleen kehittynyt. Se oli aikoinaan ollut maailman suurin totuus, se oli julistettu jumalalliseksi ja se oli saanut suuria aikaan. Se oli luonut järjestystä maailmaan, se oli tahtonut oikeutta turvata. Mutta kun se antoi oikeuden vaan voiman avulla ja kun miekka lopulta ratkaisi riidan, niin ei sota eikä taistelu maan päällä lakannut. Ja kun voimakkaampi voitti heikompiansa, niin ei heikompi koskaan saanut oikeutta, vaan sai kärsiä, kitua ja vaikeroida. Mutta ei maailma vaikeroimisista välittänyt.

Silloin nousi heikkojen ja osapuolten joukosta apostoli, joka saarnasi anteeksi antoa ja

rauhaa ja joka korkeimmaksi käskyksi julisti: rakasta lähimmäistäsi niinkuin itseäsi. Järjestyksen voimalliset vartijat ja maailman oikeuden mahtavat ylläpitäjät ristiinnaulitsivat hänen, sillä heidän nähdäkseen loukkasi hänen oppinsa yhteiskunnan pyhimpiä oikeuksia: itsepuolustusta ja pahan rankaisemista. Ja he olivat vakuutetut siitä, että jos kosto annettaisiin Jumalalle, horjuisi perustuksissaan maailman siveellinen rakennus.

Mutta oppi lähimmäisen rakkaudesta oli hurmaava oppi kaikille heikoille ja voimattomille. Ja kuta suuremmaksi kasvoi sorrettujen suku, sitä laajemmalle levisi oppi. Apostoli toisensa perästä sitä julisti, kansa toisensa perästä sen omisti. Kaksi tuhatta vuotta sen jälkeen kuin se ensi kerran julistettiin, ei se vielä ollut käytännössä loppuun saatettu. Mutta neljä tuhatta vuotta kun on kulunut, omaksutaan se ja pannaan käytäntöön siinä maassa, joka ulottuu Uraalista Atlantin rantaan.

Se omaksutaan ensin hiljaisuudessa ja yksityisten kesken. Mutta sitten se kerran omaksutaan julkisesti ja vahvistetaan virallisesti kaikkien sivistyskansojen yhteissä uskontokongressissa. Sotajoukot lasketaan ikuiselle lomalle, aseista taotaan työaseita ja kasarmeista tehdään uuden uskon temppeleitä. Vanhat lakikirjat pol-

tetaan ja kaikki tuomarit pannaan viralta, sillä ei ole kuin yksi lakipykälä eikä kuin yksi tuomari.

Ihmiskunta on riemuissaan, sillä se on vakuutettu siitä, että se totuus, jonka se nyt on tunnustanut, on ainoa ja suurin ja viimeinen totuus. Se on iloinen siitä etupäässä sen vuoksi, että se luulee sen avulla ikuisen onnen saavuttavansa, jota se aina on takaa ajanut. Eikä se sitä sure, jos ei onni heti paikalla sille tulekaan, sillä se on tottunut siihen, ett'eivät ihanteet heti paikalla toteudu.

Sen vuoksi se kehittää sitä oppiaan ja sovitaa sitä itseensä ja oloihinsa. Se poistaa yksityisen omaisuuden ja jakaa tasan tavarat. Se kuluttaa kasvatuksen kautta pois itsekkäisyyden, unohtaa koston ja voitonhimon, kitkee sydämestään vihan ja kaikki muut intohimot, jotka yllyttävät toisia vahingoittamaan. Ja se elää verrattain tyytyväisenä satoja vuosia, ehkäpä tuhansiakin. Maa, jota sitäkin rakkaudella ja hellyydellä viisaasti viljellään, antaa sille mitä se tarvitsee. Ja kun ei ole puutetta, ei ole riitaa. Rauha on maassa ja ihmisillä hyvä tahto.

Mutta tulee aikoja, jolloin sitä koetellaan sen uskossa. Sitä koetellaan sekä sisältä että ulkoa. Tulevat katovuodet, jotka vievät puolen

sen viljasta. Kansat, jotka asuvat Uralista Atlantiin, eivät ota niiltä, jotka asuvat ulkopuolella ja jotka eivät anna ottamatta. Eikä heidän uskonsa myöskään anna niiden kuolla, joita halla vahingoitti. Se käskee jakamaan. Mutta annokset ovat pienet ja koko ihmiskunta kärsii nälkää ja puutetta, mutta kärsii uskostaan luopumatta. On niitä, jotka ajattelevat, että parempi olisi toisten kuolla ja toisten elää kuin kaikkien ki-tua. Mutta niitä on vähän ja jos ne sanoisivat, mitä ajattelevat, ei heitä kuultaisi. — Tulee myöskin vihollinen sieltä, mistä se aina on tullut — Aasian aroilta. Se vaatii maata ja se vaatii ravintoa. Se tulee kuin mustalainen turvatto-maan taloon ja sillekin annetaan, mitä se vaatii. Vero on raskas, mutta maksajat ovat monet ja voimat ponnistuvat kahdenkertaisiksi. Tulee uusia ja yhä uusia vihollisia ja voimat ponnistuvat kolmin-, nelin-, viisinkertaisiksi. Lopulta ei ole mitä jakaa, jos ei osan jakajia vähennetä. Ja vihollinen vähentää niitä, sillä *sen* usko ei estä sitä niin tekemästä. Se tappaa, murhaa, teuras-taa kuin lampaita niitä, jotka eivät uskoltaan voi kättä vastarintaan nostaa. Se tuntuu vaikealta, se on kipeää kärsiä, mutta niin vaatii kansojen usko, joka käskee rakastamaan vihollistaan-kin, ja se usko on pyhä.

Vaan oli siellä mies, joka oli uhrannut kaikki uskonsa eteen ja joka oli antanut kaikki, mitä hänellä oli. Hän oli antanut peltonsa sadon, oli antanut majansa asuttavaksi, oli antanut oman työnsä ja perheensä vaivannäöt. Eikä se, joka häneltä kaikki otti, antanut hänelle mitään palkkioksi, vaan maksoi hyvän pahalla, sillä sellainen oli *hänen* uskonsa, jonka oli isiltään perinyt.

Oudot mietteet heräsivät miehen rinnassa. Hämärinä muinaistaruina, joista vaan runoniekat joskus lauloivat, oli hän kuullut kerrottavan ajoista, jolloin ihmisten usko oli aivan toinen kuin mikä se oli nyt. Ihmiskunta kuvattiin silloin eläneeksi onnellisena ja tyytyväisenä, sillä ei *uskaltanut* sille kukaan mitään pahaa tehdä. Miks'ei uskaltanut? Siksi ei uskaltanut — niin sanottiin — että se, joka toista löi, sai samalla mitalla takaisin, se, joka vei hengen joltain, siltä vietiin hänen oma henkensä rangaistukseksi ja peloitukseksi. Nyt johtaa ihmisiä rakkaus ja rakkautta sanotaan pyhäksi, silloin johti heitä viha ja sitäkin sanottiin pyhäksi.

Ihmiskunnan onni on siinä, että se rakastaa, — oli hän kuullut iät kaikki sanottavan. Mutta oliko ihmiskunta nyt sitten onnellinen? Hän naurahti pilkallisesti ja pudisti päätänsä sää-

livästi. Ei ainakaan hän ollut eikä tiennyt ketään, joka olisi. Eivät olleet onnellisia muut kuin ne, jotka sortivat häntä ja sortivat kaikkia muitakin, mutta joita vastaan usko kielsi puolustautumasta. Linnut metsässä, eläimet kedolla ja kalat vedessä, ne olivat nekin onnellisia, sillä ne ottivat minkä voivat eivätkä välittäneet muista kuin itsestään.

Mutta kun hän näitä mietti — oli miettinyt jo kauvan selvyyteen pääsemättä, — kuului surkeata huutoa hänen majansa takaa. Hänen vaimonsa karkasi sieltä tukka hajallaan sen saman miehen takaa-ajamana, joka oli anastanut hänen maansa ja tavaransa. Ja nyt se tahtoi anastaa hänen vaimonsakin, hänen lastensa äidin, tarttui sitä käsivarteen ja aikoi laahata muassaan.

Mutta silloin täytti kummallinen tunne hänen rintansa, sitä vihiasi kuin veitsellä, maailma punertui hänen silmissän ja lapiolla, joka oli hänen vieressään, halkasi hän vihamiehensä pään.

Hän pakeni metsiin, sillä viholliset häntä vainosivat eikä hänen kansansa tahtonut antaa suojaa sille, joka oli rikkonut sen käskyn, mikä oli pyhin heidän uskossaan. Mutta niitä oli niitäkin, jotka kuultuaan hänen teostaan tekivät samoin kuin hän ja tulivat hänen luokseen. Ne kokoontuivat kaikki hänen ympärilleen, piilivät

päivillä ja liikkuiivat öillä. Liikuiivat sortajain seassa ja levittivät kauhua heidän keskeensä mitaten samalla mitalla, millä he olivat mitanneet. Liikkuivat ystävien seassa ja saarnasivat uusia aatteita ja uutta uskoa: itsepuolustuksen, oman edun, koston, rangaistuksen ja vapautuksen uskoa, luvaten onnea ihmiskunnalle, jos se heitä seuraisi.

Yhdet sitä oppia ihmetellen kuuntelivat, sillä se oli puhuttu kuin heidän sydämestään.

Mutta toiset sitä kauhistuivat eivätkä tahtoneet hänestä mitään tietää.

Mutta kolmannet koettivat todistaa, että hän oli väärässä, ja he sanoivat: „Odottakaamme vielä sitä aikaa, jolloin rakkauden voimalla vihollisemme taivutamme ja jolloin koko maailma meidän oppimme ainoaksi oikeaksi tunnustaa.“

Mutta hän virkkoi: „Maailma ei koskaan ole yhtä ainoata oppia oikeaksi tunnustava. Jokainen tunnustaa oikeaksi vaan sen, joka sille on hyödyksi. Niin tekevät vihollisemme ja niin tehkäämme me! Aseihin!“

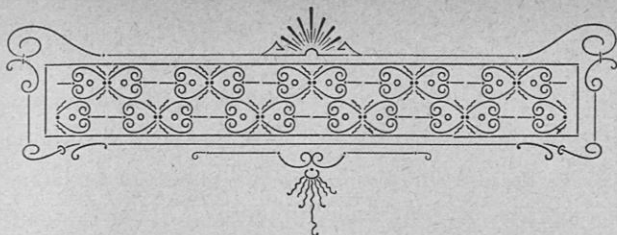
Ja hän sai aseihin kansansa nuorimmat ja parhaimmat.

Ja he karkoittivat sortajat maastaan ja ottivat takaisin omansa.

Ja tekivät itselleen uuden uskon pahan pahalla vastustamisesta, joka usko oli uusi siksi, että

se oli niin vanha, ett'ei sitä kukaan heistä ollut ennen käytännössä nähnyt, ja jota he sanoivat ainoaksi ja suurimmaksi totuudeksi siksi, että se oli *heidät* pahasta päästänyt, — eivätkä tienneet, että se kerran sekin vanhenisi ja antaisi aiheutta uuteen uskoon, joka voittaisi vanhan ja kerran taas vuorostaan voitettaisiin.

Kuvain kumartaja.

Kuvauksia ystäväni kuvanteistäjän elämästä

„Olen löytänyt Jumalani, jota niin kauvan olin turhaan etsinyt! Rakkaus on Jumala rakkaus on kaiken uskonnon sisältö. Se oli ihana, hurmaava, mieltä huikaiseva hetki, kun usko rakkauden jumaluuteen niinkuin ilmestys korkeudesta, niinkuin salama taivaalta valaisi synkistyneen, uupuneen sieluni...“ (Ja sitten seurasi hehkuva kuvaus hänen onnestaan ja seikkaperäinen selitys, kuinka hän oli sen saavuttanut ja miten muutos hänessä oli tapahtunut.)

Hän oli tunteellinen, innostunut luonne, niinkuin taiteilijat yleensä. Kun hän ryhtyi johonkin, ryhtyi hän siihen koko sielullaan. Lapsuutensa ja ensi nuoruutensa uskon oli hän verrattain kauvan

säilyttänyt. Mitään varsinaista uskonnollista elämää ei se ollut, mutta olihan se kuitenkin se selkäranka, joka tuki häntä. Siitä aatepiiristä oli aihe otettu hänen ensimmäiseen taiteelliseen kyhäykseensä kuvanveistäjänä. Se oli kuva tekstiin: „sallikaat lasten tulla minun tyköni“, puuhun leikattu Vapahtajan kuva, kädet eteenpäin ojennettuina, niinkuin kaikissa raamatun kuvissa. Äidilleen oli hän sen valmistanut joululahjaksi. Äiti otti sen riemulla vastaan ja asetti kirjoituspöydälleen, jalustana samettikansiin nidottu kuvaraamattu. Hän sitä melkein palveli, toimitti rukouksensakin sitä silmällä pitäen. Poikakin kertoi usein sitä ajattelevansa miltei uskonnollisella hartaudella, ja oli se hänelle kahta rakkaampi siitäkin syystä, että se oli määrännyt hänen elämänsä suunnan. Kuvan nähtyään salli äiti poikansa estelemättä taipumustaan seurata.

Hän kävi oppinsa ensin kotona, sitten Saksassa, mutta Pariisiin tultua haihtuivat lapsuuden usko ja nuoruuden aikana saadut ihanteet, samalla kuin uudet taiteelliset teoriiat tekivät hänen taiteessaan täydellisen vallankomouksen. Muutos tapahtui äkkiä ja voimakkaasti. Se tarttui kuin kuume ajan ilmasta ja kun hän siitä parani ja palasi ensimmäiseltä matkaltaan Ranskasta, oli hän valmis kieltäjä. Käsityksen persoonallisesta Juma-

lasta oli hän kokonaan repinyt mielestään. Se vähä, mikä siitä oli jälellä, oli jonkunlaista ylimalkaista maailmaa johtavata järkeä, jonkunlaista yhteen laskettua tulosta kaikista maailmaa hallitsevista luonnonlaeista.

Kiivautta uhkuvassa kirjeessä teki hän siitä selkoa eräälle ystävälleen.

„Mikä houkkio, mikä mieletön haaveilija, mikä narrien narri minä olen ollut! Minun tekisi mieleni häpeästä huutamaan, kun ajattelen, että suurin osa tämän muka valistuneen vuosisadan ihmiskunnasta vaeltaa vielä raakalaisten kannalla. Pakanoita, kuvain kumartajia te olette, jotka rakennatte huoneita haltijoillenne ja palkkaatte pappinne niitä kaitsemaan. Kultavasikoita te itsellenne valatte ja niitä kumarratte, vaikka luulette kuuntelevanne sen käskyjä, joka korkeudessa jylisee. Koko katoollinen usko kaikkine madonnan-kuvineen, ei se ole aatteellisesti rahtuakaan ylempänä alhaisimman neekerin uskoa, joka panee pyöreän kiven soikean kiven päähän ja palvelee sitä korkeampana olentona. Kaikki muu on maailmassa edistynyt, uskonto on vuosituhansien kuluessa seisonut paikoillaan. Se, jonka pitäisi olla yliluonnollinen, henkinen ilmestys, pukeutuu yhä, niinkuin on aina pukeutunut, maallisiin muotoihin. Muullaisena sitä emme jaksakaan käsittää. — Mutta onhan *meidän* uskon-

tomme katoalista paljoo puhdistuneempi? — Kainis puhdistus! — Meillä on uhrimme: ehtoollisemme; meillä on taikatemppumme: kasteemme; meillä on kirkkomme kuvineen meilläkin. Papit ovat palkattuita noitia, jotka maksosta myyskentelevät autuutta summissa ja vähittäin. Se ja se kirkollinen toimitus (sairaana viimeinen lohdutuskin) maksaa sen ja sen niinkuin noidan antamia amulettia on eri hintaisia. Jumala, joka sellaisilla menoilla sallii itseään palveltavan, ei ole *minun* jumalani. Muutakaan Jumalaa en tunne. Minulla ei siis ole mitään Jumalaa. Ja kuitenkin minä olen varma siitä, että seison paljoo korkeammalla henkisen kehityksen kannalla kuin kaikki jumaliset. Minulla on ihanne, joka asuu niin huimaavan korkealla, on niin yliluonnollisen abstraktinen, että sille on mahdoton mitään maallisia muotoja löytää — paras todistus sen henkisyydestä. Järki, — se on minusta ainoa, joka vivahtaa johonkin yliluonnolliseen. Sen kanssa seurusteleminen on kuin viileässä vuoristossa asuskelemista. Sitä ei voida personoida enemmän kuin avaruuttakaan. Kerran sille koetettiin temppeleitä rakentaa, mutta se ei onnistunut. Se ei todista järjen jumaluutta vastaan, vaan sen puolesta. Mutta en tahdo sitäkään Jumalaksi nimittää. Jumala, s. o. yleinen käsitys hänestä, on liika aineellisesti persoonallinen, liiaksi maallisiin muotoihin valettu

kelvatakseen nimeään lainaamaan. Eihän ole sitä dilettanttia, joka ei luulisi voivansa Jumalaa kuvata, tai ainakin äitiä ja poikaa. Se on naurettavaa samalla kuin se on taiteelle kokonaan vierasta. Taiteen täytyy kyetä ainettaan hallitsemaan, mutta uskonnollinen taide ei sitä voi, ell'ei tahdo tehdä, niinkuin on tehnyt, Jumalastaan inhimillisen mielikuvituksen tuotetta. Sellaisia olemme tottuneet niin kauvan silmäimme edessä pitämään, että niitä lopulta tietämättämme palvelemme. Ajattella, että minäkin! Olenhan sinulle kertonut ensimmäisestä luonnoksestani. Siitä tuli täydellinen kotijumala. Jos ei äitini muisto — onni hänelle, että kuoli, ennenkun sai nähdä muuttuneen poikansa — minua siitä estäisi, olisin valmis nauruun pakahtumaan.“

Innolla antautui hän „uuden oppinsa“ edestä taistelemaan. Taisteli sekä sanoin että kirjoituksin, mutta etenkin taiteessaan sitä toteuttaen. Hän oli täysverinen realisti, sai aikaan paljon innostusta nuorissa, herätti suuttumusta ja kiukkua, — mutta suuntansa etevimpiä edustajia hän oli. Oli hänen teoksissaan kuitenkin jotain hakevaa ja haparoivaa. Aatteet olivat usein mainiot, näki, miten inspiraatio oli leimahtanut, mutta samalla taas sammunut. Ei näkyvät sitä kytevää, lämmittävää tulta, jota tarvitaan, ennenkun suuri teos jaksaa val-

mistua. Ei hän koskaan samaa aihetta käsitellyt. Milloin oli historiallinen taide hänen ihanteensa, milloin oli kotimainen, kansallinen taide kaikista korkeinta j. n. e.

Mutta viimeinen aste hänen silloisessa taiteellisessa kehityksessään oli se, että hän eräänä iltana palatessaan työpajaansa Pariisissa, otti suuren vasaransa ja kukisti maahan salonkiin aikomansa marmorin. Ja kohta sen jälkeen kirjoitti hän eräällä ystävälleen nuo sanat: „Minä olen löytänyt Jumalani, rakkaus on Jumala, rakkaus on kaiken uskonnon sisältö“.

*

*

*

Ei ollut häntä hänen järkensä uskonto tyydyttänyt. Minne hän sen kanssa kääntyikin — kirjoitti hän ystävälleen tuossa samassa kirjeessä — kylmän hengen se huokui hänen eteensä. Oli siinä sisältöä niin kauvan kuin menestyksen päiväpaistoi, mutta kun vastoinkäymisten ja pettymysten hämärä alkoi laskeutua ympärille, tuntui tyhjältä ja kolkolta. Se muistutti eniten sitä kammon tunnetta, joka syntyy lapsen mielessä, kun tulee ilta ja yö pitkää taivalta kulkiessa. Sitä pakenee ja pakenee, mutta se sakenee edestä ja takaa. Huutaa apua, vaikka tietää, ett’ei sitä huutoa kukaan kuule. Mutta yht’äkkiä johtuu mieleen,

mitä äiti on sanonut: että on Jumala, joka näkee ja suojelee, ja rauhoitettuna silloin matkaansa jatkaa.

Ei millään mahdollilla ollut hän sellaisina eksymyksen hetkinä — joita synnyttivät ihmisten itsekäisyys, maailman kylmyys ja omat pettymykset niiden suhteen, joiden rakkaudesta oli luullut olevansa kaikista varmin — saanut rauhoitetuksi itseään sillä, että kun uusi aamu koittaa s. o. kun tämä turvattomuuden tunnelma on ohi mennyt, hän taas voi rauhansa löytää. Sillä liian monta kertaa oli hän pettynyt, siihen uskoon uudelleen antautuakseen. Ja hän alkoi katsella ja tutkia, millä ne elämänsä täyttivät nuo, jotka olivat niin tyytyväisiä, rauhallisia ja onnellisia.

Sattui hänen silmäänsä silloin eräänä iltana, kun kaikkeen kyllästyneenä palasi kotiinsa bulevardikahvilasta, Uusi Testamentti, joka aina kulki hänen matkalaukussaan muun rojakan joukossa. Sen oli siihen pannut äiti, kun hän ensimmäiselle matkalleen lähti, se oli pieni kirja, joka ei paljon tilaa ottanut. Jonkunlaista keikailemista oli se, että hän aina piti sen pöydällään, josta toverit sen huomasivat ja ihmetellen kyselivät, mitä *hän* sillä kirjalla tekee?! Nyt avasi hän sen hajamielisesti ja alkoi sitä haukotellen selaila. Hän luki sitä sen yön, kuuli suuren Pariisin omituisine yöllisine

äänineen ympärillään humisevan, ja luki lakkaamatta; seuraavana päivänä teki samaten yhä suuremmalla innolla; — kunnes hän toisen päivän iltana yhä kasvavassa innostuksessa pitkin kaupunkia harhailtuaan oli täydellisesti muuttunut. Ja ensi töikseen täytti hän käskyn: „teidän pitää luopuman kaikesta ja seuraaman minua“, — ja särki kaiken entisyytensä särkemällä taideteoksen, jota oli vuosikausia valmistanut.

Rakkaus, — se oli se uusi ilmestys, mikä hänelle Kristuksen opista oli leimahtanut vastaan. Sehän se oli kaiken uskonnon sisältö, sinnehän oli ihmiskunnan kaiken uskonnollisen kehityksen kärki viitannut, siinähan nyt oli se henkinen, ihanteellinen Jumala, jota hän oli hakenut. Ei sitä kuvien teolla palvella, ei sitä taide kelvannut toteuttamaan, taide, joka hänen mielestään oli vaan jäännös pakanuudesta, jonka koko sisältö oli aistillinen. Koko tulisen luontonsa voimalla omaksui hän sen. Heti paikalla, viivyttelämättä, tahtoi hän sen itsensä suhteen toteuttaa. „Enkä minä koskaan ole suurempaa helpoitusta, täydellisempää vapautusta tuntenut kuin silloin, kun näin nuo epäjumalani, nuo omien käsieni tuotteet, pirstaleina edessäni lattialla.“

Rakkauden aatteen toteuttaminen tässä maailmassa, käskyn „rakasta lähimmäistäsi niinkuin

itseäsi“ kirjaimelleen noudattaminen aikana, jolloin ehkä enemmän kuin koskaan ennen saarnattiin väkevämmän oikeutta heikkojen rinnalla, jolloin siitä oli tehty täydellinen teoriiä ja julettu sitä tieteellisesti puolustaa — siinä oli nyt työala, jonka hän itselleen valitsi. Töillä, esimerkillä, tahtoi hän sen toteuttaa.

Hän erosi ystävistään, katosi pitkäksi aikaa sen toveripiirin näkyvistä, jonka kanssa ennen oli seurustellut. Kuultiin hänen Tolstoin esimerkkiin innostuneena ruvenneen ruumiillista työtä tekemään; omaisuutensa jakoi hän köyhille; toimi paljon filantroopillisella alalla; ajoi raittiuden asiaa ja esiintyi maallikkosaarnaajanakin.

Menimme häntä kerran kuulemaan. Oli omituista nähdä hänet, tuon ennen niin hienon maailmanmiehen, joka aina oli kulkenut viimeisen muodin mukaan puettuna ja jota kaikki kotimaiset keikarit jälittelivät, tavallisissa työläisvaatteissa noiden ihmisten kanssa, joita ennen oli nauranut ja pilkannut. Kaupunkilaistyöväki oli hänen mielestään ollut „sitä viimeistä plebsiä“, varsinkin sen vuoksi, että sillä hänen sanainsa mukaan „ei ollut haikuakaan taiteellesestä käsityksestä . . . se oli sitä kaikkein poroporvarillisinta“ j. n. e. Talonpojalla on toki hitunen runollista mielikuvitusta, kaupunkien väki on „sitä puhtainta, paksuinta proosaa“,

josta oli kerrassaan mahdotonta saada mitään taiteellista aihetta puserretuksi.

Sellaisille hän nyt puhui taiteesta, sitä tuomiten. Kerrottuaan ensin -- äänellä, joka muistutti pelastusarmeijalaista -- millainen hän oli ollut ennen, mutta millaiseksi hän Jumalan avulla oli muuttunut, selitti hän heille, miten pakanallinen, miten alhainen ja tuomittava taide on. Se on se taipumus meissä, jota me kutsumme taiteeksi, joka on turmellut alkuperäisen kirkkaan kuvamme Jumalasta. Se on se, joka, pyrkien maallisiin muotoihin pukemaan sitä, mikä on hienointa, pyhintä ja ylevintä, hävittää meissä sen. Me olemme luodut Jumalan kuviksi, mutta me teemme Jumalan *omaksi* kuvaksemme. Kristus ei taiteesta tiennyt ja ensimmäiset kristityt sen hylkäsivät. Mutta ihmiset lankesivat takaisin perisyntiinsä ja siinä he rypevät vieläkin. Joka kerta kun Jumalaa ajattelevat, ajattelevat he häntä itsensä näköisenä ja semmoiseksi kuvaavat. Mutta Jumalaa ei voi kuvata, ei muotoisena ajatella, sillä Jumala on rakkaus, on ylevä aate. Se tuntuu meistä hämärältä, meistä, jotka aina olemme tottuneet aatteita muotoina käsittämään ja näkemään. Mutta hämmennys lakkaa, epäselvyys katoaa, niin pian kuin alamme tätä aatetta toteuttaa, niin pian kuin alamme rakkauden töitä tehdä. Silloin me Jumalamme, oikean

Jumalamme, käsitämme korkeana, yliluonnollisena voimana. Sitä Jumalaamme palvelaksemme emme mitään pappia tarvitse, sillä kaikki olemme sen yhtä hyvät papit. Kukin välitämme me yhtä hyvin suhdettamme Jumalaan. Rakkaus kansaveljiimme, rakkaus suureen kärsivään ihmiskuntaan, — siinä on uskontomme!

Hän puhui tulisesti, koetti kuulijoitansa innostuttaa. Mutta seurakunta pysyi kylmänä. Nähtävästi harva käsitti hänen aatteensa hienouden.

Haimme hänet esitelmän loputtua seuraamme. Koetimme osoittaa hänelle heikkouksia hänen opissaan. Koetimme osoittaa, että hän varsinkin taidetta tuomitessaan oli väärässä. Mutta juuri siinä kohden sanoi hän olevansa kaikista varmimmin vakuutettu.

— Etkö sinä ole koskaan tuntenut halua taiteellisestikin esittää niitä uusia aatteita, joihin olet innostunut? kysyi meistä muuan.

— En koskaan. Ja juuri se, että nämä aatteeni eivät tuota ulkonaiseen muotoon pukeumista kaipaa, vahvistaa minua siinä, että uskoni on kirkastunut ja hengistynyt, että se on niin puhdas kuin absoluuttinen aate vaan voi olla. Te ette sitä nyt käsitä, mutta minä toivon, että teidänkin aikaanne on vielä tuleva. Sinusta — ja hän kääntyi tuon ystävänsä puoleen, jonka kanssa oli ollut

kirjevaihdossa — sinusta varsinkin minä toivon, että olet oikealle tielle osautuva.

Hän oli varma vakuutuksessaan, oli mielestään reformaattori, oli enempi, oli uskon uudistaja, ei vaan puhdistaja, milt'ei sen luoja.

Olihan taide kadottanut hänessä miehen, josta sille olisi ollut kunniaa, arvelimme, mutta olihan aatteellinen työ voittanut. Hyväksyimmehän mekin hänen aatteensa pääpiirteissään, pistihän meitä, ett'emme tunteneet voivamme tehdä niinkuin hän. Olisi ollut niin turvallista, kun olisi meilläkin ollut jotain pysyvää ja varmaa, johon olisimme voineet luottaa.

— Loruja... olkaa huoletta..! Kun puuskaus menee ohi, palaa hänkin vielä entisten jumalainsa eli oikeammin epäjumalainsa luo.

— Mitenkä niin?

— Hän on ennen kaikkea taiteilija ja se on saava hänet järkiinsä jälleen.

Mies, joka noin puhui, oli oikeassa, mutta oli hän isosti väärässäkin.

*

Mutta puhukoon hän taas itse siitä, mitä hänelle tapahtui. Tässä on hänen viimeinen kirjeensä, päivättynä muutamia viikkoja sitten Pariisissa ja osoitettu tuolle samalle ystävälle, jolle

edellisetkin. Se on suoran, rehellisen, aina totuutta etsivän miehen tilinteko ristiriitaisen elämänsä kanssa, joka ei saanut hänelle elämän suurta kysymystä selvitetyksi. Tulkoon se todistuskappaleena tässä kokonaisuudessaan julaistuksi. Kirje on näin kuuluva:

„Sinulle, vanha ystäväni, joka olet kehitystäni seurannut, ja joka, vaikka viime aikoina olemekin olleet eri mieltä elämän suurimmissa kysymyksissä, kuitenkin olet minua myötätuntoisesti kohdellut, tahdon nyt taaskin kertoa, kuinka minun on käynyt ja mille perille olen ajautunut, sittenkun viimeksi tavattiin. Tämä on itsetunnustus, vaikeampi tehdä kuin kaikki ne monet entiset, joita olen tehnyt. Oikeastaan olisi minun tekeminen tämä maailmalle, tai ainakin jollekulle „henkiheimolaisistani“. Mutta mitäpä maailma minua nyt liikuttaa. Annan sinulle sitä paitse täyden vallan julaista, mitä nyt olet saava minusta tietää. Tarinani on surullinen eikä suinkaan ole minulle kunniaksi. Mutta totuus on tunnustettava ja tässä se on.

„Sinä tiedät, minkä aatteellisen rakennuksen minä itselleni rakensin, ja miten siinä asumaan muitakin houkuttelin. Tiedät, että kutsuin sitä ainoaksi oikeaksi, kalliolle rakennetuksi, joka ei koskaan tulisi horjumaan. Nyt on se kirkko, jonka huipun taivaalle kohotin, vajonnut maan tasalle ja

tässä minä nyt seison sen raunioilla henkisesti hajooneena ja repaleisena, tietämättä minne kääntyä.

„Sittenkun viimeksi tapasimme, kasvoi maineeni ja kannatukseni ihmisten seassa. Tuli muodin asiaksi saapua kuuntelemaan esitelmiäni, oli „hiehoa“ olla samaa mieltä kuin minä. Harvat toteuttivat elämässään sitä, mitä suullaan oikeaksi tunnustivat. Mutta minä olin kuitenkin iloinen menestyksestäni. Kuta enemmän sain kannatusta, sitä enemmän sitä halusin. Kuta useampia sieluja voitin, sitä useampia ajoin takaa. Huomasin salaiseksi hämmästyksekseni, että hain itselleni „yleisöä“, niinkuin taiteilija-aikanani. Koetin kuitenkin lahjoa omaatuntoani sillä, että suuri ero oli olemassa entisyyteni ja nykyisyyteni välillä.

„Samalla kuin menestykseni kasvoi, kasvoi myöskin vastustus, varsinkin kirkolliselta taholta, jossa ei suvaita muita „profeetoita“ — tiedäthän, että minulle tuokin nimi joskus annettiin — kuin Vanhan Testamentin. Ensin oli minua pidetty harvinaisuutena, kuriositeettina. Toiset iloitsivat siitä, että semmoinen pakana ja kieltäjä oli tullut heräykseen. Eivät näet huomanneet mitään eroa minun oppini ja kirkon opin välillä. Mutta niin pian kuin se selveni, alettiin huutaa, että olin ateisti, joka en persoonallista Jumalaa tunnustanut. Koko rakkauden oppini, joka kuitenkin on tai ainakin pitäisi

oleman kristinopin ydin, ei nyt tullut mihinkään kuuloon. Vapaakirkollisetkaan eivät enää uskaltaaneet minun antaa kokoushuoneissaan puhua. Sehän tosin vaan vaikutushaluani kiihoitti. Enkä olisi siitäkään välittänyt, mitä vastustajilla oli asiallista esiin tuotavana. Se oli tuota tavallista, että ilman persoonallista Jumalaa ei mikään uskonnollinen elämä ole mahdollinen. Aatetta ei voi minikäänlaista olla olemassa, ell'ei ole olentoa, joka on sen ajatellut ja josta se on alkunsa saanut, sanottiin.

„Mutta luokseni alkoi tulla toinen parhaista ystäväistäni toisensa perästä. Itkien valittivat he tuntevansa itsensä usein turvattomiksi ja tyhjiksi, kun eivät voineet rukouksillaan kenenkään puoleen kääntyä, vaan täytyi aina vaan omaan heikkoon itseensä turvata. — „Anna meille Jumala, jonka olet meiltä ottanut!“ vaikeroivat he.

„Olin tukalassa asemassa, aloin itsekin epäillä, enkä tiedä, kuinka olisi käynyt, jos he olisivat pitkittäneet. Mutta he luopuivat, tekivät eron, ja sen tekivät monet muutkin.

„Annoin meneväin mennä ja lohdutin itseäni, sen minkä voin, sillä, että he eivät olleet jaksaneet totuutta kokonaisuudessaan omistaa — niinkuin minä.

„Minäkö? — mutta oliko mestari opetuslapsiansa parempi?

„En huoli nyt tarkemmin esittää sinulle syitä siihen, miksi olen täällä Pariisissa, jonne viimeksi täältä lähdettyäni en enää koskaan luullut palaavani. Ystävät, sukulaiset... tulin sanalla sanoen tänne puoleksi vastoin tahtoani, puoleksi tehdäkseni niille mieliksi, joille oli kiusallista kantaa samaa nimeä kuin minä. Olisi ehkä pitänyt jäädä kotiin aatteittensa puolesta taistelemaan; — vaikka kyllä kai sittenkin oli parasta, että katosin.

„Tapasin täällä joukon nuoria taiteilijoita, joiden maailman katsantotapa oli aivan toinen kuin taiteilijoilla meidän nuoruutemme aikana. Sinä tiedät tuon uus-kristillisen suunnan, josta on niin paljon puhuttu. He olivat hartaita kristityitä ja kokivat sitä taiteessaan toteuttaa. Niinkuin tiedät olen minä aina ollut periaatteessa uskonnollista taidetta vastaan. Heidän maalauksensa erosi kuitenkin tavallisesta. He „maalasivat aatteita“, niinkuin heidän tunnussanansa kuului. Kokien vapautua ahtaiden muotojen vankeudesta ja aineellisen todellisuuden jälittelemisestä pyrkivät he siihen aatteiden puhtauteen, jonne taide kyllä aina tähtää, mutta jonne se, ollen pakotettu ainetta ja muotoja noudattamaan, ei minun käsittääkseni koskaan pääse. Heidän pyrkimyksissään oli kuitenkin jotain, joka minua miellytti.

„Ja lomahetkinä — kun palasin kotiini työstä, jolla leipäni ansaitsin — rupesin miettimään minäkin, enkö, ainakin koetteeksi ja itseäni varten vaan, voisi saada esille sitä aattetta, joka mieleni täytti. Eihän se kaikkein korkeimmassa ilmestysmuodossaan ole kenenkään kuvattavissa. Mutta sellaisena kuin se maailmassa ilmaantuu puhtaimpana ja suurimpana, kuinka minä *sen* esittäisin?

„Ensin kyti mielessäni luonnoksia vanhojen mallien mukaan, sellaisten kuin Mikael Angelon *Pietàn* y. m. Mutta ne tuntuivat tekotapansa puolesta liiaksi materialistisilta, niissä oli liiaksi pidetty silmällä vartaloa, jäseniä, lihaksia. Sitä paitse oli rakkauden aate niissä liika ahdas, tunne kohdistettuna yhteen ainoaan henkilöön: äidin rakkaus poikaan. Minun pitäisi saada esille rakkaus koko kärsivään ihmiskuntaan.

„Aate selvisi minulle eräänä yönä, kun kylmästä väristen vuoteessani makasin. Tiedät, millainen erämaa tämä Pariisi on sille, joka tänne on yksin joutunut. Ei ollut minulla ainoatakaan ystävää, joka minusta olisi välittänyt. Ikävystyneenä, välistä onnettomana, puutettakin kärsien minä täällä eleskelin. Tuntui kuin ei siitä suuresta maailman rakkaudesta, jota olin muille saarnannut, minulle mitään riittäisi. Ehk'ei sitä olekaan olemassa, ehkä on kaikki ollut vaan mielikuvitusta? Silloin näin

unen horrokseen vaipuen äitini edessäni. Hän seisoivat vuoteeni jalkapuolessa suuret silmänsä minuun luotuina. En nähnyt hänestä muuta kuin nuo hellät, avonaiset, sääliväiset silmät. Olin ennenkin nähnyt hänet samallaisena, kaukaisimmassa lapsuudessani, kun kuumeen vallassa sairasvuoteellani makasin, ja hän, väljään, vaaleaan yöviittaaan puettuna, seisoivat tuntikausia minua katsellen, luullen minun nukkuvan, mutta ei kuitenkaan hennoen luotani lähteä. Koko hänen olentonsa keskittyi siihen yhteen ainoaan katseeseen, se oli ilmaus kaikista hänen syvimmistä tunteistaan ja siitä virtasi minuun sanomaton rauha ja turvallisuus. Unet minua tavallisesti painavat ja rasittavat, nyt olin herätessäni onnellisempi ja rauhallisempi kuin koskaan ennen.

„Ja aatteeni oli selvinnyt, olin löytänyt rakkauden symbolin, olin saanut kiinni siitä puhtaimmasta muodosta rakkauden aatteen esittämiseen, jota olin etsinyt.

„Asuin silloin erään toverini atelieerissa hänen itsensä poissa ollessa. Siinä oli savea telineellä, oli työaseet, ja heti aamulla ryhdyin minä työhöni käsiksi. Et voi käsittää, mikä ihana, autuaallinen tunne mieleni täytti, kun taas pitkästä ajasta tunsin sormieni välissä hienon, taipuisan, tottelevaisen saven. Kaikki muu minulta unohtui, en aja-

tellut muuta kuin tätä työtäni, ja menneisyys oli kuin pyyhkäisty pois muistostani. Aatteeni omituisuus ja se tapa, jolla koetin tehtäväni suorittaa, elähytti minua. Oli niinkuin luonnon lain välttämättömyydellä ilman omaa tahtoani ja miettimistäni olisin kulkenut päämaaliani kohti.

„Tarkoitukseni oli saada esille rakkauden sisältö yhdessä ainoassa katseessa, niinkuin olin nähnyt sen käyvän ilmi äitini minulle ilmestyneessä katseessa. Ilme hänen silmissään oli pääasia, kaikki muu: vartola ja jäsenet, saivat esiintyä niin heikosti, niin vähän silmään pistävästi kuin vaan oli mahdollista. Ja minun onnistuikin niihin saada vaan aavemainen, henkinen tunnelma, joka itsenikin vaikutti omituisen salaperäisesti.

„En ikinä ole omien kätteni luomaa sillä silmällä katsellut. Minussa kasvoi kunnioituksen ja ihailun sekainen tunne sitä kohtaan. Samalla tuli se ystäväksi minulle enkä viihtynyt missään niinkuin sen seurassa. Kun avasin kääreet, oli niinkuin olisin jotain elävää olentoa kosketellut. Kun olin sen kipsiin valanut ja sitten marmoriin hakannut, milt'ei vapisin minä, ja olisin tahtonut langeta polvilleni sen eteen, pyytää siltä suojelusta itselleni. Asetin sen eri nurkkaansa, verhosin sen uutimilla ja sytytin illoilla kynttilän sen edessä palamaan. Jalustaksi olin veistänyt

kirjan kuvan äitini Uuden Testamentin mukaisesti.

„Ja se palkitsi vaivani. Tyhjyyteni oli poissa, yksinäisyys ei minua kammottanut, minulla oli hyvä henki, oli suojelusenkeli huoneessani.

„Se kun oli vaan itseäni varten, en sitä kenellekään näyttänyt.

„Mutta eräänä päivänä, kun palaan työstäni, tapaan joukon tovereita luonani. Ne olivat nuoria skandinaavilaisia taiteilijoita, jotka söivät samassa ravintolassa kuin minäkin. Jostain saatuaan vihiä teoksestani, olivat he päättäneet tulla sitä katsomaan. He olivat vetäneet verhot syrjään ja olivat, joskaan eivät polvillaan kuvani edessä, niin ainakin aivan haltioissaan sitä katsellessaan. — „Mainiota! Etevää! Mutta noinhan se juuri on tehtävä, iankaikkisen rakkauden jumalatar!“

„Ei minua mielestäni oltu koskaan ymmärretty niin hyvin kuin nyt. Tunsin siitä sanomattonta tyydytystä, varsinkin kun näin, että heidän mielihyvänsä ja ilonsa oli vilpitön ja todellinen.

— „Se on suurta taidetta! Se on niin kokoon puristettua, niin keskitettyä . . . koko suuri maailman aate yhdessä ainoassa katseessa . . . — On niinkuin tuo silmäys tulisi tuntemattomista maailmoista, jostain taivasten takaa . . . — Ei, hyvä ystävä, rakkaus on persoonallinen olento,

olet sen tuossa osoittanut, vaikka kuinkakin sitä vastaan väittäisit!“

„Se oli pian tullut heille yhtä rakkaaksi kuin minullekin. He tulivat sitä vähä väliä katsomaan, istuimme iltakaudet kehässä sen ympärillä, me sitä kuin palvelimme ja sen johdosta keskustelimme. Se oli heidän mielestään se kauvan odotettu „uuden suunnan“ suuri taideteos ja minä olin *le maitre* näille nuorille innostuneille miehille. Minä olin muka löytänyt sen, mitä he olivat etsineet, he puhuivat minusta kaikkialla, kirjoittivat minusta, pyysivät saada ottaa jäljennöksiä teoksestani ja julkaisivat sen hienona valopainoksena aikakauskirjassaan.

„En käsitä vielä tänäkään päivänä, miten sokeuteni saattoi olla niin suuri, ja ett'en jo aikoja sitten ollut tehnyt kaikesta tästä sitä johtopäätöstä, joka siitä välttämättä oli tehtävä. Olihan aivan sattuma, että silmäni aukenivat.

„Eräänä päivänä tulee hieno, hansikoitu herra, ulkonäöltään juutalainen, luokseni ja ojentaa minulle nimikorttinsa, josta näen, että hän on „pyhimysten kuvain kauppias“. Hän sanoo kuulleensa taiteilijapiireissä paljon kehuttavan rakkauden jumalatani, eikä sen tähden voineensa vastustaa haluaan tulla sitä katsomaan. Enkö tahtoisi olla ystävällinen ja näyttää hänelle sitä?

„Annan hänen katsoa, hän luo siihen vaan hätäisen silmäyksen ja kysyy, enkö tahtoisi myydä hänelle jäljennösoikeutta teokseeni.

„— Mutta eihän tämä ole mikään pyhimyksen kuva?

„— *Parfaitement, monsieur!* Ei olekaan, hyvä herra, mutta se on enempi! Pyhimysten kuvat, madonnat ja ristiinnaulitun kuvat ovat vetovoimansa kadottaneet. Ei kukaan niitä enää kysy. Suuri, hieno, taiteellisesti sivistynyt ja samalla uskonnollinen yleisö tahtoo uusia aiheita, uusia muotoja hartaudelleen. Minä myyn tavattomasti uutta uskonnollista taidetta. Uskonnollinen taide ei ole samaa kuin kirkollinen. Kirkko on kenties aikansa elänyt, mutta uskonto elpyy taas. Vanhat kuvat kun eivät tyydytä, tarvitaan uusia palveltavaksi . . .“

„— Ja sitä vartenko te . . . —?“

„— Minä olen varma siitä, että teoksenne on leviävä tuhansissa kappaleissa . . . luulen voivani tarjota teille mitä parhaimmat ehdot . . . pienen pensioonin . . . *n'est-ce pas, monsieur? C'est entendu!*“

„Niinkuin salaman kautta, joka pimeältä taivaalta leimahtaa ja yht'äkkiä paljastaa kuilun, johon eksyksissä kulkeva matkamies on suistumaisillaan, selveni minulle nyt kaikki . . .“

„Pyhimysten kauppias päästi hämmästyksen huudahduksen, kun luuli minun aikovan häntä iskeä vasarallani . . hypähti syrjään, tempasi knallinsa, mutta ei ehtinyt vielä ovesta, kun marmorini, jumalankuvani, jo kaatui suulleen ja meni pieniksi pirstaleiksi kiviselle lattialle.

„Ja pirstaleina olen minäkin, ainiaaksi pirstaleina, enkä koskaan enää pääse kokoutumaan. Minä houkkio, minä narri, joka olin luullut puhdasta aatteellista oppia julistaneeni, suurinta totuutta toteuttaneeni, vieneeni uskontoa ennen näkemätöntä kehitystä kohden, minä, joka olin mielestäni en vaan uskon puhdistaja, vaan sen uudistaja, jopa sen luojakin, minä olin tehnyt kuperkeikan ja seisoin samoilla jalansijoillani, mistä olin lähtenyt, — en ollut alhaisinta villiä parempi, joka asettaa pyöreän kiven soikean päälle . . en ollut ainoastaan kuvain kumartaja, omien kätteni töiden jumaloija, vaan olin vähällä tulla jumalan kuvain kauppiaaksikin . . .

„Eikä sillä hyvä: minä suren yhä vieläkin särkynyttä Jumalaani, murehdin sitä yöt ja päivät, sillä parempaa en tiedä. Eikä sitä tiedä tämä maailmakaan, joka kulkee ja kulkee ja aina samaan paikkaan saapuu. Se on yhä se sama pakanallisiin muotoihinsa sidottu, alttareihinsa kiinni kytketty, mikä se aina on ollut ja kai

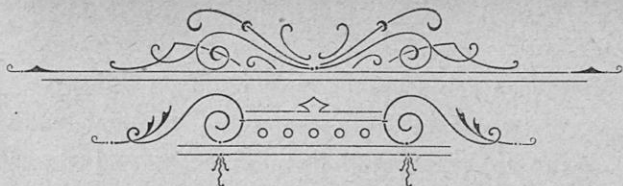
aina tulee olemaan, kehäänsä kiertäen ja omia askeleitaan ijankaikkisesti tallaten.

„Sen vuoksi en usko enää mihinkään enkä mitään toivo. Hyvää yötä siis, vanha ystäväni.“

— — — — — = — — — — —

„J. K. Sanoinko, ett'en enää mitään usko, enkä mitään toivo? Kun tarkemmin ajattelen, eilisestä mielenliikutuksesta tyyntyneenä, sitä, mitä minulle nyt on tapahtunut, on sentään julkeata väittää, että jos *minä* en ole kyennyt totutta toteuttamaan, eivät muutkaan kykenisi. Mistä minä tiedän, ett'ei kerran ole tuleva joku toinen, se oikea, joka puhuu hengessä ja totuudessa ja jonka kengän nauhojakaan minä en ole kelvollinen päästämään.“

Ihmisen pelko.

Elläimet elivät maan päällä täydellisessä tietämättömyydessä mistään heitä itseään korkeammasta olennosta, sillä ihminen ei ollut vielä luotu eikä kukaan aavistanut, että hänet luotaisiinkaan. Luomakunta puuttui herraansa, mutta ei osannut häntä kaivatakaan.

Susi tosin siihenkin aikaan haaskasi lammaskarjassa, hauvit söivät särkiä, havukat hätyytelivät kanoja ja kettu vainosi vuonia, mutta haltijakseen ja herrakseen ei kukaan toistaan tunnustanut. Maailmassa vallitsi pienten paikallisten kahakoiden ohella rajaton vapaus eikä kukaan sen asujamista alistunut kenenkään yksityisen vallan alaiseksi.

Mutta sitten luotiin ihminen, ajettiin alas taivaasta ja asetettiin kaikkia luotuja vallitsemaan.

Hän astui alas korkealle vuorelle ja teki sinne asumuksensa. Eläimet, jotka hänen ilmestyessään sattuivat olemaan saapuvilla, luulivat häntä ensin apinaksi ja todella hän olikin ensi alussa hyvin apinan näköinen. Sentähden ei kukaan ymmärtänyt häntä sen enempi pelätä kuin pelkäsi apinaa. Metsäkauris seisoi hänet keksittyään silmät suurina ja korvat pystössä, mutta painautui kohta taas rauhallisena nurmikkaa syömään. Kyyhkyt katselivat pää kallellaan häntä puiden oksilta, mutta eivät lentäneet tiehensä, ja apina kohteli häntä kuin vertaistaan, heitti pähkinällä otsaan ja livisti ilkkuen tiehensä.

Mutta ihminen, joka oli oppinut jumalia pelkäämään, tahtoi, että eläimet häntä pelkäisivät ja kuntoittaisivat niinkuin hän pelkäsi ja kunioitti jumalia. Hän juoksi majaan ja tempasi sieltä jousensa ja vasamansa, jotka oli saanut valtikakseen, tähtäsi ja ampui; ampui kerran, ampui toisen ja ampui kerran kolmannenkin. Kauris kaatui kuolleen maahan ja veri purskahti hänen sieramistaan, kyyhky putosi oksaltaan ja pahasti haavoitettuna pakeni apina parkuen tiehensä. Eivätkä kauriit, linnut ja apinat sen päivän jälkeen uskaltaneet tulla lähitienoillekaan, vaan loittonivat kauvas pois siltä vuorelta, minkä olivat asuinpaikakseen valinneet.

Kyyhky oli ensimmäinen, joka vei muille vuorille sanan siitä, mitä Ihmisvuorella tapahtui. Oli lintujen kärejät, hän istuutui pitkän korpi-kuusen latvaan ja kertoi kokoontuneille kansalaisilleen, mitä hänelle äsken oli tapahtunut. Ok-salla kuherrellessaan oli häneltä hänen toverinsa tuuskahtanut kuoliaana maahan ja kun hän ensin paettuaan palasi häntä etsimään ja silmäili alas, näki hän kaikkialla raatoja ja nyletyitä nahkoja. Ja hän arveli, että se oli rutto, joka siellä raivosi.

Vaan tuskin oli hän saanut sen sanotuksi, kun kuului kumma suhaus ilmassa, kyyhky levitti siipensä, yritti lentoon, mutta putosi jalat suorina puun juureen eikä enää hievahtanut.

Rutto! rutto! huusivat nelijalkaiset ja: rutto! rutto! räähkyivät linnut, — kun taas suhahti samalla lailla ilmassa ja lammas lyykähti polvilleen eikä enää noussut. Silloin kaikki kokoontuneet eläimet hajaantuivat kuin akanat tuuleen mihin pikimmin kerkesivät.

Kettu kääntyi kuitenkin metsän laidasta utelijaana jällelleen katsomaan. Mutta silloin näki hän edessään olennon, joka seiso i pystyssä kuin puun kanto, mutta jonka ruumis oli valkea ja karvaton ja jonka silmissä paloi outo hehku sellainen, että hän meni kuin hervottomaksi ja luki kerti maha matalana lähimpään pensaikkoon. Hän

oli nähnyt ihmisen kasvoista kasvoihin, mutta ei siitä uskaltanut kenellekään kertoa. Ja siitä päivästä alkoi hän vavahdella joka kiven ja kannon kohdalla, kierti ne kauvaitse, luuli joka paikassa näkevänsä ihmisen ja alkoi miettiä keinoja häntä lepyttääkseen.

Eivätkä ehtineet eläimet selvitä ensimmäisestä säikähdyksestään, kun alkoi uudistumistaan uudistua se, mikä äsken oli tapahtunut. Milloin kaatui komea hirvi, sydän nuolen lävistämänä, milloin putosi pyy oksaltaan, milloin oikasi joutusen kaulansa ja jäi lammen pinnalle kuoliaana kellumaan. Kauhu, pelko ja vavistus valtasi koko eläinkunnan. Hänen äänensäkin joskus kuultiin ja se tunki luihin ja ytimiin pahemmin kuin suden ulvonta tai vihastuneen kontion kiljahdus. Hänen nuolensa suhahtelivat yhtä mittaa, vaan kukaan ei tiennyt, milloinkaan ne tulivat, mistä ja minkätähden.

Oli niitä, jotka sanoivat, että meitä rangaistaan meidän synteimme tähden, sillä miksi me elämme riidassa ja eripuraisuudessa ja raatelemme toinen toistamme. Mutta miksi syyttömät kärsivät syyllisten tähden? kysyivät toiset. Miksi säilyy haukka, kun kaatuu kyyhkynen, miksi kuolee lammas, kun susi säästetään? Eikä ollut ketään, joka olisi voinut näihin kysymyksiin vastausta

antaa. Vaan vähitellen oppivat kaikki käsittämään, että oli ilmaantunut heitä kaikkia korkeampi olento, jonka vihaa ei kukaan välttänyt, jota ei kukaan voinut paeta, vaan jota kaikkien täytyi pelätä.

Mutta kettu, joka oli kaikkia muita eläimiä viisaampi, joka oli nähnyt ihmisen ja joka yöllisillä retkillään hänen majansa ympärillä hiipien oli hänen tapansa tutkinut, mutta joka ei hänkään ollut koskaan hengestään varma, oli vihdoinkin luullut saaneensa selville, miten ihmisen viha olisi lepytettävä. Ja salaisessa kettujen, kissain, susien, karhujen ja kaikkein muiden petoeläinten yöllisessä kokouksessa esitti hän heille ehdotuksensa ja sai sen hyväksytyksi: että ihmiselle vietäisiin lepytys-uhriksi ne eläimet, joita hän ensin himosi: lammas, lehmä ja hevonen; — jotka vangittiin ja kytkettiin keskiyön aikana ihmisen asunnon eteen.

Ihminen kun näki vapisevat elukat edessään, niin heltyi hänen sydämmensä ja kun hän jo oli mielestään tarpeeksi pelätty, niin tahtoi hän olla rakastettukin. Hän tahtoi, että eläimet rakastaisivat häntä, niinkuin hänkin rakasti jumalia. Sentähden piti hän heitä hyvänä, taputti heitä ja antoi heille syödä ja juoda. He olivat siitä hänelle kiitolliset, ihastuivat ikihyviksi, nuolivat

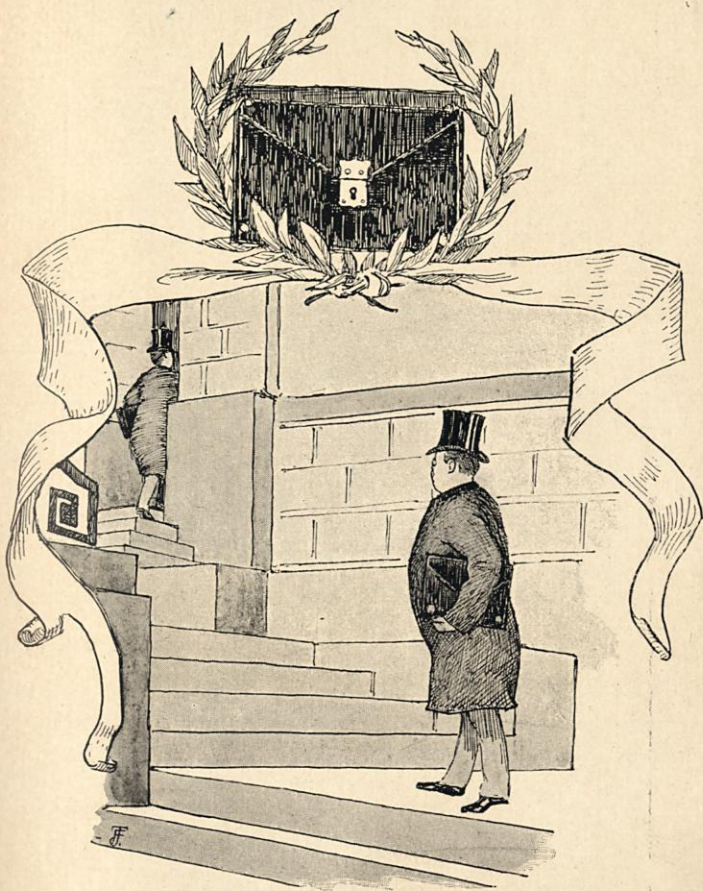
hänen kättään ja olivat onnelliset, ett'ei hän heitä hetipaikalla teurastanut, niinkuin he olivat pelänneet.

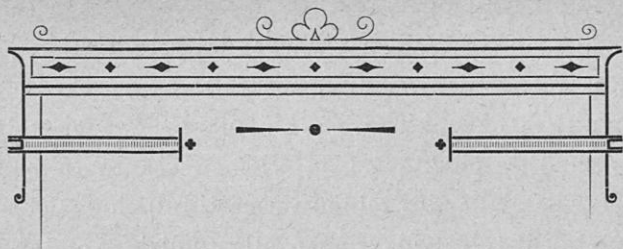
Ja kun hän päästi heidät irralleen, niin ylistivät he ihmistä kaikkialla, kertoivat kaikille tovereilleen, kuinka hän oli jalomielinen ja laupias ja houkuttelivat heitä taipumaan hänen valtansa alle. Ne, jotka tottelivat, tulivat hänen luokseen ja taipuivat hänen ikeensä alle, saivat armon ihmisen edessä ja ne kutsui hän kaikki „omiksi lampaikseen“. Mutta toiset, jotka eivät ottaneet kääntyäkseen eikä ihmisen orjuuden alle alistuakseen, sanoi hän „susikseen“.

Ja niitä vainoo ihminen vieläkin, niitä varten terottaa hän nuolensa, jännittää jousensa ja ampuu silloin, kun he sitä kaikista vähimmin aavis-tavat. Eikä hän lakkaa, ennenkun saa ne suku-puuttoon hävitetyksi, ja siinä ovat kesytetyt eläimet hänelle avullisina.

Usein kiukustuttaa ihmistä kesyttömien eläinten vastarinta. Mutta hän on kuitenkin tyytyväinen siitä, että hekin häntä pelkäävät, tunnustavat hänen valtansa ja tietävät, että hän on heitä korkeampi, väkevämpi ja voimallisempi.

Pienehkö, pyöreä, pehmeähkö . . .

Olette ehkä tulleet huomiolle panneeksi, että meillä virkoihin, tärkeihin tehtäviin ja yleensä kaikellaisiin suurempiin luottamustoimiin kernaasti asetetaan miehiä, jotka eroavat muista erään pienen hauskan omituisuuden kautta. Se tavataan melkein jokaisella, joka on saavuttanut vähänkään huomattavamman yhteiskunnallisen tai valtiollisen aseman. Ilmiö on niin yleinen, ett'ei sitä juuri voi sattuman oikuksikaan sanoa. Olen tehnyt silmämääräisiä tutkimuksia useilta elämän eri aloilta ja tullut tosiasioita vertailllessani siihen tulokseen, että vasta sitten, kun kansalainen voi tähän hankkimaansa tuntomerkkiin viitata, hänellä on mahdollisuus saavuttaa se päämaali, mihin hän pyrkii. Saattaahan tosin tapahtua, että

notkea selkä, kumarat hartiat tai erityisesti etevät luonnonlahjatkin voivat tulla kysymykseen, mutta poikkeuksena se kuitenkin on yleisestä säännöstä pidettävä. Ja yleinen sääntö on se, että hakijalla, jos tahtoo varmasti tulla huomioon otetuksi, tulee olla rinnan alla tuollainen . . jonkunlainen . . kuinka sanoisin . . tuo tuollainen pienehkö, pyöreä, pehmeähkö . . .

Eräässä pitäjässä oli tuonnottain kirkkoherran vaali. Ehdokkaita oli kolme, kaikki yhtä lahjakkaita, ei toinen toistaan etevämpiä. Miesten kesken oli pitkiä puheita ja tuumailuja siitä, kenelle äännet annettaisiin. Sanoi sitte eräs arvokas isäntä: — „Huutakaapa ketä huudatte, minä huudan Huukperiä!“ — „Minkätähden juuri Huukperiä huudat?“ — „Sentähden, että se on niitä muita kahta hyötyvämmän näköinen. Sehän tuo jaksanee saarnata, kun on mistä saarnaa. Tynnöri on minusta parempi kuin tyhjä säkki.“ Ja Huukperi sai enimmäkseen äännet eikä ole katumista ollutkaan.

Pienessä kaupungissa oli pormestarin vaali. Oli niitä ehdolla jos jonkin laisia, pieniä jos suuriakin miehiä. Mutta ei ollut kuin yksi ainoa pulloposkinen, pyöreävartaloinen, pehmeämuotoinen. — „Sehän tuo jaksanee oikeutta istua, kun on minkä päällä istuu“, sanottiin ja hän sai viran.

Mutta kun muutamaan kuntaan tuli uusi kansakoulunopettaja — hänet valittiin paperiensa mukaan, miestä itseään näkemättä, niinkuin noissa vaaleissa valitettavasti vielä usein tapahtuu — niin pudistelivat johtokunnan ukot päätään ja tuumasivat: — „Eihän tuo ole minkään näköinen, kovinpa on kuikelo ja laiha.“ Eikä heidän mielestään kansanopetus ollut ollenkaan oikeissa käsissä.

Ja samallaiset näkökohdat tulevat selvästi näkyviin sellaisissakin virkanimityksissä, joihin kansa ei pääse suoranaisesti vaikuttamaan. Sillä „kansan terve järki“ on onneksi säilynyt turmeltumattomana niissä miehissä, joille se on antanut onnensa ohjaket.

Kun ummistan silmäni ja loihdin eteeni rivissä seisomaan kaikki ne nimismiehet, tuomarit, kruununvoudit, metsäherrat ja monet muut, joita minun on onni ja kunnia tuntea, niin enpä näe montakaan, joka ei mittaa täyttäisi. Koulunopettajat, joita Jupiter vihaa, ovat tosin poikkeuksena, mutta se riippuu erityisistä asianhaaroista eikä riko yleistä sääntöä, jota se päinvastoin vahvistaa.

Heidän keskuudessaan ei näet, ainakaan yleisemmästi, tähän saakka vielä ole ollut tapana tehdä kumarruskäyntejä korkeitten asianomaisten

luona. Mutta näiden toisten kesken on jo ammoisista ajoista ollut yleisenä se tapa, että virkaan pyrkivän tulee käydä „näyttäytymässä“ tulevan esimiehensä tykönä. Hakemuskirja puhuu omaa kieltään, hakijan ulkomuoto omaansa. Ja nyt on usein toinen yhtä kaunopuhelias kuin toinenkin.

Enkä minä ymmärrä, miksi sitä moititaan, että on niinkuin on.

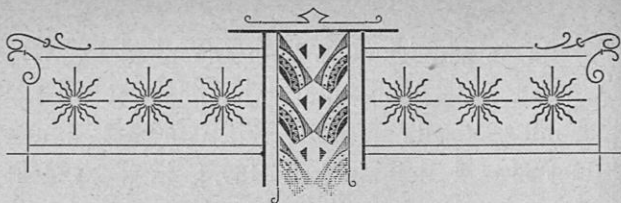
Päin vastoin ymmärrän minä erinomaisen hyvin, mistä syistä tuo „pienehkö, pehmeä, pyöreähkö“ on voinut päästä painamaan siinä maassa, millä miesten pätevyyttä punnitaan.

Kumarrusmatkalla kävijä esiintyy aina frakissa ja valkosessa, kovaksi kiilloitetussa avorinnassa. Mutta avorinta esiintyy aina paremmin edukseen, kun se saa pullottaa vähän ulospäin ja frakki on silloin somimmillaan, kun sen reuna ja liivien nappirivi on tilaisuudessa tekemään kauniin kaaren eteenpäin. Samalla tekee koko mieskin vakavan, varman ja tyvenen vaikutuksen ja hän näyttää sellaiselta, jota eivät kaikki „ajan tuulet“ pääse heiluttelemaan. Ja kun hänen silmissään tavallisesti on rauhallinen, lempeä ilme ja kun hänen otsallaan asuu ikuinen totisuus, niin onhan aivan luonnollista, että hänet katsotaan sopivammaksi kansansa edessä edustamaan

valtiota ja yhteiskuntaa kuin tuo pieni käppyrä tai tämä pitkä hongankolistaja, joista ei voi tietää, millä oksalla ne milloinkin istuvat ja mitkä tuulet niitä milloinkin heiluttavat, ja jotka eivät voisi vaatia sitä kuuliaisuutta ja tyrkyttää sitä asemansa arvoa, minkä voi sellainen, joka on täyteläinen sekä edestä että takaa. Ei ole sentähden ihme eikä mikään, että tuo tai tämä korkea esimies, jonka tulee alemmaistensa kaikista toimista vastata vastata, ihan kuin itsestään tulee — jos suinkin mahdollista — antaneeksi paikan sille, josta on takeita, että hän paikkansa täyttää.

Että se usemmitain onkin mahdollista, se on jo nähty. Monet nimitykset ja ylennykset — kaikkein korkeimmatkin — joita ei muuten voitaisi ymmärtää, ovat sen kautta selitettävissä. Erehdyksiä on kyllä voinut tapahtua ja tapahtuahan niitä aina. Mutta siitä huolimatta sopisi mirusta nyt tehdä laiksi se, mikä kerran on yleinen tapa, sopisi antaa asetus, jossa säädettäisiin, että virkainimityksissä, suuremmissa ja pienemmissä, on — virkamiesten rotu-omituisuuksien yhä edelleen kehittämiseksi — hakijalta, tullakseen huomioon otetuksi, vaadittava myöskin tuo tuollainen . . jonkunlainen . . kuinka sanoisinkaan . . pienehkö, pyöreä, pehmeähkö . . .

„Nuori sielu“.

Kuvaus kansallisen herätyksen keski-ajalta.

Hän on mielestäni yksi niitä kaikkein onnellisimpia ja kaikkein kadehdittavimpia. Sillä hän on täydellinen sopusoinnun ja ihanteitten mies, ja niitä on harvassa tänä tyytymättömyyden, epäilyksen ja hermostuneen hajanaisuuden aikakautena. Meidänkin oloihimme nähden, jotka eivät kuitenkaan hevillä pane mieliä yli laitansa kuohumaan, on hän oikeastaan jotenkin harvinaisen ilmiö. Sillä johan sitä on meilläkin tyytymättömyyttä oleviin oloihin, on innostuksen ja auktoriteetti-uskon puutetta, on pettyneitä toiveita, onpa kenties luottamuksen puutetta omaan tulevaisuuteemme. Ne ovat kaikki niitä uuden ajan tunnusmerkkejä.

Mutta hänellä on vielä lapsuutensa usko ja nuoruutensa isänmaallinen innostus tallella, eikä se näytä koskaan tulleen edes häirityksi.

Jo koulussa ollessaan uskoi hän järkähtämättä kaikkeen siihen, mikä oli „kaunista, hyvää ja totta“. Hän ihaili kaikkia klassikoita ja osasi ulkoa kaikki ne isänmaalliset runoelmat, jotka siihen saakka olivat kirjoitetut.

Ylioppilaaksi tultuaan otti hän kaikki vastaan semmoisena kuin se hänelle annettiin. Aatteiden antajat olivat, tai ainakin sanoivat olevansa, ylevän innostuksen miehiä, puhtaiden periaatteiden miehiä, ja hän ei arvostellut eikä irvistellyt. „Suomen suuret miehet“ elivät vielä ja vaikuttivat ympäristöönsä, vaikka heidän testamenttinsa olikin jo tehty. Heidän levittämänsä loisto heijasti takasin niistä, jotka olivat ottaneet heidän testamenttinsa määräyksiä toteuttaakseen. Ja oikeutettuja ja kykeneviä tähän työhön olivat mielestään kaikki senaikuiset nuoret miehet. Sillä ei kukaan yksityinen henkilö tai puolueryhmä ollut vielä ottanut urakalle suomalaisuutta eikä isänmaan asioita. Kukin oli vakuutettu voivansa ja saavansa jotakin uhrata isänmaan alttarille. Kaikki olivat „nuoria sieluja“, ja kaikkien sydän sykki sille, mikä oli „kaunista, hyvää ja totta“.

Hänkin oli vakuutettu voivansa jotain „uh-rata“. Hänelläkin oli leiviskänsä hoidettavanaan. Ja hän hoiti sen ehkä paremmin kuin moni muu, sillä hän ei menettänyt mitään omasta itsestään, ei menettänyt „nuorta sieluaan“ eikä isänmaalista innostustaan.

Kuinka monet siihen aikaan puhuivatkaan suurista tarkoituksistaan ja kuinka harvat ovat niitä toteuttaneet! Hän ei puhunut omistaan, mutta siltä ei niitä häneltä puuttunut.

Mutta puhukaamme ensin hänen innostuksesta ja sitten hänen töistään.

Näen hänet vieläkin edessäni tuossa tutussa kehässä, joka niin usein muodostui ylioppilastalon puhujalavan ympärille. Kuinka hänen silmänsä säihkyivät, kuinka hänen rintansa kohosi ja keuhkonsa paisuivat isänmaallisia eläköön-huutoja huudettaissa! Näen hänet laulajien joukossa milloin haaveksiva ilme kasvoillaan, milloin hehkuva puna poskillaan. Näen hänet saattokuluissa ja suurten miesten haudoilla, näen hänet suomalaisen teatterin parterilla pakahtumaisillaan ihastuksesta, karkea liinatukka pystyssä, kädet yhtä punaisina kuin posket.

Monelta se sammui tuo tuli ja kylmeni tuo hehku. Häntä jäi se lämmittämään ja lämmitti se häntä leipähuolien harmaimpinakin pakkas-

päivinä, aina riittäen niihin vähäisiin tehtäviin, jotka hän oli ottanut suorittaakseen niinä aikoina, jotka jäivät häneltä yli varattoman miehen kiireissä lukupuuhissa.

Koulussa ollessaan hän jo keräsi kansan- ja muinaistieteellisiä esineitä konventtinsa kustannuksella. Ylioppilaana laajeni ohjelma satuihin ja sananlaskuihin ja outojen sanojen keräämiseen Kotikielenseuran lukuun, paitsi sitä että hän yliopistossa ollessaan lukukauden aikana oli ainainen agitaattori, yksi noita n. k. „fennomaniian juoksupoikia“ sekä melkein jokapyhäinen luennonpitäjä rautatienvarsi-pitäjissä Helsingistä Hämeenlinnaan. Mutta hänen suurin työnsä oli tutkimus kotipitäjänsä oloista, tuollainen pitäjäkertomus, jossa hän esitti oman paikkakuntansa 1) muinaistieteelliseltä, 2) historialliselta, 3) kansantieteelliseltä ja 4) kielelliseltä kannalta katsottuna. Siinä oli lueteltu jokainen vanha puu ja kivi, jokainen kyläkahakka, kaikki papit, lukkarit, suntiot ja kirkonkellot vanhoine kirjoituksineen, jokainen maasta löydetty raha, taltta ja nuolenpää, jokainen kielen diftongi, kerakkeen koveneminen ja pehmeneminen j. n. e., — ja se oli tunnollista työtä, johon oli pantu vuosien vaivat ja lomahetkien innostus. Se saikin-kunnan tulla julaistuksi Suomikirjassa, siitä mai-

nittiin muutamalla kehuvalle sanalla Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran vuosikertomuksessa, ja sai hän siitä Seuran vuosikokouksessa vastaanottaa pienen kirjapalkkionkin.

Millä viattomalla riemulla hän kantoi tuon kirjapakkansa asuntoonsa, millä hellyydellä hän selaili noita ikävän näköisiä lehtiä, joiden sisälöstä me muut emme olisi iki päivinä viitsineet selkoa ottaa. Me nauroimme hänelle silloin, niinkuin niin usein ennenkin, teimme pilaa hänestä ja hänen hommistaan, me, kaunosielut, jotka jo aikoja sitten — s. o. pari vuotta ylioppilaana oltuamme ja tämä oli kolmas! — olimme pudistaneet päältämme ylioppilasinnostuksemme ja sen sijaan olimme saaneet „uusia aatteita“ ulkomaalta. Me puhuimme ylenkatseellisesti suomenmielisten ahtaista näköpiireistä, me nimitimme hänet „pikku sieluksi“, joka ei ymmärtänyt Ibseniä eikä ollut kuullut puhuttavankaan Emile Zola'sta tai Paul Bourget'ista. Hän ei siitä loukkautunut, sillä hän ei käsittänyt, ei *voinut* käsittää todeksi sitä, mitä puhuimme. Ja hyvä oli, ett'ei hän sitä käsittänyt, sillä varmaankin olisi hän tullut onnettomaksi, jos hänelle olisi selvinnyt se, mistä me olimme varmat, eli että Runeberg oli vanhanaikainen, että Topelius ei kelvannut aikamiesten luettavaksi, että Kalevala oli pitkäveteinen,

eikä suinkaan mikään maailman ensimmäinen epopeea, ett'ei kaikki ollut jumalansanaa, mitä Snellman oli sanonut ja ett'ei Y.-K. ollut „johtavissa aatteissaan“ lausunut historian filosofian viimeistä sanaa maailman menosta. Sellainen mielipiteiden mullistus olisi ollut kova isku hänelle, joka oli tottunut pitämään maailman kirjallisuuden arvokkaimpana kaikkea, mitä suomenkielelle käännettiin, josta ylioppilasalbumin ilmestyminen oli pohjoismaiden kirjallisuudessa, josta Suomalainen teatteri oli ensimmäinen taidelaitos Euroopassa, Iida Aalberg ja Oskari Wilho ensimmäisiä näyttelijä-neroja ja Ekmannin Väinämöinen ja Runebergin Psyke maailman mainioita taideteoksia. Mutta se isku ei koskaan häneen osunut, sillä hän torjui kaikki arvostelut ja epäilykset sillä, että olihan se suomalaista ja olihan se omaa — „ja tietysti tekin oikeastaan niin ajattelette, vaikka siinä vaan leikkiä laskette“. Ja niin pysyi hän ja niin *täytyi* hänen pysyä nuoruutensa ihanteille uskollisena. Silloin hänelle naurettiin, mutta jälkepäin olen tavannut niitä, jotka ovat häntä kaidehtineet.

Hän joutui maaseudulle, vähäiseen opettajavirkaan muutamassa pikkukaupungissa. Siellä ryhtyi hän tietysti, „astuttuaan ulos elämän taiste-

luun, toteuttamaan niitä ihanteita, jotka oli itselleen nuoruutensa aikana asettanut“, niinkuin sitä siihen aikaan akadeemisella juhlapuhe-kielellä sanottiin. Ulos elämän taisteluun — Kuopion takana — toteuttamaan ihanteita — Torniossa!

Mutta hän toteutti omansa, ne, jotka *hänellä* olivat: perusti suomalaisen seuran, oli ainaisena puhujana ja esitelmän pitäjänä kaikissa paikkakunnan isänmaallisissa riemu- ja surujuhissa, puuhasi onnittelusähkösanomia mainioiden miesten syntymä- ja nimipäiviksi pääkaupunkiin, juoksi pääkaupungin suomenmielisten asioita, liikutteli kaikkia keräyslistoja, joita hänelle tietysti tukutain lähetettiin, milloin teatterin takaamista, milloin uuden koulun kannattamista, milloin minkin uuden seuran jäsenluvun kartuttamista varten. — „Ei sieltä tule mitään, ei sinne maksa vaivaa lähettää“, kuultiin helsinkiläisissä toimikunnissa usein sanottavan. — „Miks’ei, lähetetään vaan, kyllä hän ainakin itse siihen nimensä merkitsee“. He tunsivat miehensä ja listat tulivat kuin tulivatkin tunnollisesti takaisin, — ainakin hänen nimellään varustettuina.

Huolet isänmaan asioista ja omista asioistaan — joita oli ehkä vielä enemmän kuin isänmaan asioita — eivät kuitenkaan voineet olla jälkeään jättämättä ainakaan hänen ruumiisensa, joskaan

ei sieluunsa. Hän vanheni, laihtui, kävi kasvoiltaan läpikuultavaksi, itse sitä huomaamatta. Maa-seutupatriootin palkka on tavallisesti unhotus ja ja kiittämättömyys. Mitä tunnustusta olisivat pikkukaupungin poroporvarit voineet hänelle antaa ja pääkaupungissa oli niin paljon ja läheisempiä, joita täytyi „tunnustaa“. Ei hän kuitenkaan, niinkuin niin monet muut, tästä kiittämättömyydestä nurkunut; hän ei ollut koskaan kiitosta hakenut eikä siis huomannut sen puuttettakaan. Mutta olen minä kuitenkin varma siitä, että hänellä oli salainen, hyvin, hyvin salainen haaveensa kerran maailmassa päästä pääkaupunkiin, ja saattaahan olla mahdollista, että hän tämän toiveensa toteuttajaksi ajatteli jotakuta niistä miehistä, joilla oli valta ja virat ja joille hän oli niin monta palvelusta tehnyt. Ei hän tästäkään suoraan puhunut, ehk'ei ollut siitä itsekään selvillä, mutta puolista viittauksista sen kuitenkin huomasi.

Vaan mitä varten teki hänen mielensä pääkaupunkiin? En tarvinne sanoakaan, että hän olisi pyrkinyt sinne päästäkseen ylenemään, saadakseen suurempia tuloja, tullakseen huomatuksi. Hänen vaikuttimensa olivat tässä niinkuin kaikessa muussakin n. s. isänmaallis-ihanteellista laatua. Sitten kandidaatti-tutkinnon suoritettuaan

ei hän ollut käynyt Helsingissä. Mutta hän oli kuullut siitä puhuttavan. Se oli kasvanut hänen mielikuvituksessaan vielä suuremmaksi kuin se oli kasvanut todellisuudessa. Hän ei osannut kuvailla mielessään sen kivikartanoita ja uusia katuja, mutta se oli suurennut hänen silmissään maan henkiseksi sydämmeksi, suomalaisen sivistyksen kehdoiksi, kansallisen herätyksen ahjoksi, ja miksi kaikeksi hän sitä nimittikään tuon tunnetun juhlapuhe-sanaston mukaan. Kun saisi vielä kerran sen nähdä, edes nähdä, joskaan ei sinne asettua, nousta ylös ylioppilastalon rappusia, istua lukusalin shakkihuoneesen pehmeälle sohvalle ja selaila sanomalehtiä — niitäkin oli siellä jo kaksi suomenkielistä ja niin suunnattoman suuria entiseen nähden! — käydä Arkaadialla, nähdä Säätytalo ja Ateneum, mutta ennen kaikkia Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran uusi kartano, ja olla läsnä sen kuukauskokouksissa, joihin hänen käsitöksensä mukaan kaikki ne, jotka ovat suomalaisuuden parhaita, saapuvat toisiansa tapaamaan. Istua siellä viheriän pöydän ympärillä suurten miesten seurassa, — minä luulen, että hän heltyi kyyneliin sitä kaikkea kuvaillessaan.

Mutta monta vuotta sai hän sitä autuutta odottaa. Vaan hän pääsi siis sinne kuitenkin? Pääsi. Hän oli täällä käymässä äskettäin. Hän

oli riistänyt itsensä irti ja lähtenyt ristiretkelle pyhään hautain kaupunkiin. Hänen rakkaimmat toiveensa olivat toteutuneet.

Tapasin hänet Aleksanterin patsaan edustalla, pää melkein selän yli putoamaisillaan. — „Sinä täällä, vanha veli, milloin olet tullut kaupunkiin?“

Hänellä oli tuskin aikaa kättä paiskata ja kysymykseeni ei ollenkaan vastata. Sillä hän oli aivan haltioissaan. — „Mikä ylevä taideteos! Mikä ihana symbolinen ryhmä!“ — ja hän arvosteli sitä samalta isänmaallis-taiteelliselta kannalta kuin kaikki lehdet ja juhlapuhujat olivat tehneet. Koetin huomauttaa muutamista virheistä, mutta hänellä ei ollut aikaa kuunnella. — „Se on kuolematon kansallinen taideluoma, se on kansan itsensä pystyttämä, se tulee kautta vuosisatojen todistamaan . . . ja missä arvokkaassa ympäristössä, missä komeassa kehyksessä se seisoo! Suomen pääkaupunki saa pitää itsensä onnellisena omistaessaan . . .“ Ja siitä hän siirtyi ylistelemään tätä pääkaupunkia, tätä „Suomen ihanata pääkaupunkia“, tätä Pohjolan kuningatarta. Se oli antanut hänelle aiheita loppumattomaan ihastukseen niinä päivinä, joina hän oli juossut sitä tarkastamassa. Hän oli käynyt taidemuseot, kansantieteelliset museot, Kir-

jallisuuden Seuran talot, teatterit, säätytalot, kaikki. Mutta ensin kaikesta oli hän ihastunut siihen sisälliseen uudistukseen, joka täällä hänen mielestään oli tapahtunut: siihen, että täällä jo *melkein* tuli suomenkielellä toimeen. Melkein joka paikassa osattiin täällä suomenkieltä, melkein joka puodissa oli suomenkielinenkin kyltti, ajurit puhuivat melkein kaikki suomea ja olipa niitä, jotka eivät ruotsia ollenkaan ymmärtäneet. — „Ja sitten on niitä, jotka uskovat, ett’ei Suomen kansalla ole tulevaisuutta!“

Melkein yhdessä henkäyksessä tyhjensi hän näin sydämensä meidän kävellessämme senaatin-torilta alas esplanaadille. Mutta joka askeleella oli hänellä aihetta uuteen iloon. *Suomalainen* kalusto-kauppa! *Suomen* teollisuuskauppa! „Suomi!“ ja „Pohjola!“ Kirjakauppojen ikkunoissa suomalaista kirjallisuutta — korukansissakin . . . *suomalaista* kirjallisuutta *korukansissa!* . . . kuka olisi voinut kymmenen vuotta takaperin sitä aavistaakaan mahdolliseksi. — „Ja tämäkö se on sitten muka se viikinkiläisyyden pesäpaikka?“ — Hän kävi totiseksi, otsa meni ryppyyn. Niin, niin, vielähan ne ovat vallassa täällä. — „Mutta kotimainen hallitus on suomenmielinen!“ huusi hän riemuiten, niin että vastaantulijat kääntyivät jällelleen katsomaan, ja hänen kasvonsa valkenivat: — „Voitto on meidän

suomalaisuuden hegemoniia (mikä vanha tuttu, aivan unhotuksiin joutunut sana ylioppilasajoilta!) on saavutettu, ja tiedätkö mitä, sentähden minä en voi heitä vihata, minä *säälin* heitä, minä säälin heitä koko sydämmestäni!“

— „Tässä se on finspongi“, huomautin minä.

— „Elähän, vai tässä se on se mainio . . . niinpä niin, tässähan se on . . . vai tässä ne kävelevät ja tapaavat toisensa ja ratkaisevat maan ja kansan asioita.“

Hänen teki mieli kävellä finspongilla, hän tahtoi nähdä, miltä „ne“ näyttävät. Jätin hänet siihen, ja me erosimme, tavataksemme toisemme illalla teatterin jälkeen, josta me, muutamat hänen vanhoista koulu- ja ylioppilastovereistaan, olimme päättäneet viedä hänet Kemppiin pienille kekkereille.

Hän lähti mielellään Kemppiin, jonka vihkimisestä ilmaisine aterioineen hän vuosia sitten oli lukenut itämaisesti satumaisen kertomuksen U. S:ssa ja josta hänen mieleensä oli isänmaallisesti liikuttavana muistona jäänyt se, että ovenvartija osasi kaikkia kieliä — myöskin suomenkieltä. Ja me näyttelimme hänelle ravintolamme sekä yliettä alikerran.

Ne olivat ensimmäiset kekkerit, mitkä hänen kunniakseen koskaan oli pantu toimeen. Ja se

puhe, mikä hänelle pidettiin — enemmän leikillä kuin todella — oli sekin ensimmäinen laatuaan. Puhuja tunsi hänen elämäkertansa ja osasi koota kaikki hänen ansionsa yhteen. Kuvattuaan hänen luonnettaan, hänen hellää sydäntään, hänen hehkuvaa sieluaan, lopetti hän: „Kun minä nyt juon sinun maljasi, vanha veikko, niin juon minä omien parhaimpien muistojeni, omien ihanimpien innostusaikojeni maljan, sen kansallisen herätyksen keski-ajan maljan, jolloin ei tiedetty mitään uuden ajan itsekkäisyydestä, mutta jolloin vanhat ja nuoret itseään muistamatta riensivät miehissä pyhää hautaa valloittamaan . . .“

— „Sinä puhut kuin enkeli!“

— „Ole vait! — Sinä olet, vanha veikko, pysynyt sellaisena kuin meidän kaikkien olisi pitänyt pysyä“.

— „Surullisen hahmon ritarina“, kuiskasi taas muuan, mutta onneksi eivät kuulleet sitä juhlapuhuja eikä juhlavieras, jotka lasit kourassa seisovat vastakkain, toinen toisessa päässä pöytää.

— „ . . . Ja sinä voit vielä iloita siitä, mitä näet näyttämöltä . . . onnellinen sinä, joka et ole katsonut kulissien taa etkä nähnyt itsekkäisyyttä, vallanhimoa, ammattikateutta, intriigejä . . . isänmaallisuus ei ole ollut sinulle afääriä, sinä et ole itse hyötynyt hoitamastasi leiviskästä etkä voi

uskoa, että muutkaan ovat sitä tehneet . . . sinä olet pysynyt nuorena sielultasi, sinä uskot kaikkea et epäile mitään, et arvostele, et irvistele. En sano sinulle: terve tuloa! — sanon vaan: onnea matkalle! sillä sinulle on parempi, ettäs pysyt siellä kaukana, mistä kaikki niin kauniilta kuvas-
taa. Maljasi! Eläköön!“

Se oli osaksi ivaa, osaksi totta ja tuli sydäm-
mestä. Oli juotukin melkoisesti. Mutta hän ei käsittänyt ivaa eikä katkeruutta. Hänellä ei ollut korvaa sellaisille sora-äänille. Hän eli oman innos-
tuksensa ja omien ihanteittensa sopusoinnussa. Ja hän kiitti meitä siitä kunniaista, jota olimme hänelle osoittaneet. Mutta ennen kaikkia kiitti hän meitä siitä, että hän meissä oli tavannut vielä saman hengen hehkumassa, joka meitä kaikkia nuorina ylioppilaina innostutti.

Ja me kun olimme jo pelänneet, että hänen silmänsä olisivat auvenneet ja hän mahdollisesti saanut vahingon sielulleen! Hän oli ja pysyi sinä samana nuorena sieluna, mikä hän aina oli ollut.

* * *

Mutta sehän on hyvä, että sellaisia vielä on olemassa! sanotte.

Vaan onko sitten kukaan väittänyt, ett'ei niin olisi? Sanoinhan jo alussa, että hän on mielestäni niitä kaikkein onnellisimpia ja kaikkein kadehdittavimpia.

Oman onnensa seppä.

Eri ollut maalla eikä kansalla aavistustakaan siitä, että sellainen puute, sellainen suuri epäkohta olisi ollut olemassa. Se oli jotenkin rauhallisesti elänyt siinä uskossa, että sillä oli kaikki ne laitokset ja virkakunnat, joita se onneksensa ja menestykseen tarvitsi, että laitoksien johtajat ja virkojen hoitajat tekivät tehtävänsä kuten parhaiten taisivat ja ett'ei niitä uusia tarvinnut lisätä — joskin olisi saanut vanhoja hiukan vähennellä.

Mutta elipä tämän kansan keskuudessa mies, jolla oli uusi aate jo kauvan mielessä kytenyt. Mikä se aate oli, siitä ei hän pitkään aikaan ollut selville päässyt. Hän haki sitä kuitenkin uupumatta; oli monet vuodet ollut tällä etsivällä kannalla. Olisihan niitä ollut vanhoja aatteita kaiken-

laisia tässä maassa, vasta puoleksi toteutettuja, joiden palvelemiseen hänkin olisi voinut elämänsä pyhittää. Mutta hän ei tahtonut olla palvelija, sillä hän tahtoi olla johtaja. Vaan kun niitä meillä on johtajia niin paljon, niin on kilpailu heidän välillään kova ja sentähden ei ole helppo johtajan paikkaa löytää. . . jos ei odota vanhojen johtajien väistymistä, — mutta hänellä ei ollut aikaa eikä halua sitä odottaa. Sentähden piti keksiä oma aate, hakea veres vaikutusala, etsiä itselleen oma asia ajettavaksi.

Hän siis etsi sitä, ja viimein hän sen löysikin. Löysi sen ulkomaalta, niinkuin meillä melkein kaikki uudet aatteet ulkomaalta löydetään ja sieltä tänne tuodaan, sillä *omista* aatteista olemme me verrattain köyhät. Vaan siitä olemme me rikkaat, että oloihimme runsaasti voidaan sovittaa aatteita vieraista maista.

Löydettyään aatteensa — löysikö hän sen nyt Ameriikasta, vaiko Englannista vaiko maan vanhasta emämaasta, on yhdentekevä — ryhtyi hän sitä hetikohta tunnetuksi tekemään. Ensiksi kirjoitti hän asiasta sanomalehtiin kirjoitussarjan, joka oli hänen nimellään varustettuna. Tässä kirjoitussarjassa esitettiin, miten tuo aate siinä vieraassa maassa oli toteutettuna, mitä hyvää se siellä oli vaikuttanut — se osotettiin numeroillakin — ja

miten tarpeellista olisi, että se meilläkin pantaisiin toimeen, meillä, jossa olot, luonnon suhteet, kansan luonne y. m. s. ovat niin monessa kohden samallaiset kuin siellä. „Me olemme pieni kansa, ja me olemme köyhä kansa, niin sanotaan,“ kirjoitti hän, „eikä meillä muka ole varoja tällaisiin uudistuksiin uhrata. Mutta se on, luvalla sanoen, pintapuolista puhetta. Totta kyllä on, että olemme köyhiä, mutta senpä vuoksi juuri ei meillä olekaan varaa tuhлата aikaamme toimettomuuteen. Olisi suorastaan kansallinen tappio, jos asianomaiset eivät niin pian kuin mahdollista ryhtyisi toimiin“ j. n. e.

Asianomaiset, jotka yleensä eivät pane suurta merkitystä siihen, mitä sanomissa heidän tehtäväkseen tyrkytetään, eivät tietysti kallistaneet korviaan tällekkään uudelle ehdotukselle. He ovat kuin korkeat jumalat, jotka eivät yksityisten suitsutusuhreista isosti ihastu, vaan vaativat yleisen mielipiteen suuria hekatombisavuja, ennenkun lähtevät pesistään liikkeelle tämän maailman puutteita parantamaan.

Hän tiesi sen ja hän piti huolta siitä, että savu ei lakkaisi suitsuamasta, vaan kerran tunkisi sekä suuhun että sieramiin.

Hän kuului kaikkiin seuroihin ja yhdistyksiin, ja meillä on kaikellaisia seuroja ja yhdistyksiä, joiden toimialaan kuuluvat mitä kaikellisimmat

aatteet⁸ ja asiat. Kun yksi seura hylkäsi hänen aatteensa, otti sen toinen ohjelmaansa, ja jos ei olisi ottanut, olisi hän perustanut oman seuransa, mikä meillä on hyvin tavallista.

Kun sanomalehdet ja yhdistykset olivat asiata kaikin puolin kannattaneet ja kun se oli päässyt niiden asiain arvoon, joita „päivän kysymyksiksi“ kutsutaan, täytyi sen tietysti tulla valtiopäivilläkin esille. Sellaiset asiat kun tulevat valtiopäivillä esille, niin tulevat ne esille kaikissa säädyissä yhtäaikaan. Kahdessa säädyssä se kyllä tapettiin, mutta kahdesta joutui se valiokuntaan. Hän oli itse saapuvilla evästäjäisissä ja kuiskaili näkökohtia niille puhujille, jotka hänen asiaansa puolustivat. Kun asia oli niitä harvoja asioita, jotka eivät ole puolueasioita, otettiin se valiokunnassa ennen muita esille ja valmistui siitä mietintökin hyvissä ajoin. Poispantu lippu ratkasi valiokunnassa asian siihen suuntaan, että valiokunta kyllä antoi sille periaatteellisen tunnustuksensa, vaan kun asia valiokunnan mielestä oli hallinnollista laatua, hylkäsi se sen „luottaen siihen, että hallitus kyllä aikansa, jos niin tarpeelliseksi näkee, on pitävä huolta siitä, että“ j. n. e. Säädyt hyväksyivät valiokunnan mietinnön.

Muuta ei hän ollut osannut toivoakaan ja oli hän menestyksestään niin iloissaan, että piti pienet

päivälliset niille, jotka olivat hänen asiataan puolustaneet.

Hänen asiataan . . . se oli vähitellen muuttanut hänen asiakseen, ja se lausuttiin usein jo julkikin. Samalla oli hänestä vakaantunut se käsitys, että hän on innokas, harrastava mies, joka ei jätä leväperään sitä, mihin kerran ryhtyy. Asian vastustajatkin olivat sitä mieltä ja lukivat sen hänelle ansioksi. Eikä sentähden kukaan kummas-tellut, kun eräänä päivänä luettiin sanomissa uutinen siitä, että se ja se oli jättänyt Keis. Suom. Senaattiin semmoisen ja semmoisen ehdotuksen siitä ja siitä.

Yleisen mielipiteen hekatombisavu oli siis tunkenut asianomaisten sekä suuhun että sieramiin, ja senaatti päätti — ei kuitenkaan heti, vaan vasta vuoden, parin päästä — asettaa komitean asian-tuntevia miehiä asiata tutkimaan, valaisemaan ja valmistamaan. Komitean puheenjohtajaksi tuli tietysti asian alkuunpanija eikä kaukaa kestänyt, ennenkun komitean ehdotus valmistettiin ja painettiin. Komitean ehdotus oli näin kuuluva: „komitea on ottanut j. n. e. . . . ja koska komitea j. n. e. . . . ja kun se asia, joka j. n. e. . . . on sitä laatua, että sen toteuttaminen siihen suuntaan kuin on ehdotettu näyttää olevan ajan vaatima, ja siihen nähden, että maamme valtiosäädötkin

j. n. e., niin saa komitea suurimmassa alamaisuudessa H. K. M:lle ehdottaa, että H. K. M. armossa suvaitsisi“ j. n. e. — lyhyesti sanoen: komitea ehdotti, että perustettaisiin uusi virka ja että sen visan hoitajalle määrättäisiin palkka erittäin ja erittäin hyyryrahat.

Senaatti perusti viran ja määräsi palkan ja hyyryrahat erittäin.

Vaan kenpä viran hoitajaksi?

Tietysti asian alkuunpanija, aatteen esittäjä ja sen innokas ajaja.

Tarvitsematta suorittaa niitä näytteitä, joita määrättiin vastaisten hakijain varalle, pidettiin hänet itseoikeutettuna olemaan seppänä siinä pajassa, jonka seinät hän oli rakentanut, jonka alasimen maahan iskenyt ja jonka palkeihin hän oli ilman puhaltanut.

Nimitys otettiin mielihyvällä vastaan kaikissa piireissä, lausuttiinpa vielä, että oli onni että sellainen kyky oli saatu isänmaalle pelastetuksi.

Silloin kuin virka perustettiin, oli se vaan palkkiovirka. Muutamien vuosien kuluttua anoi viran hoitaja sen korottamista vakinaiseksi viraksi sekä samalla hänen päästämistään osalliseksi asianomaiseen eläkekassaan. Anomukseen suostuttiin. Suostuttiin seuraaviinkin: palkan korottamiseen uuden viraston päällikölle, apulaisen hankkimiseen

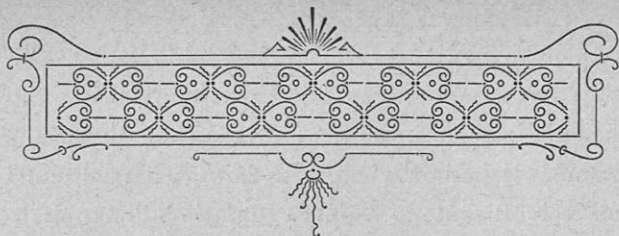
hänelle hänen yhä lisääntyvissä tehtävissään, painatusavun antamiseen laitoksen jokavuotisia julkaisuja varten j. n. e. Ja vähäisenä sivuasiana huomautettakoon vielä, että laitoksen päälliköllä on velvollisuutena esiintyä juhlatiloissa nappitakkiin ja kolmikulmalakkiin puettuna, kuin myöskin kantaa miekkaa vyöllään, sekä niitä ritari-merkkejä, joita hänelle, jos ei jo ole annettu, niin ainakin pian annetaan.

*

Mutta mikä on nyt tuo aate ja tuo asia, josta maa ja kansa ei ennen tiennyt, mutta joka on nyt hyviin turviin joutunut?

Luulen olevan jotenkin yhdentekevää tietää, mikä se sellainen aate ja asia on. Pääasia on, että se *jokin* on ja että maalla ja kansalla nyt on laitos, joka pitää siitä *jostain* huolen ja että sillä on mies, joka sitä laitosta johtaa ja joka siitä johdostaan palkkansa kantaa.

Yhdistysten aikakaudella.

Kuvaus Helsingin elämästä

Hän tuli huohottaen huoneeseeni, heittäytyi palttoo päällä sohvalle, tyhjensi lasin vettä, sanan virkkoi, noin nimesi:

— En jaksa enää, voimani ovat lopussa, olen tehnyt kaikki voitavani, nyt saavat mennä menojaan, en pane tikkua ristiin, en pukahda, en päkähdä . . olkoot, eläkööt!

— Mikä miehellä hätänä? Miks'et pukahda, et päkähdä, miksi: olkoot, eläkööt? Sanalla sanoen: mitä on tapahtunut?

— Ne nykyajan inhoittavat olot, ne tämän maailman uudet aatteet, ne seurat, ne yhdistykset . . . !

— Rauhoitu, veikkonen, juo vettä vielä lasilinen ja kerro!

Ja hän kertoi:

— Minulla on virka ja tulot ja oma koti ja oma talous . . minulla on tyttökin tiedossani, minä olen häneen jotakuinkin rakastunut ja minä tahtoisin mennä naimisiin.

— Miks'et sitten mene?

— Miks'et sitten mene! matki hän. Miks'et sitten mene? Mutta kuinka minä voin mennä, kun en tiedä, missä hän on, missä häntä tavata, kuinka päästä hänen puheilleen, hakkaamaan häntä, pitämään häntä lämminnä, herättämään hänessä vastarakkautta, kosimaan häntä . . .

— Menisit tanssiaisiin, teatteriin, iltahuveihin . .

— Tanssiaisiin, teatteriin, iltahuveihin? Niin voi puhua ainoastaan se, joka ei ole seurannut aikaansa, joka ei tiedä, mitä se vaatii, joka on elänyt säkissä niinkuin sinä. Suo anteeksi, että minun täytyy tuhkaista pilkallisesti sieramiini neuvoillesi. Luuletko sinä, että ajat enää ovat samat kuin meidän nuorra miessä ollessamme, jolloin oli tanssiaisia ja ylioppilasiltamia joka viikko, jolloin ihmiset vielä kävivät teattereissa ja tapasivat siellä toisensa? Luuletko, että nyt käy päinsä naituttavia saadakse vaan mennä ja antaa esitellä

itsensä, kumartaa kaunottaren edessä, viedä hänet valssiin, pyytää hänet franseesiin, saattaa kotiin ja kosaista, sanalla sanoen: kihlautua ja mennä naimisiin? Ei, veikkonen! Nyt eivät neitokset enää ilmaannu iltamiin, eivät tule teatteriin! He lukevat, harrastavat, kuuluvat seuroihin, istuvat yhdistyksissä ja ainoastaan *siellä* voi heitä enää tavata.

— Voithan sinäkin kuulua seuroihin, istua yhdistyksissä . .

— Ja niinkuin en minä olisi niissä istunut, niihin kuulunut! Kaikkiin niihin olen kuulunut, kaikissa niissä olen istunut . . kaikki kokenut, kaikki kärsinyt — hänen tähtensä, häntä tavatakseni. Mutta hän on paennut tieltäni, minä en ole koko talvena saanut vaihtaa sanaakaan hänen kanssaan, sillä minä olen aina tullut myöhään. Kun minä turhaan olin etsinyt häntä Suomalaisen Seuran tanssi-iltamista, sain minä vihdoinkin kuulla, että hänet oli nähty sen raittiusseuran iltamissa, missä ei tanssita. Minä kiiruhdan sinne, teen raittiuslupaukseni, juon teetä ja särvin soodaa, istun illan, istun kaksi, niin jopa iltana kolmantena saan tietää, ett'ei hän enää harrasta eikä ole puoleen kukauteen harrastanut raittiutta, vaan että hän nyt harrastaa naisasiaa.

— Ja sinä tietysti harrastamaan naisasiaa?

— Minä harrastamaan naisasiaa, minä hake-
 maan häntä Unionista, mutta minä sinne tultuani
 kuulemaan, ett'ei hän ole enää kuukauden päiviin
 käynyt sen kokouksissa. Hän on innostunut tietei-
 hin, hän on päättänyt kartuttaa tietojaan. Hän on
 kirjoituttanut itsensä jäseneksi Filosoofiseen Yhdis-
 tykseen, ja yks' . . kaks' . . minä olen samassa
 kanssa jäsenenä Filosoofisessa Yhdistyksessä . .
 hän onkin muuttanut mielensä ja ruvennut Uus-
 filoloogiseen Yhdistykseen . . kolme . . neljä . .
 ja minäkin olen muuttanut mieleni. Nyt olen
 hänet saavuttamaisillani ja minä olen sitä iloi-
 sempi, kun tiedän, että Uusfiloloogisen Yhdistyk-
 sen kokouksia seuraa seksa-iltama, jossa välistä
 pistetään polkaksikin. Myhäellen kävelen minä
 Kempin korridorissa ja odotan, että minut kut-
 suttaisiin sisään, sittenkun yhdistys on hyväksy-
 nyt minut jäsenekseen. Kutsumus viipyy vähän,
 asiasta on syntynyt erimieliä, on väitetty, ett'en
 minä ole mikään kielimies. Mutta enemmistö näyt-
 tää olevan puolellani, ja eihän minulla ole kiirettä,
 sillä *hän* ei ole vielä kokoukseen saapunut. Jo
 tullaan minulle ilmoittamaan se iloisanoma, että
 saan astua sisään. Pysähdyn peilin eteen, su'in
 tukkaani ja olen juuri lukkoon tarttumaisillani,
 kun näen hänenkin saapuvan. Vihdoinkin! Voitto
 on minun! Tyttö on käsissäni! Olen onneni saa-

vuttanut! Ovenvartija ottaa vastaan hänen vaatteensa toisessa päässä korridooria, hänkin asettuu peilin eteen pukuaan järjestämään. En mene sisään vielä, annan hänen mennä ensin. Hän kääntyy ovenvartijan puoleen, kysyy jotain . . . minä kuulen sen ja maailma mustenee silmissäni! . . . kysyy, missä *Alliance Française* kokoontuu ja menee toisesta ovesta sisään toisesta minä. — Huhuh! — Kahden viikon päästä olen minä jäsen *Alliance Française*'ssa, vaikk' en taida sanaakaan ranskankieltä. Mutta hän taitaa sitä niin, ett'ei hänen enää toista kertaa tarvitse käydäkään *Alliance Française*'ssa. Mutta estetiikka on hänelle outo ala ja hän on ruvennut käymään Estlanderin luennoilla yliopistossa. Minä olen jo aikoja sitten kadottanut ylioppilasoikeuteni, mutta minä haen ne takaisin varakanslerilta ja saavutan hänet vihdoinkin luentosalissa. Tuo rakas olento istuu siellä etupenkillä kymmenen muun neitosen kanssa ja tekee ahkerasti muistiinpanojaan. Laittaun aivan hänen taakseen, hengitän melkein hänen niskaansa . . . ja mimmoiseen niskaan! Oo! Se on niin valkea, niin kaunis, niin makonen, niin hieno ja tukka käheryy siinä niin veitikkamaisesti. Mutta hän ei käännäkään päätään, ei ajattele muuta kuin opinnoitaan, ei aavistakaan, että ihailijansa istuu hänen takanaan. Enkähän minä voi esittelyttää itseäni

hänelle — yliopiston luentosalissa. Eihän se käy päinsä vestibyyllissäkään. Eikähän hän enää ilmaannu sinne seuraavalla tunnilla. Minä menetän taas pitkäksi aikaa hänen jälkensä, saan niistä vähän vihiä, seuraan niitä ja saan selville, että ne viikko sitten ovat vieneet Suomalais-ugrilaiseen seuraan, siitä Maantieteelliseen Yhdistykseen ja palanneet sieltä takaisin; että hän Maantieteellisen Yhdistyksen oli vaihtanut Matkailija-yhdistykseen; että hänet sillä välin on nähty Seemiläisten seurassa, jossa tohtori Tallqvist piti esitelmän „assyryläisten loitsuista“ ja toisen kerran aivan varmasti Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kokouksessa, jossa professori Tudeer piti esitelmän „Prometheus taruista“ . . mutta minne tulenkin, tulen vasta sitten kuin hän on jo ehtinyt poistua. Minä tuskastun, minä kiusaannun, mutta minun ihastukseni vaan kasvaa nähdessäni, mihin kaikkeen hän ennättää, mitä kaikkea hänen suuri sielunsa ehtii syleillä, miten nopeasti hän on ottanut selkoa tiedon kaikista eri aloista.

Ystäväni vaikenä, tuijotti synkästi eteensä ja virkkoi riutuvalla äänellä:

— Mutta tiedolliset opinnot eivät enää kuulu hänen harrastuksiinsa. Hänen järkensä on saanut tarpeensa, hänen sydämmensäkin vaatii osansa. Se kaipaa osoittaa hellyyttään, se säälii kärsiviä.

Mutta mistä ihmeestä minä olisin voinut aavistaa, että hän näiden tunteittensa toimialaksi olisi valinnut — Eläinsuojelusyhdistyksen?

— Kai luulit, että hän oli ruvennut jäseneksi Kennelklubbiin?

Hän hypähti seisoaalleen.

— Sinä pilkkaat minua . . sinulla ei ole sydäntä . . sinä lasket leikkiä pyhimmistä tunteistani . . mutta minä sanon, että sinä loukkaat minua, kun loukkaat häntä . . minä en tahdo sinusta enää mitään tietää . . ystävyysme on lopussa . . minä menen . . hyvästi!

— Minne menet, ystäväni?

— Minä menen Keittokouluun . . en ehtinyt Veistokouluun, mutta Keittokoulussa hänet tavoitan! Jos en häntä siellä saavuta — menen hirteen.

— Lue! sanoin minä ja ojensin hänelle päivän sanomalehden.

Ja hän luki siitä vapisevalla äänellä, että hänen ihanteensa eilen oli suorittanut päästötutkinnon läpikäytyään neiti Olsonin keittokoulukurssin ja että hänen näytteensä tutkinnossa oli ollut luumu-puttinki.

— Sitä puttinkia olisi sinun pitänyt olla syö-
mässä, sanoin minä, mutta kaduin leikintekoani samassa, kun näin, miten hän vaipui kokoon, ikään-
kuin pieneni ja kitistyi suuren palttoonsa sisässä.

— Kaikki on hukassa, sanoi hän heikolla äänellä. Jälkiruokakin on siis mennyt suuni ohitse . . keittokoulun vuositutkinto oli viimeinen toivoni.

— Rohkaise mieltäsi. Ehkä tässä keino vielä keksitään.

— Mikäpä keino se voisi olla?

— Hän, tuo sinun ihanteesi, jota rakastat . .

— Niin teen, rakastan vieläkin, jumaloin.

— Hän on otus.

— Otus?

— Ja sinä olet metsästäjä, joka ajat otusta.

— Mutta en häntä koskaan saavuta . . en saa koskaan painaa päätäni hänen rinnoillensa.

— Et saavuta siksi, ett'et ole tehnyt niinkuin tekee oikea metsästäjä. Oikea metsästäjä ei milloinkaan tee niinkuin sinä olet tehnyt. Ajettuaan otuksen ylös, ei hän lähde hänen perässään karkaamaan, vaan joko odottaa paikoillaan tai lähtee vastuusen. Tee sinä samoin. Jos tunnen hänet oikein, on hän alkanut kiertokulkunsa uudelleen. Ehkä hän nyt parhaallaan huvittelee Suomalaisessa Seurassa. Elä mene häntä siellä säikyttelemään, vaan mene sinä Keittokouluun. Käyt sitten viikon päivät veistokoulua, niin tulee hän sinua vastaan Raittiusyhdistykseensä. Jatkat matkaasi Eläinsuojeluyhdistykseen tai Kennelklubbiin,

kumpi enemmän huvittaa, joll' aikaa hän harrastaa naisen tilan parantamista. Epäilemättä hän sieltä piankin muuttaa majaa ja saapuu Filosoofiseen Yhdistykseen. Sinä et välitä siitä, vaan loittonet — itse asiassa kuitenkin vaan lähenet — ja odotat häntä Matkailija-yhdistyksessä, kunnes kuulet hänen siirtyneen Uusfiloloogiseen Yhdistykseen, jolloin sinä kiireen kautta loikkaat Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kuukauskokoukseen tai ajan voittamiseksi Seemiläiseen Yhdistykseen . . ymmärrätkö tarkoitukseni?

— En vähääkään.

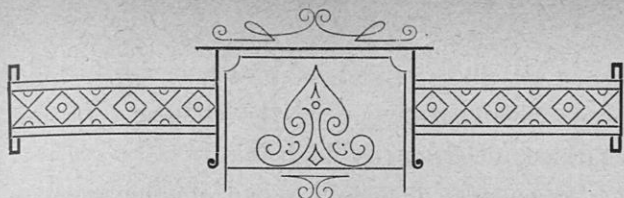
— Mutta onhan se aivan selvä, että teidän, saman ympyrän kehää kiertäessänne seurasta seuraan, yhdistyksestä yhdistykseen, kerran luonnon lain välttämättömyydellä täytyy äjähtää yhteen jossain seurassa tai yhdistyksessä.

— Suokoon Jumala, että äjähtäisimme, sanoi hän, ja minä näin, että toivon kipinä jo kiilti hänen silmässään, kun hän otti hattunsa, heitti hyvästinsä ja lähti.

✽

Katson velvollisuudekseni ilmoittaa, että ystävänä äskettäin on löytänyt onnensa Suomalais-ugrilaisesta Seurasta ja että kihlaus luultavasti piakkoin julaistaan Kansantaloudellisen Yhdistyksen perhepäivällisissä.

Liika suuria miehiä.

Suurten miesten aika on ohitse, ainakin toistaistaiseksi. Mutta sen sijaan on meillä nyt liika suurten miesten aika.

Mitäkö minä ymmärrän liika suurilla miehillä.

Jokaisella meistä lienee joku tuttava, joka kooltaan on suuri ja liikkeiltään laaja. Kun hän tulee huoneeseen, täytyy hänen kumartua ovesta ja sittenkin satuttaa hän usein otsansa sen kamaan. Kun hän aikoo istuutua, on pelko tuoleja, jotka natisivat ja välistä särkyvätkin hänen allaan. Jalat ulottuvat istuessa puolilattiaan ja kaikki niihin kompastuvat. Niinpiankuin hän niitä liikauttaa, kolisevat pöydän jalat ja emäntä pelkää lamppuaan, ja kun hän lähtee pois, lyö hän säännöllisesti päänsä kynttiläkruunuun. Suhteet pienissä jokapäiväisissä asunnoissa eivät ole

hänen mitallaan tehdyt. Ainoastaan silloin kuin pitoja pidämme tai muuten levittelemme, on tuo suuri sukulaisemme paikallaan.

Suomessa on meillä koko joukko sellaisia liika suuria miehiä. Ne ovat niitä, joihin verratessa maatumme tämä maa näyttää niin pieneltä ja sen olot niin ahtailta; ovat niitä, joista milt'ei epäillen sanomme: mikä olisikaan hänen tulevaisuutensa ollut, mihin valta-asemaan hän olisikaan voinut kohota, jos olisi syntynyt jossain suuressa kulttuurimaassa . . . sellainen politikko, sellainen valtiollinen nero, sellainen mainio puhuja — Englannissa olisi hänestä tullut ministeri, Ranskassa presidentti, missä muussa maassa tahansa olisi hän eduskunnan etevimpiä miehiä.

Mutta täällä Suomessa, täällä mitättömässä, kaukaisessa Suomessa, — ei mitään sellaista ympäristöä, jossa hän voisi edukseen esiintyä. Ja me melkein halveksimme itseämme, että meidän täytyy valjastaa rotuhevonen auran eteen: kytkeä suuri valtiollinen kyky kaikellaisiin pikkutehtäviin.

Vaan on hänellä nyt sentään hetkensä hä hänelläkin, ne „suuret hetkensä“, jolloin näemme, kuinka suuri hän on, tuo suuri miehemme.

Hän syntyi siihen aikaan, jolloin ne suuret miehemme, joille jo on patsaitakin pystytetty,

parhaallaan vaikuttivat, puhalsivat ilmaa kansamme keuhkoihin ja sen ahtaita näköpiirejä avartivat. Hänessä on siis suuruus jo tavallaan syntyperäistä — ainakin puhuu hän itse siitä ajasta niinkuin ajasta, joka *hänet* loi. Hän kasvoi ja kehittyi ja sai käsityksensä maan ja kansan merkityksestä — ja omastaan — „sinä suurena vuosikymmenenä, jolloin Suomen valtiomuoto uudistettiin ja ovet avautuivat julkisen elämän avaroihin saleihin“, niinkuin hän kerran eräässä juhlapuheessa virkkoi. Ja hän astui niistä sisään sillä varmalla vakuutuksella, että hän oli kutsuttu uuden juhlasalin estraadilla esiintymään.

Eikähän kukaan voinut olla enemmän omansa esiintymään kuin hän oli. Siihen saakka ei oltu juuri totuttu julkisesti esiintymään eikä julkista esiintymistä näkemään. Jo paljas esiintyminen semmoisenaan oli merkkitapahtuma, omansa huomiota herättämään, sitä suurempaa, kun puhuja oli komea, ääni suuri, ryhti vaikuttava ja aatteet ylevät. Jo ylioppilaskokouksissa oli hän niillä lahjoillaan nuorisoa innostuttanut. Ja hänen ensimmäisen puheensa jälkeen valtiopäivillä alkoi heti kuulua kuiskauksia, että siinä se on mies, joka olisi kunniaksi vaikka Englannin parlamentille; — eikä sanota sitä vielä säälien eikä surkutellen eikä omia oloja ahtaiksi arvaten,

vaan ylpeydellä ja luottamuksella ja salaisella mielihyvällä, että joskaan eivät parlamenttaariset olomme ole suuren Englannin oloja, niin ovat ne kuitenkin parlamenttaarisia oloja, joita varten tarvitaan parlamenttaarisia kykyjä. Ja siitä päivästä on hän yleisessä mielipiteessä parlamenttaarinen kyky ja tunnustettu puhuja.

Siitä päivästä on hän myöskin semmoisena esiintynyt ja siinä on hänen suuruutensa, mutta myöskin liika suuruutensa.

Sillä jokaisilla valtiopäivillä hän kasvoi ja täytti paikkansa yhä paremmin. Ensin erään pikkukaupungin edusmiehenä, sitten pääkaupungin. Mutta kuta suuremmaksi hän valtiopäivillä kasvoi, sitä vaikeampi oli hänen saada itsensä niiden väliajoilla mihinkään sijoitetuksi. Komeat kuvat tarvitsevat komeita puitteita. Eduskuntakokouksen aikana oli hän niissä puitteissa, joihin hän sopi ja jotka sopivat hänelle, mutta sen päätyttyä oli hän kuin taulu, joka ilman kehystä harhailee.

Jos Suomi olisi ollut mikä muu maa tahansa olisi hänestä tietysti tehty ministeri. Mutta Suomessa ei tehdä edusmiehistä ministerejä, harvoinpa senaattorejakaan. Sentähden ei meillä niille parlamenttaarisille kyvyille, joita tahdomme ansioistaan palkita, ole annettavana kuin vähäpätöisiä luottamustoimia: pankinvaltuusmiesten, tar-

kastajain, reviisorien, kontrollöörin ja sen semmoisten virkojen. Mutta sen vuoksi myöskin sydäntämme kirvelee, kun näemme miehen, joka on kuin luotu seisomaan, alakuloisena istuvan ahtaassa kansliahuoneessa tai kuluneen pulpetin takana tai kaikellaisten pienten asiain ajajana maita mantereita kiertävän — säälimme roturatsua, joka on työauran eteen valjastettu.

Hän koettaa kuitenkin parastaan, tahtoo käyttää kaikki lahjansa sen isänmaan palvelukseen, jonka tietää häneltä odottavan niin paljon — ja olevan oikeutettukin odottamaan. Jos ei voikaan läpi vuoden parlamenttaarisena kykyä esiintyä, niin voi kuitenkin esiintyä puhujana — tunnustettuna puhujana.

Ja siihen on aina tilaisuutta sillä, joka siihen tilaisuutta hakee.

On niin monellaisia yhdistyksiä, joiden esimieheksi voi tulla ja joiden vuosijuhlissa voi puheita pitää; on kokouksia, joita voi avata ja päättää valituin sanoin, jotka pikakirjoituksen avulla sanomalehdissä sanasta sanaan julaistaan; on isänmaallisia juhlia, joissa yleisö kätten taputuksilla suosionsa ilmaisee; on hautajaisia, ja lukemattomat ja liikuttavat ovat ne puheet, joita hän vuosittain haudoilla pitää; on päivällisiä ja pikku pyrähdyskiä; — mutta ennen kaikkia on riemujuhlia.

Kansalainen on pysynyt hievahtamatta samassa virassaan kymmenen vuotta ja päivän merkityksen johdosta panee hän toimeen ystävilleen pienet kekkerit, joista tulee uutinen sanomalehtiin ja puhujat mainitaan; sama kansalainen on pysynyt tuolla samalla sijalla kaksikymmentä vuotta ja hänen virkaveljensä toimittavat hänelle päivälliset puheiden kanssa Seurahuoneella; viisi vuotta lisää ja hän viettää neljännesvuosisata-jubileuminsa tervehdyslähetystöjen kanssa aamupäivällä ja suurten sähkösanomabankettien kanssa iltapäivällä — ja tuo tunnustettu puhuja pitää puheen yhden aamulla ja illalla toisen, ja siinä luo hän katsahduksen ei ainoastaan juhlan esineen elämän työhön, mutta myöskin koko maan vaiheihin noiden viidenkolmatta vuoden kuluessa, vaiheihin, „joihin arvoisa vieramme on niin tehokkaalla tavalla osaa ottanut“. Ja siitä kasvaa vähitellen suuri valtiollinen puhe, joka huomenna on luettava kaikissa aamulehdissä ja täyttää niissä palstan petitillä. Juhlan esine on pian unhotettu, mutta puhe elää siksi — kunnes toinen samallinen sen tieltään työntää.

Eihän siis oikeastaan puutu puitteita eikä tilaisuutta puitteissa puhumaan.

Mutta joka kerta kuin minä kuulen tuon tuommoisen suuren miehen noiden kehystensä

keskestä puhuvan, tuntuu minusta siltä kuin hän olisi liika suuri sittenkin. Ei ole suurilla sanoilla kylläksi kaikupohjaa, ei äänellä oikeaa kumukoppaa, — on niinkuin hän aina esiintyisi Englannin parlamentissa, puhuisi maan kokoontuneille säädyille, sanoisi sanottavansa *plenum plenorum*’issa.

Mutta miks’eivät ne istu senaatissa nuo miehet? olen usein itseltäni kysynyt ja kysynyt muilta.

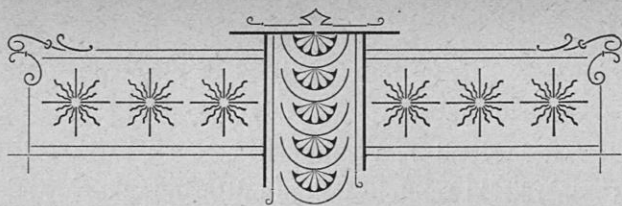
Siksikö, että ovat liika suuria sinnekin?

On ainakin nähty, että juuri silloin kun he, kasvot kansaan käännettyinä ja kansan kasvot heihin, seisovat puhujalavalla eikä kenenkään mielestä voi olla muuta kuin yksi ajatus siitä, että ensimmäinen tyhjäksi jäävä istuin neuvospöydän ääressä on oleva jonkun heistä, hiippi tuolla heidän selkensä takana, ohitse Ritarihuoneen ja sivu Säätytalon toisia, jotka eivät koskaan ole kehyksissä seisonet eivätkä koskaan puheita pitäneet, eivät olleet parlamenttaarisia kykyjä, vielä vähemmän tunnustettuja puhujia, vaan jotka osaavat kuiskata, silloin kun tarvitaan ja vaieta, kun on vaikenemisen aika; jotka eivät astu toisia varpaille ahtaissa huoneissa, eivätkä pudota kruunua katosta, vaan sen kohdalla varovasti päänsä kumartavat, joilla on ne suhteet,

mitkä tässä maassa tarvitaan, jotka sanalla sanoen eivät ole liika suuria, mutta eivät myöskään liika pieniä.

Liisan lehmä.

Kalle Kettunen kuului tavallaan „sivistyneesen köyhälistöön“. Hän oli näet läpikäynyt kansakoulun, hänellä oli jotakuinkin hyvä käsiala ja hän oli lukenut kaikki kirjat, joita lainakirjastosta oli saatavana. Sitä paitsi seurasi hän tarkasti kaikkia lehtiä, joita lähiseudulla tilattiin, vaikk’ei hänellä itsellään ollutkaan varaa pitää niitä omiin nimiinsä. Vaatteet olivat hänellä herraskuusia, kaulassa oli selluloidikaulus ja Roihan kravatti. Hän osasi kumartaa kuin herrat (kantapäitä yhteen iskien) ja paljastaa leikkotukkansa temmaten siitä hattunsa suoralla kädellä, niinkuin oli nähnyt kauppiaan konttoristin tekevän. Sitten poltti hän „rettingin“ paperossia, joi mielellään olutta kievarissa, kun sattui saamaan rahaa irti ja kirjoitti

nimensä — jota muuten joka paikkaan kirjoitti — Kaarlo Kettuin.

Rahaa sai hän enimmäkseen irti „viraapeli-töillä“: kulki tuolloin tällöin mittarin mukana, ajoi maantielautamiehenä vallesmannin kuskipukilla, oli mielellään kaikellisessa helpossa laiskan miehen ammatissa, mutta aivan vastenmielisesti siinä, mikä olisi ollut hänen varsinainen kutsumuksensa ja jossa hän oli hyvinkin taitava, silloinkun tahtoi. Hän oli näet hyvä suutari, mutta viitsi harvoin muille suutaroida eikä aina omiksi tarpeikseenkaan. — „Ei se kannata käsin ommella, kun tehtaista saa huokeammalla“ — sen oli hän oppinut kirjoista.

Tämän olen kertonut kuvatakseni, millainen poika oli sillä, joka oli hänen äitinsä, Liisalla, jolla oli mökkönen toisella puolen salmen, vastapäätä pappilaa.

Äidit tulevat usein poikiinsa, varsinkin heikot äidit, muodostuvat heidän mukaisikseen ja omistavat heidän aatteensa ja olentonsa. Liisa ei tullut Kalleensa, sillä hän oli utterta ja tarkka: kehräsi, kutoi kankaita, hieroi ja kuppasi, mutta ennen kaikkea hoiti hän lehmäänsä, Omenaansa, josta säästi ja möi sen maidon, minkä sai pojaltaan varjelluksi. Siitä he elivät ja siitä maksoivat huoneen vuokran. Kesät kulki Omena laitumella sydänmaalla, ruohoisessa mäkikylässä, ja siellä oli silloin

Liisakin. Talvet se söi „pitäjään heiniä“. Ne olivat niitä, joita jäi kirkkomiesten jäleltä kirkon ja tapulin seinustalle. Niinpiankuin viimeinen reki oli ajanut pois, ilmaantui Liisa haravoineen, raapi kokoon luokonsa ja sijoitti sen pieneen kelkkahäkkiinsä, jonka yksin vetää paarusti pahimmallakin pyryllä salmen yli latoonsa. Kalle oli liika suuri herra ruvetäkseen „kenenkään hevovoseksi“, istui pitäjääntuvalla, joi vehnäskahvia ja poltti „rettinkiä“.

Vaan kerran oli Omenalle käydä hullusti.

Kallella oli jo kauvan ollut muiden herramaisuksiensa ohessa taskukello, joka oli suurimmaksi osaksi äidin saamalla säästörahoilla ostettu, vaikka perät kyllä olivat Kallen omaa ansiota. Kello oli tosin markkinarämä, neljälle kivelle perustettu silinteri, mutta aivan omansa Kallelle, sillä se kulki sekin omia aikojaan niinkuin haltijansakin, silloinkuin ei — levännyt. Kalle sai kuulla siitä paljon pilkkaa, se oli muuttunut melkein sananparreksi, esikuvaksi laiskasta kellosta, niinkuin Kalle oli esikuva laiskasta kellokkaasta. „Miestä myöten miekka vyöllä, Kallen kello kantajaansa.“ Sentähden oli se ollut kaupoissa jo niin monta kertaa kuin kellomiehiä sattui koolle, mutta aina jäänyt päällisten puutteessa entiselle omistajalleen. Äiti oli heikko, elätti itseään isompaa poikaansa

kuin pikkulintu käkeä, mutta kellon kaupparahoja ei hän ikinä sanonut antavansa. — „Vai semmoiseen turhuuteen minä! . . en ensinkään . . en penniäkään . . en vaikka polvillasi rukoilisit.“ — „Te lehmälläanne pidätte paremman kellon kuin pojallanne; se ei teitä liikuta, vaikka maailma häntä kuinka pilkkaisi.“ — „Ei liikutakaan!“ kivahti Liisa. „Pilkatkoot! Saavat ne semmoisille vetelyksille nauraakin. Lehmä on itse ansainnut kellonsa, vaan sinussa ei ole omain housunnappiesi hankkijaa!“

Sellaisia kohtauksia tapahtui usein ja ne päättyivät tavallisesti siihen, että Kalle sai kupin sikuritonta kahvia. Mutta kellon päällisrahoja hän ei saanut.

Vaan siinä teki Liisa tyhmästi, kun vertasi Kallea lehmään ja heidän molempain kelloja toisiinsa.

Eräänä päivänä, kun tulin kylästä kotiin, oli koko pappila kuohuksissa. Kaikki talon joukot, piiat ja herrasväet, ruustinna, nuoret herrat ja neitokset, olivat kokoontuneet kyökkiin, jossa seisovat kehänä Liisan ympärillä. Liisa selitti ja puhui, nyyhkytti, pyyhki silmiään esiliinaansa ja alkoi taas alusta juttunsa sitä mukaa kuin uusia kuulijoita ilmaantui.

— Lehmä on kirjoitettu . . Omena on pantu ryöstöön . . vallesmanni laittoi sanan, että jos ei

mielisuosiollista maksua väliin tule, niin ensi lauantaina myydään huutokaupalla. Voi hyvänen aika tokiinsa! Voi minua onnetonta, kun viimeisen elämiseni vievät!

— Mistä se on sitten kirjoitettu Omena? kysyin.

— No, ka, kun sen Kallen kellovelasta!

Ja sitten seurasi kertomus, jonka pääkohdat olivat seuraavat:

Kallella on ollut monta vuotta kello, joka ei ole mikään kello, vaan joutava rämä, vaikka kyllä se sille on tarpeeksi hyvä . . . mitä se semmoinen mies kellolla tekee, joka panee maata päivän laskitessa eikä nouse ylös, ennenkun aurinko suuta syyhyttää, — vaan se ei nyt muka kelvannut semmoiselle herralle. Piti saada parempi, mukamas. Jos tuon tiesin, mikä siitä tulee, niin olisi hänelle päällisrahat kaivanut vaikka silmästään.

— Mitä se Liisa semmoisesta kelvottomasta pojasta . . . antaisi hänen olla . . . minä en hänestä olisi tietävinänikään, huomautti joku joukosta.

Liisa ei suvainnut, että muut hänen poikaansa moittivat silloinkaan, kuin hän itse sitä eniten sadatteli. Hän vaikenä ja käänsi puheen toisaalle:

— Jo niitä pitää olla ilkeitä ihmisiä. Ja vielä ovat sukulaisia olevinaan. Sanoinhan minä jo tytölleni, kun se sen Heikin otti, että pahan-

kurinen se on. Menepäs ja kirjoituta anoppi-muorisi ainoa lehmä!

— Sekö sen on kirjoittanut?

— Sehän se on. Sehän se on viekoitellut Kallen kelloja vaihtamaan. Viisitoista markkaa määrää väliä ja sitten tehdään velkavekseli. Viikon perästä panee jo kuvernööriin eikä tule puhumaan mitään.

— Eikö Kallekaan ole puhunut?

— Eikä ole puhunut . . . mitenkä se siitä olisi puhunut, kun on siitä pitäen ollut mittarin mukana pitäjällä! Ja minkä se Kalle olisi tainnut, jos olisi puhunutkin. Eihän sillä raukalla ole pennin syrjääkään. Sama jos tyhjää haraseisi. Kuvernöörissä lyödään kuluja kuusitoista markkaa viidentoista markan velasta ja nythän ne vienevät multa lehmän. Itse kuuluivat uhanneen tulla huutamaan. Lehmänhän ne vievät . . . voi minua poloista!

— Mutta eihän Liisan lehmää mitenkä voi myydä Kallen velasta? Ettekö sanonut, että lehmä on teidän?

— Sanoinhan minä, — mutta eihän se uskonut, kirjoitti vaan. Ei kuulu auttavan, kun se on kaikki ollut olevinaan yhteistä. Vaan jos saisi todistuksen, että se on minun oma hankkimani ja että siinä ei ole Kallella osaa mitään, niin

saattaisi peruutua. Vaan kuka sen minulle semmoisen todistuksen antaa? Ei kuulu kelpaavan talonpojan todistus. Rovasti sen kyllä tietää tämän asian, mutta kun ei sekään nyt ole kotona ja tän' iltana pitäisi jo paperi olla vallesmannissa.

Liisa taas voivottelemaan, itkemään, me muut Kallea soimaamaan ja kummastelemaan, mitä varten hän sitä hoitaa luonaan, aika miestä. Liisa siitä yhä enemmän itkemään:

— Kun se on niin hyvä ja hellä . . eikä ole milloinkaan pahaa sanaa sanonut eikä kädellä kolhaissut . . ja hoitaahan tuo Omenatakin, kun minä olen kylällä kuppaamassa ja tekee törkyäkin kesällä, vaikk'ei sitä ole akkain töille opetettu.

— Lieköpä liioin miestenkään töille? pisti joku piioista.

— Kukapa sitä olisi opettanut, kun kuoli isä, ennenkun se syntyikään. Vaan oma lapsi on rakas, en minä häntä osaa soimata. Pois minä lähden tästä talosta, toiseen taloon itkemään, — opettelen tässä kerjäläisenä kulkemaan.

— Elkäähän menkö Liisa, tuumitaanhan vielä. Auttaisikohan tuo, jos minä antaisin todistuksen, että lehmä on Liisan.

— Ettäkö nuori herra . . minkä tähden ei! . . kyllähän se kuvernööri toki teitäkin uskonee . .

en tullut sitä ajatelleeksikaan, kun en ole osannut ajatella muita kuin rovastia.

Hän oli tullut taloon vesissä silmin, surkeana ja masentuneena. Kun hän lähti, kädessä sinetillä varustettu paperi, jossa kirjoittaja Liisan pyynnöstä — sillä muuten ei olisi kuulema sitä uskottu — „hengellisellä valallaan vakuutti,“ että lehmä ei ole Kallen, vaan hänen äitinsä Liisan, niin naurahteli hän hyvästä mielestä ja pieninkin ryppy hänen kasvoillaan hymähteli.

Hän oli jo saavuttanut vanhan varmuutensa ja terhakkuutensa, joka kokonaan oli kadonnut, kun lehmä, josta se riippui, oli katoamaisillaan, ja sanoi mennessään:

— Katsos mokomia, kun aikoivat viedä multa lehmän. Mutta malttakoothan!

— Liisan tulee muistaa, että koko syy olisi ollut Kallen . . häntä teidän pitäisi torua.

— Torutaan, torutaan! sanoi hän mennessään.

Mutta torumatta se taisi jäädä niinkuin oli jäänyt ennenkin.

*

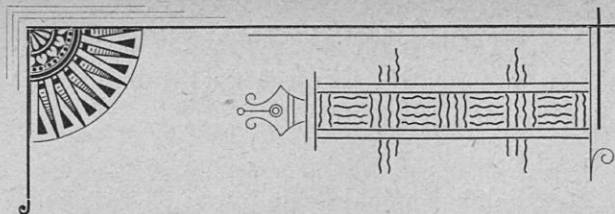
Muutamien aikain kuluttua, kun taas tapasin Liisan, muistin hänen lehmäjuttunsa ja kysyin, millä pohjalla se nyt oli.

— Hyvällä pohjalla! sanoi hän kehuen. Pois kiellettiin myönti! Kuvernööristä tuli epuu ja minä kysyin vielä kulujanikin.

— Saittekos?

— Sainhan minä! — Ja nyt se on vävy-poika itse lehmitönnä! lisäsi hän kuiskaten.

Naimajuttu.

Vanhan puhemiehen kertoma.

Olen tuota ollut monenkinlaisia naimiskauppoja välittämässä, ja monet paidat olen siitä toimesta päälleni pukeut, mutta enpä muista ennen sellaista liittoa solminneeni, kuin tuo viimeinen, sen tehtaan sepän ja Anna Liisa Tenhuttaren. On niitä joitakuita kuulutuskirjoja tehty ehkä ilman minunkin apuani, mutta nämä eivät olisi varmaankaan iki päivänä toisiaan löytäneet, jos en minä olisi ruvennut etsimämieheksi.

Se seppä on aina ollut hyvin hiljainen ja liikkumaton mies ja hiukan vähäkuuloinen niinkuin tehtaitten sepät yleensä. Sanoi se siinä naulahamarin ääressä istuessaan ja kuumaa rautaa alasimella pyöritellessään joskus naima-asioitakin ajatel-

leensa, kun näki muiden seppäin vaimojen tuovan heille putelikalhia ja hän itse sai jäädä ilman, mutta ei ollut siitä tullut kenellekään puhuneeksi. Eukon se olisi saanut milloin tahansa, kun tiettiin hänellä olevan rahojakin takanaan ja muutoinkin oli siivoluontoinen mies eikä vähääkään viinaan menevä.

— Onhan noita tainnut välistä olla niitäkin tuumia, sain hänet kuitenkin kerran tunnustamaan, kun johdatin puheen näihin asioihin.

— Minkä tähden et ole sitten totta tehnyt? kysyin minä.

— Eihän tuota ole tullut asiaan asti tuumatuksi.

— Vaan nyt tuumataan! sanoin minä.

— Saaneepahan noita tuumatakin, vaan kukapa se minusta nyt enää huolinee.

— Heitätkö asian minun varaani, niin minä hommaan?

— Samapahan tuo lienee, jos heitänkin.

— Tuohon käteen! sanoin minä. Ei ole minulla nyt ennen mietittyä, mutta kun vartonet viikon, niin minä ensi pyhään mennessä mietin. Saanko miettiä?

— Mieti häntä!

Kun seuraavana sunnuntaina taas tulin ruukkiin, oli minulla jo morsian sepälle mietittynä.

— Vai jo on, sanoi hän, mutta ei ruvennut sen enempää kyselemään.

— Onhan minulla . . on se Anna Liisa Tenhutar, joka toissa vuonna oli valttarilla palveluksessa. Tulit kai sinä sen tuntemaan?

— Liehän tuon joskus nähnyt kosken rannalla kävelevän.

— Mitäs arvelet?

— Mahtaisiko tuo huoliakaan?

— Heitätkö asian minun varaani?

— Saanenhan tuon heittää, sanoi seppä ja silloin se oli asia sitä myöten valmis.

Tämä oli kesällä heinänteon aikaan. Oli minulla sitten syksymmällä käyntiä toisella puolen pitäjää, missä oli Anna Liisalla asuinpaikkansa ja jossa oleskeli sukulaistensa luona itsemiehinään pienessä kamarissa kankaita kutoen ja käsitöitä tehden.

Ajoin Anna Liisan asuinpaikalle ja liekö siellä arvattu asiani, kun paikalla käskettiin kammariin ja pantiin pannu tulelle.

Kun oli kahvit ryypätty ja minä pääsin jäämään kahden kesken tytön kanssa, niin haastoin heti, missä hommissa sitä olin ajamassa.

— Hupatahan pois! sanoi Anna Liisa eikä ollut uskovinaan.

— Totta se on, minkä olen sanonut, ja nyt saat sanoa sinä hetipaikalla mielesi.

— Ei pidä pilkata köyhän lasta, esteli hän yhä.

— No se ei ole pilkkaa eikä tyhjää puhetta, kun minä kerran liikkeelle lähden. Sano vaan paikalla, paljoko tahdot kihloja . . totta se on, sen saat uskoa empimättä.

— Jokohan mahtaisi olla totta.

— Sano, paljoko tahdot kihloja . . eli ota tuosta minkä haluat.

Ja minä väänsin viidensadan markan setelipakan Anna Liisan eteen pöydän nurkalle. Hetken vielä houkuteltuani otti Anna Liisa siitä viisikymmentä markkaa.

— Ota koko satanen! kehoitin minä

— En ota . . on sitä tässäkin.

— No, kun sillä uskonet . .

Ja silloin oli se asia taas *sitä* myöten valmis.

— Ja nyt ei muuta kuin alat laittaa vaatteitasi kuntoon ja kun tulet ensi tammikuun markkinoille kaupunkiin, niin tulee seppäkin sinne ja siellä pannaan kirjan päälle ja ostetaan sormukset.

Anna Liisa tulikin tammikuun markkinoille kaupunkiin, mutta seppää ei näkynyt, ei kuulunut. Minä tein kuitenkin varulta kuulutuskirjan valmiiksi, houkuttelin Anna Liisalta puumerkin, ostin hänelle sormukset sepän nimiin ja erotessa sovittiin niin, että jos seppä pysyy puheessaan, niin kuulutetaan pääsiäisen aikaan ja helluntaina vietetään häät.

— No, minkä tähden et tullutkaan markkina-
naan morsiantasi näkemään? kysyin minä sepältä
markkinoilta palattuani.

— Eihän tuonne tullut lähdetyksi.

— Aiotko peräytyä puheestasi?

— Mitäpä tuo peräytymisestääkään paranee.

— No, niinpä pane sitten sinäkin puumerk-
kisi tähän kirjaan, — ja minä vedin kuulutuskir-
jan taskusta hänen eteensä.

— Eikö tuo välttäne sillä, jos sinä panet.

— Itsesi se on pantava.

Hän pani puumerkkinsä ja minä toimitin
aikanaan kuulutuskirjat pappilaan.

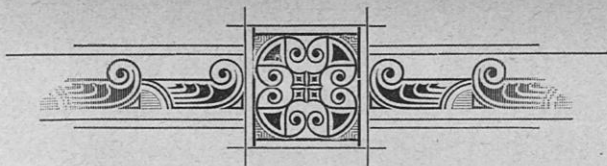
Eikä se nahjus mieheksi tullut vielä kuu-
lutuspyhänäkään omaansa näkemään.

— Miksi et tullut? kysyin taas.

— Uskonhan minä sen sillä, kun sinä olet
sen nähnyt.

Vaan vihille sen kuitenkin piti itsensä tulla,
ja tulihan se. Ja otti omansa kuin kanan orrelta.
Eikä ole katumoiksi ollutkaan. Häät kun vietet-
tiin helluntaina, niin jo oli jouluna ristiäiset ja siitä
pitäen on tehty seppoja yksi vuoteensa ja välistä
saman vuosiluvun nimiin kaksikin. Vaan ilman
minun apuani olisivat jääneet nekin tekemättä.

Kujeelan Matti.

Hän on suurimpia humoristeja laajemmaltakin alalta etsien. Puheissaan on hän hiljainen, tasainen ja hidas eikä hän käytöksensä kautta eroa tavallisista maalaisisännistä. Mutta kuitenkin on hän pitäjänsä kuuluisin mies ja hänen kujeistaan on lukemattomia juttuja liikkeellä, jotka hyvin pian tulevat puheeksi, niin pian kuin vaan joku vieras sattuu niille maille, missä hän asuu.

Varakkaan isän ainoana poikana on hän perinyt useampia maatiloja. Niistä oli hän haltijaksi päästyään antanut kaikki muut arennille paitse yhden, jota hän itse asui.

Mutta mitenkä hän sitä asui?

Ja hänen taloudenhoitonsa on jo yksi niitä puolia hänen elämästään, joita naapurit eivät lakkaa ihmettelemästä.

Ensiksikin on hänellä se tapa, ett'ei hän tee minkäänlaisia korjauksia huoneihinsa. Ei hän laita kattoa, kun se alkaa vuotaa, eikä pane uutta siltaa, kun vanha rupee hajoamaan. Mutta kun vesi yhdessä tuvassa tulee ahdistamaan ylhäältä ja pakkanen pyrkii sisään alhaalta, niin muuttaa hän toiseen tupaan ja jättää ensimmäisen kylmilleen. Tuota tietysti on moni mies ihmetellyt ja moneen kertaan on häneltä kysytty, miksi hän ei paikkaa kattoaan. Ja yhtä monta kertaa on hän antanut tämän vanhan klassillisen vastauksen: — „Mikä sinne sateella menee paikkaamaan.“ — „Vaan onhan poutiakin?“ Ja taas on hän vastannut niinkuin vanhan tarinan mies: — „Eihän se poudalla vuodakkaan!“

Katot kestävät aikansa, vaan ei ikäänsä. Ja kun ei enää toisessakaan tuvassa ala kuivana säilyä, niin jättää hän koko talon, muuttaa toiseen ja alkaa sitä samalla tavalla asua.

Se on tullut toisistakin syistä välttämättömäksi. Sillä samalla tavalla kuin häneltä tuvat loppuvat, loppuvat häneltä pellotkin. Hän ei näet vielä milloinkaan ole ottanut maastaan enempää kuin minkä se mielisuosiossa suostuu anta-

maan. Kun ei pelto enää näytä rupeavan kernaasti viljaa kasvamaan, ei hän pane siihen pakkoa, vaan jättää sen kedoksi. Ketona niittää hän siitä heinää niin kauvan kuin se heinää antaa. Mutta kun niitty alkaa ottaa metsää, sallii hän sen ottaa ja siirtää viitakkeensa toiselle saralle. Ja kun häneltä kysytään, miksi hän metsää kasvattaa pellolleen, vastaa hän: — „Pitäähän sen metsänkin saada jossain kasvaa, kun tuo ei enää nykyaikana näy muuallakaan säilyvän.“

Kaksi maata on hän jo tällä tavalla viljellyt ja muutti mennä syksynä kolmannelle sitä samalla tavalla viljelläkseen.

Yhtä suuren vapauden kuin maalleen ja kartanolle antaa hän muillekin. Aitoja hän ei ole pannut muita kuin raja-aidan, jonka hän naapurin vaatimuksesta oli *pakoitettu* panemaan. Sentähden saapikin karja kulkea valtoineen missä se milloinkin tahtoo. Pitkin kesää näkee lehmiä, hevosia, sikoja ja lampaita sekaisin niityillä, pelloilla ja pientarilla. Ne kyntävät, leikkaavat ja tekevät heinää kilpaa muun väen kanssa. Jo kysytään häneltä taas, miksi hän noin. — „Onhan niiden sieltä itsensä yhtä hyvä ottaa kuin minunkin“, vastaa hän.

Sellaisella hoidolla viihtyvät elukat mainiosti. Niistä tulee siivoja ja lihavia eivätkä ne, ihmeel-

listä kyllä, teekään niin suurta vahinkoa kuin luulisi. Ei ainakaan kukaan ole kuullut, että Matilla milloinkaan olisi ollut huonoa vuotta tai tullut puutetta karjan rehusta.

Naapureilla on tietysti kaikellaista muistuttamista Matin huushollia vastaan. Ne hän kuitenkin lopettaa hyvin lyhyeen. Kerran juoksee toisen talon akka sanaa tuomaan: — „Hyvä isä tokkii, kun siat syövät auman sisässä, ett’ei kun saporota vähän vilkkaa!“ huutaa hän jo ovesa. Matti on juuri ruokalevolla ja vastaa rauhallisesti pitkältään: — „Menkääpä, akat, viemään niille ryyppäämistä, ett’ei tarvitseisi kesken rupeaman tulla pihaan juomista tahtomaan!“

Toisen kerran kysyy häneltä joku, minkätähden hän elättää yksiä sikoja seitsemän-, kahdeksanvuotisiksi. Syyksi siihen selittää Matti: — „Mitäpä heistä tappamaankaan, kun ne ovat siivoja sikoja ja kun niitä sikoja kuitenkin talossa tarvitaan.“

Matti kun on yksinäinen mies eikä ole tullut vielä eukkoa otetuksi eikä muutakaan apumiestä, niin sattuu välistä tulemaan kolme kiirettä yhtä aikaa. Pitäisi mennä heinään, pitäisi mennä leikkaamaan ja olisi asiata kaupunkiinkin, ja kaikki menot olisivat yhtä tärkeitä. Jos yhteen menee, niin kärsii toinen, ja jos toiseen, niin kärsii kol-

mas. Tällaisen pulan selvittää hän aina siten, ett'ei yksi meno pääse toistaan moittimaan: hän panee maata ja makaa niin kauvan, että meno-aika menee ohi. — „Nytpä niihin ei kerkiä kuhunkaan“, sanoo hän sitten noustuaan ja panee tyytyväisenä tupakan.

Kerran oli hän ottanut jyviä lainaksi pitäjän makasiinista. Kun tuli maksun aika ja Matti toi velkansa takaisin, moitittiin hänen jyviään paha-siivoisiksi. Matti sanoi säilyttäneensä ne semmoisinaan kirkkokortteerinsa aitan hinkalossa, jonne hän ne otettuaan oli jättänyt ja pyysi anteeksi, ett'ei ollut tullut vieneeksi niitä kotiinsa siivottaviksi. — „No, mutta minkätähden sinä sitten otit, kun et tarvinnut?“ kysyttiin häneltä. — „Kun nuo näkyvät muutkin ottavan,“ arveli Matti.

Ei koskaan ole Matti vielä maksanut ulostekojaan muuten kuin ryöstättämällä. Vasta sitten, kun nimismies tulee taloon ja alkaa kirjoittaa elukoita, vetää hän rahat pöytään.

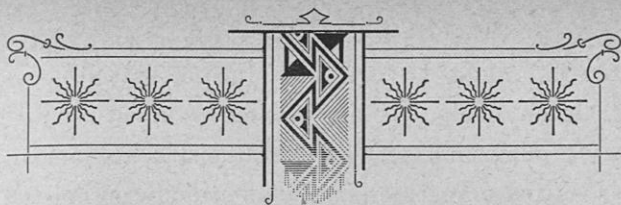
Mutta kerran tahtoi hän jatkaa pilaa pitämällekkin ja antoi kulettaa lehmänsä kaupunkiin huutokaupalla myytäväksi. Aletaan jo vasarata heiluttaa, kun Matti saapuu paikalle ja suorittaa velkansa. — „Miks'et ole ennen tuonut?“ kivahtaa vallesmanni. Vaan Matti vastaa: — „Olisihan

nämä rahat olleet ennenkin, vaan kun tulivat hakemaan näitä lehmiiä, niin ajattelin, että antaa-pahan heidän kerran heidänkin käydä kaupunkia katsomassa, kun ei niitä kuitenkaan olisi itseltä tullut tänne asian alkaen tuoduksi.“

Tämmöisiä kujeita on hänen elämänsä ollut täynnä ja joka vuosi keksii hän jonkun uuden. Nähtävästi ei hän tule toimeen, jos ei hänestä puhuta.

Kirkon kirjoissa on hänen nimensä Kupeelan Matti eli Matti Kupeinen, mutta kylän kesken on häntä jo kauvan kutsuttu Kujeelan Matiksi eli Matti Kujeiseksi.

„Nyt ne tulee!“

Pikkukaupungin kuva.

Pieneen kaupunkiin on jo monta päivää odotettu laivoja tuleviksi. Päivä on paistanut jo viikon ajan varsinkin, kuumentanut katot ja seinät ja saanut pienimmänkin tuulen hengen huo'aistessa kadut porona pölähtämään. Esplanaadin koivuissa on aurinko vetänyt vihertävät urvut koteloistaan esille ja nykkinyt kulon keskestä nurmen oraita sieltä täältä näkyviin. Kaupungin herroilta on ensimmäinen lämmin päivä kädet päällysvaatteiden hihoista irroittanut, toisen päivän ovat takit vapaasti hartioidilla heiluneet, mutta kolmantena ovat ne solahtaneet kokonaan pois, niin että ne nyt ovat kuin perhoset koteloistaan lentäneitä, valmiina kukkais-

ten kimppuun käymään. Neitosten hattuihin on taas muutamien päivien paisteesta kukat puhjonneet punaisina, sinisinä ja valkoisina hohtamaan ja niitten ympärille pian kokoontuukin perhoisten lihoitteleva parvi. Pitkiä kierroksia tehden ne sinne tänne keikuttelevat, tulevat vastaan, menevät ohitse, mutta viimein seuraan yhtyvät, pyytäen saada tarjota lasin limonaadia „saftin“ kanssa. Siinä he sitten istuvat vesipuodin edessä ja puhelevat kohteliaasti tämän kevään kuunuudesta ja siitä, että on vari.

Tuo kuumuus se kaikki muutkin ajaa vesipuodille. Utten uhkain lähtee sinne virastosta päästyään nauttimaan herra ja samaan aikaan ilmaantuu kartanonsa portille rouva, kahta pienintä lastaan käsipuolesta retuuttaen ja muita kolmea edellään ajaen.

— Kyll' on vari, puhaltavat siinä toisilleen herrat, päästyään vesipuodille.

— On ihan niinkuin keskellä kesää, huokaavat taas toisilleen rouvat. . . ihan kuin keskellä kesää, vaikka vasta ollaan alkupuolella toukokuuta.

— Ja kun eivät jäät vielä ole lähteneet!

— Niin, eivätkä tule laivat!

— Eivät tule . . . vaan jos tämmöistä ilmaa vielä kestää muutamia päiviä, niin sulavat jäät paikoilleen.

— Kun edes sulaisivat, ja kun pian tulisivat laivat!

Mutta eivät sulaneet jäät eivätkä päästäneet laivoja tulemaan. Siellä ne vaan liikkumattomina ja jäykkinä lepäsivät talvellisilla tiloillaan, tuumien omia tuumiaan ja tukkien tien ihmisten innolta . . .

— Kaikilla on aikansa ja meillä on kanssa. Ei täst' ole enenkään tähän aikaan lähdetty, eikä lähdetä nytkään.

Niin ne arvelivat ja antoivat auringon paistaa.

Ja aurinko teki parastaan, aina päivä päivältä kukon askeleen korkeammalle kohoten ja uuniaan yhä kuumemmaksi ahtaen. Ponnisteli se siinä verkkasata ponnisteluaan ja sai kuin saikin muutaman päivän perästä jäät rannasta repeämään ja sulaamaan virtaiset salmet. Mutta suuri selkä ei ollut millänsäkään. Lepäsi laveassa sängyssään selällään kuin suuri jättiläinen, joka ei pienten itikoiden puremista tunnekaan. Ja kuta enemmän sitä tahdottiin herätellä, sitä rauhallisemmin se näkyi uneensa painuvan. Välistä kyllä näytti pitkän, helteisen päivän perästä käyvän vähän murheelliseksi, kadotti iloisen vaalean värinsä ja musteni kuin olisi häntä kulkusta kuristettu. Mutta yö oli kylmä ja aamulla näki aurinko noustessaan yhtä puhtaan muodon kuin ennenkin. Ja jättiläisen voitto oli

täydellinen ja auringon tappio silminnähtävä, kun venhe venheen perästä toiselta rannalta läheni ja yhtenä iloisena helinänä kävi koko rautaisen jään pinta aina rannasta toiseen.

Mutta kun tämä helinä kuului ylös kaupunkiin, niin vimmastui kaupunki ja noitui noita kirottuja venheitä. Se olisi suonut niiden sinne uppoavan, sillä niin kaivan kuin jäitä kulettiin, niin kauvan ne tietysti eivät lähteneet. Mutta eivätpä ne sinne uponneet, sillä lujaa oli jää, hyvästi kesti vielä kengän anturan ponnistella ja hangata venheen rautaisen pohjan.

Ja niin kului päiviä ja kului kokonainen viikokin. Yhä helakammin paistoi päivä ja kevät oli kekkeimmillään . . . Aivan niinkuin heinäkuussa lämmön suhteen, sanoivat toisilleen limonaadin juojat, kukat ja perhoset, herrat ja rouvat. Puhkeava lehti jo hiirenkorvalla lemahteli, maalin hajua levisi maalattavista seinistä ja plankuista, ja rannasta, jossa paatteja ja proomuja tervattiin, kulettivat veltot etelätuulen huokaukset tuoreen tervan tuoksun katuja pitkin läpi koko kaupungin ja aukinaisten ovien kautta kaikkialle, yksin kirkkoonkin ja aina alttarin eteen, jossa parhaallaan juuri korjaustöitä tehtiin. Kirkkoa sitä muuten sitäkin maalattiin ja suuri summaton teline oli tapulin seinää vasten asetettu. Mies siellä luuk-

kuja ja ristejä keltamaalilla hiveli, ja joka häntä alhaalta katseli, ei muuta nähnyt kuin rikkinäiset kengän pohjat ja paikatut housujen takapuolet.

Vaan jäät eivät lähteneet eivätkä päästäneet laivoja tulemaan. Sähkösanoma oli sähkösanoman perästä lennähtänyt lähinnä eteläisimmästä kaupungista ja ilmoittanut, että yhä uusia laivoja sinne talviteloiltaan saapui ja että ne tulisivat kaikki, kun vaan jäiltä pääsisivät tulemaan. Yksi toisensa perästä oli heistä koettanut väylää murtaa, mutta rauta oli joka kerta rautaa vasten kalahtanut. Häpeissään oli heistä kukin saanut kilpistyä takaisin ja tarjota sijansa muille, joille jokaiselle kävi yhtä nolosti. Ja noista sanomista oli kaupunki raivoissaan, sillä kaikkialta muualta jo sanomalehdissä luettiin, että laivakulku oli siellä alkanut ja että se pian oli oleva täydessä voimassaan. Herrat tälle tämmöiselle asiain menolle kiroilivat ja mutisivat parrassaan, että se oli liikanaista . . . että se oli suorastaan hävytöntä . . . !

— Vaan mikä siihen on syynä tähän? kyselivät he kiihkeästi toisiltaan. Mikä tähän on syynä?

— Niin, mikä tähän on syynä? sai kysyjä vastaukseksi toiselta, joka oli yhtä liikuttettu.

— Siihen on tietysti se syynä, ett'ei tuule, tiesi kuitenkin muuan vanha kaupunkilainen ilmoittaa.

Ja se selitys nyt yksimielisesti oikeaksi tunnustettiin. Herrat siitä kaikkialla puhuivat ja rouvat käyttivät toisaalla aivan samoja sanoja . . . Ei tuule! Tietäähän sen, etteivät jäät tuulematta lähde. Siinähan se on, kun ei tuule. Vaan kun tuulisi! Kun oikein puhaltaisi!

Ja kun nyt oli saatuna se puheaineeksi, niin ei nyt muusta puhuttukaan. Puhuttiin, tarkastettiin ja punnittiin asia kaikilta kannoilta. Muistuteltiin ensin, miten oli ollut tuonnoisina vuosina, kun ei ollut tuullut eikä satanut. Siten oli silloin ollut, ett'eivät jäät lähteneet, ennenkun kesäkuussa. Sitten arveltiin, mistä päin olisi paras tuulla, jos tuulemaan rupeaisi. Pohjoisestako vai etelästä? Epäilemättä etelästä, sillä sieltä olivat laivat tulossa ja niiden edestähan piti tuulen puhdistaa tie. Sillä jos pohjoisesta tuulisi, niin työntäisi jäät suurilta seliltä ahtaisiin salmiin, ja sulkisi väylän . . . Niin, niin, kyllä oli tavallaan oikea sekin mielihope, mutta toiselta puolen ei saanut jättää huomioon ottamatta, ett'ei etelätuuli siellä ahtailla salmivesillä saisi hetikään sitä vauhtia, minkä pohjoistuuli . . . Itätuuli tunnustettiin kuitenkin lopullisesti parhaaksi tuuleksi, sillä se perkkaisi heti kohta väylän, joka kulki itäisen mantereen puolta.

Kaupungin sanomalehtikin, joka tahtoi tarkasti seurata yleisönsä mielipiteitä, otti tuulesta puhuakseen. Puhui yhtä totisesti kuin jostain tärkeästä valtiollisesta asiasta. Mainitsi ensin tosiasiassa sen seikan, ett'ei ole tuullut moneen päivään ja että varjossa on ollut 20 pykälää lämmintä. Vaan toisessa numerossa lausui lehti jo toivomuksen siitä, että hyvä olisi, jos tuulisi. Punnettuaan monipuolisesti eri näkökohdat, tuli lehtikin itätuulen puolelle ja vakuutti, ett'ei kesä ole idän tuulematta koskaan tullut, „sillä pitää muistaa, mitä ikivanha suomalainen sananlasku sanoo: idän suvi, idän talvi, idän ilmat ilkeimmät, josta edellisen osan voimme sovittaa puheena olevaan tilaisuuteen, nimittäin jäiden lähtöön.“

Ei vaan tuuli ottanut näistä toivomuksista totellakseen. Silloin tällöin kyllä puhalti kuin torkuksista herännyt ja hoiperteli unissaan vähän aikaa paikasta toiseen, pannen pölyä liikkeelle ja siirrellen maalin ja tervan hajua paikasta toiseen, mutta laskeusi sitten taas levolle ja lepäsi pitkät hetket värähtämättä. Päivän helteisestä paisteesta rupesi jäiden vastarinta kuitenkin vähitellen raukeamaan. Jo olivat ne kadottaneet iloisen muotonsa, käyneet surullisen harmahtaviksi, siitä yhä tummemmiksi ja lopulta aivan sinertäviksi.

— No, kohta siinä ei auta mikään!

— Ei se niin vaan mene . . viikon päivät kestää vähintäinkin vielä, ennenkun painuvat, jos ei rupea tuulemaan.

— Jokohan niin?

— No se on varma. Olen minä siksi vanha mies . . minä olen jo viisikymmentä vuotta kirjoittanut muistiin jäiden lähdön ja laivain tulon ja tiedän, että kymmenen vuotta sitten oli niinikään tällaista tuulematonta ilmaa, eivätkä laivat päässeet tulemaan, ennenkun jäät tuohon märkänivät paikoilleen. Ja sen minä olen sanonut ja sanon vieläkin, ett'ei laivain tulosta vielä viikon päiviin ole puhettakaan.

— Ei vielä viikon päiviin puhettakaan! Sjih! Olkoot aikansa, tottapahan lähtevät.

Ja kaikki menivät kotiinsa vesipuodin luota, ja päättivät olla odottamatta. Mutta kotona olivat herrat hermostuneita rouvilleen ja tarkastelivat otsa rypyssä ruokapöytää. Rouvat taas riitelivät pienimmistäkin asioista piiiilleen ja nämä taas vuorostaan lapsille, jotka aina olivat jaloissa. Ei huvittanut ihmisiä enää niin jokapäivä käydä limonaadipuodillakaan, ja ne jotka eivät muuten tahoneet saada aikaansa kulumaan, makasivat pitkään aamusella, panivat levolle iltasilla varhain ja nukkuivat päivällisunta ainakin tuntia kauvemmin kuin muuten oli tavallista.

*

*

*

Mutta eräänä päivänä kuin päivällinen juuri oli syöty ja paperossit hampaissa heittäytty ruokalepoa loikomaan; kun rouvat veivät hopealusikoita kaappiin ja kun piit parhaallaan muita astioita peseksivät; — niin silloin yht'äkkiä kajahti kautta koko kaupungin kiihkeä huuto:

— Nyt ne tulee! Nyt ne tulee!

Jo oli samallinen huuto muutamia kertoja ennenkin kuulunut, sillä rannassa asusti talven yli pari pienoista „pakettia“, jotka siellä sulan tultua häärivät edestakaisin ja viheltelivät. Ja näiden huutoa oli ensin luultu suurten laivojen huudoksi ja alettu hypätä rantaan. Mutta kun erehdys huomattiin, käännyttiin puolitiestä takaisin, oltiin vihaisia ja päätettiin olla toista kertaa uskomatta.

Mutta nyt kajahti sama huuto kadulta sellaisella vakuutuksen voimalla ja kuului milt'ei epätoivon parahdukselta, niinkuin olisi tulipaloa ilmoitettu, ett'ei ollut epäilemistäkään siitä, että suuret laivat ne siellä nyt tulevat ja että nyt ne siellä vihdoihkin tulevat.

— Nyt ne tulee! Nyt ne tulee! hihkaistiin yhden ikkunan alla.

— Tornin maalari sanoi . . .! huusi jo sama ääni toisen ikkunan luona.

— Mitä sanoi? Mitä sanoi?

— Että nyt ne jo tulevat! huudettiin kolmannen talon kohdalla.

— Mitkä? Mitkä?

— Laivat! Laivat! Suuret laivat! Savu näkyy!

Katosi siitä kysyjäkin ikkunasta, ei joutanut sitä hakaankaan panemaan, jätti omin valtoineen remppasemaan.

Vaan kummako ikkunain, kun ovetkin jäivät. Auki remahtivat joka talossa ja olivat saranoiltaan retkahtaa.

— Laivat tulee! Laivat tulee! kirkasi kimmalla äänellään lapsi isänsä korvaan ja isä kimposi kuin kumipallo ylös sohvaltaan, johon juuri oli heittäytynyt ja aikonut sanoa jotakin.

Vaan sanomatta jäi asia, liehän kuinkakin tärkeä ollut. Polttamatta jäi paperossikin, panematta lusikat kaappiin ja pesemättä piialta astiat. Hattunsa sieppasi herra, keppinsä kaappasi ja hyökkäsi ruumis eteenpäin kumarissa kyökin kautta suorinta tietä pihalle.

— Elä jätä! huusi hänelle rouvansa. — Odota minä tulen kanssa! Kuule!

— Tule sinä lasten kanssa!

— Ne jo menivät! August! kuule, ne jo menivät!

Vaan ei ole Augustilla aikaa kuulemaan. Tuolla hänen takkinsa hännys jo portissa vilahtaa

ja sinne hän katoa. Eikä kauvan viivy, ennenkun rouvakin sinne hupenee ja pian ovat piiatkin perässä ja talo autiona. Kanarialintu vaan häkissään pyräkhtelee ja on herennyt melun tähden laulamasta.

Kaikki ne, joilla jalkoja on, ne nyt rantaan rientävät. Ja nekin, joilla niitä vain vähän vanhuuden varaksi on ja jotka niitä kaikissa muissa tiloissa hyvin säästären käyttävät, nekin panevat joka nivelen liikkeelle, ja pukkaavat kepillä vauhtia suuremmaksi, niin että rautainen pää kadun kivessä kipenöitsee. Eikä ole niin vanhaa herraa eikä niin lihavaa rouvaa, jonka arvolle ei sopisi tässä tilaisuudessa pientä juoksu-askelta itselleen varastaa, kadulta käytävälle siirtyessään ja toisen edelle ehättäissään.

— Nyt ne tulee! Nyt ne tulee! Kohta ne on jo rannassa! käypi yhä isonevana huutona kautta koko kaupungin ja ihmisiä pursuaa kuin muurahaisia pihoista ja porteista kaduille ja kaduilta kuohuvana koskena alas rantaan ja laivasiltaa kohti. — Elä jätä, elä jätä! Odota! Voi kun jättää! . . Ja katkerata itkua, joka lapsen juostessa kurkussa pulpattaa, kun ei vanhempi sisar odota. Ja samassa: „ai saakeli!“ toiselta puolen katua, jossa kisälliltä jalka katukiveen veträhtää suuren kengän sisässä. Ikkunasta hän on kadulle hypännyt, puhaltaunut pöydältä suoranaan ja heittänyt siihen

ompeleksensa ja neulansa ja rautansa. Vaan ei ole hänellä aikaa kauvan hipristelemään. Mennä pitää ja tulkoon töppönen perässä! Väki joukko tunkee päälle, ohitse rientää ja ottaa voiton, jos ei ennen enätä. Yhä se lisääntyy, yhä se kasvaa ja sitä mukaa aina kovemmin kohisee. Hameet humajaa, kengät katuun karahtaa ja yhä isomaksi käy keskenkasvuisen kansan huuto ja hälinä. Mutta muutamia neitosia hävettää tämä tämmöinen meno ja he eivät tohdi näyttää olevansa uteliaita. Huoneistaan he kyllä hekin ovat suin päin ulos hyökänneet, pihoissaan juoksivat vielä, mutta kadulla he kävelevät, vaikka sydän poukuttaa ja rinnassa hypittää ja hytkyttää ja jalkajäntereet pidätetystä innosta vapisevat. Niin neitokset, mutta suurin osa ei muusta välitä kuin siitä, että päästä ja nähdä ja saada katsella! Muutamat ajurienkin kärryihin hyppäävät, istuvat kolme neljä sylikkään ja neliä alas rantaan laskevat. Sillä hätä on ennättäissä rantaan, ennenkun laivat.

— Montako niitä sieltä tulee? Joko ne on missä asti? Kuule! Sano, tiedätkö?

— En minä jouda . . . enkä minä tiedäkään!

— Kuusi kuuluu olevan . . . jo huutavat!

— Jo huutavat! Jo huutavat! Joudutaan!

— Ei ole vielä kiirettä! Saaren takana ne vasta . . .

— Pian ne sieltä saaren takaa! Pian ne sieltä . . . kyllä ne sieltä . . .!

Yhtenä läähätyksenä käypi koko katu, yhä kiihtyy menon vauhti ja vinkuen, haukkuen pake-
nevat joukon jaloista rakkikoirat sivukatujen sui-
hin ja pörttikäytäviin.

— Ei me ehditä! Juostaan, juostaan! Jo on
koko ranta täynnä ihmisiä . . . ei me päästä likelle-
kään . . . tuossa ne nyt jo . . . Herra —!

Siunaus jää juoksun pakossa päättämättä . . .

Mutta siinä ne nyt laivatkin tulevat. Tulevat
saaren takaa torvenaan toinen toisensa perästä:
„Salama“, „Impi“ ja „Wellamo“.

Kolmehan niitä vaan onkin, mutta sama se
on, onko kolme tahi kuusi, kunhan vaan tulevat.
Ja tuossahan ne nyt tulevat! Ihka elävinä! Uu-
sina, komeina, puhtaina, ihan kuin uusina! Voi
hyvänen aika sentään! Katso, kuinka päivä valai-
see kylkiä ja kuinka viirit hulmuavat kokassa ja
perässä. Savu siinä pitkänä, vaaleana suortuvana
jääpi piipuista jällelle iltapäivän paisteessa. Ja
katso, kuinka murtavat veden vaahdoksi edessään
ja jakavat kahden puolen laineensa! Jo huutavat
toiseen kertaan, ensin yksi, sitten toinen ja kohta
kaikki kolme yhteen ääneen . . .

— Hurraa! — Hurr . . . rrraa . . . aa!

Ihmisiä oli jo laivasilta täynnä ennen toista huutoa. Ne työntelivät, survivat ja ahdistelivat toisiaan, ja tahtoivat kaikki olla reunimaisina rannalla. Pikkupojat ne kuitenkin kaikista muista voiton veivät. Aika-ihmisten kainalojen alatse tunkivat esille, eikä kukaan saanut heitä estetyksi. Ne, jotk'eivät muuten päässeet, sukelsivat reisien välitse. Sillä kaikilla heillä oli kiista pollarien luoksi päästä rossin nenää vastaanottamaan ja sen silmukkata pollariin kiinnittämään. Kaikilla heillä oli siihen etuoikeus ja verihin asti olivat he valmiit tätä oikeuttaan puolustamaan.

— Mene matkaasi sinä!

— Minä tässä ensiksi olin!

— Elä survi! Minä otan rossin kiinni!

— Vaan minäpä pistän pollarin päähän silmukan . . . pääsetkö pois siitä?

— Minä tässä ensin olin kuin kukaan muu!

— Se ei siihen kuulu!

— Elä tappele!

— Siivolla pojat! huusi silloin muuan isomahainen herra, „Salama“ laivan omistaja. — Pois joka kynsi siitä eli heitänkö minä teidät järveen! Pois, pois joka kynsi vai voitelenko minä kepillä!

Hän tahtoi itse ottaa vastaan rossin pään ja kiinnittää silmukan pollariin. Laiva oli hänen, ja

joka kevät oli hänellä tapana sitä tällä tavalla toivottaa tervetulleeksi.

— Soh, pojat! Nyt se tulee! Pois tieltä! Elkkää työntäkö sieltä takaa!

Maha matalana kuin laukkaavalla hevosella oli sieltä vielä huutonsa jälkeen vähän aikaa tulla tohkaissut „Salama“. Mutta sitten se yht'äkkiä vauhtiaan hiljensi, kohosi korkeammalle ja läheni juhlallisesti ja vakavasti laituria. Voimakkaasti se vieläkin vettä viilti ja näytti suurenevan jättiläisen kokoiseksi sitä mukaa kuin tuli likemmä. Ei kuulunut hiiskaustakaan rannalta. Tuhannet silmät vaan tuijottivat tulijata vastaan, huomaten sen pienimmänkin liikkeen. Kokassa ja perässä odottivat laivamiehet, köysikääryt käsissä, valmiina heittämään, niin pian kuin kapteeni antaisi merkin. Komentokannellaan hän seisoi kapteeni, piti kiinni toisella kädellään puhumatorven suuta ja kohotti toisella lakkiaan.

— Terve tulemaan, Fellman! Terve tulemaan! huusi silloin vähän vavahtavalla äänellä laivanomistaja seistessään siinä odottavassa asemassa, sääret tanassa, kädet ojona ja keppi hampaitten välissä. Muu väki päästi taas „hurraan“ tulemaan ja lakit lensivät ilmaan.

— Heittäkä trossi! komensi kapteeni, ja samassa oikasiivat köysikäppyrät suoriksi ilmassa

kuin käärmeet, kiitäen kukin pollariaan kohti. Lai-
vanomistaja sai niistä yhden vasten kasvojaan, ja
kun peräytyi, läiskähti silmukan häntä hänen jal-
kojensa juureen laivasillan kiville. Pojat siitä
vuorostaan taas uudelleen innostuivat ja hyökkä-
sivät rähisten ja toisiaan survien sitä tavottamaan.
Estetyksi saivatkin veteen putoamasta köyden
pään, mutta kepillään heitä kynsille lyöden tem-
pasi laivanomistaja silmukan heidän käsistään ja
vei sen voitonriemulla pollarin päähän, kaataen
köyden pohjukalla pari poikaa selälleen.

— Bakk! komensi kapteeni samall'aikaa ja
laiva pani tuota kiihkeätä, koneensa syvimpien
intohimojen purkahduspakkia, joka veden nostaa
perän alla koskena kiehumaan ja tärisyttää runkoa
sen pienimpiinkin liitteihin. Katsojille se on tämä
kaikista hauskin kohta, sillä laivan tulinen tärinä
se panee heissä sisun yhtä muka tärisemään, ajaa
veren poskipäille sihisemään ja viiltää kylmästi
koko ruumista niinkuin torvella korvan juureen
soitettaisiin.

— Stopp! kuului vielä kerran kapteenin
komennus ja alhaalta veden rajasta tunki katsojien
korviin masinistin vastaus. Silmänräpäyksessä her-
kesi kone ponnistelemasta, kuohu perän alla sihis-
ten silisi, ja köysien avulla vetäytyi laiva hiljalleen
laituriin. Siihen päästyään päristeli se sieramiaan

kuin tiukkaan ajettu hevonen ja puhalsi sen perästä rinnastaan pitkän, voimallisen huokauksen helpoituksesta ja itseensä tyytyväisyydestä. Ja rannalla seisova väkijoukko seurasi silmillään sen pienimpiäkin toimia kuin elävän olennon ja otti täydestä sydämmestään osaa hänen kaikkiin tunteihinsa.

— Se on poika se! kuului ihmettelevä ääni väkijoukosta.

— Aina ensimmäinen jäitä murtamaan!

— Onpas saanut naarmuja kokkaansa . . .

Vaan tämä se ei siitä huoli!

— Suhhuhuhuu! Kuuletteko, kuinka huokuu!

— Hengästyyhän sitä semmoisen matkan juostiaan! Tohise, tohise! Hyvän tekee! Henki se on sinussakin!

Ja toiset tätä lemmikkiään kävivät taputtelemaan ja käsillään hyväilemään. Nousivat kannelle ja hivelivät laitoja ja koettelivat etusormillaan maalausta. Uusi oli maalaus, vaan tuoss' oli tuoresta vähän vielä lautojen liitteessä. Kuinka oli sileiksi lukot silitetty ja kuultaviksi hangattu vasikiset käsipuut. Nimi oli uusilla kirjaimilla merkittynä joka astiaan ja perään oli „Salaman“ alle tehtynä delfini, joka pitkän vesisäikeen sieramistaan puhalsi. Sitä kaikkea he katselivat ja katsellessaan mainitsivat kutakin laivan osaa nimel-

tään. Sanoivat: „kokka“, ja kun sitten menivät perään, niin sanoivat: „siin' on perä“. „Tyyripähän on siinä“, virkettiin peräsimen kohdalla ja mainittiin erikseen: „pytsit“, „luupit“, „kumpassit“ ja „ankkurit“. Ovien päältä tavailtiin „salonki“, „kyökki“, „perämies“, „hytti“ j. n. e. Kaikkia paikkoja katseltiin ja kaikkia ihailtiin.

Joka laivan luona käytiin, tarkastettiin jokainen ja oltiin kuhunkin tyytyväisiä. Tämä oli kuin uutta taas, ja samalla jokaiselle vanhastaan tuttua. Niin oli kuin olisivat hyvät ystävät ulkomaanmatkaltaan palanneet, uusissa vaatteissa ja ehompina entistään, mutta pääasiassa kuitenkin samanlaisina.

Mutta laivamiehet lepäsivät reunoja vasten nojallaan ja kuuntelivat, tyytyväinen ja vähän itse-rakas hymy huulillaan, joukon puheita. Ja kun heitä joskus hauskuutti johonkin kysymykseen vastata, niin vastasivat he kukin haarallaan lyhyillä lauseilla ja aina vähäisten väliaikain perästä. Niinkuin olisivat lapsia puhutelleet, joiden uteliaisuutta täytyy tyydyttää. Ja sentähden antoivat he kansan olla ja ihailia. Ja kyllä siinä ihailtiinkin ja yhä vaan kyseltiin matkanteosta, oliko ollut jäitä paljon, ja semmoisesta.

— Tämähkö se vaan koko ajan jäitä murti?

— Ei tämä ole vielä koskaan ketään edelleen laskenut.

— Vai tämä laskisi . . . eihän nyt, että tämä ketään edelleen laskisi . . .

— Eivätkö muut masinat koettaneetkaan?

— Koetti „Vellamon“ kapteeni kerran, pyysi päästäkseen eturintaan, vaan siihen töksähti kuin seinää vasten . . .

— Vai että niinkuin seinää vasten . . .

— Juuri kuin kallion kylkeen . . .

— Katso, katso!

— Ja sitten te taas rynnistämään . . .?

— Sitten me taas otettiin pakkia ja kolme syltää lohkesi puskullaan . . .

— Jo se on ollut pässin pusku . . . Vai niin, että peräytettiin ja sitten taas muksautettiin . . .

— Niin on toki menevän näkönenkin tuo kokka . . .

— Se on suikea kuin kuikan kaula . . .

— Paras paatti tämä on näillä vesillä . . .

— Paraspa toki tavallakin näillä vesillä ja taitaa se saada vertaistaan hakea muualtakin.

— Kaukaapa saa hakeakin . . .

— Ja se se ei jäiden lähtöä odotakaan, vaan aukoo itse tien itselleen ja muille . . .

— Tokko lie vielä tämän täällä ollessa muu laiva mikään ennen tätä tullut rantaan?

— Eikä ole tullutkaan, eikä tule . . .

Niin sitä siinä juteltiin ja puhuttiin samat asiat moneen kertaan, mutta eri sanoilla ja uusilla vivahduksilla. Ja kun yhdet ihmettelijät poistuivat, tunki toisia sijaan ja samat temput tehtiin uudelleen.

* * *

Mutta sill'aikaa kun alhaiso laivan ulkopuolisia osia tarkasteli, olivat kaupungin ylhäisemmät salonkeihin menneet kapteenia ja laivanomistajaa onnittelemaan. Kaikki tahtoivat olla tuttuja kapteenin kanssa, ja ne, jotka eivät ennestään olleet, ne antoivat esitellä itsensä. Kaikki onnittelivat ja tavattoman ystävällisesti hymyilivät, naiset varsinkin.

— Terve tullut siis vihdoinkin! — Terve tullut! Terve tullut!

— Kiitoksia! — Kiitoksia!

— Ja onnea siihen, että taas olitte ensimmäinen, niinkuin aina ennenkin!

— Elkää minua onnitelko, vaan onnitelkaa laivanomistajaa, jonka laiva on. Enhän minä ilman laivaa enkä huonommalla laivalla olisi mihinkään päässyt.

— Niin, todellakin, herra kauppaneuvos! Onnea, onnea!

— Ei, ei, ei suinkaan minua, vaan kapteenia. Hänen on kunnia kaikesta, hänen on kaikesta kunnia!

— „Salaman“ se on oikeastaan kunnia . . . Olisitte nähneet, kuinka se jäätä murti ja aukasi väylää. Suuri oli todellakin hauskuus sitä kommentaa.

— Jaa, jaa, kyllä tämä on niitä ensimmäisen luokan laivoja.

— Mutta kyllä teidän kuitenkin kesti, ennenkun pääsitte perille. Ennen me teitä odotimme.

— Ennen oli mahdoton . . . jää oli kovaa kuin kallio ja vaikea oli siinä nytkin tulla. Mutta lopulta minä kyllästyin odotukseen, ja kun ei tuullut moneen viikkoon . . .

— Niin, niin, sehän se on, kun ei tuullut . . .

— Ei tuullut ja sentähden minä suutuin ja päätin koettaa.

— Ja se onnistui . . .

— Onnistui, vaikka jo vähäsen pelkäsin, ett'en pääsisi . . .

— Mutta kapteeni Fellman on tiesysti kaikista eillimäisin?

— Tietysti kapteeni Fellman! Hänhän se aina alkaa laivakulun ja saattaa meidät suuren maailman yhteyteen.

— Hänellä tulee tietysti olemaan pysyvä paikka meidän kaupunkimme laivakulun historiassa, rupesi eräs filosofian maisteri selittämään eräälle kansakoulun opettajalle, kun ei päässyt sitä kapteenille itselleen sanomaan.

Mutta silloin korotti äänensä laivanomistaja ja huusi yli muun puheen:

— Niin, hyvä herrasväki! huusi hän. — Koska nyt siis saattaa sanoa laivakulun alkaneen ja kun meidät tänä päivänä . . . täällä Lapin porstuassa . . . on taas saatettu suuren maailman kanssa yhteyteen . . . joka ei . . . joka ei tapahdu kuin yksi kerta vuodessa. Ja kun tämä laiva on minun, niin pyytäisin minä, että arvoisat herrat ja naiset . . . kuka vaan tulee, tuttu tai tuntematon, sillä tässä ei tehdä eroa . . . että olisivat hyvät ja jäisivät tyhjentämään boolin kapteenin ja tämän kunniaksi . . . olkaa hyvät ja istukaa ja kävelkää hyteissä ja istukaa tai kävelkää salongeissa . . . onhan täällä tilaa . . . olkaa hyvä . . . minä menen . . .

Ja tuiskuna meni hän, sukelsi kuin kärppä alas bufettiin boolia tilaamaan. Vaan sill'aikaa kun sitä laitettiin, hajosivat kaikki tuttavat alas salonkeja ja hyttejä tarkastamaan.

Rouvat asettuivat sohville istumaan, tavallisesti vastapäätä peiliä, ja puhuivat siitä suurella

innostuksella, että laivakulku oli alkanut ja että oli siis päästy suuren maailman yhteyteen. Toiset, joilla oli kesämatka jonnekin tiedossa, kertoivat sitä toisilleen useampaan kertaan, että he tulevat tässä laivassa matkustamaan ja että he ottavat sen ja sen hytin . . . eli ei kuin sen ja sen. Joka soppi tarkastettiin, joka hyttiin pilkistettiin ja joka peiliin katsottiin. Ja muutamat nuoremmat naiset, joiden kesähatut istuivat hyvin, olivat erittäin iloisia ja hauskoja. Ottivat osaa suurella hellyydellä kaikkiin keskusteluihin, halailivat ehtimiseen toisiaan vyötäisistä ja puhuttelivat lakkaamatta toisiaan hellillä nimillä. Mutta oli siellä muutamia synkänkin näköisiä kasvoja. Tarkkaan ne nekin joka paikan kävivät, avasivat joka oven ja katsoivat joka peiliin. Mutta peilit heidän mielestään rumentivat sekä kasvot että hatun. Ja kun he näkivät jonkun perhosena hyppivän ja jonkun toisen lintuna laulavan, niin kohottivat he pilkallisesti olkapäitään, katsoivat toisiaan merkitsevästi silmiin eivätkä sanoneet ymmärtävänsä, mitä tässä nyt on niin erinomaista ihailemista.

Vaan herrat tupakoivat ja porisivat ruokasalongissa, ja väittelivät siitä, tokko saattoi sanoa jättien vielä Sotkanselästä lähteneen. Se oli sitä varten tarpeellista, että se nyt piti tulevia aikoja varten muistiin pantaman.

— Tottahan saattaa sanoa, koska laivat ovat jo tulleet!

— Niin, niin mutta puoli selkää on vielä jäässä ja ell'ei tuule, niin . . .

— Mutta sitä ei ole ennenkään otettu lukuun, aina on ymmärretty jäiden lähdöllä Sotkanselästä siltä, että laivat ovat tulleet . . .

— Jaa, jaa, mutta ei saa niin mielivaltaisesti ottaa, lasku ei tule matemaattisesti tarkka.

— Vähät sen matemaattisesta tarkkuudesta!

— Tämä on kuitenkin tavallaan meteorologista observatioonia ja siinä tarvitaan . . .

-- Hyvät herrat! kuului samassa laivanomistajan ääni ja kilinä boolin laitaan. — Hyvät herrat ja arvoisat naiset! Tässä ei tarvita, mutta tässä tarjotaan! Suokaa anteeksi, että keskeytin! Mutta olkaa hyvät ja ottakaa klasit! Juodaan malja! Juodaan sen malja, että laivakulun taas saattaa sanoa alkaneen ja että me täällä Lapin porstuassa . . . olemme tulleet saatetuiksi . . . saatetuiksi muun maailman . . . suuren maailman . . . yhteyteen . . . hm . . . mikä ei tapahdu kuin yksi kertaa ihmis — . . . hm . . . yksi kerta vuodessa . . . minä en ole mikään kaunopuhuja, mutta minä pyytäisin, että joisimme . . . että tyhjentäisimme klasin eli maljan . . . eläköön kapteeni Fellman . . . hurraa!

Maljat tyhjennettiin, kapteenin kanssa kilistettiin, ja kolmenkertainen „hurraa“ huudettiin.

Kuului se hurraa alhaalta salongista ylös laivasillallekin ihmisjoukkoon ja siellä sanottiin, että „hyvinpä ne nyt rupesivat herrat yhteen ääneen huutamaan.“

— Tottapa se heistä sillä lailla parhaiten passaa . . .

— Ne on ne herrat . . .

— Niin poikia . . . no jo ne on koko poikia . . .

— Kun ottaisivat meitäkin siihen yhteen iloonsa . . .

— Vaan ottaakos ne . . .

— Mennään pyrkimään joukkoon, ehdotteli äskeinen kisälli.

— Rahallaanhan sinne päässee.

— Vaan jos ottavat ilman, niin sanotaan, että me huudetaan heidänkin edestään . . .

— Ei ne herrat huutamisessa apumiestä tarvitse . . .

— Jos kohta kaikessa muussa . . .

— Ei pidä pilkata herroja . . . herrain pitää antaa ilojaan pitää niin kuin muidenkin . . .

— Taidetaan niitä pitääkin, kun kerran syönytään . . . ei ne yhteen yöhön heitäkään . . . tämä yö menee ja meneepä vielä toinenkin . . .

— Tuossa menee neuvoksen konttoristi . . .
myöhäänpä jouduit . . .

— Antakaa tietä . . .

— Pois tieltä talonpoika, päästä herra helvettiin . . .

— Suu kiinni, kollo!

Ylpeimmällä tuulellaan kulki sinne neuvoksen konttoristi erään toverinsa kanssa, molemmat kaupungin ahkerimpia kapakkavieraita. Ja heidän jälestään tuli suuri joukko muitakin kaupungin nuoria miehiä, jotka olivat kuulleet, että salon-gissa boolia juotiin ja että oli hetikohta sen perästä tuleva toinen.

— Vieläkö siellä on naisia? kyselivät he toisiltaan.

Saatiin tietää, että niitä vielä siellä oli, mutta että ne kohta varmaankin lähtevät.

— No, me odotamme täällä kannella, kunnes lähtevät.

Ehkä olisivat naiset siellä alhaalla enemmänkin aikaa viihtyneet, mutta heidän omilla herroillaankin näytti olevan halu saada heitä lähtemään. Hellästi ne sieltä rouvansa ulos taluttivat, hyppäsivät vikkelisti laivasta alas laiturille ja autoivat rouviaan lautaa myöten tulemaan. Vieläpä ajurinkin huutivat, istuttivat heidät tavattomalla huolella rattaille ja päälle päätteeksi rahankin maksoivat.

— Elähän nyt aivan kauvan viivy, varoitti rouva, mielissään tästä hartaasta ja harvinaisesta kohteliaisuudesta.

— En, en, kultaseni, nuku sinä vaan rauhassa, kyllä minä pian tulen . . . vaan ymmärräthän, että minun täytyy jäädä osaa ottamaan kauppaneuvoksen booliin, kun hän kerran itse . . .

— Niin, niin, no hyvästi siksi!

— Hyvästi kultaseni, kyllä minä kohta tulen . . . tuskin olet ehtinyt nukkuakaan, kun jo tulen.

Ja helpoitetulla sydämmellä palasivat herrat laivaan. He milt'ei hihkasivat sydämmessään ja tuntui heistä kuin olisivat olleet nuoria miehiä jälleen. Ja kun he muistivat lupauksensa tulla kotiin vielä valvonta-aikaan, niin eivät he voineet olla ajatuksissaan huudahtamatta: „hehhei! vai valvonta-aikaan! Ei ennenkun päivä koittaa!“ Ja yhdellä harppauksella olivat he alhaalla salongissa meluavan herrajoukon keskessä, jonne jo olivat yhtyneet herrat tuolta kanneltakin. Ja joka miehen mielessä oli vaan yksi ainoa ajatus, että „nyt on siis laivakulku alkanut!“ Josta ajatuksesta taas muodustui yksi ainoa johtopäätös, että „kun on siis laivakulku alkanut, niin pitää siis sen kunniaksi juotaman“.

*

*

*

Vaan sill'aikaa kuin salongissa juontia aloitettiin, parveili vielä muuta väkeä laivasillalla. Toisia jos meni, niin toisia tuli sijaan. Ja vähän verryteltyään jalkojaan muiden pienempäin laivain luona palasivat taas sinne „Salaman“ luo entisetkin katsojat vielä vähän aikaa sitä katsomaan. Piikaväki varsinkin ja ne, jotka eivät olleet ensi hötäkkään joutuneet, kiertelivät ja kastelivat laivoja vielä kauvan illallisajan ohi mentyä. Auringon laskun ajoissa tuli sinne niitäkin, jotka eivät olleet tahtoneet uteliaisuuttaan näyttää. Semmoisia arvon miehiä olivat muun muassa piispa ja kuvernööri. He eivät edes laiturille asti tulleet, mutta kun tapasivat toisensa rantakadun suussa, niin seisottuivat siihen katsomaan, peräänsä keppiä vasten nojaten. Ja ilmoittivat toisilleen, että olivat vaan lähteneet iltakävelyilleen. Ja vähän aikaa siinä seistuaan, tervehtivät he toisiaan hyvästiksi ja lähtivät eri haaroille, sanalakaan laivoja tai niiden tuloa mainitsematta.

Mutta alas sitä samaa katua, joka rantaan saattaa ja jota myöten väkijoukko oli sellaisella suurella melulla hyökännyt, astui vähää ennen auringon laskua vielä eräs filosofian lisensiaatti. Hän oli tieteitä paljon lukenut ja hän ei hyväksynyt muuta kuin tieteitä. Ja itsensä kieltämisestä oli hän pitänyt „Suomalaisella Seuralla“ esitelmän,

jossa varsinkin puhui pilkallisesti uteliaisuudesta pienissä kaupungeissa. Siitä oli hän saanut paljon vihamiehiä. Mutta niistä hän ei ollut milläänkään. Nyt kulki hän alas rantaan ja piti suutaan pilkallisessa hymyssä. Sillä hän oli ikkunassaan istunut ja kuullut laivain tulon ja nähnyt koko kaupungin rantaan rientävän. Jo monta päivää ennen laivojen tuloa oli hän päättänyt, ett'ei hän hyökkää rantaan laivoja katsomaan, silloinkun ne tulevat. Eikä hän ollut hyökännytkään, tuskin oli päättään kirjoistaan nostanut. Ja nyt kun hän käveli verkalleen rantaan, odotti hän jotain tuttavaa, joka olisi huohottaen juosut häntä vastaan ja kysynyt jotain laivoista. Ja sille olisi hän kauhean rauhallisesti, mutta samalla kauhean ivallisesti sanonut, että hän kyllä oli kuullut laivojen tulevan, mutt' että hän, kun juuri oli piippunsa sytyttänyt ja heittänyt pitkäkseen, ei viitsinyt nousta. Niin olisi hän sanonut jollekin tuttavalleen. Mutta ei ketään tuttavata tullut vastaan. Ainoastaan piikoja tuli rannasta pyhävaatteissaan, jotka he olivat varta vasten sinne lähtiessään pukeneet päälleen. Ja kun hän sen näki ja muisti kisällin, jonka oli nähnyt vastapäätä hänen ikkunataan kadulle hyppäävän, niin kysyi hän itseltään, missä oli tuo kehuttu suomalainen maltillisuus ja eivätkö ihmiset

huomanneet, kuinka hassuilta he näyttivät pikku-
maisessa uteliaisuudessaan. Kysyi näin itseltään
ja meni kotiinsa.

* *
 *

Mutta ilta oli kulunut loppuilleen ja päivä jo
painunut kaupungin lähellä olevien kukkuloiden
taa. Laivakin oli jo sisuksensa tyhjentänyt, ajanut
veden ja höyryt vatsastaan ja ainoastaan pientä
pihinää piti enää vihoviimeisen lämpimän liike
koneen sisässä.

Väkikin laivasillalla oli harvennut muutamaksi
kymmeneksi ja nekin alkoivat jo väsyä seisomi-
seensa. Eivät jalat enää oikein kannattaneet.
Nivelet tuntuivat helpponevan, ja yhä tiheämmin
tungeskeli leukojen väliin haikea haukotus.

— Eikö lähdetä kotiin? Johan tämä on
nähty . . .

— Lähdetään vaan . . .

Ja he lähtivät kaksitellen ylös kaupunkiin
kohoamaan. Kulkivat verkalleen kukin kotiaan
kohti ja tuumivat katukulmassa erotessaan:

— Niin se on, niin se on. Laivakulku on siis
alkanut . . . hm . . . no, hyvästi nyt sitten!

— Jumalan haltuun . . .

Ja kotiin päästyään panivat he kukin maata.
Mutta ennenkun nukkuivat, ajattelivat he kaikki

kuitenkin kerran vielä uudelleen saman ajatuksen, että „laivakulku on siis alkanut . . . niin on, niin on“.

Ne, jotka aivan rannalla asuivat, kuulivat kuitenkin vielä ikkunata sulkiessaan laivalta päin sekavata melua. Alhaalta ruokasalongista se tuli joka kerta kuin sen ovi aukesi, ja kannelle ilmaantui avopäisiä ja paitahihasillaan olevin olentoja, sanel-len sekavia sanoja. Siellä ei nukuttu, eikä näytty vielä kohta ajottavankaan käydä levolle.

Vaan laiva se sentään jo nukkui eikä näyttänyt olevan tietävinäänkään siitä melusta, jota sen vatsassa pidettiin. Kellotti rauhallisena tyynessä rannassa, kuvastuen koko korkeudessaan veden kirikkaasen pintaan. Ja vähän ajan perästä lakkasi se pieni pihinäkin konehuoneessa. Ainoastaan tuoloin tällöin liikahteleva järven vesi lokkaili laivan ja laiturin välissä.

Viimeinen ponnistus.

Seisoimme ryhmässä lippumme ympärillä Ylioppilastalon edustalla ja järjestyimme riveihin Alppilaan lähteäksemme. Valkkolakkeja kuohuili tuo pieni aukea tulvillaan ja toisia kiiruhti kuin pulppuavia puron kuplia kaikilta haaroilta suureen vaahtoon yhtyäkseen. Luonto oli keväinen ja kaunis, katot kimmeltivät auringon paisteessa, puut tekivät lehteä ja kaikkien kävelijäin rinnassa heloitti tuoreita kukkasia.

Me laulajat olimme kerääntyneet lippumme ympärille, odotellen vielä muutamia ensimmäisiä bassoja, jotka tavallisesti aina tulevat myöhemmin kuin muut. Siellä tuli se, tuolla tuo, tuli vanhoja miehiäkin ylioppilaslakeissa ja ruusut rinnoissa. Kaikki vanhatkin laulajat tahtoivat

Vappuna olla mukana ja kaikkia tervehdittiin hyväksyvillä hoo!- hoo!- huudoilla ja suljettiin seuraan.

Oltiin jo liikkeelle lähdössä, laulajalippu oli kierretty auki tangon ympäriltä ja lähtölaulusta sovittu, kun Henrikin puistosta juoksee kadun yli keppiään heiluttaen Antero. Hänet otettiin vastaan erityisemmällä mielihyvällä, sillä haus Kempaa toveria ja iloisempaa laulajaveikkoa tuskin oli toista. Olisihan vappu-ilo ollutkin vaan puolinainen, ell’ei Antero olisi ollut mukana. Ilo oli sitä suurempi, kun ei häntä oltu nähty moneen kuukauteen eikä tiedetty, minne hän oli kadonnut. Laulajana hän nyt ei juuri ollut etumaisimpia, olihan tuollaisia äänenkannattajia, joista ei ole väliä muualla kuin ulkoilmassa. Mutta seuramiehenä, pöytyeen hauskuuttajana oli hänellä ainainen etusijansa. Kun tuli soololaulujen aika erityisessä huoneessa, piti hän koko osakunnan iloa yllä iltakauden ja yötäkin kappaaleen. Hänen mehevät savolaiset rekilaulunsa olivat jo saavuttaneet milt’ei klassillisuuden maineen. „Tukkipoikain laulu“ lienee niistä kuuluisin; siihen aikaan laulettiin sitä kaikissa ylioppilas-iloissa ja laulettanee vieläkin. Hyvin tunnettu oli Antero myöskin savolaisesta murteestaan, jota hän puhui välistä aivan verrattomalla humorilla.

— Katohan poikia, kun eivät meinanneet oottookkaan! Mittee työ oisia siellä Alappilassa iteksenne tehneet? sanoi hän tuolla hänelle omi-tuisella äänen ja kasvojen vivahduksella, joka meidän, hänen ystäväinsä mielestä teki kaiken, mitä hän virkkoi, niin hullunkuriseksi.

Nytkin hänelle tietysti naurettiin.

— No, kah, mittee työ tässä ennee seisotta . . . alakakee voan lähtee.

Marssi kajahti ja jono lähti liikkeelle.

— Mistä se on Antero saanut noin kauniin kukan rintaansa? kysyi meistä joku, joiden kes-kessä hän kulki.

— Yks ryökkynä antoi.

Kaikki kukkaismyyjättäret — samoin kuin bufettineidet — olivat hänelle „ryökkynöitä“, kaikki muut neidet — mamsseleja.

Mutta ei se ollut ainoastaan kukka rinnassa, joka meitä Anterossa ihmetytti. Koko hänen olentonsa oli ehompi entistään: uusi lakki, uusi kesäpalttoo, valkoinen kravatti, hansikkaat, kiil-lotetut kengät ja „posliini-“housut, joiksi hän kutsui kaikkia sileitä, hyvin istuvia ja räätälin kädestä vasta lähteneitä housuja. Tuollaisissa tamineissa ei Antero ollut miesmuistiin esiintynyt, tuskin koskaan. Varsinkin viime aikoina oli hänen ulkoasunsa ollut hyvinkin ränstynyt ja

ränstynyt oli hän ollut itsekin. Liika iloinen mies, huoleton asioissa, varaton, velkoja koulussa ja yliopistossa, — ja tuota tavallista rinnettä oli hän vuosien kuluessa luisunut niin alas, — aina laitakaupungin pikku kapakoiden kävijäksi, — että nyt ei enää pitkään aikaan ollut muusta kysymys kuin panna kaikki voimansa liikkeelle estääkseen itseään lopullisesti suuta myöten suohon vaipumasta. Päällä hän oli sentään vielä pysynyt, ei kuitenkaan aivan kokonaan Ylioppilastalolta kadonnut, etupäässä iloisen, hilpeän ja hyväntahtoisen luontonsa avulla — ja toverien avulla. Mutta kun hän tuonnottain asuntoaan maksamatta katosi kaupungista, katsottiin sitä tuollaiseksi hyvin tavalliseksi pakoretkeksi ja valmistauttiin kukin kohdastaan matkalaskuja suorittamaan.

Toverien mielihyvä oli nyt sentähden vilpitön, kun hän taas näytti päässeen kohentumaan. Miten se oli tapahtunut, se saatiin pian tietää, sillä ei Antero ollut niitä, jotka itseään millään salapevälisyyden verhoilla ympäröivät.

— Se on nyt siistiä miestä, selitti hän vastaukseksi kysymyksiin ja katseihin. On soanna seisovan lainan, maksaa huomenna kassavelat, tenttiero tässä kuussa pois tieltä pahimmat lautauurit ja ensi lukukauvella alakaa auskultierata.

Puhe tentteeruusta ja auskultteruusta oli nyt tietysti kuvaannollisesti ymmärrettävä, mutta johan siinäkin, että hän oli saanut asiansa sikseenkään järjestetyksi, että voi ruveta sellaisia *ajatelemaankaan*, oli tarpeeksi ilon aihetta tovereille, jotka tavallisesti niin lämpimästi sydämmestä suovat toisilleen hyvää ja ovat aina valmiit mitä parasta uskomaan ja toivomaan. Ja sehän tiettiin, ett'ei Antero ollut niitä, jotka tutkinnoistaan ja väitöskirjoistaan puhumalla ja niitä kehumalla koettavat saada luottoaan pysymään.

-- Mistä sinä olet lainan saanut? kysyttiin.

— Enpä sano. Mänisiä vielä pahhoo puhumaan.

Pitkin askelin ja kasvot pyylevinä astui Antero laulajain rivissä lauluun yhtyen ja kepillään tahtia lyöden. Alppilaan tullessaan pisti hän vielä uudet rillitkin nenälleen, „että näyttäisi oikein herraspojalta“.

Päivä oli kaikille juhlapäivä, mutta Anterolle kaikista ensin. Olisi voinut luulla siitä innosta päättäen, millä hän lauloi ja joka näkyi hänen silmissään ja hänen poskillaan kuvastui, että hän oli vasta vuoden vanha ylioppilas, ensi kertaa vappua viettämässä. Sydämmensä pohjasta veteli hän, tuo niin tuttu ihanteellinen ilme kasvoillaan, laulua:

Jos sydän sulla puhdas on

Ja mieli vakaa, pelvoton j. n. e.

Ja kai oli hänellä, niinkuin on semmoisissa tiloissa niin monella muulla, se tunne, että olkoon nyt vanha vanhaa, mennyt mennyttä, nyt aloteetaan elämä uudestaan siitä, mihin se, oikea elämä, viimeksi jäi. Ja näytti hänellä olevan siihen voimaakin, ainakin aluksi. Kun punssibooli oli tuotu pöydälle ja maljoja täyteltiin, lauloi Anterokin mukana:

Maljanne veikkoset täytelkää!

Mutta kaasi omaan lasiinsaa soodaa.

— Etkö juo punssia?

— En maista vettä väkevämpää.

Antero vesipoika! Se oli sitä suurempi voimanosoitus, kun ei raittiusliike silloin vielä ollut niin edistynyt, että se olisi pakottanut antamaan arvoa ihmisten vakuutuksilla siinä kohden. Muutamamat pitivätkin Anteron raittiutta yhtenä hänen tavallisista kujeistaan ja kaatoivat hänelle täyden lasin boolia:

— Terve mieheen, Antero, juo, kun tarjotaan.

Liekö hän koskaan ennen ollut juomatta, kun tarjottiin. Mutta nyt hän kieltäytyi.

— Etkö juo?

— En juo. Olen ollut kaksi kuukautta mais-
tamatta.

Ei hän todellakaan juonut, vaikka se arasta silmäkulmain värähdyksestä päättäen näkyi ponnistuksia vaativan. Ehkä hänen tutkintopuheensa sittenkin olivat sanan mukaan ymmärrettävät . . .

Olin häntä tähän saakka melkein yhtämittaa tarkastanut, mutta nyt hänet hetkeksi kadotin näkyvistäni. Laulettiin laulu laulun perästä ja innostus kohosi sekä laulajissa että yleisössä. Ihana lempilaulun tenoorisoolo sai vaikenemaan mäen rinteillä parveilevan ja kaikilla balkongeilla istuvan yleisön eikä sen loputtua kuulunut muuta kuin yksinäisen linnun liverrys ja kaukaa Malmilta päin tulevan junan vihellys, kunnes kaikki kädet remahtivat riemuisiin käsien taputuksiin.

Hyvä-huutoja huudettiin, silmät säteilivät, maljat kohotettiin korkealle ja tyhjennettiin. Mutta Antero ei koskenut boolilasiinsa, joka yhä seisoi täynnä ja koskematonna hänen edessään.

. . . Hän tyhjensi sen vasta sitten, kun Maamme-laulun laulettua isänmaallinen mieliala kohotti mielet korkeimpaan innostukseen ja päät paljasti ja laulun johtaja lyhyesti ja voimakkaasti esitti eläköön-huudon isänmaalle, eläköön-huudon Suomelle — tyhjensi yhdellä siemauksella, seisovilta jaloiltaan, pohjaan saakka.

— Johan maistoit, Antero!

— Käykö kateekses' . . eikö käy . . koa sitten lissee! vai minä tässä iliman . . vappuna?

Se oli tietysti meidänkin ajatuksemme ja me riensimme kilistämään hänen kanssaan kaikki samanpöytäläiset.

Harvoinhan sitä vielä Alppilassa ollessa vappuna päihdytään. Isänmaallinen juhlatuuli sen estää, lippu on myöskin vietävä pois ja laulajat menevät sen mukana. Se kuuluu traditsiooneihin. Ollaan vähän niinkuin kuninkaalliset, joista aina sanotaan: kello 12 yöllä vetäytyivät heidän majasteettinsa sisäisiin huoneihinsa illalliselle ja kello 2 puhallettiin hovitanssiaiset päättyneiksi.

Anterokin seurasi meidän muiden mukana hilpeänä ja iloisena ja ehkä hiukan nousuhutikassa niinkuin useimmat muutkin. Mentiin ylioppilastalolle, jossa oli tavanmukaiset juhlapäivälliset.

Ylioppilastalon ilmassa on juhlatiloissa jotain — en tiedä mistä se tulee — joka väkisinkin houkuttelee hoilaamaan ja huutamaan. Sepi-selvätkin miehet käyttäytyvät niinkuin olisivat vähän hutikassa. Se kai tulee siitä, että täällä ollaan kuin kotona, isäntinä talossa, ja että musiikki soittaa ja sen vuoksi on vaikea huutamatta kuulla toisiaan.

Mutta on siinä muistojakin, jotka johtuvat mieleen, muistoja niin monesta hurmaavasta humalasta, jolloin „silm' ei näe kuin taivaan maita

ja sydän juo vaan hekkumaa," ja joita tekee mieli uudelleen elämään.

Se mieliala meidätkin valtasi. Olimme anastaneet Anteron omaan pöytäämme, joka oli katettu yhteisen sivuhuoneista. Muutkin pöytyeet olivat koettaneet saada häntä omakseen niinkuin aina hänen parhaimpina aikoinaankin, aikaisempina ylioppilasvuosinaan, jolloin aina oli kilpailua siitä, kuka saisi tuon hauskan miehen seuraansa. Mutta meidän luo hän tuli, tuoden viinakarahvin ja suuren lautasellisen viinapöytäpötyä tullessaan. Tuon tuostakin siinä huudahdeltiin ja läimäyteltiin nyrkkejäkin pöytään musiikin tahdissa ja Antero oli siihen erityisesti innostunut hihkaistenkin jo silloin tällöin. Mutta jos kravatti ja rinnan kukka joutuivat siitä hiukankaan epäjärjestykseen, minkä hän näki vastapäätään olevasta peilistä, kiiruhti hän niitä järjestämään ja haki yhtäkkiä kesken päivällisen valkosen lakkinsa porstuasta, asettaen sen huolellisesti ja varovasti ikkunalle.

— Sitä täytyy varjella, ett'ei ryvety . . Se on niinkuin se ois se ens'mäinen ylioppilaslakki, sanoi hän selitykseksi ja tulkitsi sillä kaikkien meidän muidenkin suhteen lakkeihimme, joita emme enää tavallisissa oloissamme käyttäneet.

— Maljasi, Antero!

— En minä oluviinkan kanssa kippistä . . putel' viiniä!

Vastusteluihimme vastasi Antero, että hän tahtoo tarjota, että suuttuu, ja panee pahakseen („tykkee pahhoo“), jos ei anneta hänenkin tarjota. Ja pian oli hän viinaa, olutta ja viiniä sekaisin nauttien tullut siihen mielentilaan, että alkoi puheita pitää. Hän tahtoo kiittää meitä, sanoi hän . . . tai oikeastaan tahtoo hän juoda toveruuden maljan. Me olemme aina uskoneet häneen, olemme olleet hänen parhaita tovereitaan . . ei pahaa sanaa miesten välillä . . toveruus on pyhä . . huono mieshän minä olen . . renttu semmoinen ja heikko- luontoinen. Mutta se minua aina on ylläpitänyt, että on niitä, jotka luottavat . . ja sen saatte nähdä, että kyllä minä tästä vielä . . . ja hän tahtoi juoda toveruuden maljan, sen toveruuden, joka tukee, ylläpitää ja miestä kainaloista kannattaa.

Malja juotiin ja maljaan vastattiin . . . Eläköön Antero!

Antero heltyi ja innostui siitä niin, että tilasi uuden pullon viiniä. — Elä ole hurja! huudettiin — Mutta tilattu oli tilattu. Ja pian oltiin sillä asteella, että Anteron rekivirrat olivat esille otettavat.

Vielä niitä honkia humisee tuolla Sa-aavon
sydänmailla

Eikä ne nuoret Karjalan pojat enää ole
mitään vailla,

lauloi Antero ja me yhdyimme loppusäkeeseen, johon kohta yhtyi koko suuri salikin. Siellä oli jo päivällinen päättynyt ja booli tilattu. Ja erityinen lähetystö tuli esittämään, että mekin siirtyisimme sinne yhteen iloon.

Ennen pitkää seiso i Antero malja kädessä tuolilla, yhteen siirrettyjen pöytien keskessä, koko ylioppilaskunnan säestämänä, seiso i sillä kunnian kukkulalla, jonne toverien suosio vaan harvat valitut kohottaa, mutta josta se ne yhtä usein kukistaakin. Autuaallinen hymy huulilla ja haalleat silmänsä onnesta harrallaan laskeutui hän tuolilta alas, noustakseen siihen yleisestä vaatimuksesta pian taas takaisin uusia lauluja esittämään.

Meitä alkoivat ne vähitellen kyllästyttää ja kun elämäkin oli ruvennut käymään kovin meluisaksi, lähdimme me pois. Anteroa ei saatu mukaan. Hänen heikkoutensa oli aina ollut se, ett'ei voinut keskeyttää. Ja sinne hän nytkin jäi, — niinkuin oli jäänyt muutamia vuosia takaperin entisistä lukuineen ja tutkinnoineen ohi rientäneistä tovereistaan — vielä kerran elämään ensimmäisten ylioppilasvuosiensa iloisia muistoja.

* * *

Kun illemmalla kävelimme Kaivopuistoon, ajoi sinne ohitsemme suuri seurue valkolakkeja. Ajurin

rattaat olivat täynnä miehiä, toiset istuen kuskin vieressä, toiset astuimilla seisten. Kahden nuorukaisen sylissä näimme Anteron horjuvana ja tuon tuostakin hihkaisten mennessään.

Tapasimme hänet Kaivohuoneen verannalla ylioppilaselämänsä kolmatta näytöstä esittämässä. Ympärillään oli hänellä joukko nuoria, meille tuntemattomia ylioppilaita. On aina arveluttavaa, kun vanha civis istuu keltanokkain kanssa ryyppäämässä. Ja Antero oli nyt joutunut sille asteelle.

Meillä vanhemmilla kun ei siinä seurassa ollut mitään tekemistä, kuljimme ohitse niinkuin me sellaisissa tiloissa olimme usein ennenkin saaneet tehdä. Kun olimme tulleet vappu-elämän ilveilyä katselemaan, istuuduimme vähän matkan päähän seurasta, joka oli ottanut muutamia pöytiä haltuunsa.

Siinä laulettiin ja hoilotettiin ja rähistiin. Antero istui keskessä milloin laulaen ja milloin kaskuja kertoen kiitolliselle kuulijakunnalleen. Samat laulut ja samat kaskut, joita olimme kymmenet kerat ennen kuulleet. Mutta tapa olla ja esiintyä oli toinen kuin meidän seurassamme. Varmasti ja hiukan mahtavastikin puhuen koetti hän vaikuttaa ympäristöönsä ja joi veljen-maljoja alentuvasti kuin vanha setä, joka sallii veljensä poikain itseään sinutella. Ja kaikille hän tarjosi, leikkien pohattaa ylpeästi ja huolettoman näköisesti kuin

olisi ollut tuhat markkaa joutilaita rahoja taskussa. Punssipullo toisensa perästä tuli, oli ja meni.

— Nuoriso! kuului hän heille hokevan, — nuorisoa minä rakastan . . nuoriso on kansa . . pitäkää te aatteen lippua yllä niinkuin me aikoinamme olemme pitäneet!

Mutta nuoriso oli laulutuulella ja Anteron täytyi taas heitä johtaa. Laulettiin ja ryypättiin, toisia tuli ja toisia meni, vaan vähitellen alkoi kuulijakunta harveta.

— Elekeehän vielä männä . . minnekkä teille on semmoinen kiire . . aikovat tässä muutkin tenttierata! koetti hän meneviä houkutella, vaan nuorilla ylioppilailta oli vappuna muutakin tekemistä kuin pitää hänelle seuraa. Lopulta ei siihen jäänyt kuin joitakuuta ahnaimpia tyhjentyvien pullojen pohjätähteitä puristelemaan.

Kun me, tehtyämme pienen kävelyn puistoon, palasimme sieltä takaisin verannalle, istui Antero vielä vanhalla paikallaan, mutta uudessa seurassa. Valkolakit olivat poistuneet ja sijaan tullut joitain epämääräisiä olentoja, joista ei voinut sanoa, olivatko ne kauppapalvelijoita vaiko typograaffeja vaiko joutilaita kyypparejä vaiko juhlimassa olevia käsityöläisiä. Nähtävästi olivat he olutpulloineen asettuneet saman pöydän nenälle, jonka ääressä Antero istui ja tämä siitä pyytämättä heidän seu-

raansa liittynyt. Nämä tekivät pilaa päihtyneestä ylioppilaasta, pitävät häntä narrinaan, ja joivat hänen tavaroitaan, joita hän rajattomasti tilasi. Aikansa sitä tehtyään katosivat hekin jättäen Anteron tyhjien pullojensa seuraan.

Menimme häntä houkuttelemaan pois, vaikka vanha kokemus oli tarpeeksi usein sen turhaksi vaivaksi osottanut.

— En lähe . . en ensinkään . . nyt sitä vasta ryypätäänkin. Lainaa mulle viisi markkaa.

— Elä huoli juoda enää . . joko sitten olet kaikki rahasi tuhlanut?

— Jokoko? Jo kai oon, kosk'ei oo kuin viisikymmentä penniä . . kyypäri hoi, pullo olutta! Elekee työ minun rahojani surko . . välipä näillä . . ei noita paljo ollukkaan . . männyt on männyttä eikä tule takaisin.

Oli vivahdus katumusta siinä huokauksessa, päihtyneen katumusta, silloinkun häntä alkaa uuvuttaa ja hän taistelee unensa kanssa. Hän tuuskahti eteenpäin ja valkonen ylioppilaslakkinsa putosi ryvettyneelle pyödälle, lykäten muutamia laseja lattialle. Oikaistuaan itsensä käski hän meitä menemään hiiteen ja tarttui olutpulloonsa, jonka viimeisillä rahoillaan maksoi.

Siihen täytyi meidän hänet jättää ja siihen hän meistä jäi. Lakki liassa, viimeinen valkolak-

kinsa, kravatti niskassa, uusi vaalea palttoo ryvettyneenä ja hartioilta alas valahtamassa, ei mitään enää jälellä tuosta uudistustaan toivovasta miehestä, joka aamupäivällä oli kaikkine hyvine aikomuksineen liittynyt laulajain jonoon. Aste asteltaan oli hän muutamien tuntien kuluessa pudonnut läpi ylioppilaselämänsä kaikkien kehityskerrosten, toveripiirinsä sitä mukaa vaihdellessa, ja nyt istui hän sen alimmassa, istui samalla sijalla, missä viime aikoinaan oli istunut, — täydellisen rappion rajalla.

Mutta siitäkin hänet vielä tänä hänen viimeisten toiveittensa viimeisenä vappuna karkoitettiin. Jouduttuaan myöhempään yöllä yhteen tappelua hakevain merimiesten ja rantajätkäin kanssa, oli heidät ajettu ulos Kaivohuoneelta ja kaikki yhdessä olivat ne joutuneet poliisin huostaan.

Eikä häntä näkynyt, ei kuulunut kassakokoukseen seuraavana päivänä.

Tutkintopuuhat jäivät, velat jäivät maksamatta eikä Anteroraukka enää koskaan päässyt voimiinsa viimeisen onnistumattoman ponnistuksensa jälkeen. Äskettäin päätti hän päivänsä tuomarin sihteerinä eräässä kaukaisessa maaseutupitäjässä.

Koulumuistoja.

I. Ensimmäinen koulumatkani.

Se oli viimeinen yö, minkä isän sängyssä hänen selkensä takana makasin. Tunsin siinä valvoessani, kun muut jo nukkuivat sikeintä untaan, että olin elämäni käännekohdassa ja että huomenna alkaisi minulle uusi ajanjakso elämässäni. Niin itsetietoisesti ja teoreettisesti kuin tuollaisia käännekohtia sittemmin olen ajatellut, en sitä silloin tehnyt. Tunne elämän muutoksesta oli kiinnitetty kaikelaisiin pikkuseikkoihin.

Ensimmäinen kouluun lähtö on aivan toisellaan kuin toinen. Lukukauden koulussa oltuaan tietää jo, mitä se on eikä siinä siis ole mitään uutuuden viehätystä. Ensikertalaisen mieltä sitä

vastoin kiehtoo ajatus siitä, mitä kaikkea tuon matkan perillä mahtaneekaan olla salattuna. Ei sentään sekään niin paljon pitänyt minua valveella kuin seuraavat asiat.

Ensiksikin en voinut mielessäni kyllin ihmetellä, että *minä*, tämä pikku ressu, olisin yhdellä harppauksella kohonnut veljiäni ja sisariani niin ymmärtämättömän ylemmä, että omin päin tulisin lähtemään kouluun, tuonne kaukaiseen kaupunkiin ja sinne jäämään. Nyt isän selän takana, pää piehellä lasten tyynyillä, huomenna kuka tiesi missä.

Toiseksi pitivät mieltäni vireillä ne uudet vaatteet, jotka illalla olin nähnyt pantavan tuohon tuolille sängyn päähän.

Jos en olisi pelännyt isän heräävän, olisin kömpinyt ylös koettelemaan, olivatko ne todellakin siinä. Niiden historian minä osasin ulkoa ensimmäisestä luvusta alkaen. Jo toissa kesänä olivat kerityt ne villat, joista tiettiin minulle kouluvaatteet kudottavan. Minä olin itse ollut mukana lamponavetassa, kun tämä toimitus tapahtui. Koko seuraavan talven oli niitä sitten kartattu ja mökkiläisten akoilla kehrutettu. Koko kevään ja kesän paukkoivat kangastuolit äidin ja piikain kamarissa. Hetki oli juhlallinen, kun sarka tuotiin tampista. Mutta korkeimmilleen kohosi jännitys, kun räätäli tuli taloon, otti mitan, otti sen äidin

käskystä „kasvun varalta“ ja istuutui pirtin pöydälle. Olin aamusta iltaan katsomassa, miten ensin esiintyivät housut oikein henkselinappien kanssa, miten kääntökauluksinen takki lakkarineen, joiden luvun itse sain määrätä, ja miten lopuksi liivit, ensimmäiset ijässäni. Siinä oli sarja unhottumattomia hetkiä, kun kaikkia näitä koeteltiin. Ja siihen tuli lisäksi kenkän teko, alushousujen (ensimmäiset nekin!) ompelu, lakki oikein ostolipalla varustettu. Kaikki olivat joutuneet valmiiksi jo paria viikkoa ennen kouluun lähtöä, jonka jälkeen ne olivat kadonneet lukitun aitan orrelle, josta en saanut niitä edes pyhäksikään päälleni.

Mutta nyt ne olivat tuossa tuolini selustimelle ja kengät tuolin alla. Ja huomenna saisin niihin pukeutua, ja saisin pitää niitä joka päivä! Kouluun meno tuntui siltä kuin olisin johonkin juhlaan valmistautunut, kuin olisin päässyt „kylään“.

En unohda koskaan sitä tunnetta, kun aamulla heräsin siihen, että isälle tuotiin kahvia. Äiti joi sitä parhaallaan vuoteensa laidalla istuen. Huomasin, että tarjottimella oli vielä kolmaskin kuppi. Kenelle? Minulle, *minulle* se oli! Eikä ollut pieni pikkuruinen lasten kuppi, vaan yksi noita isoja, jotka aina olivat eri hyllyllään astiakaapissa, ja josta niitä ei otettu esille muulloin kuin silloin, kun tuli hyvin harvinaisia vieraita. Minua käsket-

tiin ottamaan kaikkia leipälajeja: korppua ja pehmeätä leipää piparkaakkua, hirvensarvea ja sokeri-leipää . . jos en jaksaisi syödä kaikkia yhdellä kertaa, saisin pistää loput taskuuni matka-eväiksi. Ei olisi minua enää ihmetyttänyt, jos isä piippuun pistäessään olisi minuakin kehoittanut panemaan tupakan.

Nyt seurasi pukeutuminen uusiin vaatteihin. Ennenkun se sentään sai tapahtua, pesi äiti vielä silmäni ja kampasi pääni. Oli itku heraat meiltä molemmilta, kun äiti sanoi: „nyt se taitaa viimeisen kerran kammata“. Vaan kyynel kuivui ainakin minulta lähteihinsä, kun alkoi pukeutuminen. Kappale kappaleeltaan otettiin vaatteet tuolilta, missä ne olivat siroasti käännettynä, tuoksuen vielä rässirautaa. Ensin housut, jotka äiti pani nappiin, — ja tiukat olivat napin lävet, niinkuin pikilangalla ommellut. Sitten liivit, joiden taskussa ei ollut vielä kelloa, vaikka vitjat oli, punasen matkakirstuni avaimen vitjat, kirstuni, joka on siitä päivästä tähän päivään saakka minua matkoillani seurannut. Lopuksi tuli nuttu, jonka olisin tahtonut auki jättää, mutta jonka äiti lukitsi kiinni sen suurilla luunapeilla, joita eivät silloiset sormivoimani kyenneet auki saamaan — oi, jospa olisivat vastaisten nuttujeni napit olleet yhtä tukevaa tekoa!

Ja niin on nyt „lyseolainen“ valmis. Hän seisoo siinä kuin ritari haarniskassa, melkein voisi heittäytyä kankeitten varustuksiensa varaan. Hihat ovat pitkät, niin että tuskin sormen päitä näkyy, kaulus kankea, niin että pää vaivoin kääntyy, lakki niin syvällä, että se melkein korvien varassa lepää. Hän seisoo pihamaalla varhaisena, kylmänä elokuun aamuna, kun hieno kuura kattaa rappusia ja portaita ja kattoja, kun usva nousee tyyneiltä järveltä ja rantaniitylle leviää, kun palokärki huutaa petäjiköissä tuvan takana, ja sillalta kuuluu varhaisen matkamiehen hevosen kavioiden kopse.

Liiterin edessä ovat jo matkarattaat, täyteen säilytettyinä eväskirstuilla, kapusäkeillä ja hevosen ruualla. Renki antaa rattaille vielä viimeisen voitelun. Paksu koivuinen tanko on työnnetty akselin alle ja sitä kannattaa laudan päätä, niin että pyörän voi ottaa irti ja voidella karan, jonka tehtyä se pannaan muutamia kertoja kiertämään, kunnes maahan laskettuna tupsahtaa pehmeään hiekkaan.

Matti katsahtaa päin ja kysäsee:

— Nytkö sitä viedään kouluun?

— No nyt!

— Miksikä sitä koulitaan?

— Papiksi.

— Eikö ole ikävä kotoa lähteä?

- Lysti toki on.
- Elähän sano, jos vielä itket.
- Itse itket ennen.

Ruuna tuodaan tallista, musta ruuna, kaikkien kotoisten muistojen valoisa keskus. Se on pyöreä kuin makkara, kauroilla täytetty, tiukka kuin säkki. Sitä ei „pyöräytetä“ aisoihin, se kammetaan niihin taitavasti kuin kangella vääntäen; nostaa ensin yhden jalkansa sisään, sitten toisen, ja astuu ainaisen tapansa mukaan aisalle, mutta suoriutuu siitä kuitenkin niinkuin on satoja kertoja suoriutunut. Sitä huolta, millä se valjastetaan! Isä sovittaa toista rahetta renkaasen, Matti toista; minä itse pitelen riimua, joka kuitenkin otetaan minulta ja kiinnitetään paikoilleen silojen oikean puoliseen suitsirenkaasen.

Rappujen eteen ei ole ruunaa minun muistini aikaan ajettu kuin yhden ainoan kerran: silloin kuin piispa lähti pappilasta. Se, joka aikoo mukaan, tulkoon siihen, missä ruuna rattaineen seisoo kärryliiterin edustalla. Siitä se on tottunut lähtemään ja siitä se osaa.

Vaan ei se lähde, ennenkun on lähdeittävä, tietää tarkoin, milloin aikansa on tullut. Ei katso taakseen, mutta tuntee, kuinka isä ja minä kärryihin kiipeämme, kuinka loimi kääritään jalkojen ympärille, kuinka isä täyttää piippunsa ja

raapasee tulta, vetää rukkaset käteensä ja ottaa ohjakset. Silloin se nyhtäsee, kallistaa kärryjäsen verran että rattaat solahtavat vanhaan jälkeensä — ja niin sitä lähdetään.

Entäpä jäähyväiset? Ne heitetään melkein huoltomasti, ilman liikaa tunteellisuutta, ei siinä huudeta eikä heiluteta, veljet ja sisaret seisovat portilla, sanovat: „nyt se menee!“, mutta äiti seuraa vielä mukana, villahuivi hartioilla, silmät hiukan punaisina ja leuka vähän väristen, kurkottaa vielä viimeisen vehnäkakun palttoon taskuun ja jää kujan suuhun, missä maantie alkaa, routainen maantie, jossa ratas kolajaa ja posket siitä niin somasti tutisevat.

Sinne jää koti, sinne äiti — ihme kyllä ilman sen suurempaa surua ja kaipausta. Ei ymmärrä lähtevä, miksi äidin silmät vettyivät. Ei ymmärrä vielä, mistä lähti ja minne menee.

Kohta tulevat kuitenkin äiti ja koti korvauksensa saamaan. Mutta selonteko siitä ei kuulu tähän kertomukseen.

II. Tulo koulukaupunkiin.

Siinä sitä nyt sitten ajaa kolisteltiin isäni kanssa routaista tietä. En muista, milloin ruuna juoksemaan rupesi, mutta siitä olen varma, että

jos se ei ensimmäisessä alamäessä olisi siihen itsensä ryhtynyt, ei sitä siihen käskettykään olisi. Aikaa oli otettukin taipaleelle yhtä paljon kuin evästä. Siihen aikaan ei ollut maailmassa puutetta kummastakaan, — mikä ne nyt sitten myöhemmin lienee niin vähiin kuluttanut? Kaksi päivää oli näet varattu kymmenen peninkulman matkaa varten.

Niin kauvan kuin kulettiin tuttuja seutuja, niitä, joihin maailmani oli tähän saakka ulottunut s. o. siltaan saakka, joka samalla oli pitäjään raja, puoli peninkulmaa tuolle puolelle kirkon, oli mielen virkineenä tuumiminen, mitä ne nyt ajattelevat kaikki ne, jotka näkevät minun kouluun ajavan. Vastaan tulevien ja tupiensa edessä seisovien tuttujien silmistä en tosin voinut mitään päättää, mutta siihen nähden, mitä minä itse olisin heidän sijassaan ajatellut, ajattelivat he aivan varmaan näin: „Tuossa sitä pappilan Kustia nyt kouluun viedään. Itsepähän on kirkkoherra viemässä. Ruunallapahan ajavat. Onpahan ne häkkikärryt ja kakku-lasilat.“ Ja ennen kaikkia: „Onpas Kustilla kaksinnappirivinen palttoo ja uusi lakki.“

Samalla ei pieninkään esine tutun matkan varrella jäänyt huomaamattani ja mieleeni painumatta. Jokainen tien käänne, jokainen talo ja talon huone tiepuolessa, aidat, veräjät, milt'ei aidan seipäät-

kin syöpyvät muistiini. Näen vieläkin, kun tuota matkaa ajattelen, ison pappilan riihen savureiän ja siitä tupruavan savun; tunnen sieramissani kuivavien lyhteiden hajun; näen sian, joka riihen edessä pehkuja tonkii; — sitten näen kirkon, jonka harjalla oleva tuuliviiri näyttää etelään, ja muistan ajatelleeni, että sieltähän se näet eilen oli tuuli; — hautausmaan muutamassa koivussa alkavat lehdet jo kellastua; — maantien varressa olevan kauppapuodin ovi on vielä kiinni ja uutimet kruununvoudin talon ikkunoissa, mutta itse on herra kamreeri jo noussut ja nuuskii aamuilmaa puutarhassaan.

Noista huomioista, jotka ovat ijäksi päiväksi imeytyneet veriini, herään ruunan jalan kopseesen, kun se siltaa juoksee. Siitä alkaa minulle „uusi maailma“. Olen sitä jos jonkinlaiseksi kuvailut, mutta huomaan ihmeekseni, ett’ei maailma toisella puolen sillan ole sen kummenpaa kuin toisella-kaan, huomio, jonka sittemmin olen tehnyt monen monta kertaa jälkeensäkin kaikellaisten rajain yli siirtyessäni. Se on tavallaan ensimmäisen mielikuvani häviö.

Olin luullut siellä olevan suuria maalattuja taloja, korkeita mäkiä, leveän maantien; mutta talot ovat entisten näköiset, mäet mitättömät ja maantie kuin maantie. Kirkas aamuvalaistuskin

on poissa ja päivä mennyt harmaasen pilveen. Sellaista on sitten koko päivä. Sähkölankapylväs toisensa perästä jää taakse, minun jaksamatta niistä kovin kauvan lukua pitää. Minua alkaa uuvuttaa, kohta ei mieleni mihinkään teroitu, ja ensi kerran elämässäni tunnen minä omituisen tyhjyyden ja turvattomuuden tunteen, joka alkaa sormen päistä ja varpaista, kulkee selän kautta hartioihin, asettuu nenän päähän ja löytää viimein, niinkuin olisi sitä etsinyt, sydämmen, johon tuntuu asettuvan väkisin kuin varpunen pääskysen lämpimään pesään. Se on aivan uusi tunne, ja se ottaa niin voimakkaasti valtaansa, että koko matkastani oman pitäjään rajalta koulukaupunkiin minulla on vaan hyvin hämärä muisto. Oltiinhan sitä yötä, käytiin joka kolmannen peninkulman päässä hevosta syöttämässä ja tosinhan tutut eväät ja se kodin tuoksu, joka niistä levisi, vielä vähän lämmittivät. Mutta sitä mielen pyylevyyttä, joka oli aamukahvin juotua ollut kotoa lähtiessä, eivät ne saaneet hereille. Isäkin tuntui niin vieraalta, niin pienentyneeltä, niinkuin omasta itsestään haihtuneelta. Ei häntä minun mielestäni syöttöpai-koissa kohdeltu niinkuin olin omassa pitäjäässä tottunut näkemään häntä kohdeltavan. Ei tulla haastattelemaan, ei tuoda pyytämättä kahvia, ei tarjota ruokaa, ja muutamassa ei tunnetakaan.

Ja kaikesta siitä alkoi minulle selvitä, mitä on vieraalla maalla olo ja mitä on koti-ikävä.

Se tunne juurtui jo, vaikk'ei vielä päässyt versomaan. Sillä kun oli päästy sydänmaan taipaleen poikki ja alettiin lähestyä kaupunkia, olivat nähtävät sentään niin uudet, että ne sen hetkeksi tukahduttivat. Eikähän se ihme ollutkaan, kun viimeisellä taipaleella oli kulettava niin ihmeellisen paikan yli kuin on lossipaikka. Kärryt ja ruunakin olivat vietävät yli suuren ~~telän~~ ^{telän}. Ruuna näki tämän ihmeen ensi kerran elämässään niin kuin minäkin. Hän teki tenän, pisti jalkansa seipäiksi, oikasi päänsä ja kaulansa ja antoi vetää. Sitä sekä vedettiin että työnnettiin, lopulta hotsuttiinkin, mutta yhtä liikkumattomana seisoivat ruuna laiturilla. Lossimiehillä oli kuitenkin keinonsa, heittivät vaatteen pään yli, ja kun ruuna luuli häntä pois vietävän ja tallin kynnyksen yli astutettavan, olikin hänet astutettu proomuun ja sidottu lujasti tuhtoon kiini. Hän tointui pian, pörhisti herran koryanssa ja alkoi sitten syödä. / ^h Minä en niin pian tointunut. Minusta oli tämä hevosen kärryissä purjehtiminen niin satumaista, ett'ei sen muiston voiman voittanutta ole matkamuistelmistani ainoatakaan toista enkä luule tulevankaan. Unohdin minä senkin, että kohtahan saisin nähdä kaupungin.

En ollut koskaan ennen kaupunkia nähnyt. Kertomusten mukaan oli siitä oma laatimani kuva mielessäni. — Minkälainen on kaupunki? olin kysynyt. — Se on semmoinen, oli minulle vastattu, että on puotia puodin vieressä ja taloja talossaan kiinni, katu vaan väliä. — Kuvitteluni lähtökohdaksi olin ottanut kirkon kylän kauppiaan ja hänen talonsa. Sellaisia puoteja ja taloja olin sijoittanut kahden puolen maantietä niin pitkälle kuin tietä riitti. Ja kun taas rattaille noustuamme ja ajamaan lähdettyämme vähitellen alkoi maantien varteen ilmaantua taloa talon piereen, niin olin minä varma siitä, että nyt sitä ollaan kaupungissa. Ja siellähän sitä oltiinkin, siinähän se oli, kun harjun päälle oli noustu. Mutta ei se sentään mielikuvaani vastannut, kun sen näin. Kun näin katot katoissaan kiini, piiput kuin aholla mustat kanot, niin oli minusta kuin eräs kaikkein aikaisimman lapsuuteni ajatusmuistoista olisi tuossa toteutunut. Joka kerran kuin ajoin kotoa pois ja tien varressa olevat talot vilahtivat jällelle päin, kuvailin minä, että ne kokoontuivat sinne, mistä olimme lähteneet, kirkon ympärille. Kun taas palattiin samaa tietä, niin purkautuivat talot samassa järjestyksessä takaisin. Sentähden niitä ei sitten näkynyt kirkon ympärillä, mutta jos olisi varkain jotain toista tietä kiertänyt kirkolle, niin olisivat

ne ehkä siellä olleet. Mutta nythän ne olivat tuossa kaiken maailman talot korkean valkean kirkon ympärillä!

Se nyt oli tuollainen ajatus yhtä pian haihtunut kuin syntynytkin, ja kohtahan tulin huomaamaan, että talot pysyivät paikoillaan. Mutta koulumuistojeni omituisuuksiin tämä kuvittelu kuuluu ja johtuu yhä vieläkin mieleeni, joka kerta kuin ajan maantietä myöten kaupunkiin.

Ajoimme tullista sisään ja melkein läpi kaupungin asuntoomme. Katu kulki korkealla, niin että huoneet olivat kuin maantie-ojassa. Oli silloin ja on vieläkin minulle arvoitus, miksi niin oli, mutta niin se on yhäkin vielä useimmissa pikkukaupungeissa. Pihamaa johon ajoimme, oli pellon tapainen, jossa kasvoi kukkia ja potaattia. Vastaan tuli meitä ottamaan kaksi vanhaa neitiä, joiden huostaan tiesin tulevani uskotuksi. Sill'aikaa kuin toinen jäi isälle tallia näyttämään, otti toinen minut haltuunsa ja vei huoneeseen. Kulettiin ensin pienen kyökin kautta, tultiin pieneen saliin, jossa oli jonkunlainen lankkaus — minun tuleva asuntoni, kuulema — ja kun siihen oli palttoonin riisuttu, niin sitten vietiin pienempään kamariin. Siihen minä istahdin, töksähdin käskevästi ensimmäiselle tuolille, ja olin niin täydellisesti typertynyt, ett'en saanut sanaa suustani, en

ainoatakaan ajatusta irralleen. Olin kuin kivetynyt.

En siihen tunnelmaan, jonka vallassa olin, osaa vieläkään täysin selvää syytä löytää. Luulen, että se kuitenkin oli seuraavista aiheista kokoon pantu: isä on ulkona ja minä olen täällä . . niillä on noilla molemmilla silmälasit, joiden yli katsovat, ja pitkät laihat sormet . . niillä ei ole huivia kaulassa eikä palmikkoa niinkuin äidillä, vaan kaulus niinkuin herroilla ja tukka käärössä pään päällä . . . ne puhuvat ruotsia ja kutsuvat isää „herr pastorn“ . . . vaikka minä sanoin olevani Kusti, kutsui tuo, joka äsken oli tässä, mutta joka nyt kalistelee kuppia toisessa huoneessa, minua Gustafiksi . . . ja tähänkö sitä minun pitää jäädä asumaan, yksin heidän kanssaan, kun isä lähtee pois? . . . ja tämäkö se nyt on se kaupunki, jonne olen niin halunnut?

Se pengoskelee pääskyn pesässä tuo varpuunen. Olen nielaissut sen höyhenineen päivineen, se raapii ja nokkii ja tekee kipeätä. Jos ei isä enää tulekaan, kun noin viipyy . . . jos en enää milloinkaan täältä pääse, kun panivat ovenkin kiini ja nyt supattelevat toisessa huoneessa . . .

Jos en olisi samassa kuullut isäni tulevan toiseen huoneeseen, olisin pullahtanut kohti kurkuani huutamaan.

Mutta sen minä olin ennättänyt päättää, että tänne minä en jää, en vaikka — tappaisivat.

III. Ero isästä.

Mikä se on, joka tekee nuoren koululaisen ensimmäiset koulupäivät niin ikäviksi ja hänen olonsa niin turvattomaksi? Eiköhän se liene sama tunne, joka niin raskaasti painaa asevelvollisen sotamiehen mieltä, kun sinelli ensi kerran hänen hartioilleen heitetään ja hänet riviin pistetään? Hänestä on niin kuin olisi hän persoonallisuutensa menettänyt, muuttunut yksiköstä nollaksi, jolla ei itsellään ole mitään arvoa. Ei kukaan häntä tunne eikä tunnusta, ei tiedetä, mitä hän on ja mitä merkitsee.

Mitäs nyt tuollainen pieni koulupoika pahanen sitten merkitseisi?

Mutta on hänellä jo hänelläkin pikku persoonallisuutensa. On hän jo kotonaan tottunut jotain olemaan ja jotain merkitsemään, varsinkin jos hän on lapsista vanhin. Hän on huomannut vanhempainsa häntä tarkoittavat hommat, veljiensä ja sisariensa silmissä on hän nähnyt kasvavansa kuta enemmän kouluun lähtö läheni, ja kylän lasten karkeloissa oli hän aina johtaja. Pap-

pilan Kusti on sanalla sanoen ollut henkilö, joka jo jossain on näkynyt.

Luokalla, monen kymmenen pojan joukossa ei hän enää ole Kusti eikä kukaan. Hän on joku epämääräinen Strömmi tahi Bergi, häntä mainitaan sukunimeltä, johon ei ole tottunut. Minä säpsähdän tuon minulle oudon nimen kuultuani, se on kuin tynnöri, joka kerran ehkä tulee miehen toimista täyttymään, niin että sen omakseen tuntee, mutta joka nyt vielä on tyhjä ja kumiseva.

Seisomme rukoussalissa, jonne meidät on käytävistä ajettu kuin lampaat. Olemme kaikki uudispojat vielä vieraita toisillemme emmekä ole saaneet mitään rintamaa muodostetuksi noita luokalle toiseksi vuodeksi jääneitä vastaan, jotka heti ovat anastaneet päälikkyyden ylitsemme. Ne käskevät ja komentavat meitä ja arvelematta me tottelemme. Sillä välin he eivät ole meitä näkevinäänkään. Olemme mielestämme kuin alempia olentoja. Opettajat tuolla kateederin ympärillä ovat kaikkien suuruussuhteiden ulkopuolella. Ne ovat osaksi hirviöitä, joista on jo kuullut mitä kamalimpia kertomuksia: se pieksää, tuo kuuluu lyövän korvalle, tämä tukistaa, mikä ärjyy, mikä antaa arestia; osaksi ovat he samalla kuin puolijumalia, joiden lepyttämistä, mielittelemistä, imartelemista pikku pää jo mietti, tuntien vaistomaisesti sen tarpeelliseksi.

Isä, joka muutamien muiden isien kanssa seisoo tuolla ovensuussa, on taas kuin pienentynyt, kokoon kutistunut, on totinen ja vähän aran näköinen niinkuin eilenkin, kun käytiin rehtorille ilmoittautumassa. Olimme jo heittäneet hyvästimme koulun portilla ja niin pian kuin hän oli rukouksissa ollut, sanoi hän menevänsä asuntoon valjastamaan ruunaa ja lähtevänsä.

Rukouksen aikana ja rehtorin lausuessa tervetuliaissanoja katoa hetkeksi arkuus ja pelko. Ihmetyttää, että tuo ankaran näköinen, tuimakatseinen mies voi niin lempeästi puhua. Ensi kerran kuulen minä mainituksi isänmaan, jolle meidän on kunniaa tuottaminen siten, että ahke-roimme itsemme miehiksi ja kunnan kansalaisiksi. Vaikk'en sitä silloin käsitäkään, jää se kuitenkin mieleen ja muistan minä aina vastaisuudessa, kun käsitys isänmaasta jo on selvinnyt, nuo sanat.

Rukouksen loputtua, kun palataan luokalle, on isä kadonnut. Tunne siitä, että nyt olen jätetty tänne oman onneni nojaan, on ainaiseksi yhdistynyt muistoon siitä omituisesta hajusta, joka on luokkahuoneessa, missä on uusia, vasta petsatuita pulpetteja. Vielä monien vuosien päästä, kun satun jolloinkin kouluhuoneesen astumaan, kouristaa tuo muisto sydäntäni. Se on muuttunut minulle kuin vertauskuvaksi jostain surkeasta

ja turvattomasta, jostain hyljätyn tunteesta. Paitse isän katoamista näkyvistäni vaikuttaa tähän vielä se, mitä luokalla tapahtuu. „Vanhat pojat“ ovat päässeet valtaansa käyttämään. Suurella melulla ja mahtavuudella ajetaan meidät „uudispojat“ pulpetteihimme kuin parsiin. „Paikoilleen!“ huutaa priimus. Joku nuorista ei heti tottele. Käydään käsiksi, hän saa sysäyksen selkäänsä ja kun hän vastustelee, helähtää korvapuusti: oppositiooni on tukahdutettu kapalossaan. Minä ainakin istun kuin tuomittu uskaltamatta kupeelleni katsahtaa. Tavattoman äitelä tunne täyttää rinnan: tunne siitä, että on oikeudeton ylivoimaa vastaan, että milloin tahansa saattaa joutua noiden rotevien, voimakkaiden miesten rusikoitavaksi.

Opettajat alkavat toinen toisensa perästä saapua luokalle antamaan läksyjä huomiseksi. He nimittävät kirjoja, jotka ovat ostettavat, mutta joiden nimeä en kuule. Jokaisella täytyy välttämättä olla se ja se kirja. Se sanotaan kuin rangaistuksen uhalla ja sitten menee hän, ja sisään tulee toinen, puhuen jostain vielä oudommasta kirjasta. Muuan uudispoika, jonka rohkeutta en voi käsittää, uskaltaa nousta kysymään, mikä kirja se oli. Hän saa ankaran käskyn olla vaiti ja kuunnella vasta tarkemmin.

Mutta ensin kaikesta säikähdyttää minua se, mitä tapahtuu vierustoverilleni. Hän on pieni, pyöreä palleroinen, tukka aivan valkoinen, posket punakat ja suu ja silmät asuvat naurussa. Latiinan opettajan luokalta lähtiessä avaa hän pulpettinsa kannen ja pudottaa, onneton, sen suurella pauhinalla kiinni. Opettaja kääntyy takaisin ja kysyy vihaisesti, kuka se siellä eläimöipi. Hän tulee toverini luo, katsoo häntä vähän aikaa ja sanoo sitten hänen pystyä tukkaansa kouraisten: „Tuhma pässi . . pököpää . . potattinaama.“ Kaikki vanhat pojat rehahtavat nauramaan ja kun opettaja, tyytyväisenä sukkeluuteensa, on mennyt, huudetaan pojalle: „Potattinaama, potattinaama!“ ja tullaan häntä surviimaan. Mutta minä ajattelen, että olisihan se voinut minullekin tapahtua sama vahinko — ja kuka ties jo huomenna tapahtuukin.

Me olemme saaneet läksymme ja koskena kuohuen karkaa poikajoukko alas pihalle. Ei siinä ole tilaisuutta pysähtyä eikä taakseen katsoa. Vastustamattomasti täytyy vaan seurata mukana. Vasta kadulle päästyä saattaa itse määrätä kulkunsa.

Mutta samassa kuin tunnen olevani vapaa, muistan minä sen, minkä hetkeksi olin unohtanut, muistan, että isähän on mennyt. Samassa herää

minussa toivo, että ehkä hänet vielä asunnostani tavotan, kun oikein riennän. Ei, hän on jo lähtenyt, tuoss' ovat jälet, jotka kääntyvät tulliportille päin. Katsahdan pihaan. Toinen tädeistä kävellä tuippailee siellä rappusten edustalla, toinen seisoo jotain toimien kukkaismaassa. Heidät nähtyäni en minä enää hetkeäkään epäile. En ymmärrä vieläkään, mistä minä saan sen päättäväisyyden, mutta ei minulla voi tällä hetkellä enemmän kuin koiralla, joka on isännästänsä haihtunut, olla puhettakaan muusta kuin yhdestä ainoasta: lähteä isäni jälkeen. Ja siinä toivossa, että hänet lossipaikalla tavotan, nakkaan minä kirjani portista pihaan ja ojennan suoraa katua pitkin ulos kaupungista.

Juoksen minkä jaksan, toivoen joka tien käänteessä näkeväni tutut karryt. Kiinnitän kulkuani joka kerta kuin tämä toivo pettää. En pane merkille mitään ympäristöstä, en kiinnitä huomiotani vastaantulijoihin enkä mihinkään muuhun kuin tarkoitukseni saavuttamiseen. On siinä tienhaaroja, mutta en hetkeäkään ole epä-tietoinen siitä, minne minun on meneminen.

Vasta sitten kuin olen tullut lossipaikalle, tunnen minä seudun, muistan nähneeni sen kerta ennen. Se kai tuli siitä, että herään huumauksestani nähdessäni, että olen — myöhästynyt.

Minä olen näet myöhästynyt. Isä on jo ehtinyt nousta lossiin, ja tuolla ne jo puolislässä laskevat täydessä purjeessa toista rantaa kohden, valkonen kaurasäkki paistaen kärryjen takaa, jotka kirkaassa ilmassa vettä vasten korkealla komottavat.

Minä menettelen aivan niinkuin menettelee koira tällaisessa tilaisuudessa: lähden juoksentelemaan rantoja pitkin ja tulen pienoseen niemeen, josta näyttää olevan vähän lyhempi matka menevien luo. Ja siinä minä huutamaan, ulvomaan, niin paljon kuin suinkin ääntä irti saan.

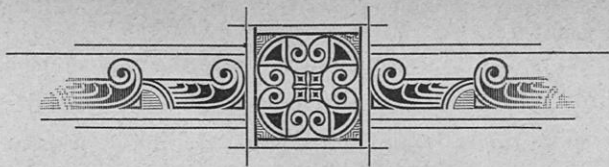
Vaan ei isä minua kuule; airo siellä nousee ja laskee, purje seisoo pullollaan ja poistuu järkähtämättä, kunnes katoaa ensin saaren suojaan vähäksi aikaa ja sitten kokonaan niemen taa.

Mutta talosta on kuultu huutoni ja nähty liikkeeni. Isäntä tulee kyselemään, kuka olen ja mitä parun. Sanon tahtovani mennä isän kanssa kotiin, vaadin häntä viemään minut yli tai antamaan venettä. — Taidat olla, poika, niitä joka syksyisiä karkulaisia, sanoo hän ja katselee minua vähän aikaa epäilevin silmin.

Sitten valjastaa hän hevosen, nostaa minut rattaille ja ajaa kaupunkiin.

Unholaan.

— **Y**önnä ulos, sanoi hän ja tarttui peräsimeen, samalla tiukottaen peräpurjeen nuoraa, niin että venheen kokka kampeutui pois laiturista. — Hyvä on! — Ja jos nyt tahdot olla niin erinomaisen rakastettava, että kiinnität halkasijan nuoraa . . . Kiitos! — Ja nyt saat tulla tänne niin likelle minua kuin tahdot — jos vaan tahdot.

— Jahka ma järjestän hapseni ensin.

Ne olivat joutuneet melkein hajalleen, hänenkin puuhatessaan purjeiden nostossa. Kun ei hän muuten saanut palmikkoa mieleisekseen, levähytti hän sen kokonaan auki päänsä heitolla ja alkoi sitten sitoa sitä päälaelleen, pieni olkihattu hampaissaan.

— Nyt on skandaali täydellinen . . . vaan eipähän se liene ensi kerta.

— Mutta huomenna se vasta myrsky nousee, kun tulee tiedoksi, että olemme menneet kahden kesken merelle purjehtimaan ja sinne yöpyneet.

— Mutta emmekö sentään mene liika pitkälle?

— Jos sinua kaduttaa, niin voimmehan kääntyä jo tuolta salmesta takaisin niinkuin aina ennenkin.

— Ei, ei, sinun täytyy kerrankin viedä minut ulos aavaan mereen, niinkuin usein olet luvannut.

— Vaan jos tyyntyy paluumatkaksi emmekä pääse illaksi kotiin?

— Niin tyyntyköön sitten!

— Et välitä enää siitä, mitä ihmiset sanovat?

— En välitä! sanoi hän, ja saatuaan hiuksensa paikoilleen, painoi hän päättävästi hatun päähänsä. — Eihän meillä oikeastaan ole heidän kanssaan mitään tekemistä.

— Mutta heillä on sitä enemmän meidän . . minä olen varma siitä, että kaikki kiikarit kaupungista, kylpylaitoksesta ja huviloista ovat tällä hetkellä meihin tähdätyt. Ja kun olemme ulkona salmesta ja heidän näkyvistään, lähettävät he jonkun luotettavimmistaan pitämään meitä silmällä tuolta näkötorresta.

— Sinä laskettelet . . missä on kiikari?

— Kajuutassa.

He olivat poistuneet rannasta ja purjevene, pieni katettu kutteri, kiiti hyvää sivutuulta pois kylpylaitoksen rannasta. Se oli hiekkarantaisen niemen nenässä ja loitompana lahden pohjassa oli petäjäisen harjun rinteellä pienonen kaupunki, jonka ylitse näkyi suuri lippu liehumassa näkötornin huipulta.

— Ei, mutta todellakin!

— Näetkö mitä?

— Se on niinkuin sanoit . . . meitä kiikaroidaan. Se punaliinanen rouva seisoo kylpyhuoneen paviljongilla . . . nyt tulee siihen se hänen aina sinihameinen tyttärensä ja ottaa äidiltä kiikarin . . . nyt tulee siihen muitakin.

— Minä heilutan heille hattuan!

— Ei, mutta se on mainiota . . . ne eivät vastaa . . . ovat loukkaantuneet ja menevät pois . . . tämä on todellakin verratonta!

— Olisit kuullut, millä pisteliäällä äänellä tuo rouva virkkoi minulle äsken vastaantullessaan: „Vai niin, herrasväki menee purjehtimaan“. Ja jos minä jäin häntä vielä hetkeksi puhuttelemaan, olisi hän syytänyt neuloja kielensä kärestä silmilleni.

— Minä tapasin hänen tyttärensä, tuon sinisen, joka on sinuun niin ihastunut . . . hän enää

tuskin tervehtii minua. Hän säälisti minua niin, että olin vähällä pyytää häntä mukaan.

— Minua eivät säälitä ollenkaan ne herrat, jotka saavat turhaan odottaa sinua tämän illan tanssiaisiin.

— Se on totta . . . tänäänhän on suuret tanssiaiset kylpyhuoneella . . . minä olin luvannut pois kaikki franseesini jo aikoja sitten. Nyt se on lopullisesti lopussa. Jos aiomme maineemme pelastaa, ei meidän auta nyt muuta kuin kaikkien rauhoittamiseksi julaista kihlauksemme aivan ensi tilassa.

— Me julkaisemme sen jo tänään ulkona meren selällä tiiroille ja kalalokeille, kutsumme tuulet todistajiksi ja laineet lemmen airuiksi.

— Sinulla on aina ne aatteesi! Tee niinkuin tahdot. Mutta juuri sen vuoksi pidän minä sinusta niin paljon, sinä komea poika!

— Istu sitten tähän . . . minähän tuskin erotan sinua sieltä purjeen suojasta.

— Minä panen mieluummin pitkäksi tähän ja nojaan pääni polveesi . . .

Ja hetken kuluttua:

— Onko se siis aivan totta, mitä olet sanonut, että pidit minusta hetikohta, kun minut näit?

— Se on niinkuin sanoin, että pidin sinusta jo *ennen kuin* sinut näinkään.

— Se on minusta sentähden niin merkillistä, että minullakin oli sama tunne.

Se oli pääsävelenä kaikissa heidän keskusteluissaan, se, kuinka he ikäänkuin olivat aavistaneet kautta koko elämänsä, että he kiertelivät toistensa ympärillä, että piiri yhä pienenee, ett'ei tarvitse muuta kuin heidän tiensä kerta maailmassa käyvät ristiin, niin he hetipaikalla tuntevat toinen toisensa omikseen.

— Ja kohta kun minä sinut näin, — sanoi hän, joka oli perässä, sille, joka päättään hänen polveensa nojasi, — kohta maihin astuttuani ja tultuani kylpyhuoneen verannalle olin minä selvillä itsestäni . . ja minä olin vakuutettu, ett'ei voisi olla sitä sidettä, jota en olisi ollut valmis katkaisemaan ottaakseni sinut omakseni.

— Sinä teitkin kaikenlaisia tuhmuuksia jo tuttavuutemme ensi päivästä alkaen. Aivan omin lupisi anastit sen herran paikan, joka istui vastapäätä minua yhteisessä ruokapöydässä. Kerran päästyäsi seuraani et siitä eronnut koko siksi päiväksi, etkä seuraavaksikaan. Vaikea oli haihduttaa sinua yöksikään luotaan. Laiminlöit kaikki sopivaisuuden vaatimukset, veit minut pitkille kahdenkeskisille kävelyille, vaadit minua purjehtimaan ja nousemaan maihin autioille saarille . . .

— Ja sinä olit kaikkeen siihen suostuvainen, et pannut vastaan puolella sanalla.

— Minä olin sokea ja tahdoton . . . olit minut hypnotiseerannut.

Siihen tapaan leikkiään laskien olivat he sujuneet salmesta ulos ja lähteneet purjehtimaan sisäisen saariston läpi ulkosaaristoa kohden. Sisäjärven luonto muuttui vähitellen meriluonnoksi, maat alenivat, puut harvenivat ja pienenivät ja lopulta ei ollut kalliollaan kuin mänty siellä toinen täällä, pahasti käpristyneenä, huutaen ikäänkuin apua kaikilta tahoilta, koko olento kuin näännyksissä kauheista ponnistuksista ilman tuntemattomia vihollisia vastaan. Ylpeä, suorasekäinen kuusikin oli taistelussa olemassa olonsa puolesta saanut muuttua maata matelevaksi katajaksi, ja armoa anovana ja nöyrtyneenä hiipiä rinteitä ylös.

Meri ja sen yhä enemmän aukenevat ulapat oli saanut heidät vaikenemaan. He istuivat molemmat eteensä katsoen sen omituisen surumielisyyden valtaamina, jonka synnyttää rauhallinen tuuli, venheen säännöllinen nousu ja lasku laineiden mukaan ja tuo kaukainen yhtämittäinen kohina, joka syntyy aallokon murtuessa ulkokareja vastaan.

— Mitä sinä mietit? kysyi hän, joka istui perässä.

— Mietin sitä, että olisi ainakin jonkunmoinen lohdutus käydä kääpiöksi niinkuin nuo kuuset tuossa saarella, silloinkun se tapahtuu taistelussa suuren meren kanssa. Mutta kutistua vaivais-koi-
vuksi vetelällä suolla kahden tunturin välissä, se olisi surkeaa. Ja kuka tietää, emmekö mekin kerran saa niin kutistua olojen pakosta ja elämän huolista?

— Eihän sitä tiedä miten täytyy, ja onhan sitä täytynyt minunkin jo muiden mieltä noudattaa, vakuutuksistani tinkiä ja taipua toisten mukaan . . . enhän ole ollut oikein vapaa, oikein riipumaton koskaan . . . päin vastoin . . . ja se onkin ehkä vaan siksi, kun minä tänne vieraasen paikkakuntaan päästyäni ja poissa entisistä oloistani, olen tahtonut siitä nyt niin rajattomasti nauttia, olla uhalla kenestäkään välittämättä.

— Sitä et ole ennen sanonut . . . enkä minäkään, vaikka laitani on sama . . . kenties vielä enempi kuin sinun.

-- Terve, toverini, tervetuloa yhteiseen taisteluun . . . me ymmärrämme toisemme päivä päivältä yhä paremmin! Mutta ei meidän nyt ainakaan *vielä* ole tarvis sellaisia ajatella . . . ja kauvan saavat ajaa meitä takaa, saavat piirittää nälällä ja vilulla, ennenkun antaudumme.

Tuuli pullisti purjeita, kallisti venettä, ajoi sitä hyrskyen eteenpäin viimeisten ulkokarien ohitse

ulos aavalle, rannattomalle ulapalle, missä täyte-
läinen, voimakas tuuli heitti heidät yhden jyrkän
aallon harjalta toiselle.

— Kuinka täällä on vapaata ja suurta! Kuinka
kaikki äskeiset epäilykseni ja aavistukseni tun-
tuvat tyhjiltä ja lapsellisilta! . . . Onhan aivan
joutavaa, että niitä edes ajattelee . . . tuntuu
kuin voisi halveksia kaikkea, asettua yläpuolelle
kaiken . . .

— Niin se aina tuntuu täällä loitolla, mutta
kun taas käännyimme maihin, lähenemme rantoja
ja tunnemme maan tuoksun, meidän selkärän-
kamme ikäänkuin pehmenee, tahto veltostuu ja
me kietoudumme kuin tuhansiin pieniin rihmoihin,
jotka eivät salli meidän paikalta liikahtaa.

He olivat tulleet jo niin kauvas ulos merelle,
että oli aika kääntyä. Ja kun hän oli ohjannut
venheensä ylös tuuleen ja saanut sen käännetty-
ään purjeet taas poikoilleen kiinnitetyiksi, virk-
koi hän:

— Sen saat kokea niin pian kuin olemme
purjehtineet kaupungin salmesta sisään . . . saat
ehkä jo tänä iltana.

— Vaan mikä pakko meidän on sinne palata . .
ei ainakaan vielä tänään!

— Tahdot siis todellakin jäädä yöksi tänne,
kahden kesken kanssani?

— Tahdon . .

— Me laskemme tuon saaren suojaan, nousemme maihin, teemme tulén, laitamme illallisen . . ensimmäisen yhteisen ateriamme . . ja palaamme vasta huomenna.

— Sen me teemme! voi, voi, sen me teemme!

Hetken kuluttua olivat he saavuttaneet saaren, korkean, kallioisen saaren, jossa ei kasvanut ainoatakaan puuta, mutta jonka pienessä satamassa oli täydellinen suoja kaikilta tuuilta. Venhe juoksi rantaan saakka, aivan kiinni sileäksi hiottuun matalaan kallioon, he laskivat purjeensa alas, nousivat maihin ja lähtivät tarkastamaan saarta.

Se oli yksi ainoa suuri raunio, joka toisin paikoin kohosi korkeiksi jäiden ja laineiden särkemiksi kiviröykkiöiksi, toisin paikoin silisi hienoksi, tasaiseksi rannaksi. He kiipesivät kivien yli, nousivat korkeimmille paikoille näköaloja ihailemaan, juoksivat kuin leikkivät lapset rantoja pitkin ja ottivat paikan haltuunsa kuin omaisuutensa, kuin jo ammoisista ajoista heitä varten aijotun ja heitä odottamassa olleen uudismaan. Suloisen väsymyksen vallassa palasivat he takaisin valkamaan venheensä luo, kantoivat maihin eväänsä, keräsivät veden tuomia puita nuotioksi, keittivät teensä ja istuivat onnellisina ja kaiken muun muistamattomina rannalla, jota hiljainen maininki huuhteli.

Ajatus oli lähtenyt yht'aikaa liikkeelle, kulkenut ja kierrellyt samaan suuntaan ja puhkesi nyt ilmoille heistä molemmista saman innostuksen ajamana:

— Jos voisimme jäädä tänne ainiaaksi!

— Ja miks'emme voisi?

— Mutta kuinka sen voisimme?

— Rakennamme tänne majan, pienen pirtin, vähäisen kesä-asunnon!

Kuka oli sen ensiksi ehdottanut, sitä he eivät panneet mieleensä eivätkä tulleet siitä koskaan selville tapausta jälkeinpäin muistellessaan.

— Tähän me sen teemme, tälle puhtoselle rannalle, tulemme tänne joka kesä kuukaudeksi tai pariaksi, irtaudumme kaikesta, unhotamme kaiken..

— Ja kutsumme sen — Unholaksemme!

— Se on mainiota! Jo ensi kesäksi tulemme tänne, emme ota ketään mukaan, emme ilmaise kenellekään piilopaikkaamme . . olemme kuin linnut, joilla on pesänsä erämaassa, jotka silloin tällöin nähdään ihmistenkin asunnoilla, mutta jotka sieltä samassa katoavat kenenkään tietämättä minne.

He puhelivat siitä yhä nousevalla ihastuksella, antoivat kukin vapautuneiden ajatustensa liihotella sen ympärillä niinkuin nuo keveät kalatiirat, jotka lakkaamatta heidän ylitsensä lentelivät.

— Oletko nyt tyytyväinen, ettemme palanneet kaupunkiin ja että puoliväkisinkin toin sinut tänne mukaani?

— Olen, olen!

* * *

Aurinko laski, meri oli tyyntynyt ja hiljainen kohina kuului vaan hämärästä merestä aaltojen murtuessa kareja vastaan.

— Hyvää yötä sitten! Minä menen nyt kaajuuttaan nukkumaan.

— Entä minä?

— Sinä saat vartioida aarrettasi tässä lämpösellä kalliolla, johon valmistan sinulle tilan.

Ja hän meni venheesen, katosi kannen alle ja heitti sieltä tyynyn ja villaiset vaipat rannalle.

— Enkö saa minäkin tulla sinne? Enkö saa?

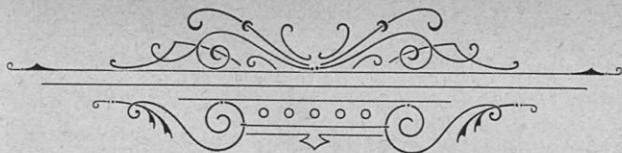
— Et saa, et vielä.

Hän näki hänen uudelleen katoavan kannen alle, näki hänen sytyttävän siellä tulen ja vetävän uutimet pienten, avattujen ikkunain eteen, kuuli hänen riisuutuvan, panevan levolle ja tulen sammuttavan. Ja hän luuli hänen jo nukkuvan, kun valkoinen, kaunis, kyynärpäähän paljastettu käsi varsi pisti ulos ikkunasta ja viittasi hänelle:

— Hyvää yötä, armaani!

Toinen painautui pitkälle veden silittämään kallion lomaan, kuunnellen vielä kauvan meren taukoamatonta hiljaista kohinaa, katsellen taivaalla tuikkivia tähtiä ja etäisten majakkain tulia, ja ajatellen onneaan, jonka hänkin oli viimein voittanut, osaamatta sitä enää odottaakaan.

H ä t ä .

Und hüte deine Zunge wohl,
Bald ist ein böses Wort gesagt!

Die Stunde kommt, die Stunde kommt,
Wo du an Gräbern stehst und klagst.

F. FREILIGRATH.

Luulinhan tätäkin ennen tietäväni, mitä hätä on ja mitä kuoleman kamala pelko. Olinhan ollut junassa, joka huuti hätäänsä yhteentörmäyksen pelossa, ja huutanut mukana; — olin varman häviön tunne rinnassani maannut laivan kannen alla, jota myrsky nakkeli kuin kaarnan kuorta kuohuvien karien keskessä; — olin kokoon kyyristyneenä joka hetki odottanut, että ukkonen iskisi

minuun, niinkuin se juuri oli iskenyt edessäni olevaan honkaan ja pirstonnut sen; — enkä kuitenkaan ymmärtänyt, mitä oikea hätä on.

Nyt sen tiedän. Se on kamala, hirvittävä tunne, pahempi kuin ilkein painajainen. Vapisen vielä joka jäsenessäni siitä äsken herättyäni.

* *

Istuin pöytäni ääressä ja kirjoittelin. Työ oli omasta mielestäni hyvinkin tärkeätä, ja ainakin vaati se sillä hetkellä kaiken huomioni, niin että minua hermostutti kaikki, mikä minua häiritsi.

Ulkona pihamaalla avonaisen ikkunan alla leikitteli ja telmi pikku poikani naapurin pojan kanssa. Huusin heille vähän kärsimättömästi, että olisivat hiljaa. He vaikenivat ja poistuivat huoneiden taa, josta vaan silloin tällöin kuulin heidän helakat äänensä. Sieltä saakka vaikutti se minuun miellyttävästi ja olin minä tyytyväinen siihen, että lapsi kuitenkin oli kuuluvissani. Täytinhän nyt samalla tehtäväni pitää pienokaista silmällä, jonka olin saanut toimeksi pois matkustanneelta vaimoltani. Ja minä jatkoin työtäni.

Pian olivat poikaset kuitenkin unohtaneet kieltoni ja olivat siinä taas kahta vertaa kirkuvampina. Hypähdin ylös, kiiruhdin ikkunaan ja

huusin heille jotenkin vihaisesti: „Menkää tiehenne siitä! Mitä pitää minun tekemän, että sinä kerran-kin tottelet, poika!“

Lapset näyttivät nolatuilta, eivät osanneet paikaltaan liikahtaa, ja vasta kun minä olin poistunut ikkunasta, kuulin heidän vetäytyvän nurkantaan. En kuullut enää heidän ääntään enkä huutojaan loitompakaan. Hyvä, että viimeinkin herkesivät! En kuitenkaan ollut niin levollinen kuin koetin olla. Työni touhussa en sitä sentään sen enempi mieleeni painanut. Hiljaisuus oli ympärilläni täydellinen, ei mikään minua enää häirinnyt.

Kuinka kauvan lienenkään istunut ja kirjoittanut, kun heräsin työni huumauksesta omituiseen epämääräiseen tunteeseen, jonka syytä en osannut selittää. Panin tupakan, heittäysin selkäkenoon, sain ajatuksen päästä kiinni ja aloin uudelleen kirjoittaa. Lauseen läpiluettuani olin kuitenkin pakotettu pyyhkimään sen, mitä olin kirjoittanut. Sitä tehdessäni yhtäkkiä säpsähdin siitä, että kuulin kosken kohisevan. Se kohisi siinä aina, tuolla notkossa, mutta sen ääneen tottuneena en sitä pannut huomiooni muulloin kuin silloin kuin se sään muutosta ennustellen kohisi tavallista oudomalla äänellä. Kun se nyt kerran oli huomioni herättänyt, en saanut sitä korvistani. Muistui mieleeni tarina, joka oli olemassa tästä koskesta. Kun

se tavattomammin äänteli, oli tapana sanoa: „Nyt Pyhä taas uhriaan huutaa!“ Ja useimpana vuotena oli se saanut mitä huusi, tavallisesti jonkun lapsen, joka putosi myllyn ränniin tai lipesi rantakiviltä kuohuihin.

En ollut vielä selvinnyt varmaan tietoisuuteen siitä, mitä ajattelin, sillä yhtä rintaa kuin kosken kohinaa kuuntelin, kaikui mielessäni vielä se, mitä olin kirjoittamassa.

Vaan silloin muistui mieleeni poika, ja minua oudostutti, ett'en ollut pitkään aikaan hänen ääntään eroittanut. Menin ikkunaan, nähdäkseni oliko hän pihalla. Mutta piha oli autio, ilta-aurinko valaisi voimakkaasti huoneen keltaista seinää ja tuuli liikutteli salaperäisesti haavan lehtiä portin piilessä. Portin pieli oli niin punanen, että näytti oikein oudolta. Ei ketään näkynyt eikä kuulunut, ei ainoata västäräkkiäkään, ei pääskyistäkään. Siinä oli jotain kolkkoa, salaperäistä, ammottavaa, miltei ahdistavaa.

En nyt ymmärrä, mistä se syntyi minussa tuo tunne, että hänelle oli jotain tapahtunut; kenties oli se seuraus siitä oman tunnon pistoksesta, jonka tunsin muistaessani, että olin ajanut hänet pois tavalliselta leikkipaikaltaan. Siitä hetkestä alkoi minussa vaan kyteä pelko, että hän ehkä on jossain vaarassa.

Koetin sitä tynnyntellä oman mielikuvitukseni synnyttämänä, sanoin itselleni, että jos nyt lähden liikkeelle häntä huutelemaan, niin tapahtuu se vaan hermojeni vuoksi. Samaa olin aina sanonut vaimollenikin, kun hän oli samalla tavalla levoton kuin minä nyt. Mutta yhtä vähän kuin vaimoni sitä selitystä totteli, tottelin sitä minäkään. Tunsin, että jos en nyt heti paikalla saa tietää, missä poika on, ei työstäni tule mitään. Pelko alkaa palaa kuta enemmän siihen puhaltaa, ja tuossa tuokiossa olin minä ulkona.

Rappusilla, raittiissa ilmassa ja päiväpisteessä tapahtui kuitenkin hetkellinen reaktioni. Huomasin olevani avopäin ja paitahihhasillani. Ja niin suuri on tottumuksen voima, että vaikka jo aloin olla vakuutettu siitä, että pojalle oli jotain tapahtunut, minä kuitenkin pukeuduin kävelytakiini, hain hatun päähäni ja otin mukaani kepin lähtiessäni häntä etsimään.

Mutta mitä olisi hänelle voinut tapahtua?

Seisoin siinä vähän ymmällä. Rantaan oli häntä kielletty menemästä ja tähän saakka oli hän kieltoa totellut. Muita vaaroja täällä ei ollut, paitse naapurin hiukan äkänen härkä, mutta sekin oli tietääkseni aituksessa maantien takana. Ja olihan häntä siitäkin vaarasta varotettu.

Mutta niinpiankun koetin rauhoittaa itseäni sillä, ett'ei hän ollut voinut joutua kumpaankaan näistä vaaroista, olin minä selvillä siitä, että jompaankumpaan niistä hänen oli täytynyt joutua. Ja yhä kasvava kouristus kurkussa kiiruhdin minä kosken rantaan.

Tie kulki peltojen välitse ja siinä minä korkean rukiin suojassa jo juoksua tein. Mutta kun tulin avonaisemmalle paikalle, täytyi minun väkisin hiljentää kulkuani tavalliseen kävelyyn. Olin saanut sen päähän piston, ett'ei kukaan saisi aavistaa, missä asioissa kuljin. Jos hän juuri nyt kurkottaa sillalta veteen ja sieltä kepillään jotain onkii, saattaa hän pelkoni vaikutuksesta pudota, jos liiaksi kiirehdin enkä hillitse itseäni. Saattoi siinä myöskin olla jotain ujostelua ja jonkunlaista häpeän pelkoa, että minä aikamies nähtäisiin häntäilemässä kuin mieletön nainen pelon vuoksi, joka ehkä vaan oli omaa mielikuvitustani. Oli miten oli, mutta se vaan lisäsi tuskaani, ett'en osannut liikkua niin pian kuin olisi pitänyt.

Tultuani rantapuiston läpi aukinaiselle rantalakeudelle, näin myllyn potouksen kuohun ja sen alapuolella kosken, joka moniksi pieniksi koskiksi haarautuen virtasi syvinä juovina koivuja ja muita lehtipuita kasvavien pikku saarien lomitse, jotka olivat kaitaisilla silloilla toisiinsa yhdistetyt. Sa-

massa näin miehen tulevan myllyn ovesta ja juoksevan alas sen jyrkkää ajosiltaa. Tuoko hän sanaa tapaturmasta? Sentähdenkö hän juoksee, että pikku Yrjö on hukunut? Ei hän enää juoksekaan. Kävelee verkalleen. En näe mitään erikoisempaa ilmettä hänen kasvoissaan. Mutta hän on valkonen ja kalpea kuin aave? Nyt hän huomaa minut ja tervehtii, mutta kääntyy samassa toiselle polulle, joka vie hänen asuntoonsa.

Helpoituksen huokaus pääsee rinnastani, — samassa kuitenkin kadotakseen. Entäpä ei poika olekaan mennyt myllylle asti, vaan on pudonnut sen alapuolella?

Huutaisinko mylläriä luokseni? Kysyisinkö onko hän nähnyt Yrjöä rannassa? En saa sitä tehdyksi. En uskalla hankkia tuota varmuutta, vaikka samalla sitä kiihkeästi haluan, ja ennenkun olen päättänyt mitä tehdä, on hän jo kadonnut porstuaansa.

Menen kosken rantaan, kuljen siltojen yli, etsin häntä pienistä saarista ja niiden rannoilta. En näe häntä missään, vaikka joka hetki luulen keksiväni hänen kätensä kuohujen keskessä ja hänen pienen avopäisen ruumiinsa koskea alas vierimässä. Vesi virtailee mustana, pyörittelee ilkeitä häränsilmiä, kerii vaahtovyyhtiä kivien suvannoissa, — en koskaan ole luontoa sillä silmällä

katsellut eikä sekään minua. Koski on minusta kamala peto, tuhatjäseninen, pitkäselkäinen, mulkoileva kummitus, — kuohut nauravat tuskaani valkoisessa vaahtoparrassaan, rantapuut koukistelevat oudosti oksiaan, — ne tietävät kyllä, mitä on tapahtunut, mutta salaavat sen, ne ovat ottaneet hänet, mutta kätkevät hänet minulta tahallaan.

Ei hetkeksikään johdu mieleeni, että poika ehkä ei ole ollutkaan täällä. Mutta kun sillat ja saaret juostuani taas tulen sillalle, joka rannimaisesta saaresta vie mantereeseen, näen myllärin tulemassa takaisin myllylleen. Menen häntä vastaan. — „Kaunis ilma“, sanoo hän. — „Oletteko nähnyt Yrjöä täällä missään?“ kysyn minä nyt, koettaen hillitä hengästystäni. — „En ole täällä nähnyt, mutta tuonne ne äsken näkyivät juoksevan maantielle päin“.

Olen jo niin paneutunut siihen uskoon, että pojan *täytyy* olla vaarassa, ett'ei minulta nyt pääse edes helpoituksen huokaustakaan, vaan päätän minä seuraavassa silmänräpäyksessä, että *koska* hän ei ole hukkunut, niin on hänet *siis* härkä puskenut kuoliaaksi, — ja alan minä täyttää karkua juosta pihaan päin takaisin. En enää ajattelekaan, että se voi näyttää hullulta. Ylös pihaan, ohi

kartanon ja siitä kujatietä lehmitarhalle, jonne saavun aivan hengästyksissäni.

Piiat siellä parhaallaan savutulta virittävät ja huhuavat metsään, josta maantien takaa kuuluu kellojen kalketta ja vastailevien lehmien amuntaa.

— „Oletteko nähneet Yrjöä?“

— „Yrjöäkö? Jos ei vaan liene ollut tuolla riihen takana muiden poikain joukossa?“

— „Minnekkä päin ne sieltä menivät?“

— „Kunhan eivät vaan menneet vasikoita hakaniitystä päästämään?“

Sinne hän on mennyt! Ei ole enää epäilystäkään siitä!

Sieltäpäin kuuluukin härän mylvinää, se on ehkä juuri seivästännyt hänet sarviinsa ja iskee häntä nyt parhaallaan kantoon — siihen suureen tervaskantoon, jonka juureen se on syvän kuopan kaivanut.

Itku kurkussa, vaikeroiden kuin kuoleva, riehnan minä läpi metsän, yli kivien ja kantojen, puhki näreikköjen ja katajapensaiden ääntä kohti. Tietä en jouda seuraaman, ennenkun se muutama käänteessään on edessäni, ja sitä myöten tulee vastaan mylvivä sonni. Olen varma näkeväni verta ja vaatteiden repaleita hänen sarvisaan, ja hämmästyn vähän, kun en sitä näekään.

Härkä mörähtää minulle, viittaa ohi mennessään minua toisella sarvellaan, sen silmät leimahtavat ilkeästi ja salavihaisesti, ja minä olen taas varma siitä, että hän on lapseni tuhonnut ja jättänyt uhrinsa hengetönnä metsään. Luulen kuulevani uikutusta ja hiljaista vaikeroimista, ja kiiruhdan sitä kohti. Nyt ei kuulu enää mitään. Nyt on siis henki lähtenyt. En tiedä enää, minne menen ja olen hetken päästä auttamattomasti eksynyt. En löydä kantoa, jota etsin, en tunne tietä, en aitoja enkä ahoja.

Ja epätoivoissani alan minä huutaa hänen nimeään. Samalla syöksevät kaikki syntini nis-kaani, näen itseni kaikkine vikoineni ja paheineni, kaikki pienimmätkin pahateot tulevat minua syyt-telemään tässä soisessa, mättäisessä petäjikössä, niinkuin niiden sanotaan tuomiopäivänä tekevän. Mutta kaikkia muita suurimpana seisoo edessäni se kovuus, jolla äsken olin Yrjöä kohdellut. Hänen kuolemansa on jo omallatunnollani. Ell'en olisi häntä niin tylysti ajanut pihamaalta leikki-mästä, olisi hän siellä vielä nytkin ja kaikki olisi tapahtumatta. Ja kun minä huudan „Yrjöä!“ eloon, huudan samalla kuin omaa pelastustani.

*

*

*

— „Kuka se on, joka siellä huutaa!“ kuulen yht’äkkiä kimakan lapsen äänen huutavan aivan lähellä.

Toinnun vähän, saavun taas jollekin tielle, siinä on aita ja veräjä, ja sitä sulkemassa seisoo sama naapurin poika, joka oli Yrjön kanssa pihamalla leikkinyt.

Saan häneltä soperrellen kysytyksi, missä Yrjö on.

— „Kotonaan tuo lie, koska sinne jäi“, sanoo hän ja katselee minua suurilla, hiukan kummastuneilla silmillään.

— „Eikö hän ole . . eikö hänelle ole mitään . . eikö härkä ole häntä puskenut?“

— „Härkäkö puskenut? Mikä härkä?“

— „Se teidän äkänen härkä.“

— „Mitenkä se olisi puskenut, kun vasta pääsi aituuksesta ja Yrjö jäi kotiinsa“.

— „Minnekkä jäi?“

— „Puutarhaan jäi sinne seinäviereen nukku-
maan“.

Pelkolumoukseni on rikottu, painajainen on poissa. Kun tulen kotiin ja menen puutarhaan, nukkuu Yrjö todellakin siellä, nukkuu päiväpaisteessa huoneen seinämällä ruohistossa, keppihevonen vieressään ja sukan varret nilkkoihin valuneina. Hän nukkuu niin sikeästi, ett’ei herää,

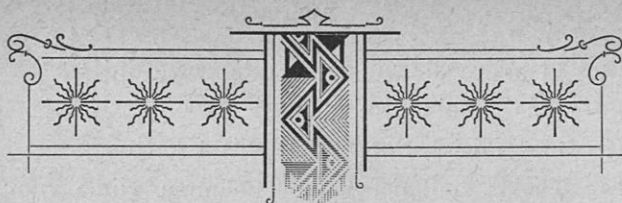
vaikka nostan hänet syliini ja kannan sisään vuoteelle untansa jatkamaan.

Mutta kantaessani ja hänen vuoteensa ääressä seistessäni ei minua olisi mikään mahti maailmassa saanut uskotelluksi, ett'ei hän olisi ollut mitä suurimmassa hengen vaarassa. Tapasin itseni aivan itsetiedottomasti kiittämästä taivasta siitä, että hän oli kuin ihmeen kautta pelastunut.

Telmiköön hän tästä lähin ikkunani alla niin paljon kuin häntä haluttaa, hyppiköön vaikka kirjoituspöydälläni, en minä ainakaan toista kertaa tahdo antaa hänelle tilaisuusta koskeen juoksemaan tai joutumaan vihaisten härkäin puskettavaksi.

Sillä tämmöistä hätää ei minussa ole miestä enää toista kertaa kokemaan.

Kielletty hedelmä.

Kirje asianajajan rouvalta Olga H:lta rouva Anna B:lle.

Rakas Anna!

Olen saanut kirjeesi ja kiiruhdan siihen vastaamaan. Teen sen sitä suuremmalla ilolla, kun itse olen kokenut samaa ja luulen voivani epätoivoiseen kysymykseesi: mitä on minun tekeminen? vastata: tee niinkuin minäkin! Eihän tapaus tosin ole minua kaikin puolin rauhoittanut, varma kun en olen, ett'ei mieheni uudelleen ole joutuva entisille poluilleen. On siitä myöskin mieleeni jäänyt jotain, joka tekee, että minua välistä haluttaa nauraa koko tälle maailmalle ja sen menolle. Vaan kun en parempaakaan keinoa tiedä, kerron sinulle siis neuvoksi — ja huviksi! — omat kokemukseni. Kauvan siitä jo onkin,

kun olemme salaisuuksia vaihtaneet. Mutta eivät ne viime aikoina todellakaan ole olleet sitä laatua, että olisi kannattanut niistä kertoa.

Tiedät, millaista avioelämämme viime vuosina on ollut. En ole aivan varma siitä, milloin mieheni tuli minulle uskottomaksi, mutta luultavasti tapahtui se noin kolme neljä vuotta sen jälkeen kuin olimme menneet naimisiin. Kun hän toimiensa vuoksi oli usein pakoitettu olemaan matkoilla viikkokausia ja kun hän tuon tuostakin pistäysi Pietarissa ja Tukholmassa, en sitä alussa huomannut. Nimettömät ja nimelliset ystävät pitivät kuitenkin huolta, että sain siitä jonkun ajan kuluttua tietää. Milloin oli hän jonkun salaperäisen kaunottaren kanssa matkustanut Pietarista Viipuriin ensimmäisessä luokassa, milloin nähty Hangon laivasillalla heittämässä hyvin helliä hyvästejä tukholmalaiselle tuttavalleen, joka saattoi häntä meren yli ja sitten palasi takaisin. Tein jotenkin pikaisen lopun näistä tuttavuuksista. Luulen, ett'ei mieheni yhtä vähän kuin nuo kaunottaretkaan aivan helposti unohda sitä ripitystä, minkä saivat toisen kerran Viipurin asemalla, toisen kerran Hangon voidritteliopinon suojassa, jonne laillinen vaimo oli kuin pilvistä pudonnut laillisia oikeuksiaan puolustamaan.

Erehdyin kuitenkin suuresti luullessani, että olin jotain saavuttanut nöyryyttäessäni miestäni hänen lemmittyjensä edessä. Yhtä vähän auttoivat nekään uhkaus-, itku- ja pyörtymiskohtaukset, joita kotona panin toimeen. Sain hänet kyllä katumaan, tunnustamaan ja parannusta lupamaan, sillä vaikka hän on niin komea ja uljaan näköinen, on hän kuitenkin pohjaltaan heikko raukka, niinkuin yleensä kaikki miehet, jotka vaimojaan pettävät. Mutta ei kestänyt kovinkaan kaukaa, ennenkun hän taas, niinkuin huonosti kasvatettu koira isäntänsä silmän välittäessä, kavalti itselleen kielletyn palasen ja livisti sen kanssa tiehensä.

Olisin säästänyt itseltäni monta mieliharmia, jos olisin alunpitäen tiennyt, miten sellaisten kanssa on meneteltävä. Pääsin tuon kuitenkin kerran tietämään ja tulen nyt siihen, mitä oikeastaan tahdon sinulle kertoa.

Viime kesänä oli mieheni saanut minut suostumaan siihen, että muutamaksi kuukaudeksi menisimme Hankoon kylpemään. Hän vuokrasi siellä minulle komeimman huvilan asuttavakseni ja piti kaikin puolin huolta mukavuuksistani. Siinä suhteessa, eli mitä tulee ulkonaiseen huolenpitoon minusta, ei hän koskaan ole minua laiminlyönyt. Se kuuluu muuten olevan yhteistä kaikille us-

kottomille miehille. Kai on se jonkunlaista hyvi-
tyksen halua, jonkunlaista pahan omantunnon
rauhottamista. Minä olin kuitenkin jo siksi ko-
kenut, että tiesin hänen olevan uusiin suhteisiin
antautumaisillaan joka kerta kuin hän alkoi osoit-
taa minulle tuollaista erikoisempaa hellyyttä.
Enkä nytkään epäilyksissäni erehtynyt.

Ei kestänyt kaukaakaan, ennenkun huomasin,
mitä oli tekeillä. Huomioni koski minuun sitä
kipeämmin, kun uusi suhde ei ollut noita ta-
vallisista — kuinka sanoisin — bufettineitisuhteita,
joita vastaan voimme taistella ylenkatseen aseilla
ja joita me korkealta, kirkon siunaamalta asemal-
tamme voimme halveksimalla kohdella. Mieheni
uusi valittu oli erään upseerin rouva (kutsun
häntä rouva Y:ksi), jonka mies oli leirillä Tsars-
kojessa. Kaiken päälliseksi oli hän ei ainoastaan
vanha tyttökoulutoverini, mutta myöskin lähim-
pään seurapiiriimme kuuluva. Yhdessä olimme
puuhanneet lähtöämme Helsingistä, saapuneet
tänne samassa junassa ja huvilamme olivat viere-
tysten. Söimme samassa pöydässä kylpyhuoneen
ravintolassa, olimme samoilla huviretkillä, kuu-
luimme sanalla sanoen samaan „klikkiin“. Mie-
heni oli yhtä paljon hänen suojelijansa kuin mi-
nun. Täytyihän olla kohtelias yksinäiselle tur-
vattomalle „leskelle“.

Huomaat siis, kuinka viisaasti he olivat asemansa miettineet. Olihan niin luonnollista ja niin viatonta pitää seuraa „vaimonsa ystävälle“, tanssia hänen kanssaan, mennä hänen kanssaan purjehdus- ja huviretkille silloinkin, kun vaimo ei voinut tulla mukaan, juosta yhtäkkiä merta katsomaan kuutamossa tai merta katsomaan myrskyssä — ja kadota kallioiden taakse.

Eikä minulla ollut mitään keinoja puolustamaan itseäni. Ystävättäreni johti asiat niin taitavasti kuin kokenut ainakin — sillä ei tämä seikkailu suinkaan ollut hänen ensimmäisiään — että olisin joutunut naurunalaiseksi hänen edessään, jos olisin hänelle jotain osoittanut. Miestänikään en voinut samasta syystä ottaa avonaisesti kurittakseni. Hänen olisi ollut helppo ainakin näennäisesti syyttömyyttään puolustaa ja minä en tahtonut sanasodassakaan jäädä tappiolle.

Kulin pää pilvessä aamusta iltaan nähdessäni, kuinka kilpailijani loisti voiton riemusta. En tiedä, missä määrin hän oli mieheeni rakastunut, mutta epäilen, että häntä johti yhtä paljon turhamaisuus ja kiusanteon halu kuin totinen tunne. Sillä me olimme olleet koulun penkiltä alkaen kilpailijoita ja olimme vuorotellen olleet voitolla yhteisistä kavaljeereistakin, kunnes minä vihdoin lopullisesti voitin ja hän vasta myöhemmin löysi

luutnanttinsa, johon sai paremman puutteessa tyytyä. Mieheni sitä vastoin näytti olevan aivan tosissaan. Siitä hermostuneesta tilasta päättäen, missä hän oli yötä päivää ja päättäen siitä onnettomasta naamasta, joka hänellä usein oli, piti rouva Y. häntä nähtävästi kuitenkin tarpeellisen välimatkan päässä. Omituista kyllä kiukustutti se minua sekin, sillä minusta tuntui kuin olisi nöyryytykseni sen kautta käynyt entistään vielä suuremmaksi.

Kun ei sellainen rajua luonne kuin minä pääse puhkasemaan vihaansa, tulee hän alakuloiseksi, senttimenttaaliksi. En viihtynyt enää seuroissa, hain yksinäisyyttä, istuin itsekseeni meren rannalla ja olin kyllästynyt koko maailmaan. Mutta maailma ei näkynyt olevan kyllästynyt minuun. Säälkien seurasivat minua rouvat silmillään, tarjosivat minulle yhtämittaa seuraansa ja epähieinoimmat luulivat hyvittävänsä minua sillä, että panettelivat minulle rouva Y:tä ja puhuivat hänestä minulle kaikkea pahaa, mitä tiesivät. Kaikki he minua kiusottivat ja inhottivat.

Mutta oli siellä kuitenkin muuan, joka hetimitä hänet nähtyäni saavutti mielisuosioni. Hän oli yksinäinen, hienon ja ystävällisen näköinen venäläinen leskirouva. Tapasin hänet tuon tuostakin tielläni yksinäisillä metsäpoluilla ja ranta-

kallioilla. Hän tervehti minua, mutta ei koskaan pysähtynyt puhuttelemaan. Hänen katseessaan oli kuitenkin hellyyttä, joka meni suoraan sydämeeni, ja välistä näytti siltä kuin olisi hänellä ollut sanottavana minulle jotain, jota ei kuitenkaan rohjennut sanoa. Jäykkiä kun olemme aina silloin, kun meillä on vereksiä suruja haudottavamme, en tullut antaneeksi hänelle minkäänlaista kehoitusta lähestymiseen.

Erään kerran, kun istuin yksikseni puiston yksinäisimmällä penkillä, ja itkin — häpeän sitä tunnustaa — ilmaantui hän kuitenkin yhtäkkiä luokseni ja kysyi kohteliaasti, saisiko hän tehdä minulle seuraa.

— Olkaa hyvä, vastasin minä.

— Luulin teidänkin menneen tuolle suurelle huviretkelle majakkamaalle, sanoi hän.

— En rakasta meren käyntiä, sanoin minä — en puhunut totta, sillä syy poisjäämiseeni oli tietysti toinen.

Hän nähtävästi arvasi sen, sillä hetken aikaa minua omituisesti katseltuaan, tarttui hän käteeni ja virkkoi äänellä, jonka hellä sointu minut kerralla voitti:

— Te ette ole onnellinen, rouva.

Purskahdin hermostuneesen itkuun, hän samoin, me heittäysimme toinen toisemme syliin,

ja ennenkun tiesinkään, olin tunnustanut hänelle kaikki ja kertonut syyn onnettomuuteeni. Pian oli hänkin heltyneenä puhunut minulle omat kokemuksensa, jotka olivat melkein samat kuin minun.

Eivät kuitenkaan aivan samat, sillä hän oli ollut paljoa suurempi psykologi kuin minä ja tunsii ihmissydämmen salaisuudet ja ihmisluonteen heikkoudet perin pohjin.

— En tosin oikein ymmärrä, sanoi hän, että voisitte vielä rakastaa miestäne niinkuin näytte tekevän. Minä teidän sijassanne, ollen noin nuori ja kaunis, hakisin huvini minäkin toisaalta. Mutta onhan se teidän asianne. Ja jos tahdotte voittaa hänet takaisin ja voisitte antaa hänelle anteeksi hänen heikkoutensa, en tiedä mikä teitä estäisi sitä tekemästä.

— Luulen jo kaikki keinot koettaneeni, sanoin minä ja kerroin hänelle lyhyesti, millä tavalla milloinkin olin koettanut oikeuksiani puolustaa.

— Ette ole kaikkia koettaneet. Tai te kyllä olette kaikkia niitä keinoja koettaneet, joita tällaisissa tiloissa tavallisesti koetetaan, paitse sitä yhtä, joka auttaa.

— Mikä se sitten olisi?

Olet varmaankin, Anna hyvä, hämmästyvä yhtä paljon kuin minäkin hänen „keinonsa“ kuultuasi.

— Antakaa hänelle vapaat kädet, sanokaa hänelle, että se teitä ilahuttaa ja ette'tte tahdo häntä siitä enää koskaan soimata.

Hyppäät varmaankin yhtä pikaisesti pystyyn kuin minäkin hyppäsin . . ja huudahdat niinkuin minäkin:

— Mutta mitä ajattelette, rouva? Minäkö antaisin hänelle vapaat kädet — pettää itseäni!

Vaan tuo omituinen neuvonantaja pysyi rauhallisena ja virkkoi hymyillen:

— Mutta jos kerran annatte hänelle *luvan* pettää teitä, niin eihän hän silloin enää petä teitä.

— Eihän se muuta asiaa ollenkaan. Se tosiaasia, että hän on toisen eikä minun, pysyy kuitenkin samana.

— Vaan ehk'ei se pysykään samana? . . .

— Ei, ei, en minä voi.

— Te tietysti teette niinkuin tahdotte.

— Mutta mitä hyötyä siitä voisi olla?

— Voittehan koettaa, niin näette . . ainakaan ei teillä voi olla mitään kadotettavana, jos se ei onnistukaan.

Totta kyllä se, ja luultavasti se oli se, joka vaikutti, että rupesin asiata miettimään ja lopulta päätin — jo samana iltana — saatua neuvoa noudattaa.

Suhteeni mieheeni oli viime aikoina ollut n. s. sanaton. Emme virkkaneet toisillemme mitään muuta kuin mikä oli välttämättömintä. Näytti hän sentähden jotenkin oudostuneelta, kun huviretkeltä palatessaan tapasi minut odottamassa häntä katetun teepöydän ääressä. Mutta vielä suuremmiksi repesivät hänen silmänsä, kun tiedustelin, kuinka huviretki oli onnistunut, oliko hänellä ollut hauska rouva Y:n kanssa ja miks'ei hän ollut tuonut häntä tänne teetä juomaan.

Näin salaisen ilon leimahduksen hänen silmissään. Hän luuli nähtävästi, että heidän suhteensa oli minulle tuntematon. Ja hän oli kyläksi tyhmä heti paikalla kysyäkseen:

— Jos tahdot, voinhan mennä häntä noutamaan?

— Kenties jätät sen tällä kertaa . . ehkä hän on väsynyt . . mutta kyllä hän vast'edes milloin tahansa on tervetullut. Minä tiedän, että olet häneen rakastunut enkä tahdo sitä estää . .

Hän koetti keskeyttää, tietysti vakuuttaakseen niinkuin aina muulloinkin, että olin väärässä, ett'ei hän koskaan ollut rakastanut ketään muuta *niin* kuin minua j. n. e., mutta minä en antanut hänelle suun vuoroa:

— . . se on minun totinen aikomukseni . . minä annan sinulle vapaat kädet . . en tahdo

siitä sinua enää koskaan soimata . . se päinvastoin ilahuttaa minua . . .

Jos hän olisi nerokkaampi mies, yhtä nero-
kas kuin on kaunis ja kevytmielinen, olisi hän
varmaankin huomannut, missä mielentilassa olin.
Mutta joko oli hän siihen määrin intohimonsa
sokaisema, ett'ei voinut punnita keinoja sen tyy-
dyttämiseksi tai oli pahan omantunnon vaivoista
pääseminen hänelle niin suuri helpoitus, että hän
arvelematta tarttui ensimmäiseen oljenkorteen —
tosiasia vaan on, että hän näytti aikovan *kiittää*
minua saamastaan lahjasta. Estääkseni tuota
hullunkurisuutta toteutumasta, nousin minä ylös
ja poistuin.

Päästyäni huoneeseni kaduin jo tekoani, sillä
ei tapahtunutkaan se, mitä salaisesti olin toivonut.
Hän ei tullutkaan kolkuttamaan ovelleni, ei tul-
lutkaan tavallista katumustaan tekemään eikä an-
tamaan vakuutustaan uskollisuudestaan.

Päinvastoin oli minulla ilo kuulla, että hän
niinkuin vapautunut koulupoika oli käyttänyt ti-
laisuutta hyväkseen ja jo seuraavana aamuna var-
hain mennyt purjehdusretkelle rouva Y:n kanssa.

Siinä se nyt oli koko se mainio keksintö!
Nyt ei häntä tietysti enää mikään pidätä! Ehkä
ovat luvan saatuaan nousseet johonkin laivaan
ja laskettelevat nyt parhallaan ulkomaille?

Menin kuitenkin varmuuden vuoksi, kiikari kainalossani, rannalle katsomaan, vieläkö karkurien laivaa ulapalta erottaisi.

(Nyt se tuntuu tuo kaikki niin naurettavalta, mutta voit sen kuvailla, ett'ei mieleni sillä kertaa medelle maistunut.)

Hetikohta kuin olin petäjämetsän laidasta kiikarini merelle päin ojentanut, näin siellä vähän matkan päässä purjevenheen, jonka tunsin mieheni purjevenheeksi, täyttä myötätuulta kiitävän kylpylaitoksen laituria kohti. Näin siinä heidät molemmat, rouva Y:n kokassa, selin mieheeni, joka oli perässä. He eivät näkyneet vaihtavan sanaakaan keskenään. Venheen laskettua laituriiin lähti rouva Y. taakseen katsomatta nousemaan maihin. Mieheni ojensi kätensä hänen jälkeensä ja näytti sanovan jotain, mutta toinen ei ollut tietävinäänkään.

Söimme sinä päivänä päivällisemme kahden kesken mieheni kanssa. Rouva Y. oli pannut tavaransa kokoon ja minulle hyvästiä heittämättä matkustanut „Döbelnissä“ Tukholmaan.

Turhaan koetin arvata syytä tuohon yhtäkiseen muutokseen. Mutta se minulle kuitenkin oli hetikohta selvillä, että olin voittanut.

Mieheni oli muutamia päiviä alakuloinen ja hajamielinen eikä tietysti antanut mitään selvi-

tystä siitä, mitä heidän välillään oli tapahtunut. Enkä minäkään mitään kysynyt. Olin tyytyväinen nähdessäni, että hän käyttäytyi niinkuin olisi hän tahtonut lakaista umpeen jälkensä. Hän oli minulle tavallista kohteliaampi, jopa^a helläkin, ei jättänyt minua seuroissa yksin, veipä minut ker-
 ran purjehtimaankin. Mutta Hangossa ei hän enempää näyttänyt viihtyvän ja kun minä jonkun viikon kuluttua ehdotin että matkustaisimme pois, suostui hän siihen mielellään.

Arvaan, että olet yhtä utelias kuin minäkin olin tietämään, mitä tuolla purjehdusretkellä oli tapahtunut. Vaikka en saanutkaan siitä oikein rehellisellä tavalla selkoa, täytynee minun kuitenkin täydellisyyden vuoksi siitäkin kertoa.

Arvoituksen selvitti minulle kirje — jonka salaa luin. Se oli vastaus rouva Y:ltä johonkin mieheni kirjeeseen, saapui hänen matkoilla ollessaan ja oli siinä näin kuuluva paikka: „Ja te luulette todellakin, että minä päivääkään kauvem-
 min olisin voinut viipyä luonanne sen jälkeen, mitä olitte kertonut! Minäkö vaimonne suostumuksella . . hänen armostaan? Keneksi te minua oikeastaan luulette?“

Tunsin tämän luettuani, että jos minä olisin ollut rouva Y:n asemassa, olisin vaarmaankin tehnyt samalla tavalla kuin hän. Sillä jos löytynee-

kin miehiä, jotka vaimonsa suostumuksella ovat hänelle uskottomia, en luule kuitenkaan olevan naista, joka rakastajansa vaimolta vastaanottaisi „lupakirjan“. Ymmärsin hänet niin hyvin, että melkein tunsin myötätuntoisuutta häntä kohtaan.

Syvälle oli venäläinen neuvonantajani katsonut naissielun salaisuuksiin. Varmempaa keinoa miestensä lemmikeistä päästäkseen ei ole. Sillä tiedä sinä se, että salaperäisyys se on sellaisten subteiden suurin viehätys ja että me naiset kaikista hedelmistä rakastamme eniten niitä, jotka ovat kielletyt. Jos Herra taivassa olisi ollut psykologi, ei hän varmaankaan olisi kieltänyt omena syömästä, vaan siihen kehoittanut. Ja jos luvaton rakkaus julistettaisiin luvalliseksi, ei se enää ketään viehättäisi. Ei sitä iloa kuitenkaan niinkään pian ihmiskunnalta riistettäne.

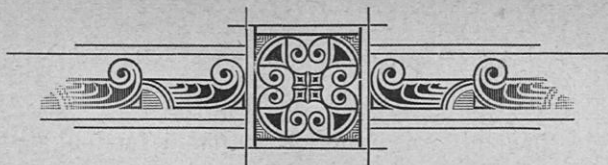
Mutta, niinkuin jo sanoin, ota sinä oppia tästä, mitä nyt olen sinulle kertonut ja kirjoita kohta, kuinka olet onnistunut.

Ystäväsi

Olga.

Ilkityö.

Mutta jos se on vanha koiras, saattaa se lähetä perheen olinpaikkoja johtaakseen koirat toisten kettujen jälille ja siten pelastaakseen oman turkkinsa.

G. Schröder: Svenska Jakten.

Louhisen vuoren laella, korkean kiven päällä, josta on laaja näköala alavaan korpeen ja sen ympärillä olevain kukkulain ahoisilla rinteillä, makaa vanha Repolainen päivällisuntaan syyskuun auringon lämpimästi paistaessa. Päivä heiloittaa tyyneltä taivalta lämmittäen selkää, päätä ja kuonoa, joka on kápälien väliin pistettynä. Repo makaa liikkumatonna, eteensä tuijottaen ja kuunnellen vaistomaisesti kaikkia epäilyttäviä ääniä, mutta ajatuksensa kulkevat toisia teitä.

Vanha Repolainen on katkeralla mielellä tänä päivänä. Hänelle on tapahtunut vääryys, jota hän ei voi unhottaa ja häntä on loukattu hänen hellimmissä tunteissaan. Hänellä on ollut kotiriita ja hän on rikkonut kaikki välinsä perheensä kanssa. Vaan syy ei ollut hänen, vaan oli se eukon.

Oli se silloin ollut hyvänä ja hevelänä, kun kevättalvella hankiaisten aikana lempiviikkoja vietettiin ja noita vesakko-ahoja tuolla mäkien rinteillä laukkailtiin; oli kelvannut vielä kevääläkin, kun tarvitsi apua luolan laajentamiseen. Sinne oli saanut häntä penikoineen kaiken kesää ruokkia, kantaa yötä päivää kalaa, lintua, jänistä, hiirtä ja itse luita järsiä. Eikä sillä hyvä, — kuinka monta kertaa lieneekään saanut panna henkensä alttiiksi kananpaistia niille hankkiessa. Ja mikä palkaksi kaikesta? Häräsi ja riiteli ja yllytti penikoita isäänsä vastaan ja viimein rupesi vihaamaan ja tappelua tekemään, kun penikat alkoivat kyetä itse ruokaansa hankkimaan. Tuskinpa olisi enää suvainnut samassa luolassakaan asumaan, pois olisi kai pitänyt koko seudulta kaiota.

Eilen olivat ne yhteisessä tuumasta viimeiset vihansa purkaneet. Vanha Repo oli joutunut koirain ajettavaksi ja hätäpäissään ollut pakoitettu luolaan turvautumaan, kun muuten olisi

mäen rinteessä ollut kuoleman oma. Vaan sen sijaan, että olisi Revotar toisen pelastuksesta iloinut ja ollut hyvillään, että metsästäjät ja koirat jäliltä haihtuivat ja poistuivat, oli käynyt päälle semmoisella vimmallä, ett'eivät koiratkaan moisella. Pennutkin oli yllyttänyt isäänsä repimään. Takkiinsa olisivat kyllä saaneet sekä akka että kakarat, jos olisi tahtonut, mutta kukapa heidän kanssaan härskämään, ei siitä elämästä kuitenkaan enää olisi mihinkään. Pois oli hän sentähden mielisuosiolla lähtenyt ja tehnyt lopullisen pesäeron, — on niitä metsiä muuallakin ja kevään tullen uusia ystäviä tarjolla, kun vaan kerta aholla ulvahtaa.

Kirvelihän se kuitenkin mieltä, varsinkin se, että omat lapset, nuo, joiden kanssa oli kesäkauden paisteisella rinteellä hiekkakuopassa telminyt, niskasta kanneksinut

Silloin kuului jotain, joka keskeytti kaikki hänen tuumansa ja sai hänet pystyyn kavahtamaan — kuului metsästystorven toitahdus. Mutta yhtä nopeasti painautui hän takaisin. Silmää liikauttamatta, karvaa rävehdyttämättä kivettyi hän kuulostamaan, ja tuli pian vakuutetuksi siitä, ett'ei vaara sentään vielä ollut uhkaava. Toitahdus oli kuulunut tuolta korven sisästä eikä se tie, jota metsästäjät nähtävästi seurasivat, tuonut

tännepäin. Välillä oli suota ja paha korpea ja tämä kivikkomäki, tänne ne tuskin tulisivat. Niin olikin, sinne ne yhä loittonivat, sen kuuli hän toisesta toitahtuksesta, joka jo oli paljoa kauvempana, ja kun torvi kolmannen kerran törähti, tuli ääni jo toisen kukkulan juurelta, jonka rinteessä luola oli.

Hännän pää liikahti salamyhkäisesti . . . entäpä jos nyt löytävät luolan ja penikat?

Torvesta päättäen ovat ne niitä eilisiä metsämiehiä, ja niiden koirien edessä ei repo-akka, joka viime talvena oli jalkaansa rautaan loukannut, pitkältäkään pakoon pääse. Olisipa se kepponen!

Mutta vaikka hän näki metsästäjän koirineen rinteellä kävelevän ja luolan seutuakin nuuskivan, ei haukkua kuulunut ja hetken kuluttua katosivat koirat ja miehet metsään. Luolassa ne ovat, ainakin penikat, eivät uskalla vielä päivän aikaan ulkona maata, vaikk'eivät yöllä nähtävästi ole olleet liikkeessä. Se on viisas ja varova, repomuori . . . — ja pieni pettymyksen tunne tunki vanhan repolaisen mieleen. Eihän hän nyt juuri olisi sukuaan koirainkaan kitaan toivonut, mutta ei olisi sentään pieni pölytys ollut haitaksi.

Yhtäkkiä säpsähti hän ajatusta, joka samassa välähti hänen mieleensä. Hän muisti omat jälkensä, ne toivat luolan suulta suoraan tänne eikä

eilisessä kiireessä ollut tullut niitä sotketuksikaan. Kosteassa metsässä ne varmaankin vielä tuntuivat, joskin ehkä olivat jo kankaalla ja kivisen mäen rinteessä haihtuneet.

Hän teroitti kuuloaan, vainusi pitkään ja huolellisesti, mutta ei saanut selkoa siitä, minnepäin metsästäjät ja koirat olivat kadottuaan kääntyneet.

Silloin rämähti räikeä torvi aivan lähellä mäen alla. Salaman nopeudella nakkasihe hän alas kiveltä ja kyyristyi muutamiksi silmänräpäyksissä sen kupeelle, keskittäen kaikki hermonsa korviin ja kuonoon . . . Siellä ne olivat, sieltä tulivat . . . ja pitkiä laukkoja tehden, häntä pyrstönä seisten, loikkasi hän aukean yli näreikön suojaan. Vielä kerran hän pysähtyi tietäen vanhastaan, että vaara on sitä suurempi kuta pidemmän jälen hän jättää. Vaan päästää koirat taas liika likelle . . .

Kuului uikahdus, kuului toinen . . . ei ollut aikaa enää enempään miettimiseen, ja hurjaa vauhtia syöksyi hän alas mäen rinnettä koirain kinteillä kiljuessa.

Sen ehti hän kuitenkin pakoon lähtiessään ratkaista, ett'ei hän lähde entisille jälilleen, mistä koirat olivat tulleet ja minne metsämiehet varmaankin ovat asettuneet väijymään. Ja toinen

tuuma seurasi toista. Saatuaan pienen välimatkan koirien ja itsensä väliin, teki hän nopean käänteen ja pyyhkähti takaisin kukkulalle. Koirat haihtuivat mutkassa, oikasivat pitkän matkaa alas korpeen ja vaikenivat. Pian sai heistä kuitenkin toinen jälen päästä kiinni, molemmat hyökäsivät takaisin kukkulalle ja helisten alkoi nyt haukku vieriskellä vuoren rinteitä pitkin.

Eihän Repo vielä isosti osannut hätäillä eikä hän huolinut liioin vielä voimiaankaan ponnistaa. Haukusta kuuli hän, että koirat jäivät yhä enemmän jällelle. Kierroksiaan tehden palasi hän pari kertaa makuupaikoilleen ja sai suuren kiven ympärillä jälkensä sekaisin punotuksi, vyyhtesi edes takaisin samoilla sijoillaan, kiipesi kivelle, otti siitä pitkän laukan toiselle kivelle, ja kiiti minkä kerkesi rinnettä alas. Kolmatta kertaa hänen sitä yrittäessään tupsahti yhtäkkiä närepensas tuleen ja ilma vingahti hänen korvissaan. Koirat heittivät ajonsa ja laukkasivat laukausta kohti, josta heti pääsivät vereksille jälille.

Vanhaa repoa alkoi jo arveluttaa, välistä kuului takana ei vaan koirien haukunta, vaan niiden läähätyskin. Ponnistaen kaikki voimansa pääsi hän kuitenkin siksi paljon edelle, että tehtyään polvekkeen toiselle puolen mäkeä, voi siitä ojentaa minkä käpälistä lähti suoraa päätä vereksille maille.

Ne olivat pahoja maita koirille: tiheitä näreikköjä, vetisiä soita, karjan porkkaamia savisia teitä, — ja yhä heikommin kuului haukunta. Mutta varma pelastuksen paikka oli hänellä tiedossaan korven laidassa oleva kolmas mäki, jossa oli vasta hakattu kaski ja sen ympärillä palometsä, missä poroisella maalla ei mikään vainu voinut jälkeä haistaa. Päästyään sinne harppasi hän koskeen, pujotteli he runkojen ja rytöjen alatse ja kiipesi viimein puoleksi kaatuneen kuusen maltoon. Jos koirat häntä kasken sisään seuraisivatkin, voisi hän salateitä, jotka oli jäniksien makuuksia nuuskiessaan oppinut tuntemaan, helposti livistää tiehensä.

Läähätettyään pois pahimman kuumuuden keuhkoistaan alkoi hän kuunnella koiria. Kaukana ne vielä olivat, mutta tasaisesti ja voiton varmasti haukkuen ne yhä lähenivät. Vimmainen viha täytti hänen mielensä sitä kuunnellessa. Kauvan ei hän enää jaksaisi, vanhat jalat jo tuntuivat raukeilta ja jäykkenivät. Jäytävä, voimaton kiukku kirveli hänen rinnassaan. Kaikki tämä on sen ilkiön ja hänen sikiöittensä syy, jotka nyt kaikessa rauhassa luolassaan piilevät ja ilkkuen siellä koirain haukuntaa kuuntelevat, tietysti riemuiten häntä uhkaavasta vaarasta. Jos eivät olisi pakottaneet luolasta lähtemään, ei olisi

tullut jälkeäkään tehdyksi eivätkä koirat olisi saaneet vihiä. Vaan jos minä tästä hengissä pääsen . . . ja hekkumalla ajatteli hän, kuinka hän silloin sitä kurkkuun karkaa eikä hellitä, ennenkun on hampaansa yhteen purrut.

Siinä olivat taas koirat, mutta haihtuivat pala-neella metsällä niinkuin Repo oli laskenut ja kiertelivät turhaan kaskea vainuun pääsemättä. Hetken päästä saapuivat kuitenkin metsästäjät ja koirain liikkeitä vähän aikaa seurattuaan piirittivät he kasken kolmelta taholta ja neljäs kiipesi kasken sisään koiria mukaansa huutaen. Töin tuskin ennätti Rapolainen ulos piilostaan sileälle maalle, kun koirat vielä kerran olivat jälessä ja ajo alkoi entistä hurjempana. Ei ollut aikaa katsoa, minne meni, ei tilaisuutta suojattuja paikkoja etsimään, täytyi turvautua tiehen pikemmin päästäkseen. Mutta siinä oli koirainkin hyvä kaikki voimansa ponnistaa; ne näkivät saaliinsa, eivät enää haukkuneet, vaan huutivat, kohti kurkkuaan ulisivat. Lika roiski, vesi sinkoili tieltä kauvas metsään ja Repo luuli jo viimeisen tuhonsa tulleen.

Koirat olivat jo kiinni saamaisillaan, kun hän viimeiseen temppuunsa turvautuen yht'äkkiä painautui keskelle tietä koirain eteen, jolloin nämä saamatta laukkaansa hiljennetyksi, puhalsivat päälitse ennättämättä purra, ja kun kääntyivät takai-

sin, vilahti vainottavan hännän pää jo katajikkossa.

Pitkäksi aikaa ei ajo päässyt keskeytymään, mutta sen verran oli Repo sentään saanut hengähtää, että pääsi metsän peittoon, sakeaan näreikköön, joka oli täynnä mutkittellevia karjanuria ja jossa hänen oli helpompi paeta kuin koirien seurata, niiden kun taas oli täytynyt ottaa vainu avukseen, ja se viivytti.

Mutta uupunut hän oli, kuolluksiinsa asti hengästynyt, kieli suusta kankaalle roikkuen, eikä ollut enää pelastumisesta paljoakaan toivoa.

Silloin huomasi hän olevansa tutuilla mailla, luolan läheisyydessä. Maa kohosi, metsä harveni, siinäpä hän oli jo pesän suu ja ruskeaa multaa heitettyinä aholle suuren kannon kupeeseen.

Koirat ovat vielä kerran haihtuneet ja vaienneet. Jos hän nyt pujahtaa pesän suusta sisään ja kohta ulos toisesta, joka on vähän tuonnempana, hänen oma tekemänsä varareikä, jota eivät muut tunne, törmäävät koirat jälestä, luulevat hänen luolaan piiloutuneen, jäävät siihen kaivamaan ja silloin hän . . .

Mutta eukko ja penikat? Metsästäjät tulevat ja penkovat heidät käsiinsä . . he joutuvat koirain kitaan . . .

Vaan ehk'eivät olekaan enää siellä, luultavasti ovat jo muille maille loitonneet, . . . vaan jos ovat, niin olkoot . . .

Vanhan Repolaisen silmä välähti ja hännän pää heilahti kuin kissan. Hän oli tehnyt päätöksensä. Kohottaen vähän toista takajalkaansa painoi hän merkin luolan suulle hyvästiksi ja ohjaukseksi koirille, ja solahti sisään.

Kun hän hetken päästä kurkotti kuonoaan salareistä toisella puolella ahoa lähellä metsän rantaa, näki hän koirien vimmatusti pesän aukkoa penkovan. Ja käyttäen tilaisuutta hyväkseen, kun molemmat koirat seisoivat päällään kaivamassaan kuopassa, luiskahti hän ulos piilostaan, hiipi maha matalana metsään ja lähti sen suojaan päästyään piirtämään kukkulaa kohden, josta koirat olivat hänet ensiksi tavanneet, mutta jonne ne nyt eivät enää tulisi häntä seuraamaan. Sillä luolan läpi juostessaan oli hän saanut selville, ett'ei repo-akka sikiöineen ollutkaan sitä jättänyt.

Korkean kivensä päältä voi hän nähdä ja kuulla kaikki, mitä pesän luona tapahtui. Kun metsästäjät olivat saapuneet paikalle ja vähän aikaa siinä häärineet pesää palavilla seipäillä sorkkien, karkasi repo-akka pesän suusta ulos ja kelistyi selälleen koirien alle. Yksi metsästäjistä tarttui sitä takajalkoihin ja olkansa yli heilauttaen

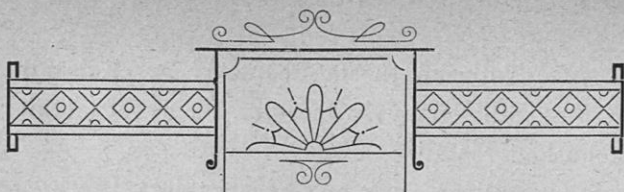
pauskasi pään kanton, nakaten sen sitten hervotonna luotaan. Vanhaa Repolaista puistatti sitä nähdessä . . . noinhan olisi voinut hänenkin käydä. Koirat härisivät yhä pesän aukossa ja vähän päästä vedettiin sieltä ulos yksi penikoista ja lyhyt räikäisy ilmaisi isälle hänen henkensä lähdön. Isä syytti mielessään emoa, joka ei ollut sikiöilleen sen varmempaa suojaa hankkinut. Toisen ja kolmannen penikan kävi samalla lailla ja rinnakkain asetettiin ne riviin aholle. Vanha Repo makasi jäykkänä kivellään saamatta silmiään aholta ja voimatta enää olla itseään ilkityöstä syyttämättä. Eihän se noin, jos hän ei pesään mennyt . . . Heikosti koetti hän puolustautua sillä, että jos eivät olisi riitaa rakentaneet . . . olihan se siis heidän oma syynsä . . .

Neljäs ja viimeinen penikka sorkittiin esille. Se pääsi irti, lähti pakoon, oli jo vähällä pelastua, kun toinen koirista saavutti hänet, iski niskaan ja heitti selkänsä yli korkealle ilmaan, josta pudottuaan ei lapsi enää jäsentä liikauttanut. Mutta ennen kuolemaansa ehti se päästää huuliltaan niin surkean parkaisun, että Repolaisesta oli niinkuin olisi koko avara metsä siitä vavahtanut.

Silloin irtautui vanhan Revon rinnasta pitkä valittava, katuva ulvahdus tyyneen syysilmaan. Vaan samassa hän säikähti omaa ääntään, ja varo-

mattomuuttaan pelästyen loikkasi hän alas kivetään ja katosi metsään häntäänsä koipien välissä viistättäen. Eikä ole vanhaa Repolaista sen koommin niillä mailla näkynyt.

H u l a

Hänen isästään ei tiedetty varmuudella mitään, mutta tavallinen maatiaiskoira se ei ollut. Arveltiin kuitenkin, että hän polveutui muutaman kaupungin herran jäniskoirsta, joka kevättalvella oli nähty talon ympärillä roihuamassa. Äiti oli puhdasrotuinen, hyväksi tunnettu orava- ja lintukoira.

Hän oli sepelkaula ja kannusjalka ja kiipeili heti synnyttyään päällimmäisenä pentuvasussa. Siitä huolimatta ajottiin hänetkin hukuttaa yhdessä muiden kanssa, jotka muutamana sunnuntai-aamuna heitettiin hiekkasäkissä liejulammin pohjaan. Mutta taloon sattui silloin työhön kylän räätäli, jolla oli yksipiippuinen, suusta pantava haulipyssy ja joka sanoi tahtovansa kasvattaa hänestä jäniskoira itselleen.

— Tulleeko tuosta äpästä? arveli isäntä.

— Sill' on hyvät merkit . . . hyvät merkit!
kehuskeli räätäli.

— Millään siinä on sen elättäjätä . . . hyvä
kuin itsensä ruokkisi! kantelivat akat selän takana.

Ja huonolta se näyttikin, sillä räätäli oli harvoin itse ruokkimassa. Maitoa se ei saanut nähdäkään muuta kuin minkä talon lapset joskus antoivat omasta osastaan ja minkä hän itse sai kissanpoikain kupista varastetuksi. Vaan niin pian kuin hän vähänkään kykeni marrimaan, oli hän näiden molempain, lasten ja kissanpoikain, kiu-sattavana ja kasvatettavana. Lapset retuuttivat häntä hoikan mahan alta, kiskoivat hännästä ja uittivat huvikseen lammissa; kissanpojat yhdessä äitinsä kanssa läimäyttelivät korville ja syleksivät silmille. Muu talonväki häntä potkiskeli ja sadatteli, kun hän alinomaa ja varsinkin juuri yön aikaan pyrki vähä väliä pihalle, ja kun sinne pääsi, niin vikisi ja kiljui kohta taas oven takana takaisin pirttiin. Ainoastaan silloin oli hänellä hyvä olla, kun räätäli itse sattui kotiin. Silloin sai hän leipäpurua ja lämmintä maitoa minkä jaksoi lakkia ja makuusijansa oli känellä kammarissa räätälin jalkopohjissa. Mutta siitä oppi hän sille pahalle tavalle, että kylässä käydessään juoksi suoraa päätä sängylle kaikkine likajalkoineen.

Sillä kertaa sai hän kyllä selkäänsä, niin että ulina kuului ympäri kylää, mutta huomenna oli rangaistus jo unohtunut, kun kurittajakin oli poissa.

Isäntänsä olisi kutsunut häntä pappilan koiran mukaan Kastoriksi, mutta muu maailmaa risti hänet Hulaksi ja sille nimelle tottui hän parhaiten häntäänsä heiluttamaan. Se hänelle parhaiten sopikin. Sillä hän oli hoikkaruumiinen, pitkäkoinen ja velttoselkäinen roikale. Se ynnä ruskea väri, kannukset, turpa ja sileä karva siinä muistuttivat isän näköä. Äidin perintöä olivat taas pienet silmät, pystykorvat ja tunheavillainen häntä.

Vuosikkaana ei hänen lahjoistaan vielä muuta tietty kuin että hän haukkui eroittelematta kaikkea, mitä eteen sattui. Varikset, harakat, pikkulinnut, siat, vasikat — kaikki hänelle kelpasivat. Järven rannalla hän ui pitkin kaislikkoja vesilinnun poikueiden jälessä ja saattoi taas maihin noustuaan lähteä rantasipin perässä laukkaamaan, niin että lika roiskui metsään.

— Se on kaikkiruokainen tuo sinun koirasi, sanottiin räätäilille ivaten.

— Elkäähän hätäilkö, vielä se kerran ihmeensä näyttää. Sille kunhan isä jumala ikää lisää, niin saattaa sillä kulkea metsällä sekä lintua että jänistä.

Ja räätäilillä olikin vähän aihetta iloonsa, sillä jo samana syksynä kuultiin Hulan joskus jänik-

sen jälillä uikuttavan ja oli hänet tavattu muiden koirain toverina oravaakin haukkumasta. Kylän puheina kerrottiin räätäliille, että olisi se muka kirkolla käydessään pappilan kanojakin hätyytellyt ja että oman kylän takamailta oli löydetty lampaanvuonan raato, johon Hulaa epäiltiin syylliseksi. Mutta räätäli kysyi: „onko sen ollut näkijätä?“ — ja kun ei sitä ollut ollut, niin sanoi hän tiukasti, että „ei pidä sitten puhua!“ Siltä varalta, että jos sen luonnossa kuitenkin olisi vähin lampomuksen vikaa, katsoi hän sentään jo ajoissa tarpeelliseksi ryhtyä varokeinoihin. Hula otettiin kiinni, kytkettiin lampokarsinan kynnykseen ja koko katras ajettiin sitten siitä hänen ylitsensä. Ja varmemmaksi vakuudeksi pusketettiin häntä vielä pässilläkin.

— Kun olisi kutsua nuo variksetkin nokkiimaan, niin herkeäisi se ehkä niitäkin ajamasta, ivasivat pahanilkiset.

— Antaa sen iloikseen ajaa, vaan ensi kesänä se nähdään! vastasi räätäli varmana elätistään.

Kun metsästysaika seuraavana kesänä oli kässissä, lähti räätäli koiraansa koettamaan. Löytyihän sieltä joku jänis ja johan räätäli jonkun keran laukasikin sen jälkeen. Mutta muutaman puoli kierrosta ajettuaan haihtui Hula jäliltä ja alkoi haukkua lintua, joka oli lentänyt sen edestä puuhun.

— Se ei vielä oikein älyä, eikä se jäniskoira opikaan, ennenkun on saanut olla muiden koirain mukana.

Siihen ilmaantuikin hyvä tilaisuus, kun kaupungin herroja tuli jäniksen ammuntaan ja räätäli hankki sekä itselleen että koiralleen luvan tulla mukaan.

Näytti se vähän epäilyttävältä, mutta kun isäntänsä sitä osasi oikein kehua, niin arvelivat herrat, että saattaahan tuo olla lisänä etsimässä.

Ja jo varhain aamulla laukata houhotti Hula metsään päin peltoja pitkin. Aidat ruski hänen yli hypätessä ja vesakko lakoili siellä, missä hän mennä hulakehteli. Iloissaan suuresta seurasta hän haukahtelikin ilman aikojaan. — „Ei sitä tiedä tuota“, arvelivat metsämiehet.

Ja pian sen tavat tulivatkin näkyviin. Kun koirat saivat jäniksen eteensä näreiköstä ja alkoivat täyttää kurkkua huutaen ajaa sitä, pelästyi Hula niin, että pakeni häntä koipien välissä ensimmäisen miehen turviin. Mies kiroili ja häsi luotaan ja pui nyrkkiään ja kun Hula hädissään turvautui hänen jalkoihinsa, potkasi hän häntä anturan kärellä kinttuun. Hula kiljasi surkeasti ja haki turvaa toisen miehen luona, joka toisessa päässä ahoa juuri oli asettautunut ampuma-asentoon. Koirat kintereillään tuli jänis täyttää kar-

kua metsän reunasta esille. Hula keksi sen samassa kuin metsämieskin, ja nyt ymmärsi hänkin, mistä tässä oli kysymys. Suurella ulinalla puhaltautui hän vastuusen, vaan samassa oli otuskin jo matkainsa päässä ja sille tielleen kadonnut. Sitä ei saatu enää ammutuksi ja se luettiin kaikki Hulan ansioksi.

Syitä ilmaantui päivän kuluessa muitakin. Sillä kerran alkuun päästyään pauhasi räätälin koira eillimäisenä ajamassa muiden löytämiä jäniksiä, laukkaili ristiin, oikasi suoraa tietä sinne, missä *luuli* jäniksen kulkevan, haukkui takajälkiä ja sotki ajon niin pian kuin toiset olivat saaneet sen selville. Lopuksi se vielä sai haavoitetun jäniksen kiinni ja oli pistänyt siitä parhaat paikat poskeensa, ennenkun hänet sen äärestä löydettiin. Selkäänsä hän sai ja herrat haukkuivat sekä hänet että hänen isäntänsä pahanpäiväisiksi ja lähettivät heidät molemmat kesken päivän pihaan.

* * *

Tästä lähtien ovat Hulan elämän vaiheet lyhyesti kerrotut. Häpeissään hylkäsi räätäli koiransa ja lähti kohta sen jälestä ulkopitäjiin työhön. Ennen oli Hula tavallisesti saanut ruokansa siellä, missä räätäli milloinkin oli ompelemassa.

Nyt häntä ei kukaan huolinut huoneesensa ja kun koirat näkivät ihmisten häntä kivittävän ulos pihasta, niin kyyditsivät he vuorostaan maantielle. Jonkun aikaa luikuili Hula kotikylänsä takapihoilla, mutta kun ei kohtelu ottanut parantuakseen, täytyi hänen lähteä muualta elatustaan hakemaan ja niin tuli hänestä juoksukoira.

Millä lailla hän sitten lie talvikauden henkeään elättänyt, mutta kevään tultua ilmaantui hän kaupunkiin, samaten kuin kaikki muutkin irtolaiset.

Siellä näytti ensin siltä kuin olisi onni hänellekin hymyillyt. Kauppatorilla sai hän kalan tähteitä, luita lihakauppialta ja välistä lihaakin. Muuan vanha neito, jota hän kerran oli seurannut torilta kotiin, antoi hänelle keittoakin ja alkoi pitää häntä kuin ottopoikaa. Hula viihtyi hyvin ja häntä, joka ei moneen aikaan ollut uskaltanut ylöspäin kivertyä, alkoi heilahdella niinkuin oikeillakin, kirjoissa olevilla koirilla. Ei ollut enää pelkoa toisistakaan koirista, sillä vaikka ne pahasti muristen täyttivät päälle, eivät ne mitään tainneet. Oli näet ilmaantunut koiraraivo johonkin maanpaikkaan ja kuvernööri julkaissut asetuksen, että kaikki koirat tässä kaupungissakin olivat kuonokopalla varustettavat, tai muuten ne tapettaisiin.

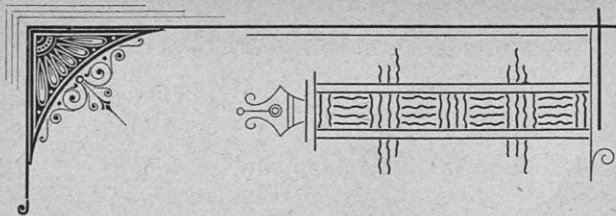
Sentähden Hula liikkui nyt kuin herrana heidän joukossaan eikä puutteesta ollut puhetta mitään. Kaikki näyttivät olevan hänelle ystävällisiä, vieläpä pyrkivän hänen suosioonsakin. Niitä oli varsinkin muuan, joka monta kertaa oli houkutellut häntä luokseen. Jopa se muutamana päivänä vilkutti leipäpalaistakin repalaisesta nuttunsa hihasta. Hula palkitsi ystävyiden ystävyydellä ja tuli häntäänsä heiluttaen luo. Mies silitti ja syötti. Mutta yhtäkkiä iski se niskaan kiinni, sitasi samassa nuoran kaulaan ja alkoi laahata perässään.

Se oli kaupungin koirantappaja ja Hula alkoi aavistaa pahaa. Han koetti tehdä vastarintaa, iski peränsä katuun ja karusti etukäpälillään kovasti vastaan. Mutta hänen täytyi seurata mukana, jos ei mieli kuristua siihen paikkaan. Häntä koipien välissä tuli hän väkinäisesti kaikkien kaupungin koirien saattamana ahtaille syrjäkaduille ja ulkopuolelle kaupunkia. Erään suuren, leveän ojan kohdalla yritti hän vielä viimeisen kerran tehdä vastarintaa eikä ruvennut hyppäämään yli. Mutta mies ärjyi, potki häntä ja heitti hänet niskaan tarttuaan toiselle puolelle.

Hula katsahti taakseen. Kaikki saattajat olivat kadonneet ja hetken päästä riippui hän hautuumaan takana petäjän oksassa hengetönnä.

Ja kuollessaan oli Hulasta enempi hyötyä kuin koskaan eläessään, sillä koirantappaja kantoi hänestä markan tapporahaa ja tyhjensi työnsä päälle anniskelussa maljan hänen muistokseen.

Hektor II.

Ei ole hän syntynyt — niinkuin oli syntynyt Hulavainaja — tietymättömistä vanhemmista ja luvattomasta rakkaudesta. Hänen isänsä ja äitinsä olivat vanhaa, kunniakasta Ruotsin aatelia, ja Suomen Kennelklubin sukukirjaan ovat heidän nimensä merkityt maansa arvokkaimpien ja ansiokkaimpien joukkoon.

Ei tarvinnut hän myöskään syntyä metsään eikä tallin sillan alle, jonne on saanut syntyä niin moni muu halvempirotuinen penikka. Omassa sukukartanossaan, jossa olivat eläneet ja kasva-
neet hänen äitinsä ja isoäitinsä, olisi hän saanut nähdä päivän valon, jos olisi ollut hänellä silmät

syntyessään, ja omassa erityisessä puutarhassaan, jota koirapihaksi kutsuttiin, sai hän astua ensi askeleensa kunniakkaan elämänsä tiellä.

Sanon „kunniakkaan“, sillä kunniakkaaksi se oli aiottu ja siksihän se tulikin. Sillä jo pienestä pitäen oli hän määrätty suuriin tehtäviin, jatkaamaan esi-isäinsä mainioita töitä.

Kolme neljä sukupolvea takaperin oli elänyt tämän sukuhaaran kanta-isä Hektor I. Hän oli kuulu kautta laajojen metsästysmaiden. Lukematomat olivat ne jänikset, jotka hän oli varmaan kuolemaan ajanut, lukuisat ne ketut, jotka hän oli hengiltä purrut. Hän oli ollut naimisissa englantilaisen prinsessan kanssa ja oli suku heiltä molemmilta perinyt tuon solakan ja pitkän pään, tuon rauhallisen ja ylevän katsannon, suoran ja leveän nenän, tukevat jalat ja kannuksilla varustetut käpälät sekä karvan, joka välkkyi ja kiilteli kuin hienoin verka. Näistä oli rotu yhä hienontunut ja vainu tullut melkein sairaloisen tarkaksi, mutta hienotessaan oli se samalla hiukan heikontunut, kadottanut kestävyytään, joskaan ei tulusuuttaan, ja käynyt herkkähaukkuiseksi. Olipa perheen viimeisissä jäsenissä huomattu vanhemmuuten taipumuksia haukkumaan takajälkiäkin ja etsimään vihollista sieltä, missä sitä ei ollut. Viimeksi syntyneen suvun päämiehen isä oli sen

vuoksi saanut puolisokseen rauhallisen anglosveittärens ja tästä aviosta syntyi nyt hän, jolle annettiin nimeksi Hektor II, Hektor II sitä varten, että hänen toivottiin taas mainion esivanhempansa jälkiä virheettömästi juoksevan.

Hektor II pantiin siis hänen nimekseen ja ilmoitettiin siitä erityisellä kirjeellä Kennelklubin johtokunnalle, joka merkitsi sen luettelonsa.

Ja piankin tuotti hän tälle nimelleen kunniaa.

Ei ollut hän vielä kahden kuukauden vanha, kun hänet vietii suureen koiranäyttelyyn Helsinkiin. Kaartin maneesi oli tilaisuutta varten koristettu lipuilla ja köynnöksillä ja aamusta iltaan soitti siellä musiikki. Kaikkein hienoin koiramaailma oli siellä edustettuna. Siellä oli setterikoiria, poenttereja, villa- ja mäyräkoiria, oli kettu-, kartano- ja lintukoiria. Mutta suurimmaksi osaksi oli siellä pääkaupungin aatelisia esplanaadikoiria. Olihan joukossa joku maatiaiskoirakin, oravan haukkuja tai kartanovahti, niinkuin niitä aina pitää olla joitain talonpoikiakin herrain isänmaallisissa juhlissa.

Siellä oli myöskin Hektor II vanhempineen omassa parressaan. Tuo puhdasrotuinen perhe herätti yleistä huomiota ja sen ympärille kokoontui aina uteliaita katsojia. Se oli etupäässä Hektorin

ansio, sillä hän telmi niin viehättävästi, haukus-
keli niin hauskasti, katseli niin viisaasti, että oli
ilo sitä nähdä ja oli niin hyvin hoidetun ja tyyty-
väisen näköinen kuin voi olla ainoastaan rikkaan
lapsi, ja rikkaiden lapsiahan niitä aina hellitel-
lään enemmän kuin köyhäin. (Muistakaamme vaan,
miten Hulavainajaa maailma kohteli; mutta Hula
ei ollutkaan aatelineen rotukoira.) Palkintotuomarit
tutkivat häntä tarkalla tuntijan silmällä, nostivat
hänet lattialle, antoivat hänen tehdä kömpelöitä
askeliaan vapaudessa, mittailivat hänen muotojaan,
vertailivat häntä toisiin penikoihin ja tulivat kai-
kesta tuosta siihen päätökseen että hänellä oli
kaikki edellytykset tulla mainioksi maansa palve-
luksessa. Yksimielisesti saikin hän ensimmäisen
penikkapalkinnon, punanen nauha sidottiin hänen
kaulaansa, hänen nimensä tuli sanomalehtiin ja
suurissa juhlapäivällisissä esitettiin hänen isäntänsä
malja seuraavin sanoin: „Kaikki Suomen koira-
ystävät ovat vakuutetut siitä, että te, herra pa-
rooni, jolla on niin suuret ansiot Suomen koira-
rodun parantamisessa, tulette näitä ansioitanne
kartuttamaan kasvattamalla nyt palkinnon saa-
neesta *canis*-suvun nuorukaisesta miehen, joka on
tuottavaa kunniaa maallemme ja hoitava emä-
maasta saamaansa kalleinta perintöään: ruotsa-
laista koirarotua. Siinä toivossa tyhjentävät Suo-

men koirain omistajat ja ystävät maljan teidän kunniaksenne.“

Samana yönä kuin hänen kunniakseen eläköönhuutoja huudettiin, nukkui Hektor rauhallista untaan isänsä ja emänsä vieressä isäntänsä kaupunkikortteerissa. Hän nukkui ja uneksi, ja kuuli unissaan torvien soittoa ja toverien haukuntaa ja usahti välistä itsekin lyhyeen haukuntaan. Aamulla heräsi hän ja vietiin rautatieasemalle, erityiseen vaunuun, jonka hallitus oli suonut hänelle ja hänen vertaisilleen käytettäväksi tätä huviretkää varten. Se oli riemukulku Hektorille ja hänen vanhemmilleen. Joka asemalla kävi uteliaita ihmisiä katselemassa sitä, joka oli saanut ensimmäisen penikkapalkinnon (ensimmäisen Suomessa!) ja koti-asemalta ajoi hän herransa vaunuissa — ja katosi hetkeksi julkisuuden näyttämöltä.

Alkoi ankara kasvatuksen aika. Se on paljoo ankarampi aateliskoirilla kuin muilla. Ei hänen sallittu juosta maita ja mantereita ja temmeltää kaikilla maailman markkinoilla. Ei saanut hän hulmuta kyökissä eikä ruokapöytäin ympärillä. Oman erityisen kasvattajansa sai hän ja se oli ankara herra. Siltä sai hän kyllä ruokaa niin paljon kuin tarvitsi, mutta sai myöskin ruoskaa, jota useinkin tarvitsi. Juuri silloin kuin luuli olevansa vapaa ja aikoi lähteä maantielle laukkaamaan kylän koi-

rien perässä, huusi se takaisin ja jos ei heti tullut, antoi selkään. Jos ilman aikojaankin pölähytti kanat lentoon pihamaalta tai antoi lampaille vähän kyytiä navetan edessä, heti paikalla oli se kintereillä, löi niin, että oli henki lähteä, ja sulki koira-koppiin moneksi päiväksi. Ja kun se sattui pahalle päälle, niin heitti puukalikan pitkän matkan päähän ja käski tuomaan sen takaisin ja paneutumaan pitkäkseen sen eteen kymmeniä kertoja peräkkäin.

Ne olivat vaikeita päiviä, mutta palkintona niistä olivat toiset päivät, jolloin Hektor vietiin metsään. Kuinka hän laukkasi ja peuhasi, porhalteli poikki aitojen, yli pensaiden ja kaatuneiden puiden! Mutta silloin rasahti jotain pensaikossa ja harmaa kerä lähti vieremään maata pitkin. Häneltä pääsi iloinen ulvahdus, ensin yksi, sitten toinen, ja ennenkun hän tiesikään, laukkasi hän, kohti kurkkuaan huutaen, eteenpäin. Kerä katosi, piilottautui pensaihin, oli kuin maan alle hävinnyt. Mutta sieramissa tuntui merkillinen haju, haju, jota hän ei ollut ennen tuutenut, mutta joka kihotti ja veti puoleensa. Se haihtui, se ilmaantui uudelleen, hän seurasi sitä. Yhtäkkiä pamahti hänen takanaan. Häntä huudetaan sinne, hän laukkaa minkä kerkiää, kaatuu vesilätäkköön turvalleen, nousee ylös ja laukkaa taas ja kun hän saapuu isäntänsä luo, lepää siinä se kerä hänen

jalkojensa juuressa. Se on jänis, joka on ammuttu — Hektorin ensimmäinen jänis. Isäntä taputtaa häntä, antaa hänen haistella ja purra.

Tämä on juhlapäivä sekä Hektorille että hänen isännälleen. Nuorukaiselle selviää hänen kutsumuksensa ja hänen tulevaisuutensa tehtävät ja hänen isännässään kasvaa suloisia toiveita vastaisista metsästysretkistä. Päivää vietetään pienellä perhejuhlalla. Hektor saapi kaikkien läsnäollessa jäniksen sisälmykset, hänen urotyöstään kerrotaan moneen kertaan, hänen kaulaansa pannaan panta ja hän saa talutushihnan hienosta rautariimusta, merkiksi siitä, että hänet on siirretty täysikäisten kirjoihin, mutta myöskin sen kautta sidottu velvollisuuksiinsa yhteiskuntaa palvelemaan. Hän tuntee sen itsekin selässään, jaloissaan, hännässään ja koko olennossaan, hän näkee sen siitä kunnioituksesta, jota kaikki hänelle osoittavat, ja kuulee sen siitä äänen painosta, millä häntä puhutellaan. Ja hän päättää, että hän on heidän luottamuksensa ansaitseva ja tuottava kunniaa sekä suvulleen että itselleen ja isännälleen.

Ja hän täytti ne toiveet, jotka olivat häneen asetetut, täytti ne niin, että hän seuraavana syksynä oli valmis koira, joka sai olla mukana kaikilla metsästysretkillä ja joka aina laskettiin irti, silloinkun muut koirat pettivät. Sillä hän kelpasi

olipa ilma millainen tahansa ja maat miten hankalat hyvänsä. Eikä ainoastaan hyvä ajamaan, mutta myöskin sukkela löytämään. Haukku oli syvä ja voimakas, ajo tasaista ja tyyntä ja jos hän sai jäniksen kiinni, ei hän sitä heittänyt eikä syönyt, vaan paneutui maata viereen ja odotti metsästäjää. Linnuista ei hän välittänyt, ei ollut tietävinäänkään toisten koirain haukunnasta, vaan haki kyllä otuksen käsiinsä, kun nämä sen kadottivat. Kaikki tämä oli opittu kuin leikkiä löyden. Kotona oli hän siisti ja tottelevainen ja sai kunnian muuttaa koirakammarista isäntänsä pöydän alle nukkumaan. Häntä hoidettiin kuin silmäterää, hänellä oli eri ruokansa, hänet kutsuttiin vieraita tervehtimään, herrat silittivät hänen selkäänsä ja naiset suutelivat hänen korviaan.

Mutta ei ollut Hektorin maine pysähtyvä hänen kotiseutunsa ahtaasen piiriin. Ei ollut hän, tämä suurilahjainen aateliskoira, tyytyvä siihen paikalliseen vaikutukseen, johon hänen esi-isänsä maaseutu-aatelit olivat saaneet tyytyä. Edistynyt aika oli jo antava laajempia aloja aatelisillekin kyvyille. Hän oli saava johtavan, tunnustetun aseman maansa mainioiden koirain joukossa.

Koirarotumme kaikenpuolista kehittymistä harrastavat henkilöt olivat panneet toimeen metsästyskilpailun jäniskoiraan kanssa eräällä maatilalla

lähellä pääkaupunkia. Sinne oli kokoontunut kaikki mitä oli parasta maamme koiria ja maamme koirain omistajia.

Kun oli syöty aamiainen hienoimpien viinien kanssa ja lausuttu vieraat tervetulleiksi, lähdettiin metsään torvien soidessa ja iloisten huutojen kaiuessa. Päivä oli tyyni ja kylmä syksyinen päivä. Kilpailevat koppelit olivat määrätty arvan mukaan ulos laskettaviksi. Palkintotuomarit olivat sekundometreillä varustetut. Useat koirat olivat jo voimiaan jäniksen ajossa koetelleet. En kerro niistä, vaan annan sanomalehtien, joilla oli omat kirjeenvaihtajansa tilaisuudessa saapuvilla, todistaa siitä, miten Hektor teki tehtävänsä. Eräs ruotsalainen lehti kertoi siitä:

„Kello oli 4 iltapäivällä, kun kilpailun enin odotettu ja mieltä jännittävin osa oli alkava. Hektor II päästettiin nyt irti. Edellisten koirain esitykset (prestationer) olivat alkaneet väsyttää, kun heidän haukkunsa oli hatarata ja katkonaista ja keskeytyi useinkin pitkäksi aikaa. Ensimmäisen palkinnon saamiseksi säädettyä 90 minuuttia ei heistä yksikään ajanut. Oli sentähden suorastaan virkistävää, kun Hektor II, tuo maamme metsämiesten kesken jo suurta mainetta nauttiva nuori koira, tuotiin palkintotuomarien eteen. Irti päästettynä ei hän puhaltanut suin päin metsään niinkuin

edelläkävijänsä. Katsoen isäntäänsä silmiin ja heiluttaen hänelle voimakasta häntäänsä, näytti hän odottavan määräystä. Jokainen voi nähdä, että siinä ei ollut yksi noita suomalaisiin piskeihin sekoitettuja puolivillejä ajokoiria, joita meillä on jo miltei joka miehellä ja jotka, saatuaan kaiken ikänsä kurittomina laukkailla kuin elukat laitu-
milla, tekevät sekä kotonaan että metsässä mitä tahtovat ja määräävät metsästäjän matkasuunnan, kun pitäisi olla päin vastoin. Ei! siinä oli nähtävästi hyvin opetettu ja hyviä ominaisuuksia perinyt puhtahin rotukoira. Saatuaan odottamansa käden viittauksen isännältään otti se pitkän laukan tiepuoleen, hyppäsi aidan yli ruishalmeeseen, teki siellä muutamia kierroksia — mikä nautinto nähdä hänen varmoja liikkeitään ja yhä innokkaammaksi käyvää häntää! — katosi metsään ja päästi samassa haukunnan. Ja minkä haukunnan! Ei häitäilevää, härisevää, vaan tuollaisen helakan, syvän, rinta-äänisen haukunnan, joka soi kuin malmikello keskeyttämättä — 90 minuuttia. Kierroksen kierroksensa perästä se seurasi otustaan, ajoi sitä mäkien poikki, niittyjen yli, tiheimmissä vesakoissa, ei kadottanut sitä aidoissa eikä teiden nurkkauksissa, seuraten sen jälkiä kuin viivoittimella vetäen. Kun nuo puolitoista tuntia olivat loppuun kuluneet, soitettiin ampumalupa niille, joilla oli pyssyt

mukanaan ja tuskin oli laukaus pamahtanut, kun hän oli ammutun jäniksen ääressä, ja purasi sitä pari kertaa, paneutuen sitten tyynesti sen vie-reen pitkäkseen.“

Siitä päivästä saakka oli Hektor maansa kuu-luisin ajokoirra. Hänen kuvansa tuli „Sporteniin“, hänestä puhuttiin aina hyvän ja hienon rotukoiran esikuvana ja satumaiset olivat ne summat, jotka hänestä tarjottiin. Mutta häntä ei myyty hinnasta mistään. Hän oli kuin jäsen isäntänsä perheessä ja häntä hoidettiin kuin parasta hevosta.

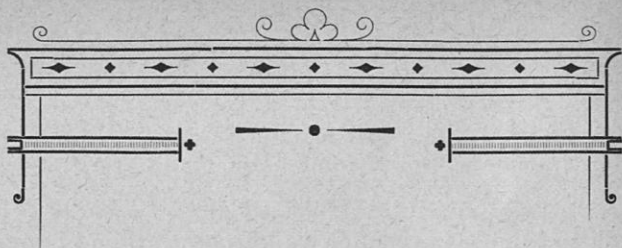
Monet olivat ne metsämiehet, jotka kosivat häntä naaraidensa puolesta. Mutta hänen isännäl-lään paroonilla oli se periaate, että Hektor II:n suku ei saisi sekoittua. Hän haki hänelle emä-maasta avioksi neidin Ruotsin ruhtinaallista sukua ja tästä liitosta on syntynyt se aatellinen koirarotu, jota kutsutaan „hektorilliseksi roduksi“ eli ruotsiksi „den hektorska racen“. Se on nyt Suo-men paras ajokoirarotu ja ovat kaikki sen per-heen jäsenet maansa korkeimmissa koiraseuroissa s. o. niiden metsästäjain palveluksessa, joilla on varsinaiset koiratarhat ja suuret, erityisesti vuok-ratut metsästysmaat.

Hektor II on jo kuollut. Ensin tuli hän kuuroksi ja sitten sokeaksi. Mutta ei hänen sit-tenkään tarvinnut kuolla tavallisen koiran kuole-

malla. Ei häntä hirtetty eikä myöskään kloroformilla nukutettu ikuiseen uneen. Eräänä yönä tavattiin hänet hengetönnä vuoteeltaan, joka oli paroonin huoneessa sillä seinämällä, mitä koristivat kauneimmat niiden kettujen ja jänisten nahoista, joiden kuolemaan hän oli vaikuttanut. Hänet haudattiin niinkuin kaikki herrain koirat haudataan: kaivettiin hauta puutarhan kauneimpaan nurkkaan suuren tammen alle ja haudan päälle pystytettiin kivi, johon oli kirjoitettu:

Hektor II:lle. — Jalolle, Uskolliselle, Lahjakaalle Rotukoiralle Hänen Sureva Isäntänsä.

Mullikka.

Hänet oli jo monena iltana peräkkäin sulettu lehmitarhasta, koska hän muka tinki puskusille itseään vanhemman ison härän kanssa ja koska siitä syntyi alituista häiriötä rauhallisessa karjassa. Kerran oli kaatunut maitohinkkikin täysineen maahan ja se pantiin kaikki mullikan syyksi. Mutta hänen mielestään oli syy yhtä paljon sonnissakin, joka tahtoi pitää koko karjan, vanhat ja nuoret, omissa nimissään. Ei saanut mullikka yritellä laitemaisiakaan hyväilemään, kun sonni, se virallinen karjan kaitsija, jo ryntäsi aitaa vasten ja olisi ehkä siihen paikkaan musertanut, jos eivät karjapiiat olisi tulleet körennon kanssa erottamaan ja pistäneet veräjäpuita väliin.

Mullikka seisoi nyt tarha-aidan takana, jäykkänä ja liikkumatonna. Jos ei olisi ollut niin sydämmikkö, olisi ehkä itkenytkin, itkenyt kaikkia niitä vääryyksiä, joita hän tänä kesänä oli saanut kärsiä. Viime talven oli hän vielä ollut lasten kirjoissa vasikkanavetassa. Mutta kun kevät tuli ja karja laskettiin laitumelle, korotettiin hänet täysikäisten arvoon ja siirrettiin heidän kanssaan ulkometsään. Alussa hän olikin iloissaan tästä ylennyksestä ja luuli voivansa liikkua laitumella yhtä vapaasti kuin vasikkahaassakin. Mutta sitten tulivat kuitenkin kohta nämä vastoinkäymiset ja kärsimykset ja kun lisäksi vielä sai koluta kivi-koisia kankaita ja rämpiä ruokansa vetelien soiden ja rämeiden takaa . . .

Ei se olisi kuitenkaan mihinkään kuulunut, eikä olisi ehkä kivuistaankaan välittänyt, vaikka sarvia pakotti ja kylki oli hellänä, jos ei nöyryytys olisi tapahtunut kaikkien nähden, hiehojenkin, joiden herrana hän vielä viime kesänä oli ollut. Nekään eivät, ne kurjat pelkurit, enää tahtoneet tunnustaa vertaisekseen, vaan hakivat suuren sonnin suosiota. Mullikka lähti tarhaa kiertämään, koetellen vielä viimeisen kerran huomiota herättää. Hän koetteli houkuttelevasti ynyä lähinnä veräjää makaavalle lehmälle. Kun se vaan märehti eikä ollut tietävinäänkään, hotasi hän aita sarvillaan,

noilla lyhyvillä, tukevilla jänntyröillään ja lonkutteli veräjäpuita, sonnia härnätäkseen, mutta se ei päättään kääntynyt, ei silmän luonnillakaan osoittanut häntä huomaavansa, näkyi halveksivan häntä täydellisesti ja suovan hänelle äänettömän ylenkatseensa. Ja muu karja teki samalla tavalla.

Silloin ymmärsi mullikka, että se tapahtui yhteisestä tuumasta ja että hänet lopullisesti oli päätetty asettaa ulkopuolelle aikuisten yhteiskuntaa. Liikahtamatta tuijotti hän vähän aikaa eteensä maahan ja niin siinä seistessään päätti hän kostaa ylenkatseen ylenkatseella. Hän päätti jättää koko tämän karjan, koko tämän seudun ja nämä ahtaat olot ja hakea uusia ystäviä, uuden isänmaan ja laajemman vaikutusalan. Ehkä koittaa kerran aika, kun häntäkin vielä tarvitaan, ja on niitä hiehoja muuallakin. Ja hyvästiä heittävä käänsi hän selkensä ja lähti. Vanha härkä, joka syrjäsilmillä kuitenkin oli seurannut hänen liikkeitään, näki hänen mennä jurrittavan karjakujaa myöten ja katoavan lepikkoon, ja ajatteli, että niinhän sitä hänkin oli saanut tehdä nuorna miehenä ollessaan.

Mullikka kulki hiljakseen jutuutellen aito-vartta pitkin ja saapui kujan läpi pihaportille, johon pysähtyi. Portti oli uusi ja valkea, telkitty kuin uhalla hänen eteensä. Sarvia syhyi, olisi

tehnyt mieli nostaa ylös koko tuo rakennus ja heittää se selkensä yli kujaan. Mutta jos tulisivat sieltä taas seipäiden kanssa, usuttaisivat koiran kintuille ja nakkelisivat kivillä kylkeen. Parasta on halveksia heitäkin, parasta kostaa sillä, että tekee muualla pahojaan, niin saavat tulla jälestä noutamaan.

Vaan olla sen koiran tässä yksinään, tuumi hän mennessään, tulla sen nyt tässä tiellä terhen-telemään, tuohon hän naulaisi sen riihen seinään niin, ett'ei karva rävähtäisi. Hän tekisi sen, tekisi sen varotukseksi kaikille, jotka häntä vainoovat. Ei siinä tullut koiraa vastaan, vaan oli riihen kupeella vanha silppuvasu kumollaan. Sille hän mörähti, seivästi sen sarviinsa, kohotti korkealle ilmaan ja rusahutti kaksin kerroin ruumenuksen nurkkaan.

Siitä sai hän luottamusta itseensä ja omiin voimiinsa, eikä olisi enää päätä painanut, vaikka olisi ollut iso härkäkin edessä. Joko kääntyisi hän takaisin? Joko odottaisi taas yön tarhaveräjällä ja alkaisi kinan uudelleen? Mutta olkoonhan nyt tällä kertaa sillään, vielähan sen huomenna tavottaa.

Hän alkoi mörähdellä mennessään, tahtoi koetella äänivarojaan, jotka päivä päivältä kasvoivat yhä suuremmiksi. Kun kaiku vastasi järven takaa, niin olisi saattanut itsekin luulla sitä oikein ison

härän mörinäksi. Kyllähän hän jo *sen* puolesta olisi kyennyt ottelemaan. Ja kyllä niskavoi-
mainsakin puolesta. Ne olisivat aina kestäneet,
niiden jännitys ei olisi milloinkaan lauvennut, kun
vaan jalat olisivat kestäneet. Vaan vielä ne kerran
nekin lakkaavat lyykistymästä, vielä ne seisovat
kuin seipäät uudessa pisteaidassa. Ja silloin sitä
painitaan!

Hän kyömisti niskaansa, tunki suonien pul-
listuvan ja jänteiden jäykkenevän kuin yhdeksi
luuksi sarvista säkeen. Tulla nyt vastaan joku kiu-
santekijä, tulla nyt kylän tytöt aidan takaa här-
näämään, tulla nyt poikaset heristämään

Vaan ei ketään kuulunut tulevaksi, tie oli
auki niin pitkälle kuin sitä näkyi, yö oli hiljainen,
kaikki nukkuivat ympärillä, eikä kuulunut muuta
kuin omain kynsien napse savikolla korpitiellä,
synkkäin kuusien keskessä.

Tuossa oli aita, raja-aita, ja sen takaa oli
kuuluvinaan jotain. Mikä se risahteli ja mikä se
vilahteli sieltä? Joku seisahtui ja hän seisahtui
kanssa kuulostamaan. Se oli naapurin mullikka,
joka nähtävästi kulki samoilla asioilla kuin hän
itsekin. Ne lähenivät molemmat aitaa, katsoa mau-
rottivat vähän aikaa toisiaan, eivät ääntä päästä-
neet kumpanenkaan, mutta ymmärsivät toisensa
täydellisesti.

Hän alkoi taas kulkea ja möristä kulkiessaan. Ei hän ollut vielä selvillä minnekkä menisi, mutta arveli, että tottahan jonnekin tulen, kun tätä tietä myöten kulen. Ja kohta alkoikin kuumottaa peltoja puiden välitse. Kaksi lehmää makasi mökin pellolla, ja nyt tunsi hän ne. Hän oli niiden kanssa joskus kuleksinutkin, niillä ei ollut omituista härkää, ne eivät häntä halveksineet, vaan näyttivät aina olevan hyvillään hänen seurastaan. Nytkin ne hänet metsän rinnasta keksittyään ynähtelivät ystävällisesti ja houkutellen. Mutta mullikka ei heistä välttänyt, ne olivat kaksi vanhaa tatiä, joiden kanssa pian tuli ikävä olla. Ja pysähtymättä meni hän edelleen.

Ei, tapella piti hänen saada, olla puskusilla, voittamalla voittaa itselleen ystävä, ottaa uhalla joku toisen oma, valloittaa se oman niskansa väellä!

Ja hän käveli ja mörisi ja ammahtikin josilloin tällöin lyhyesti ja päättävästi. Ei malttanut tietä pitkin kulkea, oikasi lepikkolehdon läpi yhdeltä polulta toiselle ja tuli aukealle aholle, jossa jänis kahdelle jalalle kapsahtaen häntä katseli. Hän viittasi sinne toisella sarvellaan, mörähti vähän ja jänis katosi katajikkoon.

Täällä asti ei hän ollut koskaan ennen käynyt, mutta kaikista merkeistä näki hän, että siellä oli isokarjainen talo edessäpäin. Hän nuuski maata,

nuuski ilmaa ja pisti myötämässä pieneksi hölkäksikin.

Mutta kun hän oli vähän aikaa hölkännyt, pisti hän täydeksi juoksuksi ja laski suoraa päätä tarhalle, joka oli suuren talon takana pellolla ja jossa makasi lehmikarja kuin hänen tuloaan odotellen. Ja ajattelematta sen enempi seurauksia hyökkäsi hän avonaisesta verjästä ensimmäisen lähinnä seisovan kimppuun.

Se kääntyi päin, koetti puolustautua, mutta pelästyi ja pakeni toisten luo. Mullikka juoksi perästä, oma härkä tuli hätään, mullikka sysäsi hänet syrjään, toinen siitä kiivastui, he joutuivat polkemaan kellokasta, joka makasi savulla, astuivat savuun, josta poro pölähti ilmaan, karja pelästyi, alkoi ammuu, ja talossa vielä valvottiin.

— Vieras härkä puskee Punikkia ja tappelee! huudettiin siellä ja koko talon väki ja kaksi isoa koiraa juoksi huutaen ja räyhäten häiriöntekijää pois hätyyttämään.

Mullikkaa lyötiin sekä selkään että mahaan. Kun toinen koira turvan edessä terhenteli, tinki toinen kinttuja tavottelemaan. Härkä puski ja lehmät puskiivat. Hän aikoi äkäytyä tarhan nurkkaan, mutta silloin sai hän sekä seipäistä että vitaksista semmoisen voitellun, että täytyi lähteä pakoon mistä parhaiten pääsi, aidan yli, kun ei

ollut aikaa veräjätä katsella, ja laskea täyttä laukkaa tiehensä, kivien ja kalikoiden suhahdellessa ympärillä.

Kun hän tointui, tapasi hän itsensä petäjikön laidasta kanervikkokankaalta. Ei ollut täällä vieraalla maallakaan paremmat olot kuin kotonakaan. Täälläkin oli koiria ja korennoita niinkuin sielläkin.

Mutta minä en kukistu, mörähti hän. Kyllä minä vielä opetan, mörähti hän vielä toisen kerran. Ei ole vielä nahkani parkkiin pantu eikä panna. Vielä seisovat sarveni juurillaan. Ja hän mörähti kolmannen kerran, neljännen ja viidennenkin, joka kerta yhä pitemmin ja äkäsemmin. Mutta kuudennella kerralla se katkesi keskeltä ja muuttui tui-maksi, huutavaksi, kiukkuiseksi ammannaksi, joka intohimoisena uhkauksena lähti laaksoja ja kukkuloita kiertämään, joka kulki järvien ja soiden poikki kaukaisiin kyliin ja ilmoitti kaikelle maailmalle mullikan hillittömän, leppymättömän vihan . . . ja saattoi kaikki syylliset vapisemaan.

Niin ainakin otaksui mullikka itse, ja kun hän näki suuren mustan kannon edessään, joka nähtävästi tökötti siinä vaan hänen kiusallaan, niin kyömisti hän niskansa ja hyökkäsi kaikkien koston-tuumainsa painolla sen kimppuun. Se keikahti kumoon, multa pölähti korkealle ilmaan ja juuret sinkoilivat katketessaan kauvas ympärille. Ja vielä

toisen kerran karkasi mullikka eteenpäin, iski sarvensa, nuo lyhyet, tukevat jänntyränsä, syvälle mäkeen ja nakkasi kokonaisen mättään ylös ilmaan, nakkasi yhden, nakkasi toisen ja kolmannenkin, niin että maa pölisi pilvenä hänen kupeillaan.

Mutta sitten hän rauhottui, ei viitsinyt enää, oli vakuutestu siitä, että oli voittanut ja kiusansa kostanut . . . uuvuttikin vähän . . . hän siirtyi vähän syrjään, pudisti mullan selästään ja paineutui pehmoselle mättäälle märehtimään.

Verikaste.

Kun metsästäjä otti hänet vuosikkaana penikkana haltuunsa, oli Leila vielä niin puhtosen ja viattoman näköinen, että olisi tehnyt mieli syliinsä kaapata ja suudella sitä kuin lasta. Karva oli niin sileä ja hieno kuin untuva, turpa, tuo pieni, suppea turpa kuin samettiverkaa ja sieramet pienellä sulavalla kaarella kuin viehättävimmällä neitosella. Korvat olivat hempeät kuin silkkivanttuut ja silmänluonti kummastelevan viaton ja ystävällinen kuin hyvällä ihmisellä. Hampaat kun tavottelivat puremaan, niin unohtuivat hyväilemään. Häntä ei tiennyt vielä tehtävistään, ei osannut ilmaista eri mielialoja, niinkuin se täysikäisellä koiralla tekee, milloin pystyyn nous-ten, milloin heiluen ja milloin koipien väliin ki-

vertyen, vaan häilähteli aiheettomasti sinne tänne. Petoeläimen vaistot olivat piilossaan, jos niitä vielä olikaan. Kun se kanoja ajoi ja haukahti, oli se leikin lyöntiä eikä vainon halua; kun lammas kääntyi päin ja polki jalkaa, pysähtyi hän kummastellen sitä katsomaan ja lakkasi telmimästä, koska ei toinenkaan enää näkynyt olevan siitä huvitettu. Ja kun metsästäjä otti hänet mukaansa metsään, laukkasi hän vaan laukkailemisen halusta, näytti nauttivan luonnosta ja raittiista ilmasta, harjoittaen jäsentensä voimistelua ja iloiten omasta olemisestaan.

*

Ne olivat lapsen tapoja ja maitoruokain ja naisten antaman kasvatuksen hedelmiä. Sillä kun emo jätti, ottivat hänet talon naiset halttuunsa, veivät karjakartanolle lihomaan ja lempeitä päiviä viettämään, makuuttivat yöt oman vuoteensa jalkopohjissa, antoivat päivillä temmeltää lamasten ja vasikkain kanssa ja hellällä kädellä hoitelivat, juottaen lämmintä maitoa niin paljon kuin halutti. Ei ollut siellä vanhempia koiria pahoille tavoille opettamassa, ei kissoja tappeleluun kiihoittamassa, ja sentähden pysyi Leila viattomuutensa tilassa lähes vuoden vanhaksi, jonka ikäisinä monet muut koirat jo kauvan sitten

ovat hampaitaan hioneet. Sille tuskin kelpasi muu ruoka kuin maito ja lihaa hän ylenkatsoi.

— Tokko tuosta metsäkoiraa tulleeakaan, sylikoiran luonto, arveli metsästäjä.

— Kunpa ei tulisikaan, toivottelivat talon naiset.

*

Mutta metsästäjä luotti kuitenkin vielä rotuun, joka oli vanhaa ja puhdasta ajokoiran rotua, ja hän päätti todenteolla ottaa Leilan kehittämisen omaan huostaansa. Hän satoi talutushihnan hänen kaulaansa, otti mukaansa vanhemman koiran, heitti pyssyn olalleen, ja niin vietiin Leila metsään, missä tiettiin jäniksiä olevan. Jo nuuskii vanhempi koira aamullisia jälkiä aholla, Leila lasketaan irti, osoitetaan jälille, usutetaan etsimään. Kerran, pari pistää se turpansa maahan, häntä pyörähtää, mutta kohta palaa se metsästäjän luo ja alkaa hyppiä häntä vastaan. Toinen koira on kadonnut. Hetken kuluttua kuuluu kimakka haukunta, Leila pörhistää korviaan ja haukahtaa vastaan, mutta ei ymmärrä, mitä se on. Jänis kiittää ahon poikki, metsästäjä ampuu, otus kaatuu, mutta laukausta pelästyen hiipii Leila häntä koipien välissä pakoon. Metsästäjä ottaa ammutun jäniksen ja heittää sen Leilan eteen. Leila säikähtää, ulvahtaa hätäyksissään

ja kiittää kuin nuoli kotiin, jossa metsästäjä tapaa hänet sänkynsä alta vapisemasta. Metsästäjä on vihainen, Leila saa vähän selkäänsä ja ylenkatsoen silmäilee häntä vanhempi koira.

Leila saa jäädä kotiin, kun metsästäjä seuraavalla kerralla lähtee ulos. Naisten on kielletty häntä hyväilemästä, ei kukaan muu kuin metsästäjä saa hänen kanssaan seurustella. Ei kukaan tiedä, mitä hän miettii. Hän juoksentelee ympäri pihamaan, kuulostelee portilla, pistää turpansa maahan ja puhallakse vähän matkaa eteenpäin. Pysähtyy, palaa takaisin ja kuulostaa taas. Mäen rinteellä peltojen takana törähtää torvi, haukku käy, laukauksia kuuluu. Yhä enemmän hermostuu hän, näyttää ymmärtävän jotain, mutta taas sekaantuvan. Vaan kun hän näkee metsästäjän tulevan metsän rinnasta esiin, laukkaa hän häntä kohden, kavahtaa vastaan, pelästyy, tekee kierroksen ja uskaltaa, häntä salaperäisesti heilahtaen, nyhtäistä takakäpälästä jänistä, joka metsästäjän olalla riippuu. Sitten alkaa hän, niinkuin olisi jostain päässyt selville, maha matalana pyyhkiä niittyä pitkin, niinkuin on koirain tapa tehdä, kun ovat jostain erityisesti mielissään.

Kun metsämies taas jonkun päivän perästä lähtee metsälle, odottaa Leila jo portilla. Jo ennenkun hän on metsään ehtinyt, on Leila jo kadonnut sinne toisen koiran kanssa.

Metsämies seuraa koiriaan, näkee Leilan nenämaassa vyyhteävän edes takaisin aholla. — „Taitaahan sinulla sentään hiukan lahjoja olla“. — Leila hyppelee kuin vimmattu näreikössä, yltäkkiä ulvahtaa hän kuin olisi kalikalla jalkaan nakattu, jänis karkaa ulos pensaasta, Leila jälestä, pyssy pamahtaa ja kuperkeikan heittää jänis korkealla ilmassa pudoten nurin niskoin Leilan eteen. Vanha koira on rientänyt luo, tarrautunut jänikseen kiinni, puree sitä, että luut rutisevat ja karvat põlisevät. Mutta Leila on hänkin iskenyt hampaansa jäniksen takajalkaan ja riuhtoo sitä kuin raivostunut, häntä jousella, selkäkarvat pystyssä, ja murajaa.

Mutta metsästäjä erottaa koirat saaliistaan, hänen rintansa kuohuu, silmänsä säihkyvät — Leilasta tulee siis sittenkin metsäkoira! Hän asettaa lämpimän ja vielä vavahtelevan jäniksen selälleen maahan, polvistuu sen takajalkain päälle, vetää välkkyvän metsästyspuukon tupestaan, avaa vatsan, vetää ulos sisälmykset, maksan ja sydämen ja heittää ne Leilalle, joka odotellen on ympärillä häärinyt. Leila vapisee, silmät kiiluvat

kita aukiaa ja sinne, vereytyneesen kurkkuun, katoaa yhdellä nielasulla höyryävä herkkupala. — „Se tänne, Leila, seh verta juomaan!“ — ja metsästäjän kuperasta kourasta särpää Leila nyt kuumaa leppää, työntäytyy lähemmä, tahtoo enemmän, saa painaa turpansa vatsan onteloon . . . lakkii, laksuttaa . . . veripisarot pärskyvät sen puhtosille poskille, silmille . . . kuono, turpa, viikset ovat veressä ja pitkä veripunanen kieli nuoleksii hekkumallisesti huulia, joilla tähän saakka ainoastaan maito on helmeillyt.

Leila on saanut verikasteensa, hän on päässyt täysikasvusten koirain kirjoihin, ryhti on kuin uusi, silmissä on uusi itsetietoinen loisto, häntä tietää tehtävänsä ja kivertyy kaarelle kuin käyrä miekka.

*

— Leilan ensimmäinen otus . . . siinä on!

Mutta talon naisten mielestä on Leilan silmiin tullut jotain outoa ja epämiellyttävää, petomaista, raakaa, ja he hätistävät hänet pois, kun hän heitä vastaan hyppää.

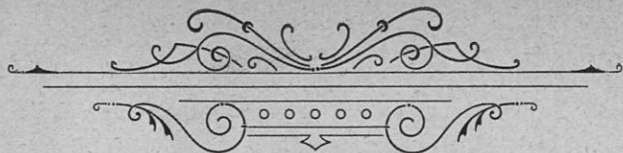

E.J.

F

•••••

Wäinämöisen kantele.

Kun Wäinämöinen pois purjehtimaan lähties-
sään nakkasi kanteleen kädestään, parahti se sur-
keasti kolkoille rantakiville pudotessaan. Silloin
oli syksy ja kylmä pohjatuuli puhalteli lämpimän
kesän jälkeen, jolloin kantele oli soittajansa sor-
mien alla soinut joka salolla, laulellut joka leh-
dossa. Se oli ollut vanhan soiton viimeistä kil-
pailua uuden kanssa, joka kaukaisista maista
merien yli tunki sotatorven soittona ja kirkon
kellon kuminana Suomen laulun entisille elon-
maille. Ne uudet äänet olivat suuremmat ja
voimakkaammat ja ihmiskunta unhotti metsä-
puron lirinän, silloinkun koski kohisi ja meren
ranta pauhasi.

Turhaan soitteli Wäinämöinen ja koetti sä-
veliensä viehätyksellä voittaa vieraalta vallan.

Mutta kun ei kukaan häntä enää kuunnellut ja kun lapsetkin lattialta häntä pilkkasivat, niin heitti hän kiittämättömän kansansa, astui haah-teensa, viritti purjeet ja purjehti pois.

Siihen jäi kantelo syystuulien soiteltavaksi ja joskus sattui joku kariseva lehtikin sen kieliä heläyttämään, kunnes talvi satoi lumensa ja se vihdoinkin hangen alla kokonaan vaikenä niinkuin sirkka, joka ensi kylmien tultua lakkaa laulamasta ja kohmettuu vaan kolohonsa. Jänikset tekivät nyt tietään sen katolle ja metsäkana juosta piiperti ristii nrastiin hankea myöten, joka kätki alleen purot, kukkaset, nurmikot ja jäätyneen Suomen soiton, minkä virittäjä itse harhaili maanpakolaisena idän vierailuilla mailla.

Talvi oli vuosien pituinen ja kauvan nukkui kantele jäistä untaan nietoksien peitossa.

Mutta viimein tuli kevätkin ja lumet sulivat ja vuotivat järviin. Järvet paisuivat yli reunojensa ja tulvaveden aalto kohotti kanteleen harjalleen ja heitti sen kauvaksi rantalehdon suojaan, jossa koivahainen jo parhaallaan laittoi lehteä ja ensimmäiset kesälinnut lauloivat.

Sieltä löysivät sen sitten mökin lapset marjaretkillään ja alkoivat utelijaina sen kieliä kosketella. Mutta soittaa he eivät sillä osanneet eivätkä saaneet siitä säveltä syntymään. Vaan kun

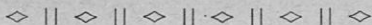
he kotiin kulkiessaan sormillaan suotta sen kieliä näppäilivät, oli heistä iloista nähdä, kuinka peipposet pyrähtelivät lähemmä, orava kurahti alimalle oksalle ja ahon reunaan ilmaantui jänis korvat pystyssä kuuntelemaan niinkuin vanhaa tuttuaan.

Toivat he sen tupaan ja siellä oli uunilla vanha vaari, joka tunsu puisen kopan Wäinön vanhaksi kanteleeksi. Hän muisti vielä muinaiset laulut, asetti kanteleen polvelleen ja soitteli sillä iltojen kuluksi, lapsilauman kuunnellessa ympärillä.

Ja tytöt oppivat ensiksi ja sitten oppivat pojatkin ja he veivät sen kaikkialle karkeloihinsa ja keinumäelle ja tyynille ulapoille lempeinä kesäiltoina. Riemusaatossa he sitä edellään kulluttivat läpi korprien, poikki vuorten, kukkulain ja metsäjärvien ihmisten ilmoille asutuihin seutuihin. Matkan varrella humisivat kuuset sen sisään omaa huminataan, haavan lehdet loivat sen kieliin lipatuksensa, purot lirityksensä, ja aalto loiski siihen loiskinataan. Monenlaisia lauluja sillä soitettiin, sekä vanhoja että uusia. Mitkä iloitsivat ilojansa, mitkä surujaan säästelivät. Mutta pohjasävel pysyi aina samana suruvoittoisena kanteleen soittona, kaikuna etäisiltä saloilta ja muistona hankien alaisilta ajoilta.

Mutta nyt on kaikki soitto Suomessa vähitellen kanteleen mukaan viritetty, sen kanssa kumajavat kirkon kellot samassa äänilajissa ja sen sointua on uuden ajan sotatorven soitossakin.

Sovintojuhla.

Aleksanteri II:n kurapatsasta paljastettaessa.

Kova oli ottelu kivien ja kantojen kanssa, kun Suomen suuret miehet rakentivat pirttiään ja perkkailivat peltojaan synkkään korpeen, suon rannalle, louhujen ja juurikkain keskeen. Sillä paremmat maat olivat valtojen hallussa, sekä kukkulat että järvien rannat.

Usein kilpistyi kynsi kalliosta, monesti upposi jalka hyllyvään hetteeseen ja uupui hirttä vetävä hevonen. Monet kyllästyivät kesken ja lähtivät sinne, missä multa oli muhajavampaa ja missä palkka oli varmassa tiedossa.

Mutta korven ukot raatoivat, minkä jaksoivat; — eivät kiirettä pitäneet, mutta työ edistyi kuitenkin.

— Mitä siellä korvessa pauketaan? kysyivät vallat.

— Uuden pirttinsä perustusta panee suomalainen, vastattiin.

— Turha työ, liika vaiva, palkka pieni . . .

Vaan eivät ne ne senaikuiset palkan tähden tehneetkään työtä, tekivät työtä yhteiseksi hyväksi.

Vuosi meni perustuksen panemiseen, toinen nurkkain nostamiseen, kolmas katon kaartamiseen. Mutta neljäntenä lämpisi jo uusi uuni, lämpisi sisään, lämmitti seinät, mutta savu kohosi korkeana, paksuna patsaana ylös ilmojakin kohti.

— Mikä nousee sauhu tuolta salon sisästä? kysyivät taas vallat.

— Suomalaisen uusi tupa siellä lämpää, vastattiin.

Ottivat oppaan ja kävivät katsomaan.

Kauvas paistoi sieltä valkea rakennus kivisen kannokon keskestä. Ja rakentajat viettivät sen vihkimisjuhlaa, viettivät sitä viulujen soidessa ja nuorten tanssiessa, sill'aikaa kuin vanhat istuivat hymyhuulin honkaisen pöydän päässä vaivoistaan leväten koivuisten koristusten alla.

— Teimme pirtin, sanoivat vanhat itsetietoisesti ja kohottivat haarikkansa.

— Me teemme toisen ja yhtä komean, kun entinen ahtaaksi käynee! vastasivat nuoret, toivo silmissä välähtäen.

— Ja me sen lehvillä koristamme niinkuin tämänkin, lisäsivät naiset.

Mutta pitkään aikaan ei käynyt pirtti ahtaaksi. Metsä poistui pihan ympäriltä, vainiot laajenivat, kaskia kaadettiin, soita kuivattiin, ja joka vuosi vietettiin yhteinen elojuhla helteisten päivien perästä.

Vanhat vanhenivat, kuolivat pois ja saatettiin yhteisellä surulla hautaan. Mutta toisia syntyi sijaan, veljesten lauma kasvoi ja kasvoi veljesten lasten.

Vaan kun kuoli se vanhimmista vanhin, kun uupui ikuiseen uneensa suomalaisista suurin, joka oli uudistalolle kiinnekirjat hankkinut ja nostanut korpilaaksot kukkuloiden arvoon, niin sanoi hautajaisten jälkeen nuorin veljeksistä sille, joka oli veljeksistä vanhin:

— Teen oman tupani ja otan osan korvesta omaan viljelykseeni.

— Rakennat riitaa, käyt erimielisyyttä kylvämään.

— Teen omia töitäni, mutta kokoon yhteiseen riiheen.

— Vaan aitan ovat avaimet minun.

— Pankaamme miehiä myöten . . .

— Isän kuoltua on vanhin poika isäntä.

Ja he riitautuivat, eivät panneet miehiä myöten eivätkä koonneet yhteiseen riiheen. Tekivät omaa kassaansa kukin, jakoivat riidalla maansa, hakivat pesäeron, tulivat toistupaisiksi.

Ei ollut kuin kaitainen pihamaa pirttien välillä, mutta eivät yhden talon miehet koskaan toisiaan tavanneet, panivat aitoja sarkojensa väliin, eivät viettäneet yhteisiä elonjuhlia, eivät tanssineet samalla tanhualla, vaan heittelivät toisilleen syytteleviä sanoja kirkkotiellä:

— Ette tunnusta nuorien rientoja!

— Ette anna vanhoille heidän kunniaansa!

— Antakaa meillekin osa perinnöstämme!

— Ei ole teissä sen hoitajoina!

Ja he alkoivat kiistellä kannikoista ja tavaroista. Vanha sopu oli hävinnyt eikä utta sijaan syntynyt.

Eikä ollut sitä syrjäistä, joka olisi virkkanut sanan sovinnoksi ja rakentanut vanhan rauhan.

Ja jos joskus olikin, ei ollut sen sanan kuulijoita.

Ja jo näytti kuin ei olisi olevakaan, ennenkun halla saapuu sovintojuhlaa pitämään, kun vallat tulevat viljan jakoon ja vieras ottaa aittojen avaimet.

Mutta mikä on se juhla, jota tänään viete-
tään?

Mitä ovat nuo joukot joita teiltä ja poluita
tulvailee vanhan pirtin pihamaalle?

Kuka on tuo jaloryhtinen mies, joka totisena
seisoo heidän kaikkien keskessään?

Ja mikä on se käärö, joka on hänellä kä-
dessään?

Juhla on sittenkin sovintojuhla.

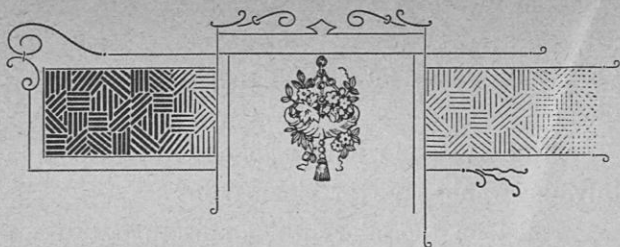
Joukossa on vanhoja ja joukossa on nuoria,
ja vallatkin ajavat siihen vaunuillaan.

Ja tuo jaloryhtinen mies, joka kivisen pat-
saan päässä seisoo heidän keskellään, se on hän,
joka antoi heille heidän kiinnekirjansa . . .

*

Pois kina ja kauna veljesten välillä! Vanhat
viulut raikumaan, vanhat lehvät lemuamaan! Alas
aidat, ovet auki, sydämet selkoselälleen!

Juhannus.

Juhannus! —

Mikä salaperäinen sointu, mikä suloinen, puhdas, viattoman vaalea väritys tuossa sanassa, mikä merkillinen hartaus siinä mielialassa, jonka se herättää! Kuinka sitä on ylistetty ja laulettu, niin että se melkein on muodostunut vaan aatteeksi, käsitteeksi . . .

Ja kuitenkin on se todellisuudessa useinkin vaan virvakuva, johon ei näytä olevan luottamista, joka harvoin pitää mitä lupaa eikä täytä niitä toiveita, joita siihen asetamme. Uhirimme se ottaa vastaan, saa joka vuosi suitsutuksemme, mutta oikullisena haltijana se niitä useammin halveksii kuin ottaa niistä ihastuakseen.

En ainakaan minä muista, milloin Juhannus olisi ollut se ihana kesän juhla, miksi sitä kaikki ru-

noelmamme rakastavat kuvata, se herttainen kukka, jonka tuoksua emme ole voineet kylliksi ylistää.

Sillä niin pitkälle kuin muistan, on se aina ollut meillä kylmä, epäystävällinen, sateinen ja ruma. Kuinka monet valkoset palttinapaidat se on kastellut, kuinka monet kokkotulet sammuttanut, kuinka monelta keinumäeltä ajanut pois nuorison, joka aikoi ilon viettoon ja tahtoi nähdä pilvettömän päivän nousun! Silloinkun ei itä satanut, niin puki länsituuli taivaan harmaasen sarkaan ja silloin kuin pohjoinen vuoden ihanimaksi ajottuna yönä ei ajanut palelluttavia viimoja edellään, lihoitteli vaaniva halla taivaalta alas ja kuristi kehtoonsa ne heikot idut, jotka herkkäuskoinen maanemo äsken oli roudan kanssa taistellen synnyttänyt.

Se kylmä, sydämetön, järkevä Juhannus . . . mistä on se saanut sen maineensa? Miksi siihen sittenkin niin luotamme, sitä ihailemme ja ylistämme, riennämme taas tänä vuonna sitä palvelemaan ja unohdamme aina sen, mitä se ei viime vuonna pitänyt?

Siksi kai, että me kaikesta huolimatta, kaiken sen uhalla, mitä saamme nähdä ja kokea — uskomme ihanteihimme!

Me uskomme valoon ja uskomme vapauteemme. Ja vaikk'emme pitkiin aikoihin näkisikään

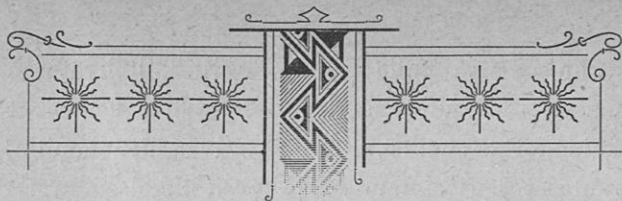
sitä, mitä haemme, vaikk'ei päivämme pyörä meille korkeinta kunniaansa paljastaisikaan, vaikka se verhojen takana taas alkaisikin vyöryä piiloonsa päin, niin tiedämme me kuitenkin, että se *on olemassa*, että on niitä, jotka ovat sen nähneet kasvoista kasvoihin ja meille siitä näkemästään kertoneet. Ja me toivomme, että se ehkä kerran vielä meillekin uutimensa aukasee se valo, joka ainoastaan sinä päivänä esiytyy oikeassa valossaan.

Ja, sentähden me, vaikk'emme sitä viime vuonna olisi nähneetkään, toivomme näkevämme sen tänä vuonna. Ja vaikk'emme tänäkään vuonna saisi toivettamme toteutumaan, emme uuvu ensi vuotta odottamasta. Meidän *on nähtävä* ihan-
teemme, aurinkomme, suurena, liikkumatonna, lämmittävänä seisomassa edessämme.

Nekin, jotka ehkä eivät enää mitään toivo ja joille Juhannusyön aurinko on kuin ainaiseksi kadotettu ihanne, ne kuitenkin nekin nousevat vuorilleen muistelemaan *niitä* ihania aikoja, jolloin länsi oli maata lämmittänyt, etelätuuli leyhytellyt auerta ilmaan, haaveileva metsä kuvastunut tyyneen lepposaan laineesen ja vuoden ihanin yö näyttänyt heille vuoden ihanimman aamu-auringon.

(1893).

Tuulien käänteissä.

Hän istui majassaan meren saarella ja katseli ulos ulapalle, katseli päiviä, viikkoja ja kuukausia. Päivä valkeni ja itä tuuli, ilta pimeni ja itä tuuli ja sama itä tuuli yölläkin harmaalta, kastealta taivaalta. Laine kohosi ja vaipui kalliota vastaan hänen majansa edustalla, aina yhtä korkeana, aina sama vaahto harjallaan, aina sama kohina seurasaan. Tuhuttaen satoi vettä, ei koskaan rakeita, ei koskaan suuria pisaroita.

Häntä ikävystytti, hänen aatoksiaan uuvutti, rintaansa raukasi ja hän huokasi hiljaisen toivomuksen, että tuuli kääntyisi länteen, että sade lakkaisi ja että taivas ja meri muuttaisivat muotonsa.

Luonto kuuli hänen huokauksensa, tuuli totteli hänen toivomustaan ja tuli tyven ja ihana

aamu. Päivä hajotti pilvet, karit kiiltelivät sen paisteessa, saaret suorivat selkensä ja kasvoivat kuin korkeammiksi. Puut näyttivät hienommilta, rantaset herttasemmilta ja yksitoikkoisen ranta-aallon kohina heikkoni heikkonemistaan. Taivaalla ei enää ajelehtinut noita hätäisiä, aina samanmuotoisia pilvilaumoja, vaan siellä seisoskeli ja parveili kuin uusia haaveellisia olentoja, joilla näytti olevan salaperäiset tuumansa, ja jotka kulkivat kuin omia kulkujaan välittämättä tuulesta, joka oli poissa. Merikin oli vapautettu ja kohotteli rintaansa tyynenä maininkina, mikä tuolla kaukana ulapalla kohahteli omia kohinoitaan, ja nosti kangastuksena korkeuteen etäisiä maita ja kaukaisia kukkuloita ja kirkkojen torneja.

Hän, joka istui majassaan meren saarella, aavisteli jotain uutta olevan tulossa, joitain outoja olevan tekeillä ja hän meni illalla levolle varmana siitä, että maailma olisi muuttuva ja että hän huomenna näkisi joko myrskyn raivoavan tai uusien ihanain ilmojen alkavan.

Mutta kun hän aamulla herättyään astui ulos, ei siellä myrskynnyt eikä ilma ollut ihanakaan. Länsi tuuli tänään niinkuin itä ennen, ei satanut, mutta ei paistanut päiväkään. Laine loiski kivisellä rannalla, nousi ja laski saman kohinan kanssa, pilvet pakenivat tahdottomina taivaalla ja mai-

sema ja meri olivat arkiasussaan. Mutta kun hän ajatteli syyn olevan siinä, että tuuli oli kääntynyt länteen, lausui hän hiljaisen huokauksen, että se vielä kerran kääntyisi, että länsi lakkaisi ja ilma alkaisi etelästä virrata.

Hänen tahtonsa tapahtuu. Suuria mustia pilviä alkaa kokoontua auringon alle. Meri milloin mustenee, milloin lentää maisema kullan kiiltäväksi ja uusia ilmiöitä ennustava kohina kuuluu taas kaukaa ulapalta. Samassa soipi outoja ääniä, kaukana salamoit ja silloin tällöin pamahtaa niinkuin kävisi sota tuolla taivaan rannan takana. Pilvet joutuvat päällekkäin, painiskelevat korkeudessa ja putoavat alas mereen. Aurinko laskee illalla veriseen ruskoon, laivat hakevat satamaa ja myrskylinnut lentävät huutaen ulapalla. Ihastuneena istuu hän saarella eteläisimmän niemen käressä ja on varma siitä, että se odotettu ja uusi on yöllä ilmestyvä.

Mutta pilvet kiertelevät kauvatse ja ukkonen haihtuu ilmaan. Ja aamulla on kirkas pouta ja vieno eteläinen tuuli, taivas on yksitoikkoisen sininen ja meri samoin ja kaikki on entisellään, on päiviä, viikkoja ja kuukausia.

Mutta kun tuuli on uupunut etelässä, siirtyy se itään ja kun itä ei enää jaksa, vaihtuu se länteen ja kiertää ja kulkee, lakkaamatta, uupumatta,

ilman muutosta ja vaihtelua. Tuulet ovat aina samat ja laine sama ja maisema ja meri seuraavat niiden mukana.

Hän lakkaa uudistuksia anomasta. Ainoastaan lyhyet hetket, pitkään väliaikain perästä, niinä päivinä, jolloin tuuli kääntyy ja uutta ja outoa näyttää tekeillä olevan, hän toivoo samat toiveensa, sillä ilma näyttää olevan ennustuksia täynnä ja taivas ja maa elävät kuin aavistuksissa. Mutta ennustukset eivät toteudu ja aavistukset valhettelevat. Vaan yhtäkaikki ovat ne päivät hänestä ihanat ja yhtäkaikki rakastaa hän virittää rinnassaan toiveiden tulen tuikkamaan. Sillä siinä on hänen elämänsä ja siinä on hänelle sen sisältö.

Miten tahtoisin elää ja miten kuolla.

Tahtoisin elää, niinkuin elää keväinen talvipäivä, auringon verkalleen vaeltaessa huurteisen metsän takaa yli kalpean, tyvenen taivaan: kylmä olisi elämäni ja kirkas, rauhallinen rintani ja raitis, niinkuin kimmeltävien hankien heijastus.

*

Pilviin peittymättä elämäni aurinko korkeimmilleen kohoaisi ja synkinkin soppi sydämissäni valkenisi ja mieleni muistinkin varjo vaihtuisi vaalean sinertäväksi, niinkuin talvisen poutapäivän lumen varjo, joka sinensä taivaalta lainaa.

*

Tahtoisin kuolla, niinkuin kuolee keväinen talvipäivä auringon loivaa latuaan illan maille

painuessa: seuraisin mukana siitä surua tunte-
matta eikä kuolema minua kammottaisi, sillä
näkisin minä kuun taivaan kannella kirkastuvan.

*

Näkisin kuun takanani kirkastuvan sitä mu-
kaa kuin aurinko edessäni tummuu, ja yhden
valon toiseksi vaihtuvan, enkä tietäisi, milloinka
eloni tuli sammui ja milloin kuoloni kytönsä
sytytti.

*

En tietäisi, — mutta sen minä tietäisin, että
yhtä ihana kuin oli minulle elämäni päiväyden kulta-
nen kimmellys, yhtä ihana olisi minulle kuoloni
kuutamon hopeainen hohto.

Suom. kannoks. 1.

MSB 9127

